

Verhalen van de heer Wout Udo, Hendrik Ido Ambacht

In januari 2021 schreef de heer Wout Udo in het gastenboek een aantal verhalen uit zijn jeugd in de jaren '40 en '50. Via de email vertelde hij dat hij, op zoek naar de geschiedenis van zijn familie, toevallig op de website 'Kroniek van Delfshaven' terecht kwam en heeft toen "gelijk maar enkele verhalen opgetekend". Meer verhalen stuurde wout mij met vaste regelmaat in de daaropvolgende e-mailcorrespondentie, waarvoor mijn dank. Joop Smits | Kroniek van Delfshaven

Slee aan de Waaldijk

Mijn vader had in zijn jeugd een vrindje met een rijke vader en een echte bobslee. In die tijd werd een bobslee gemaakt door speciaal opgeleide en ervaren timmerlieden. Het materiaal dat werd toegepast bestond uit duurzame tropische houtsoorten, licht en toch ijzersterk, gelijmd met speciale lijmsorten en behandeld met de fijnste lakken, die in zes lagen waren aangebracht, waartussen er zorgvuldig werd geschuurd. Een goede bobslee had hardstalen glij-ijzers en kon met gemak vijf jongens dragen.

De Waaldijk, waar mijn vader woonde, was een doodlopende straat die schuin naar beneden afliep. Aan het einde stond een stevige houten schutting. Als het had gesneeuwd kwam de bobslee te voorschijn en konden de afdalingen beginnen. Het vergde wat oefening en samenwerking om naar beneden te razen en vlak voor de schutting af te buigen, maar de bemanning, waar mijn vader blijkbaar een lid van was, beheerste deze techniek tenslotte perfect. Maar zoals dat tussen jongens gaat was er soms ook ruzie en mijn vader mocht niet meer met bobslee mee. Toen hij hierover klaagde bij zijn vader, besloot die zelf een slee te bouwen. Hierbij werd gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de scheepswerf 'van de Wetering' bood: planken van minstens 3 cm dik, onderdelen van afgedankte schepen en oude staalplaten. Het was duidelijk dat dit geen lichte 'bobslee' ging worden. Het gevaarte, dat volgens mijn vader over de veertig kilo woog, werd tenslotte uit een hoek van de scheepswerf op straat getakeld. Er lag sneeuw, dus er sprongen vijf jongens op, waaronder mijn vader en de afdaling kon meteen beginnen. Met grote snelheid naderde de slee de houten schutting aan het einde van de Waaldijk en de afbuigbeweging werd ingezet. Van afbuigen was echter geen sprake, door zijn enorme gewicht ging de slee rechtdoor, dwars door de schutting en sloeg daar vier planken uit. Er ging een luid gejuich op. Iedere slee op de Waaldijk volgde die van Udo en ging met een rotgang door het gat in de schutting.

Naar school in Delfshaven (1)

Mijn jeugd heb ik doorgebracht in Delfshaven. Ik woonde in de Havenstraat, een drukke straat waar ook nog een tram door reed: lijn 10, naar Spangen of naar de Kleiweg. Op weg naar mijn school in de Bruijnstraat liep ik de Havenstraat uit en linksaf de Oranje Nassaustraat in, naar het Piet Heynplein. Rechts passeerde ik een brokkelig rijtje huizen en aan het einde daarvan een groepje huisjes waarin Jouke en Jopie Zondervan woonden. Jouke en Jopie Zondervan waren vermoedelijk Friese immigranten; gelukszoekers of economische vluchtelingen zouden we ze nu noemen. Ik moest daar eens een keer zijn, waarom weet ik niet meer.

Ik kan me een armoedig en duister steegje herinneren dat uitkwam op het Piet Heinsplein, heel smal en met heel kleine scheve huisjes. Ik liep verder langs de waterkant aan de Achterhaven. Een schilderachtig plekje, met talloze schepen en de kaden vol bedrijvigheid. Ik liep langs de lage kade en stopte dan om in het water te kijken. Je zag dan soms dode vissen, drijvend met hun buik naar boven, tussen de stookolie en wrakhout. Of een lege Lodalinefles met de kurk er nog op, een lege jeneverfles, een half gezonken roeiboort, een dooie hond, een paar gloeilampen, takken, een plank met een touw er aan, stukken gevlochten stro, stukken touw met drijvers van een visnet, stuw hout, zaagsel. Een en ander was

overgoten met de trage gelige stroom afgewerkte zeep van wasserij Willems, die uit een riool in de kade kwam. Plastic dreef nog niet in de haven, de zegeningen daarvan waren nog verre toekomst. Het rook naar afgewerkte olie, stookolie en groene zeep. Ik vond het geen onprettige lucht, net als de rook van steenkolen in de sleepboten verderop in de haven. Ik ruik die lucht nog wel eens bij de 'Open Haven Dagen', het is de geur van mijn jeugd.

Naar school in Delfshaven (2)

Het water in de Achterhaven waar ik langs liep als ik naar school ging, bewoog in trage golven. Een dode hond die er met een gezwollen buik in dreef, ging langzaam op en neer. Het was zo'n vuilnisbakkenkeffer die je aan boord van binnenvaartschepen dikwijls zag. Als zo'n beest ziek was, werd ie vanzelf beter of niet. Je ging je er niet mee naar een dierenarts. Die waren in die tijd in de stad nauwelijks te vinden en men had er ook geen geld voor... Ging zo'n dier dood, dan ging hij gewoon overboord.

Hoewel wij niet echt benauwd waren voor een beetje troep, gingen we toch nooit in de Achterhaven zwemmen. Dat was iets te joker. We gingen wel in de Coolhaven, hoewel dat verboden was. Soms kwam er politie die als straf je kleren meenam. Je kon dan die op het 'possie' gaan ophalen. In de Coolhaven dreven soms ook drollen in het water en sommige kinderen hadden er wel eens een dode kat zien drijven. Maar zo smerig als in de Achterhaven was het er niet. Door de Piet Heijnstraat kwam ik bij de Kolk waar ik dikwijls even stopte en over de leuning van de brug naar beneden keek in het kolkende water, als er werd gespuid. Soms krom ik daar op de kademuur, die er trouwens nog steeds staat en liep op de muur naar het einde bij de Schiedamse weg. Ik stak de Schiedamseweg over naar de Mathenesserdijk. Aan de linkerkant was een bandenreparatiebedrijf waar een vuile en sterke man met veel borsthaar altijd op de stoep bezig was om met zware hamers en breekijzers banden van vrachtwagens te vernieuwen. 'Banden repareren en vulcaniseren' stond er op de deur van zijn werkplaats. Geen idee wat vulcaniseren was. Er zat het woord 'vulkaan' in, maar ik wist dat niet in verband te brengen met vrachtwagenbanden. Aan de andere kant van de straat was een grote wasserij waar een warme, vochtige en weeë zeeplucht uitkwam en in de kelder een luidruchtige machine stond te draaien.

Een klein stukje verder woonden Lenie en Aadje Cafferata. Aadje Cafferata zat bij ons op school. Waarschijnlijk waren het toen al gastarbeiders uit Italië. De gevel van hun huis was in neoklassieke stijl uitgevoerd en had een kunstige draaitrap. Het huis staat er nog. Iets verder staat nog steeds het restant van

een molen waarin indertijd asbest werd gemalen. Iedere dag liepen we daar langs. In de molen werkte een man die soms in deuropening stond en die helemaal overdekt was met asbestvezels. In de molen zelf hing een mist van asbest. Ik had toen al in gaten dat het werken in zo'n atmosfeer niet gezond kon zijn en liep vlug door. Maar dat het zo ongezond was als nu bekend is wisten we niet.

Het ijs bij de RMI

In de bocht van de Rösener Manzstraat, vlak bij onze school, was een filiaal van de RMI, de Rotterdamse Melk Inrichting. Als we 's morgens naar school gingen kwamen we er langs. Meestal stonden de enorme deuren open en zagen we grote vrachtauto's met glimmende gamellen melk naar binnen gaan en met de hand geduwde melkwagens naar buiten komen. Die melkwagens waren in mijn herinnering enorm groot en zwaar en voorzien van houten wielen met stalen banden erom en was me een raadsel hoe één mens zo'n ding vooruit kon krijgen. Later hoorde ik dat het inderdaad niet altijd lukte en dat die mannen als ze de helling bij de Lage Erfbrug op moesten wel eens hulp moesten vragen, vooral als het had gevoren en de straat glad was. Anderen behielpen zich met trekhonden die onder de wagen met een soort tuigje waren vastgemaakt, maar dat werd bij die melkwagens nooit gedaan. Als het zomers warm was werd de ruimte van de RMI heerlijk koel gehouden met grote vierkante staven ijs die met speciale witte vrachtauto's werden aangevoerd. Een paar mannen losten die staven door ze met ijzeren haken uit de auto te trekken. Ze legden zo'n staaf dan op hun schouder op een jute zak en liepen er mee naar binnen. Als het ijs werd gelost braken er van de staven wel eens stukken af die door ons van de vloer van de auto of van straat werden opgeraapt en waarop we dan liepen te zuigen. Of je stak zo'n stuk ijs in je mond om het daar te laten smelten. Of je kon zo'n klont krakend in stukken bijten. Heerlijk!

Een hond tegen een bos hout

Ik zal een jaar of acht zijn geweest toen ik met mijn broer Frans met de stoomboot 'Heen en Weer VI' (of 'IV'), naar onze tante Suus op de Heyplaat ging.

Na ons bezoek kregen we een ruime bos kachelhout mee voor thuis. Toen we terug gingen zat er op het bootje een vrouw met een magere zwarte hond. De hond was van het ras 'vuilnisbak', zoals zo ongeveer alle honden in die tijd. De vrouw keek begerig naar de bos hout en sprak ons aan. Wij schrokken ons te pletter, want op die leeftijd en in die tijd door een volwassene worden aangesproken betekende meestal onheil. Dat klopte ook nu weer. De vrouw stelde ons voor dat we zouden ruilen: zij die bos hout en wij de hond. Weigeren was geen optie. Dat deed je niet. Je sprak een volwassene niet tegen. Dat was ons voortdurend ingeprent. Bedremmeld gaven we de bos hout af en de vrouw gaf ons het touw waaraan de hond zat. Het dier maakte geen bezwaar en beschouwde ons direct als

zijn nieuwe bazen hetgeen hij duidelijk maakte door onze handen te likken en druk met zijn staart te kwispelen. Deze ontwikkelingen bevielen ons in hoge mate en toen de 'Heen en Weer IV' (of 'VI') had aangelegd en de vrouw zich haastig uit de voeten had gemaakt liepen wij trots met de hond naar huis. De ontvangst door onze moeder viel wat tegen. Vooral toen ze hoorde dat wij de hond hadden geruild tegen een bos hout viel ze tegen ons uit en zon meteen op maatregelen om van het dier af te komen. Ze zei dat ze wel een adresje wist waar hij volgens haar liefdevol en goed verzorgd zou worden.

De volgende dag was de hond weg. Hij was door Ma weggebracht naar een obscure en morsige man, die door ons de hondenkoopman werd genoemd en die een vies dierenwinkelje had, een eindje verderop in de Havenstraat.

Over de liefdevolle verzorging die de hond daar zou krijgen hadden wij zo onze gedachten.

De kerk van de Antonius Abt en de Edelwacht

Eén van de jongens bij mij op de lagere school maakte mij attent op het bestaan van de 'Edelwacht'. In de kerk van de Antonius Abt waar wij toen bij hoorden, was na schooltijd op gezette tijden een bijeenkomst die hoopvol de 'Edelwacht' was genoemd en die tot doel had ons schooljongens godsvrucht bij te brengen. Hoewel ik er eigenlijk niet zo veel in zag ging ik uiteindelijk toch een keer mee. De kerk van de Antonius Abt stond aan de Jan Kruijffstraat en maakte deel uit van een groot complex van gebouwen dat behalve de kerk ook een pastorie, een meisjesschool, twee jongensscholen en een kleuterschool omvatte. Al die gebouwen waren ontworpen in dezelfde stijl, door dezelfde architect: Kropholler. Aan de bouwstijl te zien had hij de opdracht gekregen zijn scheppingen zoveel mogelijk op gevangenissen te laten lijken. Daarin was hij, naar mijn mening, ruim geslaagd. Als de deur van de kerk dreunend achter je was dichtgefallen stond je in een schemerig, hol klinkend gewelf met achter je het getraliede raampje van de buitendeur en voor je het getraliede raampje van de binnendeur. Beide deuren waren van enorm dik eikenhout en hingen aan reusachtige gesmede ijzeren scharnieren die met grote bouten waren vastgezet. Ze zagen er uit alsof ze een aanval van woedende, met stormrammen uitgeruste Barbaren moesten kunnen weerstaan. Als je de binnendeur opende kwam je in de kerk. In mijn herinnering was die enorm groot. Een van de aardige dingen van een geheugen vind ik dat het je in staat stelt rond te lopen in gebouwen die al lang zijn afgebroken. Direct links stond een kleine bank waar door de week in de ochtend mis juffrouw van Braken zat (ik verzin het niet hoor, ze heette echt zo), met een kniptang in de aanslag. Je kon daar je bezoekkaart aan de kerk laten knippen. Op school kon je zo'n kaart krijgen. Als je per maand twintig knippen had en dat elf maanden lang had volgehouden kon je gratis met een busreisje mee. Het is mij, dank zij een lang volgehouden combinatie van taaie volharding en vroeg opstaan, een paar keer gelukt dat te halen. Later zijn die schoolreisjes afgeschaft omdat men vond dat het uitging van een onjuiste motivatie. Wat mij betrof was dat een juiste conclusie.

Links van de bank van juffrouw van Braken was de hoofdingang van de kerk. Daarnaast stond weer een bank. In die bank zat dikwijls kapelaan Peereboom. Hij was een geheel kale, grote man, met een dun gouden brilletje waardoor hij meestal streng keek naar de zondaars om hem heen. Op Zondag verlieten de gelovigen door de hoofdingang de kerk, waardoor ze langs kapelaan Peereboom moesten. Ik verdacht kapelaan Peereboom er van dat hij daar zat om naar de vrouwen te kijken. In de kerk van de Antonius Abt was er namelijk een mannen- en een vrouwenkant. Als je de kerk binnenkwam zaten de vrouwen en meisjes links en de mannen en jongens rechts. Alle vrouwen en meisjes moesten dus langs de loerende en inventariserende blik van kapelaan Peereboom.

De begeleiding van de Edelwacht lag in handen van kapelaan Reiber, een rijzige, slanke en vriendelijke man met een grijzend krullerige haardos. Hij droeg een eierbrilletje zonder randen waardoor hij er nog vriendelijker uitzag dan hij van nature al was, iets wat de uitvoering van zijn taak aanzienlijk verzwaarde. Toen ik er de eerste keer kwam trof ik een onrustige groep jongens aan met aan het hoofd een vertwijfelde kapelaan Reiber, die wanhopig probeerde de aandacht te krijgen. Van enige orde was geen sprake en van godvrucht al helemaal niet. Jongens zaten achterstevoren in de banken en kletsten wat met elkaar, terwijl kapelaan Reiber vergeefse pogingen deed Gods Woord onder hen te verbreiden.

Na enkele bijeenkomsten van de Edelwacht met kapelaan Reiber te hebben bijgewoond ben ik er op een keer in geslaagd die vriendelijke en geduldige man tot een gevaarlijke vorm van razernij te brengen. Het was ook toen weer de gebruikelijke rommelige troep. Omdat ik me nogal verveelde pakte ik een van de knielkussens die aan de rugleuning van de bank hing en begon dat uit te kloppen. Er kwam een enorme hoeveelheid stof uit, die als een rookzuil boven mij uitsteeg. Omdat ik niet in de gaten had welk dramatisch effect mijn activiteiten

hadden, ging ik gewoon door met kloppen en de stofwolk boven mij werd nu zo dicht dat het er op begon te lijken dat ik iets in brand had gestoken. Ik zag ook niet dat kapelaan Reiber blind van woede in galop naar mij toe kwam. Pas toen ik zijn schuimbekkende gestalte naast de kerkbank zag oprijzen en de dichte stofwolk boven mij zag begreep ik dat ik fout zat. Kapelaan Reiber greep mijn arm en trok mij met zo'n kracht uit de bank dat mijn voeten niet eens de grond raakten. Ik smakte in het middenpad neer en werd daar links en rechts om mijn oren geslagen. Alleen door het op een lopen te zetten kon ik aan verdere bestraffing ontkomen. De bijeenkomsten van de Edelwacht moesten het daarna zonder mij stellen.

In de krant stond dat de kerk van de Antonius Abt zou worden afgebroken. Er was geen belangstelling meer voor het gebouw omdat de gelovigen het massaal hadden laten afweten. Er zou nog één kerkdienst worden gehouden en dan ging de boel definitief dicht. Ik had nog al wat herinneringen aan die kerk en wist mijn vrouw over te halen er met mij naar die laatste dienst te gaan. Ik mijn jeugd was de Antonius Abt een bloeiende parochiekerk midden in een drukke volkswijk in het westen van Rotterdam. Er waren toen in die kerk vijf kapelaans en een pastoor. Het gekke is dat de namen van die kapelaans en de pastoor uit die tijd nog ken: Reiber, Heemskerk, Peereboom, ten Hengel, Paasen en Bangert. Er was ook een koster. Zijn naam ken ik niet meer, dat wil zeggen niet zijn echte naam. Wel de naam die mijn vader hem had gegeven: 'Jan Jurk'. De koster liep namelijk tijdens de diensten altijd in een zwarte toog door de kerk. Hij had stekeltjeshaar, een uitgestreken gezicht en een vrouw met vijf kinderen, die allemaal in een afzonderlijk deel van de grote pastorie woonden. Hij had een merkwaardig handeltje met kaarsen, waarvoor hij op zondag in elke mis geld bij de gelovigen ophaalde. Hij had daarbij een schichtige manier van doen, met besmuikt om zich heen kijken, vlugge gebaren en blikken van verstandhouding. Later bleek dat hij de geïnde gelden niet volledig aan de aankoop van kaarsen besteedde, maar een substantieel deel er van gebruikte om zijn ongetwijfeld karige traktement een beetje op te krikken.

Alles was er nog. Het opschrift: WIJ ZULLEN GLORIEËREN IN 'T KRUIS DES HEEREN in de grote granieten letters op de plumpe toren. De eikenhouten deuren met de reusachtige scharnieren. De bank waarin juffrouw van Braken met haar kniptang had gezeten en de bank waarin kapelaan Peereboom naar de vrouwen zat te kijken. Hij zou er nu niet veel aan gevonden hebben. Er zaten in die enorme kerk ongeveer vijftig voornamelijk oudere mensen in een paar banken bij elkaar. Mijn vrouw en ik gingen helemaal alleen in een zijbeuk zitten waar plaats was voor zeker 200 gelovigen. Een man kwam naar ons toe en vroeg of wij niet liever bij de anderen wilden gaan zitten. We zeiden dat we dat niet wilden en hij liet ons verder met rust. In mijn herinnering zag ik een man in het gangpad lopen met een sjerp om zijn schouder met daarop het opschrift: 'EERBIED IN GODS HUIS'. Hij had zo zijn vaste klantjes. Die zaten in de zijbeuk waar wij ook zaten. Meestal een beetje achter een pilaar. Sommige kletsten wat met elkaar en wisselden de laatste moppen uit. Er werd daar ook geklaverjast.

Kapelaan ten Hengel liep eens van het altaar om er een paar een opstopper te geven nadat hij in de zijbeuk iemand, tijdens een dramatische stilte in zijn preek, duidelijk hoorbaar had horen zeggen: 'Willem, uitkomen, klaveren is troef'. Een andere grapjas betaalde zijn vijf cent plaatsengeld met een biljet van tien gulden. De collectant vroeg hem of hij iets wilde opschuiven en begon daarna op zijn gemak negenhonderd vijf en negentig centen uit tellen. Een karwei dat nog al de aandacht trok vanwege het gerinkel waarmee het gepaard ging.

In de Petruskerk in de Schoonderloostraat, waar wij dikwijls heen gingen omdat dat dichterbij was, legde iemand een keer een flinke steen in de collecte bak. Het was een houten bak die aan een lange stok zat die door een collectant werd vastgehouden. Door het gewicht viel die bak met een luide klap op de grond omdat de collectant hem niet meer kon houden. De steen viel er uit en de collectant (het was Olthof, de slager op de hoek van de Korte Schoonderloostraat) wilde daarna de dader met zijn bak een oplazer geven. Maar die bukte en de bak knalde tegen een pilaar waardoor de centen er uit vlogen en alle kanten uit rolden. Een en ander bleef uiteraard niet onopgemerkt en we kregen allemaal een strafpreek tot 'eerherstel' na afloop van de dienst.

Pastoor Beukering

De kerk van Antonius Abt werd gesticht door pastoor Beukering. Er werd van hem gezegd dat het een 'herder oude stijl' was, dat wil zeggen dat hij niet bestond uit vlees en bloed, maar geheel was samengesteld uit het sediment van copieuze maaltijden, goede sigaren en grote hoeveelheden wijn en cognac. Dit jarenlange dieet had hem de omvang van een klein olifantje gegeven en er ging een verhaal dat zijn toog voor hem was vervaardigd bij een bedrijf dat gespecialiseerd was in het maken van circustenten. Hoe dan ook, pastoor Beukering hield een preek over de vijf hoofdzonden en in het bijzonder meende hij de gelovigen, die zijn betoog met stijgende verbazing hadden aangehoord, te moeten wijzen op de hoofdzonde van de onmatigheid. Met stemverheffing en verontwaardiging sprak hij over mensen die zo dik waren dat zij hun broek nauwelijks en dan alleen met grote moeite, konden dichtknopen. Er viel een verbijsterde stilte in de kerk en op dat moment zei mijn vader, toen nog een kleine jongen, die op de vijfde rij zat, met duidelijk hoorbare stem: 'hij zegt wat!'.

Het snoepje van de week

Het snoepje van de week was een langlopende actie van de winkelketen van Piet de Gruyter, een kruidenier heette dat toen. Met het 'snoepje van de week' werd niet een van hun winkeljuffrouwen bedoeld, maar een zakje snoep, dat elke week van samenstelling wisselde en bij de aanschaf van vijf gulden aan andere spullen, tien cent kostte. Toen mijn tante Jo in de winkel van de Gruyter op de Schiedamseweg wat kocht, kreeg zij niet het snoepje van de week maar dat van de week er vóór. Zij eiste op hoge toon dat deze omissie onmiddellijk zou worden hersteld. Dit werd geweigerd en ook de toegesnelde winkelchef weigerde het snoepje van de juiste week te verstrekken. Tante Jo verliet kokend van woede het pand en liet, thuisgekomen, haar zoon Gerard, een brief op poten naar de directie van 'de Gruyter' opstellen, waarin onmiddellijke toezending van het juiste snoepje werd geëist. Volgens mijn vader had Gerard de brief zelfs met zijn titel 'doctorandus' ondertekend. Mijn vader zei dat de directie van de Gruyter, nadat ze zich een tijdje te pletter hadden gelachen, inderdaad het juiste snoepje hadden opgestuurd. Het lachen zou de directie van de Gruyter trouwens snel vergaan, zij misten de opkomst van de zelfbedieningswinkels en toen ze dat in de gaten kregen was het te laat en viel het doek.

Het patronaat *(katholieke instelling voor onderwijs en vorming)*

De straat achter de Havenstraat was de Schoonderloostraat. Het was een straat waar mijn vader nog al eens aan refereerde als we weer eens een uitdrukking gebruikten die hem niet beviel. 'Zulke taal gebruik je maar in de Schoonderloostraat', zei hij dan. Het was duidelijk dat er wat hem betrof een aanzienlijk standsverschil was tussen de Havenstraat en de Schoonderloostraat. De Schoonderloostraat was ook letterlijk lager gelegen dan de Havenstraat, wel een meter of zes. Als het zwaar geregend had liepen veel kelders in de Schoonderloostraat dan ook vol en moesten met hulp van de brandweer worden leeggepompt. In de Schoonderloostraat woonden een aantal jongens die bij mij op school zaten. Eén ervan was Henny Thijssen. Hij woonde samen met zijn moeder boven de garage van Moerman en Robbers, een bedrijf dat met behulp van enorme vrachtauto's aan zwaar transport deed. Henny woonde in een huis met een lange trap, waarop halverwege een deur was van een andere buur. Ik was eens getuige van een ruzie van de moeder van Henny en haar buurvrouw. Dat ging op een manier die ik daarna nooit meer heb gezien. Na een inleidende scheldpartij die op straat was te horen, gingen ze over tot een lijf aan lijf gevecht. Ze vochten als katten en rolden over elkaar heen de lange trap af. Op de stoep voor het huis werd de strijd voortgezet. Plukken haar vlogen in het rond. Ze maakten elkaar uit voor rotte vis, maar twee kreten kwamen steeds weer terug: vuile tering NSB-er en smerige pleurus communist! Dat waren toen nog zaken waarover men zich opwond. Er stond natuurlijk een hele kring van mensen naar te kijken, het was een soort volksvermaak.

Enkele van de auto's waarmee Moerman en Robbers reed waren diepladers en de jongens uit de buurt sprongen er dikwijls op om een stukje mee te rijden. De chauffeurs hielden daar niet zo van want de achterste wielstellen waren niet beschermd door wielkasten en het gevaar bestond dat je er tussen viel of er onder kwam. Dat gebeurde uiteindelijk met Hansje Gal. Hij was samen met een paar andere jongens op de laadvloer van een zware dieplader gesprongen, verloor zijn evenwicht en werd door de enorme achterwielen gegrepen en dood gedrukt.

Een eindje verder in de Schoonderloostraat was het Don Bosco patronaat. Pater Scholte zwaaide daar de scepter. Het gebouw is er nog steeds. Op zondag werden er films gedraaid waar je voor een kwartje heen kon. Het waren meestal 'kebooi' films of Tarzanfilms. Als het licht uitging zag je eerst nummers: 10, 9, 8, 7 ... die iedereen hard mee riep en wat overging in gejuich als de film begon. Pater Scholte zat altijd in de zaal en hield vooral de achterste rijen in de gaten. Eén keer haalde een jongen het in zijn hoofd daar in het donker een meisje te zoenen, wat pater Scholte een explosie van woede bezorgde. Hij rukte die knul de bank uit en sloeg hem waar hij hem maar raken kon: de rij uit, de zaal uit, de gang door en uiteindelijk schopte hij hem de straat op. Ik vond dat toen al een behoorlijk overtrokken reactie. Maar misschien had pater Scholte iets van: 'ik niet, dan jij zeker niet'. Tegen het gebouw van het patronaat stond een ruimte die vroeger als garage dienst had gedaan en nu was ingericht als soort kapel. Het zag allemaal nogal armoedig uit, met behang aan de muren, zeil op de vloer en zelfgetimmerde houten banken en het rook er ook een beetje muf, maar dat had juist wel iets. Dat de Schepper van het Universum ook dáár, in die nederige ruimte wilde verschijnen!

Ik kan me herinneren dat er thuis wel eens over gesproken werd of wij wel arm genoeg waren om mij daar heen te laten gaan. Ik meen dat mijn moeder daarover zelfs eens haar 'biechtvader' consulteerde. De slotconclusie was geloof ik dat het Don Bosco patronaat niet voor gezinnen als het onze was bestemd. Wij moesten daarvoor nog iets verder ontwrichten. Hoe dan ook, ik ging nog jaren zo nu en dan naar 'het patronaat'. Tegengehouden ben ik nooit.

Scouts

Toen ik 13 jaar was ging ik bij de verkenners, 'de scouts' zeggen ze nu in goed Nederlands. Het was een katholieke groep die hoorde bij de parochie van de Antonius Abt in West. Het 'hoofdkwartier' zat in de Rosener Manzstraat.

Sommige mensen hadden iets tegen 'scouts' omdat het een soort paramilitaire organisatie zou zijn. Zit wat in. Ik ken nu nog een paar regels uit de verkennerswet. Sommige er van lijken één op één overgenomen uit de regels van de SS: Een verkenners is rein. Een verkenners is trouw. Een verkenners heeft eer. Een verkenners weet orders te gehoorzamen zonder tegenspreken. En nog wat regels waarvan ik de juiste volgorde ben vergeten.

En ook nog: "Een verkenners is een dierenvriend". Wim Maas, een mede-verkenners, had eens een spin gevangen en trok peinzend het diertje één voor één de pootjes uit, onder het uitspreken van deze zin. Toen we eens op zomerkamp waren in Ommen had de leiding van onze groep een wandeltocht uitgezet in de omgeving. Een trektocht noemden ze het. Wij gingen op pad in de gelukkige onwetendheid dat die tocht drie dagen ging duren. De nachten moesten we doorbrengen in zelfgebouwde hutten van takken en bladeren. We kaptten daartoe, ongehinderd door milieubezwaren, wat boompjes uit het bos.

Dat kon toen nog. We hadden wel ieder één slaapzak bij ons. We stierven natuurlijk van de kou in die hut, want we lagen gewoon op de grond en de hut was aan alle kanten open. Gelukkig waaide het nauwelijks en regende het niet. Maar het was wel een mooie tocht en hij zat goed in elkaar. Zo moesten we bijvoorbeeld kilometers lang door de bedding van een beek lopen. Er stond een halve meter water in die beek, maar het was helder en de bodem was mooi zanderig en zonder afval.

Ook moesten we met behulp van touwen de Overijsselse Vecht oversteken. Ik kon toen nog niet zwemmen en de Vecht was in mijn herinnering wel 15 meter breed en had een mij onbekende en dus huiveringwekkende diepte. Een paar knullen die wel konden zwemmen brachten lijnen naar de overkant, die daarna op een geschikte plaats aan bomen werden vastgemaakt en strak getrokken. Daarna werden de bagage en de sukkels die niet konden zwemmen, waaronder ik, hangend aan de strak gespannen lijn naar de overkant getrokken.

Ergens halverwege de zwerftocht had de leiding meel, melk en wat gist verstopt en wij moesten dat opzoeken en een stokbroodje van bakken. Toen we het hadden gevonden kneedden we er zonder veel vertrouwen deeg van, dat steeds meer op een slechte kwaliteit stopverf ging lijken en drapeerden dat om een tak. Daar bleef het tot onze verbazing nog meer of meer hangen ook. Het kleffe geheel werd boven een houtvuurtje gehouden en langzaam gedraaid. Het stokbroodje was maar klein en werd aan de buitenkant zwart van de rook en ook doordat het gedeeltelijk verkoelde. We hadden al een tijd niet meer te eten gehad en keken wantrouwig en hongerig naar het langzaam mislukkende baksel. Toen het klaar was kregen we allemaal een stukje dat niet groter was dan een kadetje. Het gekke was dat sommigen van ons zelfs dat kleine stukje niet helemaal op konden krijgen. Het leek wel of het stokbrood in onze magen met een enorme snelheid opzwol tot wel vijf keer zijn oorspronkelijke volume. Het deed me sterk denken aan de wonderbare broodvermenigvuldiging.

Toen we op onze zwerftocht in Ommen kwamen raakte Gerard Opdenkamp in een toestand van hevige opwinding omdat hij een winkel had ontdekt waar ze maandverband verkochten. Hij kwam het ons fluisterend en op samenzweerderige toon vertellen: 'het stond zo maar in de etalage man!'

Tja, het was 1953 moet je maar denken.

Naar school in Spangen

NB. Onderstaand een reactie van Wout Udo via email op in het Stadsarchief gevonden oude foto's van de Agnesschool in de Bruijnstraat. Net als het ontwerp van de kerk van Antonius Abt kwam deze school uit de koker van de architect A.J. Kropholler. Dit is een inleiding op het verhaal genaamd "10 oktober 2001".

Ja, die foto met de school en badhuis was de school waarin ik enkele jaren heb geleefd. Ook hier de kenmerken die Kropholler zo graag toepaste in zijn scheppingen: donkerbruine gevangenisstijl, zware deuren met getraliede raampjes en hol linkende gewelven.

Om je vraag te beantwoorden: mijn school aan de Bruijnstraat is tot mijn genoegen, terecht en veel te laat met de grond gelijk gemaakt, evenals het badhuis dat er naast stond. Alleen aan de Mathenesserdijk staan nog twee gebouwen die resten van het grote driehoekige complex van gebouwen dat daar eens stond. *So far for Kropholler* in Rotterdam West. Als ik de scholen zie waar mijn kinderen en nu mijn kleinkinderen naartoe gaan, benijd ik ze. Om van het onderwijs dat ze daar krijgen maar te zwijgen. Oneindig veel vrijer en

afwisselender. Aanvankelijk ging het nog wel, ik zat bij meneer Cox in de klas (familie van Gerard). De klas zat op de hoogste verdieping, waardoor je nog een streepje lucht zag als je naar buiten keek en af en toe de zon naar binnen scheen. Dat was anders bij meneer van der Poel, die zat beneden.

Die Bruijnstraat was een straat als een ravijn: donker, smal en hoog. Bovendien waren de ramen van de klas van matglas waardoor naar buiten kijken niet kon. Meneer van der Poel had een angstwekkende reputatie, er gingen verhalen dat hij in één klap drie kleine jongetjes had doodgeslagen. Dat leek mij overdreven, maar één jongetje had ik nog wel geloofd. Hij heeft mij eens, omdat ik even met de jongen naast mij zat te praten, zo'n klap gegeven dat ik even niet meer wist waar ik was. Ik kreeg daar paniekaanvallen en mocht uiteindelijk naar een andere school. Dat werd de school aan de Busken Huetstraat in Spangen: een zonnige school, met ramen waardoor je naar buiten kon kijken en dan lucht en bomen zag. Het regiem daar was ook een stuk vriendelijker.

10 Oktober 2001

Een paar weken terug ben ik op een fietstochtje door Rotterdam nog eens langs de Busken Huetstraat gereden waar ik vroeger op school zat. Dat was in Spangen, vlak bij de spoorbrug over de Schie.

Ik ging naar die school omdat ik op mijn andere school in de Bruijnstraat helemaal mesjokke werd. Op de school in Spangen kon je tenminste door het raam naar buiten kijken en zag je wolken en lucht. Spangen was ook in die tijd een wijk waar veel arbeiders woonden: bootwerkers en los arbeiders. De eerste dag dat ik op die school was las broeder Sabinus (het was een katholieke school, geleid door een religieuze orde) de namen voor van alle jongens en vroeg naar het beroep van hun vader. Ik merkte toen dat ik de enige was van wie de vader op een kantoor werkte. Een opvallend hoog aantal gaf als antwoord: werkloos of ook wel: sjouwerman of behanger. Ook aan de namen van de jongens kon je horen dat hun vaders in ieder geval niet van adel waren.

Een van mijn klasgenoten heette Kees Paap. Het was een lange slungelige jongen met een bleek gezicht en sluik zwart haar, dat half voor zijn gezicht hing. Een ander heette Jan Spijker. Er was ook een Wim Schaap, een beetje sullige jongen die zijn haar inderdaad in kleine krulletjes had. Nog een heette Gerrit Rabbelier. De nabijheid van Schiedam was merkbaar in de figuur van Gerard Frauenfelder. Later las ik het boek "Bint" van F. Bordewijk, dat zich afspeelde op een lagere school in Schiedam en waar de leerlingen bijna allemaal van dat soort namen hadden: Klooterbonke en Vrouwdeunt waren er paar van. Ik merkte ook dat ik uit een ander milieu kwam door de verhalen die de jongens tegen elkaar vertelden en de moppen die ze taptten waar ik niets van begreep. Op een keer hadden we lezen. We gebruikten hiervoor Belgische boekjes die van vóór de oorlog stamden en waar dus allerlei woorden in stonden die wij niet goed kenden. De hoofdfiguren in de boekjes waren twee Vlaamse jongetjes: Pitje Peuk en Pauke Pakke. Ik verzin het niet hoor, het stond echt zo in dat boek. De jongetjes waren vanzelfsprekend goed katholiek, gingen overdreven vaak ter kerke en waren daar dan natuurlijk vloeibaar van godsvrucht.

In het boek stond een passage waarover bij sommige jongens al lang van tevoren grote opwinding was. Ik probeerde te achterhalen waarover het ging, maar las er steeds weer over heen. Ik weet zelfs nog wie de betreffende passage voorlas. Dat was Wim van Zeeland. Wim was een beetje dikke jongen die op een merkwaardige manier liep: met een voet sterk naar binnen gedraaid waardoor hij de indruk maakte mank te zijn. Als hij moest voorlezen hakkelde hij een beetje, maar dat verhoogde de lol alleen maar. Het ging ongeveer zo: Pitje: Zeg Pauke, heeft jouw moeder dat stukje vilt nog in de kast liggen? Pauke: Nee Pitje, daar heeft ze een kapotje van gemaakt. (Bij latere naspeuringen bleek dat hier bedoeld werd dat de moeder van Pauke van het stukje vilt een hoedje had gemaakt, van een model dat ook wel kapothoed werd genoemd.) Voorafgaand aan deze passage waren er hier en daar al onderdrukte lachkrampen te horen. Een aantal jongens had knalrode koppen en ze konden zich alleen met de grootste moeite beheersen. Wim hakkelde een beetje: ka- ka- kapotje, bracht hij er uit. Hij wist duidelijk niet

waar het over ging en zat verbaasd te kijken naar de kromgebogen jongens om hem heen. De broeder was woedend: elk jaar wordt hier weer zo om gelachen, riep hij verontwaardigd.

Onze school lag in een vierkant van huizen die er omheen stonden. Een soort gang die onder de huizen doorging verbond het schoolplein met de straat. De gang en de straat waren er nog steeds en ook de school stond er nog en werd nog steeds gebruikt. Het hek van de gang stond open en ik fietste door de gang het schoolplein op, tot onder de ramen waarachter vroeger mijn klas was. Mijn schoollokaal was op de begane grond. Ik kon mij de mooie zonnige dag nog herinneren waarop wij hier 48 jaar geleden godsdienstles hadden gekregen. Het ging die keer over vloeken. Gij zult de naam van de HEER UW GOD niet zonder eerbied gebruiken, werd ons ingeprent. Het was woensdagmiddag en ik stond na afloop van de godsdienstles buiten in de warme zon, bij de openstaande ramen van de klas. De broeder was binnen bezig met een gietertje de plantjes in de vensterbank water te geven. Op dat moment kwam Jan Spijker aanfietsen. Hij stopte met een zwierige bocht bij het openstaande raam, zette zijn voet tegen de vensterbank en zei op ontspannen toon tegen de broeder: "Broeder, ik vond het een heel fijne les die we vanmorgen over het vloeken hebben gehad, ik heb er erg veel van geleerd". De broeder keek gevleid maar toch ook een beetje wantrouwig op. "Toch vind ik dat we vandaag godverdommes mooi weer hebben", zei Jan en hij fietste weg.

Ik stond bij de school en keek naar de vensterbank. Die zat op een hoogte van bijna twee meter. Opnieuw twijfelde ik aan mijn geheugen. Toen zag ik aan de verkleuring van de stenen in de muur van de school, dat de grond in die 48 jaar een meter was gezakt. Gerustgesteld fietste ik naar huis.

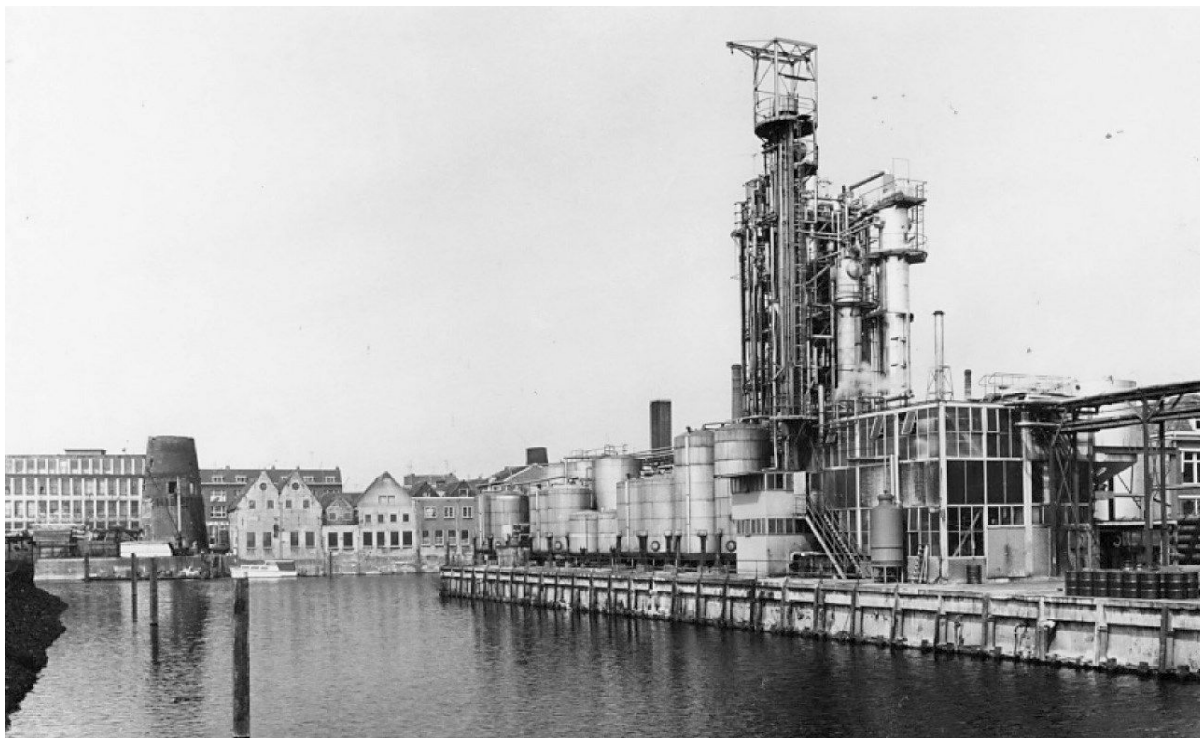
De geur van Delfshaven

In mijn jeugd, rond 1950, was het historische Delfshaven vooral een gebied met kleine industrie. Ik heb over de plaats en het doel van al die bedrijven geen documentatie kunnen vinden, zodat ik op mijn geheugen moet afgaan. In de Waaldijk, een zijstraat van de Havenstraat, had je de scheepsreparatie bedrijven van Niehuis en van den Berg en van de Wetering. In de Havenstraat, waar ik woonde, waren behalve een grote werkplaats van de gemeente Rotterdam, ook tientallen winkels en café's. Het was een levendige, maar armoedige buurt, waar openbare dronkenschap heel gewoon was. Naast de schoenmaker Stroek op de hoek van de Lange Dijkstraat was het donkere winkeltje van van Rooijen, die in petroleum, scheepsbenodigdheden en daarmee samenhangende spullen deed.

Mijn vader vertelde een keer, met een nog nerveuze stem van de schrik, dat hij daar in de winkel op zijn beurt stond te wachten, toen van Rooijen tegen een klant betoogde dat je rustig een brandende lucifer in petroleum kon steken. De lucifer gaat dan uit en er gebeurt verder niets, zei van Rooijen. Vóórdat mijn vader zich goed realiseerde wat er gebeurde, had van Rooijen (quod erat demonstrandum) een lucifer aangestoken en deze, tot ontzetting van de aanwezige klanten, in een vat met 300 liter petroleum gestoken, dat daar stond opgesteld. Er volgde geen daverende explosie en mijn vader werd niet, samen met de andere klanten en van Rooijen zelf, de winkel uitgeblazen. Ook veranderde de winkel niet in laaiend inferno. In plaats daarvan ging de lucifer gewoon uit, net zoals van Rooijen had voorspeld.

In de Lange Dijkstraat, een zijstraat, was naast een opslagplaats voor strobalen, de smederij van van Leusden. In de Korte Dijkstraat zat de grote wasserij van Willems. Aan de Achterhaven was de zeepfabriek van Kortmann en Schulte, die op maandagmorgen een verbijsterende stank verspreidde. Bij de juiste windrichting kwam daar dan ook nog de scherpe stank van koffiebranden bij van Nelle bij. Heerlijk!

Links op de foto de azijnfabriek op de hoek Voorhaven/Middenkous, daarvoor de molenstomp met de kistenfabriek van Nijman op het Middenhoofd. Rechts de zeepfabriek van Kortmann en Schulte aan de Achterhaven/Buizenwaal

Aan de overkant van de Achterhaven was rond de molenstomp een kistenfabriek, waar de geur van vers gezaagd hout hing en waar ik dikwijls afvalhoutjes ging rapen om thuis de kachel mee aan te maken. Er naast zat een metaalbedrijf dat spijkers maakte, waarvan er honderden op de straat lagen. Als ik bij de kistenfabriek was geweest ging ik soms daar nog even spijkers rapen, die ik thuis aan mijn vader gaf. Aan de Voorhaven herinnerde ik mij een distilleerderij, een chocolade fabriek en de azijnfabriek van Tromp en Rueb. Mijn broer heeft daar eens vakantiewerk gedaan en vertelde thuis nogal verontwaardigd dat ze er flessen vulden met dezelfde azijn, maar er verschillende etiketten op plakten: gewoon, zilvermerk en goudmerk. Die flessen werden dan in de winkel verkocht met een aanzienlijk prijsverschil. Het Zakkendragershuisje, dat nu een beschermd monument is, was rond 1950 een opslagplaats van oud ijzer. Het huisje zag er in die tijd uit als een egel: uit alle deuren en ramen staken roestige buizen en binten naar buiten.

Ahrens Fox

Het interieur van het zakkendragershuisje was niet dus erg brandbaar, maar dat gold niet voor veel andere bedrijven in Oud Delfshaven. Met name was er in 1952 een flinke brand in de Waaldijk bij de werf van Niehuis en van den Berg, waar een schip in brand stond. Een jaar later stond de azijnfabriek van Tromp en Rueb in de fik. Azijn is niet erg brandbaar, maar het verpakkingsmateriaal van de flessen, zoals houten pallets, karton en stro, wel. In die tijd was er op de Westzeedijk een brandweerkazerne, naast de schuitenloods van de gemeentelijke vuilophaal dienst. Daar stond, naast het gebruikelijke brandweermaterieel, de Ahrens Fox motorspuit. Een fantastisch ding, die ik een aantal keren in actie heb gezien bij branden in Delfshaven.

De knalrood geverfde auto had een zescilinder motor met een inhoud van 16.400 cc! Aan de voorkant zat een grote brandbluspomp waaraan meerdere slangen konden worden gekoppeld. Het opvallendst aan de auto vond ik het grote, verchromde kogelvormige drukvat, dat als een enorme kerstbal boven de pomp zat. In de jaren vijftig van de vorige eeuw was de Ahrens Fox al bijna antiek, maar nog steeds in gebruik. Af en toe gingen de mannen van de brandweer een ritje met de auto maken en dan kwamen ze bij ons door de Havenstraat. Je kon de Ahrens Fox al van ver horen aankomen door het dreunen van de enorme motor die er in stond. Als de auto

ons huis voorbij reed stonden de ruiten te trillen. De brandweer had in de kazerne ook een herdershond, die luid blaffend achter de motorspuit aanrende, maar het uitgeput bij de Willem Buytenwechstraat opgaf en langzaam met zijn tong uit z'n bek terugliep.

De laatste keer dat ik de Ahrens Fox in actie zag, was bij een brand in de Lange Dijkstraat. De brand was 's avonds en het was een prachtig gezicht, die enorme auto met z'n dreunende motor daar werkend te zien, midden in een web van slangen. De vlammen van de brand werden weerspiegeld in de glimmende bol en de verchromde koplampen. De Ahrens Fox heeft tot 1971 bij de Rotterdamse brandweer dienst gedaan. Enkele exemplaren werden gerestaureerd en één is te bewonderen in het Louwman automuseum in den Haag.

Eerwaarde vader

Een paar jaar geleden was er in het kader van de "Open Monumentendag" een aantal kerken in Rotterdam te bezichtigen, voor mensen die in de architectuur van deze gebouwen waren geïnteresseerd. Ik besloot met de fiets naar Rotterdam te gaan en onder andere de Sint-Elisabethkerk te bezoeken. Toen wij nog in de Lieve Verschuierstraat woonden gingen wij naar deze kerk die aan de Mathenesserlaan stond. In mijn herinnering was de kerk enorm groot en gigantisch hoog. Er zat een reusachtig balkon in waarop ik meestal helemaal vooraan zat, naast mijn vader. Ik kon, als ik op mijn tenen ging staan, naar beneden kijken in de peilloze diepte waar helemaal beneden de mensen dicht naast elkaar in lange banken zaten. Tijdens de mis kwam er altijd een man langs die voor een paar centen plaatskaartjes verkocht. Op de kaartjes stond een slagzin die ik me nu nog herinner: "Maak het U gemakkelijk en huur een vaste plaats". Wie zei ook alweer dat herhaling de kracht van de reclame is?

Wij verveelden ons natuurlijk te barsten in die kerk. Op een keer tijdens de preek brak mijn vader een spaantje uit de rand van een houten luciferdoosje en liet dat voorzichtig over de rand van het balkon vallen. Tot mijn verbazing begon het spaantje heel snel om zijn as te tolleren, cirkelde heel langzaam naar

beneden en landde precies midden op het hoofd van een man die daar beneden zat. De man had dik zwart haar en voelde het spaantje dus niet neerkomen. Zijn haar glom van het haarvet dat toen volgens de heersende mode werd gebruikt en het lichtgekleurde spaantje stak er scherp tegen af. Pas toen de consecratie werd aangekondigd en iedereen ging knielen, boog de man zich voorover en viel het spaantje van zijn hoofd. Hij zag het en keek woedend omhoog, recht in mijn gezicht.

Nu ik na vijftig jaar weer terug was in de kerk leek hij gekrompen, zoals zoveel voorwerpen uit die tijd. Het plafond van de kerk was vroeger wit geweest, maar was nu goor grijs en er zaten gelige vochtkringen in. Ik stond bij de rand van het balkon op de plek waar vijftig jaar geleden het spaantje naar beneden was gedwarreld. Ik keek over de rand. Erg diep was het niet en beneden zat niemand. Ik liep de trap van het balkon af en ging de kerk door. Er waren maar enkele mensen. Ik ging naar een van de zijbeuken en vond de deuren van een biechtstoel. De drukknop van de bel waarmee je vroeger een geestelijke kon laten opdraven, zat er nog. "Kapelaan", stond er onder. Ik probeerde of de deuren op slot waren. De deur aan de kant waar vroeger de kapelaan had gezeten, bleek open te kunnen. Ik keek om mij heen. Er was niemand in de buurt. Ik opende de deur die gelukkig geluidloos draaide en stapte naar binnen. Het was nog zoals ik me herinnerde. Het luikje met het dichte dubbele gaas, het zitbankje, het schemerige licht en de maffe lucht, het was er allemaal nog. Ik vroeg me af waarom dat dubbele gaas er in zat. Alle biechtstoelen die ik van binnen had gezien hadden het. Het was hier behoorlijk dik en had dichte mazen. Mogelijk was het om te voorkomen dat je elkaar goed kon zien. Zo te zien was de biechtstoel al lange tijd niet meer was gebruikt. Het leer op het knielvlak van het bankje zat onder een dikke laag stof en was een beetje gebarsten. Ook op de vloer lag stof. Ik keek door het gaas naar de kant van de biechteling. Er stonden stapels kartonnen dozen, ook onder het stof en de spinnenwebben.

Ik herinnerde mij de eerste zin waarmee je de biecht volgens voorschrift hoorde te beginnen: " Eerwaarde Vader geef mij uw zegen, mijn laatste biecht is geweest (vul in) weken geleden". Een zinnetje waar een probleem in kon zitten. Je moest namelijk regelmatig biechten, om de twee weken was het gemiddelde, de uiterste termijn was vier. Als je die termijn had overschreden had je in feite al gezondigd. En als je dat niet biechtte had je er nog een zonde bij. Onze godsdienstleraar vertelde dat als je die twee zonden de volgende keer ook weer niet biechtte het probleem zich verdubbelde. Ik heb eens uitgerekend dat als je dat 20 keer herhaalde je 27.262.976 keer gezondigd had. Een aantal dat je in een kleine twee jaar makkelijk kon halen. Geen idee wat de eis van het openbaar ministerie bij het laatste oordeel zou zijn geworden. In het vooruitzicht van de eeuwigheid heeft aftrek van voorarrest in ieder geval weinig zin.

Wat zou er in deze biechtstoel allemaal door het dubbele gaas zijn verteld? Weinig interessants, vermoedde ik. De mensen waren vroeger gewoon te bang en te arm om eens flink te zondigen.

Ik ging de biechtstoel uit en deed de deur weer dicht.

Laurentius en Elisabeth Kathedraal Rotterdam | Kerkfotografie Nederland - kerkfotografie.nl

Elke uil denkt zijn jong een valk te zijn

Toen mijn zoon Joost een jaar of zes was werd op zijn school dierendag gevierd. Ouders werden verzocht hun kinderen verkleed als dieren naar school te laten komen of op een andere passende wijze aandacht aan deze gelegenheid te schenken. 'In Dordrecht is een winkel waar ze feestartikelen verkopen', zei Marlies tegen mij, 'wil je daar met Joost eens gaan kijken of ze een dierenmasker hebben?' Joost en ik togen op zaterdagmorgen naar Dordrecht voor een 'makser', zoals Joost zelf zei. In de Voorstraat was een winkeltje in feestartikelen. Wij naar binnen. Er stonden al een paar mensen zodat we ruim de tijd hadden om eens rond te kijken. Onder een glazen plaat in de toonbank lagen tussen plastic drollen, plakken kots en andere uitwerpselen, enorme spinnen, afgehakte beschimmelde handen en rubberen miljoenpoten. Aan een muur hingen de dierenmaskers. Er waren prachtige leeuwenmaskers, tijgers en ook poezenmaskers. 'Wat wil je Joost?', vroeg ik. 'Een tijgermasker of toch liever maar een leeuw?'. Joost keek nog even en zei toen: 'Ik wil een schaapje'. Er hing inderdaad een schapenmasker. Ik slikte iets door en zei: 'natuurlijk Joost, maar een leeuwenmasker is toch ook leuk? 'Of een tijgermasker misschien?' vroeg ik hoopvol. 'Ik wil een schaapje', zei Joost. 'Een poezenmasker dan misschien?', probeerde ik nog even. 'Nee, een schaapje', hield Joost vol. 'En meneer?', zei de vreugdeloze man van de feestzaak. 'Een schapenmasker', zei ik. 'Ben je er blij mee Joost?', vroeg ik toen we weer buiten stonden. 'Ja, leuk hoor'. Marlies had nog ergens een wollige binnenvoering liggen van een oude jas, zodat Joost er op de bewuste dag bijna als een echt schaap uit zag. Hij had er groot succes mee want de andere kinderen hadden bijna allemaal leeuwen-, tijger-, of poezenmaskers.

Muizenstad

Er was kermis op de Parkkade in Rotterdam. Marlies, Tamar, Joost en ik gingen er heen. Er waren van die moderne martelwerktuigen opgesteld waarmee mensen de gekste bewegingen maakten. Er was een machine waarmee ze tot een huiveringwekkende hoogte werden opgetild en ondersteboven en schommelend met een rotgang in de rondte werden gedraaid. Er klonken terecht luide gillen uit dit apparaat. De muziek was oorverdovend, zoals dat hoort op een kermis. Er stond gelukkig ook een draaimolentje waarvan de snelheid nog met het blote oog te volgen was, met houten paardjes aan stangen die langzaam op en neer gingen. Daar durfden Tamar en Joost wel in. Ik vond het zoals altijd ontroerend, die gelukzalige stralende koppies van de kinderen, als ze in de draaimolen voorbij kwamen.

We wandelden langs allemaal dingen waar ze nog niet in durfden, zoals het spookhuis. Ook mochten ze aan touwtjes trekken bij een tent, waarna er een of ander prul naar boven kwam. Ik kwam op de gedachte om met Joost in de botsautootjes te gaan, hoewel Marlies daar tegen was. Er zaten uiteraard geen gordels in die dingen, zodat Joost bij een botsing naar voren sloeg, tegen de rand van het autootje kwam en zijn tanden door zijn lip kreeg. Bloeden natuurlijk en aan schreeuwen geen gebrek, onder andere van Marlies die mij met verwijten overlaadde. Toen één en ander wat was gekalmeerd, de onvermijdelijke poffertjes waren gegeten en de nodige limonade was gedronken gingen we naar de uitgang van de kermis. Naast de poort stond een wat armoedig houten gebouwtje waarboven op een bord met grote letters: 'DE MUIZENSTAD' stond. Tamar en Joost wilden er in. Binnen waren we de enigen. Er was een grote tafel opgesteld waar een heleboel, door scherpe tandjes aangeknaagde, houten huisjes stonden. Er stonden ook een autobus en tramwagen tussen. Aan de achterkant van de tafel draaiden drie ventilatoren om de doordringende stank van muizenpis en keuteltes af te voeren. Ik moest Tamar optillen om op de tafel te kunnen kijken, zo klein was ze nog. In de Rotterdamse metro staan de mensen in de spits wel eens dicht op elkaar, maar de autobus van de muizenstad zat helemaal vol muizen die drie hoog op elkaar lagen te slapen. Of en toe draaide er één zich om en zag je de berg muizen in de bus een beetje bewegen.

Tussen de huisjes liep af en toe een muis en er stonden ook tredmolentjes waar er een paar in rondraaiden, maar verder werd er in deze stad voornamelijk geslapen. Ik gaf een tredmolentje een flinke zet, waardoor de muis die er in zat met een rotgang een heleboel keren over de kop ging. Het was duidelijk dat deze attractie zich in het geweld van de kermis niet lang staande zou kunnen houden en we wilden al weer naar buiten gaan, toen er plotseling opwinding ontstond omdat Joost tussen de huisjes een muis ontdekte die plat op de tafel lag en niet meer bewoog. Op dat ogenblik stak de directeur van de onderneming, zijn hoofd om de hoek van de deur en keek spiedend de tafel af. 'Er ligt hier geloof ik een dooie', zeiden wij, op de bewegingloze muis wijzend. De man haalde zwijgend een

emmer waarin nog meer lijken lagen, pakte de muis bij zijn staart en liet die met een klein plofje in de emmer vallen. De kinderen keken gebiologeerd toe.

Zwijgend verlieten we de muizenstad en daarna de kermis.

[bron foto muizenstad: degroesbeek.nl]

COOP (1)

Toen ik dertien jaar was had ik voor school een schuifmaat nodig. Een schuifmaat is een meetinstrument waarmee je tot op de tiende millimeter kunt meten. Zo'n ding kostte toen ongeveer vijf en twintig gulden, een bedrag dat een te grote hap uit het gezinsbudget was. Ik besloot hem zelf te gaan verdienen met vakantiewerk in de bakkerij van de COOP Vooruitgang op de Nieuwe Binnenweg.

Toen ik laatst bij een ijzerwinkel moest zijn ontdekte ik dat de prijs van een schuifmaat niet veel is veranderd, hij kost nu iets meer dan toen en de kwaliteit is zeker zo goed. Ik verdiende twaalf en een halve gulden per week bij de bakkerij, dus ik moest er twee weken voor werken. Dat waren toen nog echte werkweken: 48 uur en ook zaterdags. De eerste week was ik de enige vakantiewerker, maar later kwam Peter Schoenmakers, een jongen die bij mij op school had gezeten, er ook werken. Eén van onze karweitjes was oudbakken slagroomgebakjes, die in het weekeinde niet waren verkocht en zuur waren geworden, uit dozen te halen en op een grote bakplaat te verzamelen. Hier manifesteerde zich de neiging van Peter voor practical jokes. In plaats van de gebakjes gewoon op de plaat te zetten, nam hij ze in zijn hand en smeed ze, op de manier van een werper bij een cricketmatch, één voor één uit alle kracht op het bakblik, waar ze uit elkaar spetterden, een effect waaraan hij, blijkens een telkens opklinkende gillende lach, veel genoeg ontleende.

Later moest ik samen met hem op een andere plek werken, in een lange gang waar onder andere een enorm blok speculaasdeeg lag. Toen Peter dat blok ontdekte ging hij er kleine balletjes van draaien die hij met grote kracht tegen een ruit gooide, waar ze aan bleven plakken. Ook bekogelde hij er meiden mee die door de gang liepen. Nadat één van die meiden zich hierover had beklagd kreeg hij een uitbrander van de chef en hield hij er mee op, maar hij bleef voortdurend zoeken naar andere mogelijkheden om zich te vermaken. In de schafttijd maakte ik samen met hem zwerftochten door het gebouw, waarbij we een keer op een partij reusachtige kokosmakronen zijn gestoten. We maakten er samen één soldaat, ze waren te groot om alleen op te eten. Ik stak er één onder mijn hemd en nam die, na afloop van het werk, mee naar huis, waar iedereen zich verbaasde over de afmetingen.

COOP (2)

Mijn volgende project bij de bakkerij was het roeren in een enorme koperen pan, die de afmetingen van zitbad had en die bijna tot de rand was gevuld met vruchtencompôte en daarna op een grote gaspit was gezet. Ik kreeg de bindende opdracht met een soort roerriem in de pan te blijven roeren, omdat de compote anders zou aanbranden en de hele inhoud bedorven zou zijn.

Het was in de bakkerij om begrijpelijke redenen nog al warm en na een uur of wat roeren kreeg ik geweldige dorst. Ik keek al roerend om mij heen of ergens een kraan was. Inderdaad, twee meter van mij af zat een koperen kraan met daaronder een koperen lekbakje. Ik bedacht dat de compote niet zou aanbranden als ik even naar die kraan zou lopen en er snel wat slokken water uit zou nemen. Toen er niemand in de buurt was rende ik naar de kraan, hield mijn mond er onder en draaide hem open. Ik nam een paar flinke slokken, maar het 'water' was erg lauw en smaakte verdacht veel naar bakolie. Inderdaad, het wás bakolie. Ik spuwde een mondvul in het lekbakje maar had al twee slokken binnen. Mijn jarenlange ervaring met levertraan voorkwam gelukkig dat ik in de compote kotste en tot mijn opluchting raakte ik ook niet onmiddellijk aan de schijterij.

De COOP broodbakkerij in 2021 - hieronder het tegeltableau boven de magazijningang

Een zaterdags karwei was het aanvegen van de bakkerij, een grote ruimte waar een aantal bakovens stond opgesteld. Peter en ik kregen ieder een bezem van een meter breed, waarmee we aan de slag gingen. We waren al een eind op streek toen Peter een afvoerputje ontdekte dat in het midden van de vloer zat. Het leek hem een goed idee alle troep naar het midden van de vloer te vegen en in het putje te kieperen. Dat bespaart ons veel moeite en tijd, zei hij. We gingen aan het werk. Op de vloer stonden ook twee enorme bakken op wielen die tot de rand met broodjes waren gevuld. We hadden door al dat vegen flinke trek gekregen en pakten allebei een krentenbol waar we gretig onze tanden inzetten. Toen we beten braken onze tanden bijna af. De krentenbollen waren keihard gedroogd en de inhoud van de bakken was bestemd om er paneermeel van te maken. Peter pakte woedend een krentenbol en smeed die zes meter omhoog tegen het plafond van de bakkerij, waar de krentenbol explodeerde en in kleine stukjes omlaag dwarrelde. "Kijk, parachutisten", zei Peter.

De maandag er na was er paniek in de bakkerij, waar midden op de vloer een diepe plas water stond. De chef en zijn helpers stonden met opgerolde broekspijpen op blote voeten wanhopig in het afvoerputje te porren, waarin wij, naar het idee van Peter, alle troep uit de bakkerij hadden geveegd en dat nu muurvast verstopt zat. Het leek mij beter over de mogelijke oorzaak geen mededelingen te doen en liep snel door. Uiteindelijk kreeg Peter de vliegende zak. Dat kwam zo: Hij en

nog een vakantiewerker hadden, in een onbewaakt ogenblik, van de chef als karwei het losweken van oude papieren wikkels van koekblikken gekregen. In een speciaal daarvoor bestemde ruimte stond hiertoe een enorm bad opgesteld, dat tot de rand was gevuld met warm water. In dat bad werden de blikken gegooid om de wikkels en de lijm nat te maken zodat het papier er gemakkelijker kon worden afgehaald. Na een tijdje was de herrie die uit het hok kwam oorverdovend door op elkaar botsende en vallende blikken en de gillende lach van Peter en zijn maat. Het water spatte tot aan het plafond. Peter en zijn helper waren inmiddels drijfmat en zaten tot in hun haren onder de natte papierslierten. De vloer was ondertussen spiegelglad geworden door de opgeloste lijm. Juist toen Peter en zijn maat waren begonnen elkaar met blikken vol water nat te gooien deed de chef, die op de herrie was afgekomen, de deur open en kreeg meteen de volle laag. Bij een poging om Peter te grijpen sloeg de man op de spiegelgladde vloer onderuit en gleed ruggelings de wasruimte in. Na enkele mislukte pogingen om op te staan, slaagde hij er in Peter te grijpen en hem zeiknat en onder de slierten papier de Binnenweg op te gooien.

Peters maat volgde spoedig daarna.

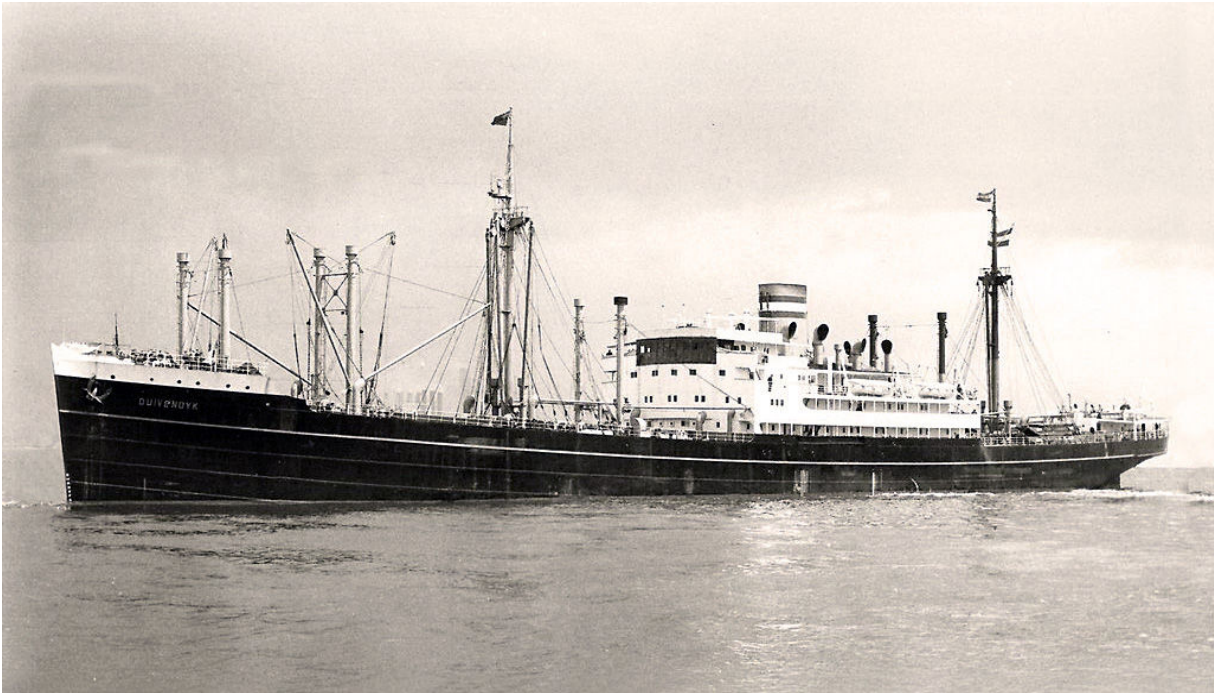
Inleiding (door Joop Smits)

Wout wist mij te vertellen dat de broodbakkerij uit het verhaal nog steeds bestaat, met de naam in grote letters op de gevel. Het adres is Nieuwe Binnenweg 367. Daar kom ik langs als ik iets verderop bij De Waart (een winkel in tropische producten) mijn Indonesische kruiden koop. Er zijn verder niet veel winkels waar ik terecht kan voor verse djerook poeroet, kemirienoten of kentjoer. Ik schreef hem dat ik op weg naar De Waart mijn camera zou meenemen om foto's van de gevel te maken. Met bovenstaand resultaat. Dit was de aanleiding voor de hierna volgende reisverhalen.

Met de S.S.Duivendyk naar de Westkust (1)

Mijn geheugen en ook de rest van mijn hersenen wordt in gang gezet door associaties. Jouw opmerking over dat winkeltje waar je verse Djerook Poeroet blaadjes koopt, deed mij dus denken aan een reis die ik met het stoomschip 'Duivendyk' naar de Westkust van Amerika maakte. Ik zal het uitleggen.

Het was in 1958, ik was toen 19 jaar. Het was het hoogtepunt van de socialistische politiek, in ieder geval in Nederland. Er was in ons land sprake van een grote werkloosheid en mogelijk was dat, samen met die socialistische politiek, er de oorzaak van dat er allerlei baantjes werden geschapen die nu overbodig worden gevonden. Een aardig voorbeeld hiervan was de Maastunnel, waar op een overdreven aantal plaatsen beambten stonden die toezicht hielden, toezicht op wát eigenlijk? Aan boord van de Duivendyk waren er in de machinekamer zogenaamde 'oliemannen' die aan boord van vroegere stoomschepen als taak hadden om oliepotjes op krukassen te vullen, maar die nu dit niet meer nodig was controlerondjes liepen en koffie zetten. Eén van de mensen aan boord die ik me nu nog voor de geest kan halen heette Gijs en had als taak de gangen van de verblijven schoon te houden. Gijs was in mijn herinnering hartstikke oud, had een gezicht als een verkreukelde krant en, als gevolg van jarenlang tabak pruimen, een gebit als een Japans oorlogskerkhof. Er was ook een scheepstimmerman aan boord die ik nooit iets anders heb zien doen dan beunhaaien voor de eerste stuurman. Ik heb trouwens zelf ook zo'n totaal overbodig baantje gehad, niet op de 'Duivendyk' maar op de 'Rotterdam' *). Toen het wat slechter ging met de Holland Amerika Lijn zijn al die mensen verdwenen, maar toen was ik daar al weg.

We hadden op de 'Duivendyk' een groot aantal Ambonezen aan boord, waarvan de meeste werkten in de passagiersverblijven. In hun messroom werd zoveel sambal gegeten dat dat spul ter hoogte van het Panamakanaal al op was. Een paar van hen gingen in Colon de wal op en kwamen terug met zakken vol pepers. Die werden geschild, gekookt, gemalen, gestampt, ingedikt en weet ik veel wat nog meer, met als resultaat een gifgroene smurrie die zo heet was dat er van werd gezegd dat er gaten in je onderbroek brandden als je van dat spul gegeten had.

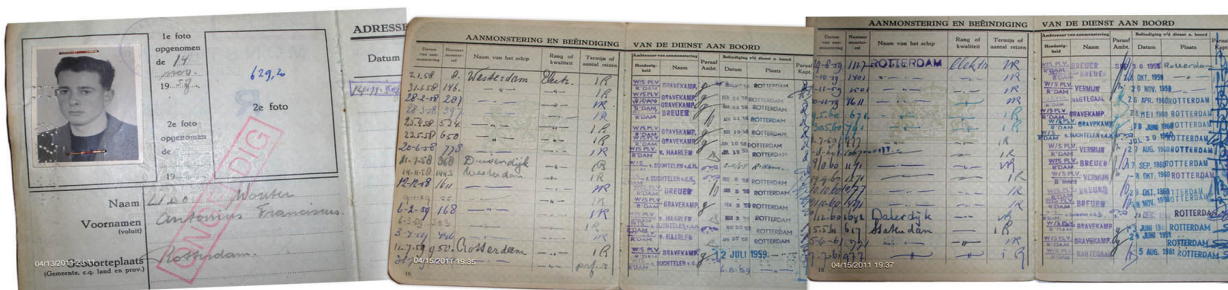
Vanzelfsprekend was de bierconsumptie enorm, want de 'Duivendyk' was een warm schip, vooral in de tropen. 'Die bak is alleen geschikt om op de Noordpool te varen', hoorde ik eens een olieman roepen die puffend uit de machinekamer kwam. 'Vergeet het maar', zei mijn baas Joop Wolvekamp die de opmerking hoorde, 'zo warm als hij nu is, zo koud is hij in de winter'. Hoe dan ook: ongeveer tegelijk met het opraken van de sambal dreigde hetzelfde te gebeuren met het bier. De bemanning werd voor de rest van de reis op rantsoen gezet, maar die beperking gold gelukkig niet voor de stuurlieden en machinisten, hoewel ik met het rantsoen makkelijk had toegekund.

**) op navraag naar dat "zinloze baantje":*

Leuk dat je vraagt naar mijn baantje bij de HAL, er zijn maar weinig mensen die zich daarvoor interesseren. Ik heb bij de HAL gevaren als elektricien, mijn rang was uiteindelijk gelijk aan die van derde werktuigkundige. Ik 'werkte' in de machinekamer in de elektrische centrale. Ik stond daar bij het hoofdschakelbord, om dat in de gaten te houden. Er gebeurde daar nooit wat bijzonders en als dat wel gebeurde kon je er weinig aan doen. Op de 'Rotterdam' zaten 10 (!) elektriciens. Er was voor 3 man iets te doen, de rest verveelde zich kapot, waaronder ik. Toen het wat slechter ging met de HAL gingen als eersten van het machinepersoneel die 'eleks' er uit. De meeste zeeschepen uit de jaren '50 en '60 of eerder, waren uitgerust met gelijkstroominstallaties. Die gaven handenvol werk. Een gelijkstroommotor of generator kun je geen 2 maanden zonder inspectie laten draaien, want daarna hoeft het niet meer. De latere schepen, zoals de 'Rotterdam' en de 'Statendam' hadden draaistroominstallaties. Een draaistroommotor kun je rustig 10 jaar zonder inspectie of onderhoud laten draaien. Af en toe een beetje smeren is genoeg en zelfs dat deden we niet.

Met de Duivendyk naar de Westkust (2) Monsterboekjes

Joop Wolvekamp was mijn chef op de 'Duivendyk', een stoomschip waarmee ik een reis naar de westkust van Amerika heb gemaakt. Het was een nogal ouderwets schip, dat in 1937 was gebouwd op de scheepswerf van Blohm & Voss in Hamburg. De 'Duivendyk' overleefde de oorlog en werd na afloop als oorlogsschadevergoeding aan Nederland overgedragen. Op de werf Blohm & Voss zijn ook de slagschepen 'Bismarck' en 'Tirpitz' gebouwd. Zoals je weet waren dat degelijke vaartuigen die wel een stootje konden velen, maar ondanks dat toch een roemloos einde op de bodem van de zee hebben gevonden. De 'Duivendyk' was een stuk minder solide gebouwd, maar de bedoeling van het schip was ook niet om er slag tegen de British Home Fleet mee te leveren. De 'Duivendyk' is dan ook niet na een heroïsche strijd op de bodem van de zee geëindigd, maar tamelijk oneervol op een scheepssloperij in India, waar zij nota bene zelf naar toe is gevaren. Tja, dan moet je het zelf ook maar weten. Onderweg werden enkele havens aangedaan, waar de machinisten probeerden onderdelen van de machine-installatie te verpatsen. De derde machinist Jan Biersteker was net bezig een dikke roodkoperen leiding door te zagen om die te verkopen, toen de hoofdmachinist Piet Moenen in de machinekamer kwam. 'Ik weet niet wat je aan het doen bent', zei die, 'ik vind alles best, maar we moeten wel blijven varen'.

Ik heb het nog even nagegaan in één van mijn 'monsterboekjes' die ik nog steeds bewaar en waarin een pasfoto van een onwaarschijnlijk jong ventje is vast geniet, waarin ik met moeite mijzelf herken. Geen wonder: de reis was van 21 juli tot 2 november 1958 en ik was toen 19 jaar. Ik had toen al zes nogal saaie reizen met de 'Westerdam' naar New York achter de rug en ik kan me mijn vreugde herinneren toen ik hoorde dat ik een reis naar de 'Westkust' zou gaan maken. Andere landen, andere steden en vooral: mooier weer. Op die reizen naar New York was het nogal eens hommeles: stormen, mist en kou en over New York was ik toen al niet zo enthousiast. Ik kan me ook de eerste aanblik van de 'Duivendyk' herinneren. Het schip lag aan de kade in de Rijnhaven en de lijnen en vooral de hoge boeg gaven mij vertrouwen. Dat schip kon wel een zetje hebben, dacht ik. En ook niet onbelangrijk: ik had een eigen hutje. Mijn baas: Joop Wolvekamp leek me ook wel geschikt, dus de reis kon wat mij betreft beginnen.

Met de Duivendyk naar de Westkust (3) Willemstad

De Duivendyk, waarop ik op mijn negentiende jaar als derde elektricien had aangemonsterd, was een vrachtschip met accommodatie voor zo'n dertig passagiers. Het was een stoomschip met een heel ouderwetse machine-installatie. Er stond wel een turbine in voor de voortstuwing, maar die maakte zo'n ongelofelijke teringherrie dat ik blij was dat ik maar zo nu en dan in de machinekamer hoefde te zijn. De ketelinstallatie was vóór de oorlog al uit de tijd, voor de kenners: het waren zogenaamde Schotse ketels, met een oliestookinstallatie, dat wel. De Titanic stond ook vol met die dingen, ik bedoel maar. Met dat type ketel waren een aantal opzienbarende explosies geweest, zoals die in een sleepbootje bij een scheepswerf aan de Waalhaven. Verwongen stukken staal werden honderden meters ver weg geslingerd en wat er van het bootje over was stond muurvast op de bodem van de Waalhaven. Op de Duivendyk werd door de machinisten een anekdote verteld over een vrouwelijke passagier die vóór vertrek aan één van hen had gevraagd of er nog gevaar van zeemijnen bestond. Ze maakte zich daar zorgen over. De machinist: 'mens, wat sta je nou te lullen, je staat boven op drie bommen in de machinekamer'. Gelukkig was de vriesinstallatie, die het schip aanvankelijk had, er de reis ervóór uit gesloopt. Die installatie werkte namelijk met ammoniak. Je

hoort wel eens van die uitdrukkingen als: een adembenemend mooi uitzicht of een adembenemend mooi stuk muziek, maar die mensen hebben nooit hun neus boven een fles ammoniak gehouden: dat is pas adembenemend! Door de voortdurende lekkages in de vriesinstallatie hing er volgens de machinisten in de machinekamer regelmatig een lichtgroene walm, alsof er een aanval met strijdgas ophanden was.

Toen het schip nog in de Rijnhaven lag kwam er allerlei voorraad voor de reis aan boord, onder andere dozen met gloeilampen. Het was mijn taak die in ontvangst te nemen en ze op te bergen. Ik begon de dozen met touwen en planken in ons magazijntje te borgen en was daarmee al een eindje op streek toen Joop Wolvekamp binnenkwam en vroeg wat ik in vredesnaam aan doen was. Ik: 'nou zeevast zetten die spullen natuurlijk'. Joop: 'joh, we gaan naar het zuiden hoor; mooi weer, zon, weinig wind, maak maar los die handel'. Het bleek te kloppen. Na een dag of vier konden de tropenuniformen uit de kast en was de zee glad. Onze eerste stop was de haven van Willemstad, Curaçao. Dat was toen nog niet vergeven van de toeristen zoals nu en we lagen met de 'Duivendyk' praktisch in het centrum van Willemstad, om precies te zijn: in het 'Waaigat' om de hoek vlakbij de vismarkt en de schipbrug. Je kon lopend in de stad komen en we lagen er een paar dagen, dus ik kon daar de wal op. Het beloofde één van de betere reizen te worden.

Met de Duivendyk naar de Westkust (4) Aruba

Nadat we Willemstad in Curaçao hadden aangedaan vertrokken we naar de volgende stopplaats: Aruba. In Willemstad had ik nog een 'shopmiddag' gekregen en was de stad ingewandeld in tropenkleding die ik in Rotterdam had gekocht. Ik viel daar in Willemstad nogal op, omdat het een donkerblauw pak was, uiteraard met een wit overhemd en stropdas. Ik zag er uit als een predikant op weg naar een kerkdienst, tussen die mensen in Willemstad, die allemaal in vrolijk gekleurde kleren rondliepen. In Aruba gingen we voor anker omdat er geen kade was waaraan je het schip kon vastmaken. Tegenwoordig is daar een flinke pier waaraan grote cruiseschepen kunnen afmeren. Ik herinner me dat ik overboord keek en nog nooit zo'n mooie blauwe zee had gezien. Het water was zo helder dat ik de bodem van de baai en de schroef van het schip kon zien.

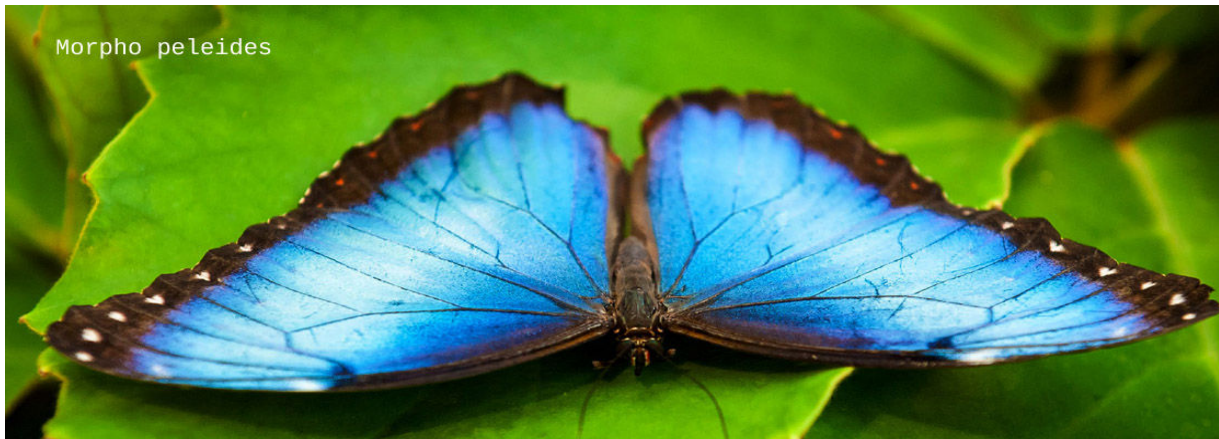
Wat de Duivendyk in Aruba deed weet ik niet meer. Veel bijzonders kan het niet zijn geweest, het eiland is niet groot en ongeveer zo plat als een Nederlandse polder met één puntig bergje in een uithoek van het eiland. Ik ben er later, met de grote passagiersschepen meerdere keren geweest en als je van vochtige hitte, shoppen, gokken, strand en nachtclubs houdt is het wel te doen, want er is verder geen reet te beleven. Op één van de cruises met de Statendam sprak een Amerikaanse passagier mij nog al nijdig aan en vroeg waarom we hem in godsnaam naar Aruba hadden gebracht: 'Why did you bring us here? There is absolutely nothing here! Nothing!'. Onze volgende stop was Christobal aan de Limón Baai bij de ingang van het Panama kanaal.

Met de Duivendyk naar de Westkust (5) Panamakanaal

Een paar dagen geleden stond er in de krant dat de nieuwe sluizen in het Panamakanaal officieel zijn geopend. Er kunnen nu reusachtige containerschepen door en van die enorme passagiersbultcarriërs. Laatst was er zo'n drijvend flatgebouw in Rotterdam: de 'Koningsdam', wie verzint zo'n naam. Het schip werd aan de Wilhelminakade gedoopt door onze koningin Maxima. Er werd op de TV een filmpje vertoont van het interieur. Eén van de dingen die mij opviel was de enorme hoeveelheid gokautomaten die er in het 'casino' stonden. Goed bedacht van de HAL, denk ik. Veel mensen aan boord vervelen zich na een paar dagen helemaal te pletter en kunnen dan gaan shoppen en gokken. Later las ik dat een casino aan boord jaren lang is tegengehouden door de christelijk gereformeerde vrouw van een van directeurs.

Maar dit allemaal terzijde. Toen we in de buurt van het Panamakanaal kwamen kwam een opgewonden machinist naar mij toe met het bericht dat er een prachtige tropische vlinder in zijn hut naar binnen was gevlogen. Het was inderdaad een

prachtig dier met mooie blauwe vleugels, bijna 6 cm groot. Wij besloten ter plaatse dat dit een wel heel zeldzame vlinder moest zijn.

Toen we de volgende dag door het Panamakanaal voeren steeg er uit oerwoud aan de oevers een enorme wolk met miljoenen van die 'zeldzame' blauwe vlinders op.

Voordat de Duivendyk het Panamakanaal doorging legden we nog even aan in Christobal, waar een nacht zouden blijven liggen om stookolie en water in te nemen. Een flink deel van de bemanning stormde daar de wal op, richting de 'Samba bar' en andere kroegen en bordelen, om eens flink 'uit hun dak te gaan'. Dat kon daar namelijk. De volgende dag vertrokken we naar het Panamakanaal, voor mij een beleving, ook al omdat ik er nog nooit was geweest. Voor wie dat ook eens wil zien: op internet zijn diverse filmpjes te bekijken. Het tsjirpen van de duizenden cicaden in het oerwoud waar je doorheen vaart, moet je er dan bij denken, evenals als de klamme hitte in dat gebied.

Met de Duivendyk naar de Westkust (6) Long Beach

De eerste haven die we na het Panamakanaal en Colon aandeden was de haven van Los Angeles: Long Beach. Ter hoogte van de golf van Californië kwamen we een hevige storm terecht, maar de 'Duiwendyk' hield zijn stramme rug recht en bracht ons veilig naar onze bestemming. In Long Beach mocht ik de wal op en ging samen met een vierde stuurman naar de permanente kermis die daar is: 'The Pike'. Er stond daar een enorme houten achtbaan die dubbel was uitgevoerd: er reden twee wagens tegelijk naar beneden. Ik heb die kermis nog eens opgezocht op internet. Ik zag dat die houten 'roller coaster' was vervangen door een stalen en dat er van die moderne martelwerktuigen stonden waarin je je tegen een aanzienlijke betaling deskundig kunt laten mishandelen. De houten roller coaster van toen heette 'The Cyclone Racer' en is in 1968 afgebroken. Ik heb er op Youtube toch nog een ritje mee kunnen maken. Stukje nostalgie. Toen we op het hoogste punt van de achtbaan kwamen gilte de stuurman, die zich met witte knokkels van zijn handen aan de handgreep van de wagen vasthiield tegen me: hou je vast god#@&&^% *!!!, voordat we met een bloedgang naar beneden suisden. Je had er best een mooi uitzicht trouwens. Ik ben er nog eens gaan rondkijken: Youtube: 'walking in Long Beach'. De haven voor vrachtschepen is nu verplaatst naar een afgelegen plek buiten de stad, waar enorme containerkranen staan.

Misschien is het hier wel een geschikte plek om iets te vertellen over mijn laatste reizen bij de Holland Amerika Lijn. Rond het jaar 1965 begonnen de grote veranderingen in de zeescheepvaart, doordat containers het stukgoed gingen verdringen. In de tijd dat ik voer lag je met de schepen vrijwel overal in het centrum van een havenstad of er vlak bij. Een goed voorbeeld is Antwerpen. Daar lagen wij altijd aan de 'kaaien' vlak bij 'Het Steen' en vrijwel in het centrum. Een gezellige buurt vol met café's en 'ontuchtige dansholen' zoals dominee Hellebroek eens preekte, waarna de kerkgangers zich na afloop van de dienst in loopspas naar het aangegeven adres spoedden. In Genua lagen we met de vrachtschepen van de 'LIJN' in de oude haven en was het honderd meter lopen naar

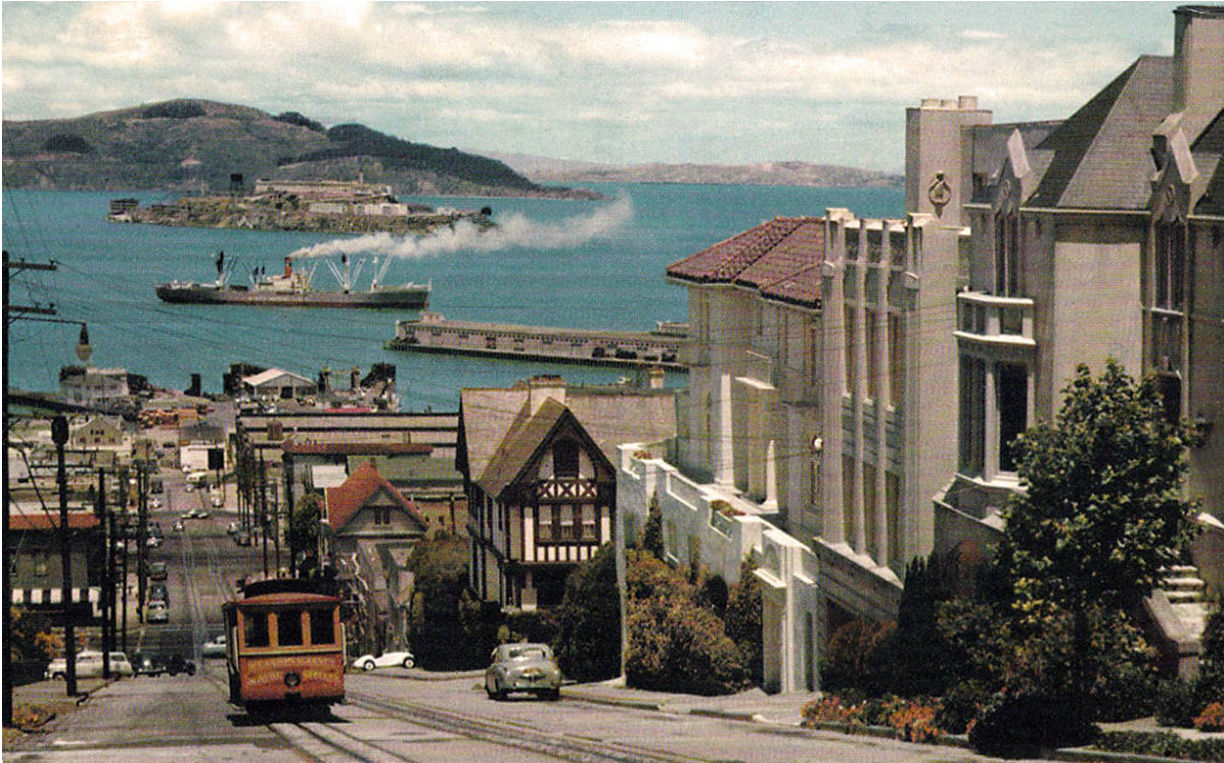
het centrum met z'n middeleeuwse straatjes. In New Orleans was het vijf minuten lopen naar het 'French Quarter' met zijn jazz café's. In Londen lagen we meestal in de West India Docks, maar met de Duivendyk lagen we in het St Katherine's Dock, zo'n honderd meter van de Tower Bridge. In Sydney lagen we naast de beroemde brug en dicht bij het Sidney opera house. Let wel: ik praat hier over vrachtschepen met stukgoed.

De havens, de vrachtschepen en de zeelieden zijn overal uit het centrum verbannen, naar desolate moderne havengebieden zoals de Europoort, die lijken te worden beheerst door maar één dwingende regel: 'tijd is geld'. De afstand van de Europoort naar een fatsoenlijk café is zo'n tachtig kilometer met een taxi, omdat andere mogelijkheden van vervoer totaal ontbreken en 'ontuchtige dansholen' zijn ook in Rotterdam nauwelijks nog te vinden. Een zeevarende heeft trouwens geen tijd meer om naar zoiets toe te gaan, want schepen liggen hooguit twee etmalen in een haven. In mijn tijd kwam het voor dat je een volle week in Londen lag en dat was over de hele wereld zo. Er werd bijna nergens 's nachts doorgewerkt, zodat je tijd had om de wal op te gaan en de stad te gaan bekijken. Tijdens mijn laatste reizen begonnen bootwerkers over de hele wereld 's nachts door te werken en mocht ik niet meer van boord, omdat ik verantwoordelijk was voor het laad- en losgerei en bij storingen direct beschikbaar moest zijn. Zeelieden bestaan trouwens sowieso niet meer. Vroeger kon je ze herkennen aan een toestand van permanente dronkenschap, een zwarte gebreide trui, een vette zwarte muts en een getatoeëerd ankertje op hun arm. Maar sinds die lichaamsversiering zich als een soort besmettelijke uitslag over de hele bevolking heeft verspreid zijn ook de zeelieden verdwenen.

Met de Duivendyk naar de Westkust (7) San Francisco

Na de haven van Los Angeles: Long Beach te hebben aangedaan gingen we naar San Francisco. Ik heb al verteld dat in de tijd dat ik voer zeeschepen vrijwel in het centrum van de havensteden lagen. De haven van San Francisco was ook zo 'n plek. We lagen daar naast de 'Fishermans Wharf', een gezellige plek met veel eettentjes en inderdaad een vismarkt. Die vismarkt en de meeste vissersschepen zijn al lang verdwenen, maar de eettentjes zijn restaurants geworden en er zijn er heel wat bijgekomen. Het is nu een 'must do' bestemming in San Francisco geworden en er lopen honderden toeristen rond. Er vlakbij is het eindpunt van de beroemde 'cable car', een trammetje dat met een vernuftig kabelsysteem over de bergen van de stad wordt getrokken. Voor een paar dubbeltjes bracht dat trammetje je over huiveringwekkend steile heuvels naar 'Powell Street', een drukke winkelstraat in het centrum, waar ook de theaters en bioscopen waren. Bij Powell Street is het eindpunt van de tram en een draaischijf. Iedereen stapt daar uit en helpt met het draaien van de tram. Heel gemoedelijk en on-Amerikaans allemaal. Tegenwoordig is het trammetje voornamelijk een toeristen-attractie en mag je niet meer helpen bij het draaien. Toen mijn vader hoorde dat ik naar San Francisco zou gaan gaf hij mij een brief mee voor een oud collega van hem die naar Amerika was geëmigreerd. 'Ga die brief aan hem brengen en doe hem de groeten van mij'. 'Mogelijk maakt hij wat tijd voor je vrij om je de stad en de omgeving te laten zien', zei hij. De man werkte in een filiaal van de Holland Amerika Lijn, midden in het centrum van de stad. Ik heb die collega inderdaad gevonden, maar het bleek nog al een eikel te zijn met vage praatjes en zeker niet van plan mij en mijn vrienden op zijn kosten mee uit te nemen. In die tijd vond ik San Francisco een on-Amerikaanse stad met veel laagbouw en vriendelijke huizen, vooral langs de route van de tram. Ik heb die tramrit met de computer: you tube: 'cable car ride San Francisco', nog eens overgedaan en ontdekte dat er in die omgeving niet erg veel was veranderd. In het centrum is er hoogbouw bijgekomen, maar de Powell Street heeft nog steeds een menselijke maat.

In mijn herinnering is San Francisco een bijna Europese stad te noemen.

Fishermans Wharf and Marina, 1960's postcard

Na onder de spectaculaire 'Golden Gate Bridge' te zijn gevaren gingen we verder naar onze volgende bestemming: Portland in Oregon.

Met de Duivendyk naar Westkust (8) Portland

Na San Francisco te hebben bezocht vertrokken we naar de stad Portland in Oregon. Nog iets over de reizen die we maakten. Vanwege de omvang van de schepen van de Holland Amerika Lijn en het soort vracht dat werd geladen, kwamen we bijna uitsluitend in grote havensteden die dicht bij de kust lagen. Daardoor zag je betrekkelijk weinig van het binnenland. Portland was een plezierige uitzondering, omdat we daar zo 'n 120 kilometer de Columbia rivier op moesten. Als een schip in nauwer vaarwater komt eist de verzekering dat iemand van de technische dienst bij de stuurmachines op wacht staat om in te kunnen grijpen als daar iets verkeerd gaat. Op de Duivendyk was ik dat. In dit geval was dat best prettig, het was in het begin van de avond toen we de rivier op voeren en het weer was warm en aangenaam. Ook de vulkaan Mount St. Helens, die vanaf de rivier zichtbaar was, hield zich gelukkig nog even in.

Langs de oevers stonden grote huizen met zwembaden en mensen die in hun tuin zaten te barbecueën. Later op de avond kwamen we langs een 'drive inn' bioscoop, waar een geluidloze film draaide, die door mensen in stilstaande auto's werd bekeken. De klerk van de machinedienst had een hut op het achterschip, naast de stuurmachinekamer. Hij had de deur van zijn verblijf openstaan en de radio aan. Ik weet nog precies welke song er toen in de hitparade stond: het was een nummer van Danny and the Juniors: 'At the Hop'. Ik las eens dat de muziek waarmee je in je jeugd bent opgegroeid je je leven lang bij blijft. Bij ons thuis was dat niet 'Danny and the Juniors', maar het Radio Philharmonisch orkest. Die speelden uiteraard niet 'At the Hop', maar tophits van Mozart, Beethoven en Schubert. Is die muziek mij mijn leven lang bijgebleven? Ik denk van wel. Overigens hadden wij, mogelijk op verzoek van mijn moeder, ook platen uit het populaire genre, onder andere een paar platen van ene Guy Mitchell, met nummers als: 'Sippin Soda', 'My truly truly fair' en 'Columbus'. Die nummers zijn te beluisteren op Youtube en als ik dat doe waait zo Delfshaven en de Havenstraat mijn geheugen binnen. Mijn zusje Clem, die in die tijd nauwelijks uit haar woorden kon komen,

had een grote voorkeur voor het nummer 'Columbus' wat ze duidelijk maakte door steeds te roepen: 'pappa fly fly' waarna mijn vader voor de zoveelste keer naar de platenkast ging om Guy zijn 78 toeren te laten maken. In Portland had ik nog een pijnlijk incidentje in een bioscoop. In Amerika was het vrijwel overal de gewoonte dat je niet op het begin van een film wachtte, maar op elke gewenst moment naar binnen kon stappen. Je worstelde je dan door de gebruikelijke popcornwalm en werd in het donker van de zaal opgevangen door iemand die je naar een plaats bracht. In Nederland heette zo iemand, meestal een meisje, een ouvreuse en het was de gewoonte om haar een fooitje te geven. Dat deed ik hier ook, maar in Portland dacht men er anders over, want het meisje gaf een kreet van verontwaardiging, alsof ik een dode rat in haar hand had gelegd.

Met de Duivendyk naar de Westkust (9) Technologie

De haven die we na Portland aandeden was Seattle. Ik mocht daar overdag de wal op, samen met een vierde machinist. We gingen naar het terrein van de wereldtentoonstelling en keken naar Seattle vanaf een soort Euromast. We deden ook een ritje met een monorail, toen een opzienbarend nieuwtje. Tijdens de reis met de Duivendyk kreeg ik te maken met een verschijnsel dat ik in mijn latere leven meerdere keren ben tegengekomen; iets waar ik toen geen verklaring voor had, maar waarvan ik nu heb gelezen hoe het ontstaat: waarom verschillende groepen mensen de neiging hebben elkaar te wantrouwen en als vijandig te zien. Dat was o.a. een boek van Jolet Plomp: 'De mens als sociaal wezen'.

Op de Duivendyk bestond dit tussen stuurlieden en machinisten, maar je zag het overal bij de HAL en ook bij de bedrijven waar ik later werkte. Stuurlieden en machinisten aten in de dezelfde messroom, maar zaten aan een eigen tafel en hadden daar hun eigen plek. Dikwijls gingen zogenaamd grappige opmerkingen over en weer: over de zwaarte van hun opleidingen, de verantwoordelijkheid die gedragen moest worden, wie er in de toekomst overbodig zouden worden en wie er het beste gemist zou kunnen worden, zonder dat het schip stil zou komen liggen. Vooral over dat laatste werden ze het niet eens. Ik merkte dat de machinisten zich dikwijls bij de stuurlieden achtergesteld voelden. Dat werd op de Duivendyk nog versterkt doordat de machinisten twee dekken lager hun verblijven hadden. Machinisten werden later werktuigkundigen genoemd, tot plezier van de stuurlieden die tot nautisch officier werden gepromoveerd. Zij hadden als grap: werktuigkundigen werken niet, kundig zijn ze niet, wat hou je dan over?

Beide groepen kregen later te maken met grote technologische veranderingen, die ze geen van beide hadden voorzien. Plaatsbepaling op zee gaat tegenwoordig met satellieten en niet meer zoals op de Duivendyk met zeekaarten, sextantanten, chronometers en bijbeldikke boeken met tabellen. Op de Duivendyk zaten de machinisten naast de turbines, motoren en ketels, in de hitte en het lawaai. En die hitte en het lawaai waren op de Duivendyk aanzienlijk. Of een machine goed draaide hoorde en voelde men, door de geluiden en de trillingen.

In 2010 maakten Marlies en ik een cruise met de nieuwe 'Rotterdam'. Het was een cadeau van het pensioenfonds dat een jubileum vierde. Enkele voormalige werktuigkundigen vroegen of ze de machinekamer mochten zien. Dat werd niet toegestaan en later heb ik ontdekt waarom. Werktuigkundigen zitten allang niet meer in de hitte en lawaai naast de machines, maar in een schone, geluidarme ruimte met airconditioning en honderden meetinstrumenten. De juiste werking van de machines controleren zij met afstandmetingen en computers. Als je de machinekamer in wil moet je allerlei beschermingsmiddelen gebruiken. De machines voor de voortstuwing worden ook niet meer door de werktuigkundigen bediend, maar direct aangestuurd door de nautisch officieren. Op de Duivendyk ging dat met telegrafien. Bij de stuurlieden zat een leerling-stuurman die in zijn relatie met de machinisten werd gehinderd door het feit dat hij een korte carrière bij de marine als adelborst achter de rug had. Vooral dat 'adelborst' was voor de machinisten een reden om hem extra onder vuur te nemen.

Met de Duivendyk naar de Westkust (10) Goudvis

Na de haven van Seattle te hebben bezocht stoomde de Duivendyk verder naar Vancouver. Misschien is hier een geschikt moment om iets te vertellen over het deel van de bemanning waar ik bij hoorde. Ik was elektricien en hoorde bij de machinisten. Het was een vreemde, historisch gegroeide functie bij de HAL, maar ook bij andere maatschappijen. Machinisten moesten eerst een opleiding volgen aan de machinistenschool en konden dan gaan varen als leerling machinist. Aan elektriciens werden geen bijzondere eisen gesteld, behalve een opleiding achtten men ervaring noodzakelijk voor een aanstelling. Deze gang van zaken stamde waarschijnlijk uit de tijd dat elektriciteit aan boord van schepen een opzienbarende en beangstigende moderniteit was. Elektriciens konden zonder verdere opleiding promotie maken tot zij eerste elektricien werden, een rang die ik uiteindelijk ook heb bereikt en die gelijk stond aan derde machinist. Machinisten moesten om een dergelijke rang te bereiken een aantal aanvullende opleidingen volgen. Die opleidingen en het verloop wat zij daarvoor moesten nemen was voor eigen rekening. Geen wonder dat er af en toe zure opmerkingen over werden gemaakt, maar ik heb er ruim van geprofiteerd.

De hoofdmachinist van de Duivendyk heette Moenen, een nog al dikke man, die de tijd om zich te wegen liever besteedde aan het nuttigen van te vette maaltijden bij de passagiers. Meneer Moenen had een aquarium met een paar goudvissen in zijn hut, maar geen aquariumpomp, zodat de goudvissen voortdurend naar adem haptten. Meneer Moenen gaf de tweede machinist: meneer Janssen, een magere zenuwlijder met felle stekende ogen en zwart sluijk haar, opdracht om een luchtleiding af te takken van het regelluchtsysteem van de machinekamer. De druk van dat systeem was 20 bar, genoeg om in één keer de hele inhoud het aquarium van meneer Moenen tegen het plafond van zijn hut te blazen. Een oplossing werd gevonden door een reduceerventiel in de toevoerleiding te plaatsen. Het werkte, maar in het regelluchtsysteem zat lek-olie die langzaam in het aquarium terecht kwam en daar zorgde voor een melkachtige nevel, waarin zo nu en dan de schim van een goudvis opdook.

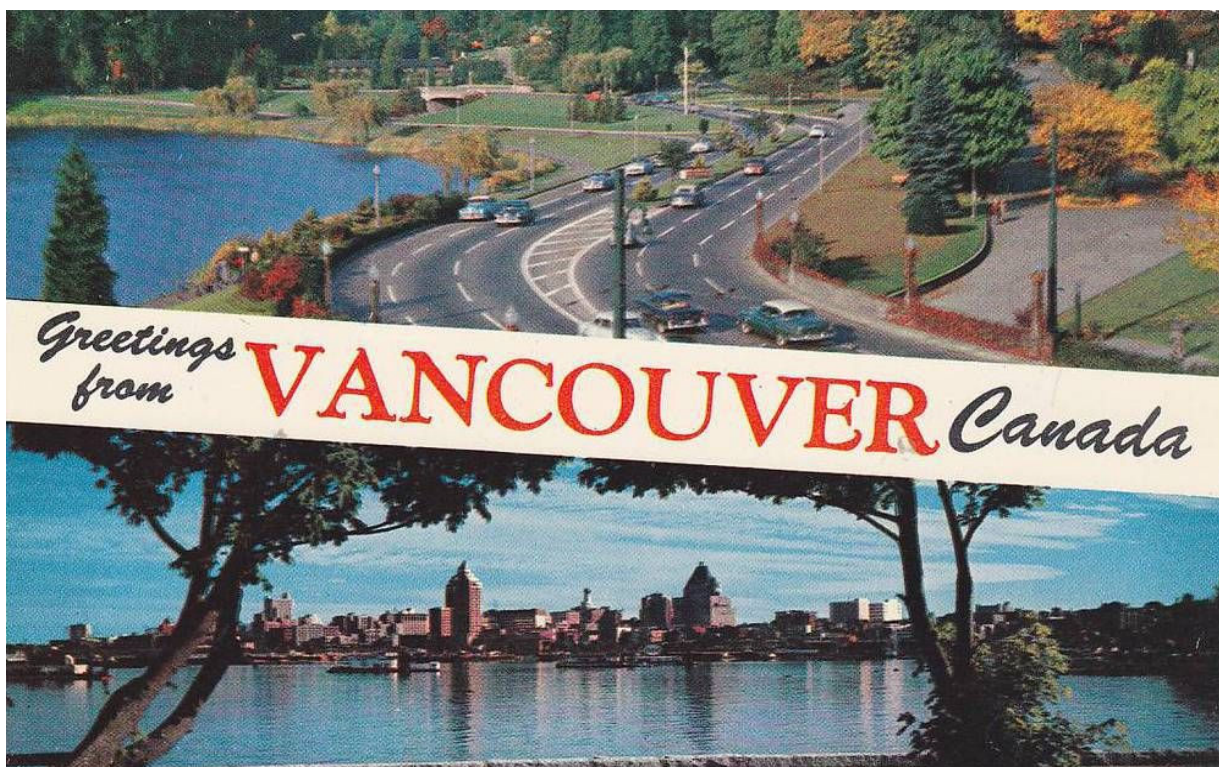
Vancouver was trouwens een plaats waar naar werd uitgekeken. Er was daar voor ons veel te 'passagieren', onder andere door de aanwezigheid van een 'Missions to Seamen', een organisatie die naast Bijbellezingen ook dansavonden organiseerden. Als je een beetje handig was kon je die Bijbellezingen vermijden, maar de dansavonden waren populair en ik ben er meerdere keren heen geweest. In die tijd probeerde de overheid van Canada het drankgebruik te beperken door bars en café's onbegrijpelijke regels op te leggen. Zo waren er in alle drankgelegenheden twee ingangen: één voor mannen en één voor vrouwen, een merkwaardige en moeilijk te begrijpen constructie, omdat die deuren in dezelfde ruimte uitkwamen. Ook moest je, vóór je aan het bier kon, eerst iets eten. Je kreeg dan een piepklein, maar peperduur slaatje voordat je los kon. Overigens heb ik toen nergens ter wereld zoveel bezopen mensen op straat gezien als in het centrum van Vancouver. Volgens mijn broer, die in Canada woont, is dat nog steeds zo. Eén van de machinisten had in een bar de kapitein van een vissersboot ontmoet die hem en andere machinisten had uitgenodigd voor een Noorse feestavond. Daarover gaat het volgende verhaal.

Met de Duivendyk naar de Westkust (11) Vancouver

Tijdens ons verblijf in Vancouver had één van de machinisten de kapitein van een vissersboot ontmoet, die hem en zijn vrienden had uitgenodigd voor een Noorse feestavond. Ik mocht ook mee.

Wat wij niet wisten, maar spoedig duidelijk werd, was dat de kapitein door de bemanning van zijn schip intens werd gehaat. Voor ons geen probleem, zij het dat de bemanning uit Noren bestond die ook op de feestavond aanwezig waren. Al bij de ingang wilde één van die gasten met de kapitein op de vuist, wat bij ons een dilemma veroorzaakte: moesten wij onze gastheer in bescherming nemen? Tot mijn opluchting maakte de portier van de feesttent ons duidelijk dat hij en zijn collega dit akkefietje gingen regelen en dat wij naar binnen konden. Het 'feest' werd gehouden in een kale loods met honderden mensen die aan lange tafels zaten, die helemaal afgeladen waren met sterke drank en eten. Er werd door een band

muziek gemaakt en gedanst werd er ook. Een bar was er niet en bediening evenmin, het was de bedoeling dat je zelf je drank en eten meebracht. Er was op ons gerekend, we gingen zitten, gaven iedereen een hand en werden ingeschonken. Na een minuut of tien kwam ook de kapitein bij ons zitten. Hij zag er onbeschadigd uit en mistte ook geen ledematen, zodat we er van uit gingen dat de problemen voorbij waren. Dit bleek een voorbarige aanname. Na een uur of wat feestgedruis en vele flessen verder, dook er ineens achter de stoel van de kapitein een reusachtige Noor op, die hem zonder veel omhaal in zijn kraag greep, over de leuning van zijn stoel tilde en aanstalten maakte om hem een paar enorme beuken te gaan geven. Er snelden gelukkig andere feestgangers op deze dreigende vechtpartij af en onze kapitein werd andermaal gered. Daarna verschenen er nog een paar keer dronken Noren achter hem. maar het bleef bij dreigende taal en de verzekering dat ze hem buiten, na afloop van het feest wel eens even zouden gaan verbouwen.

Het was duidelijk dat onze kapitein weinig moeite had gedaan om zich op zijn vissersboot populair te maken. Inmiddels was het mij wel helder dat wij bij de komende vechtpartij zouden worden betrokken en dat het dus tijd werd om te vertrekken. Een paar van onze machinisten vonden dat het nu pas gezellig begon te worden en bleven. De volgende dag hoorde ik dat zij, samen met de kapitein, door een achteruitgang waren gevlucht en door over een schutting te klimmen aan de woedende Noorse vissers waren ontsnapt.

Met de Duivendyk naar de Westkust (12) Aanvaring

Vancouver was het noordelijkste punt van de reis met de Duivendyk. Na die haven gingen we weer in zuidelijke richting. We deden daarbij min of meer dezelfde havens aan als op de heenreis. Seattle werd overgeslagen, maar Portland werd aangedaan en daarna ging het naar de stad Oakland, iets voorbij San Francisco. Nadat we daar lading hadden ingenomen gingen we de rivier af, richting San Francisco. Na een uur af wat kwamen we in zo 'n dichte mist dat verder varen onverantwoord was en ging de Duivendyk op de rivier (Oakland Estuary) voor anker. Het was lekker rustig en stil, je kon de wal niet eens zien zo dicht zat het. De volgende morgen werd ik wakker door een scheurende herrie op de rivier. Het was nog steeds mistig. Toen ik overboord keek en zag een paar mannen in paarse pakken met gele bliksemschichten en grote nummers op hun rug in een

raceboot voorbij razen, gevolgd door nog een stuk of tien van die halve zolen die verwoede pogingen deden elkaar in te halen. We lagen midden in een bootrace, die daar ondanks de dichte mist werd gehouden. De marconist ontving later die morgen het bericht dat het in San Francisco helder weer was, dus werd besloten om het anker op te halen en verder te varen. Na een uur of wat kwamen we in breder vaarwater.

Ik stond op wacht in de stuurmachinekamer toen ik plotseling de stoomfluit van de Duivendyk drie korte stoten hoorde geven. Dat betekent: 'wij slaan volle kracht achteruit'. Ik dacht: dat wordt interessant en holde naar boven om aan dek te gaan kijken. Er was door de mist weinig te zien, maar ergens klonk het antwoord van een ander schip: een dreunende bas, die aangaf dat er iets heel groots aan kwam. Uit de mist dook de reusachtige boeg van een bijna lege supertanker op, die dwars op onze vaarrichting op de Duivendyk af kwam. Een aanvaring was niet meer te vermijden. De boeg van de tanker stak zo hoog uit het water dat de Duivendyk er bijna onder door voer. De laadbomen van ons schip werden als de spreekwoordelijke luciferhoutjes omgebogen of braken af, de 'wing' van het stuurhuis werd haaks omgebogen, de sloepen aan bakboord werden weggevaagd en railingen braken af. Ik stond van schrik verlamd aan dek en zag de reusachtige boeg van de tanker naderen en hoog over me heen gaan. De stalen platen van de romp van de tanker rookten van de hitte door de wrijving van de aanvaring. De Duivendyk voer inmiddels langzaam door en de tanker, die ratelend zijn anker had laten vallen, verdween in de mist. Ik bedacht dat we aan een ramp waren ontsnapt, we hadden die tanker alleen geschampt. Als we er midscheeps in waren gevaren had het ding mogelijk kunnen exploderen. Lege tankers zitten dikwijls vol met gas. We voeren gehavend verder naar San Francisco, waar een reparatieploeg van een scheepswerf aan boord kwam om de ergste schade te herstellen. Toen dat was gebeurd ging de reis verder, richting Mexico en Panama.

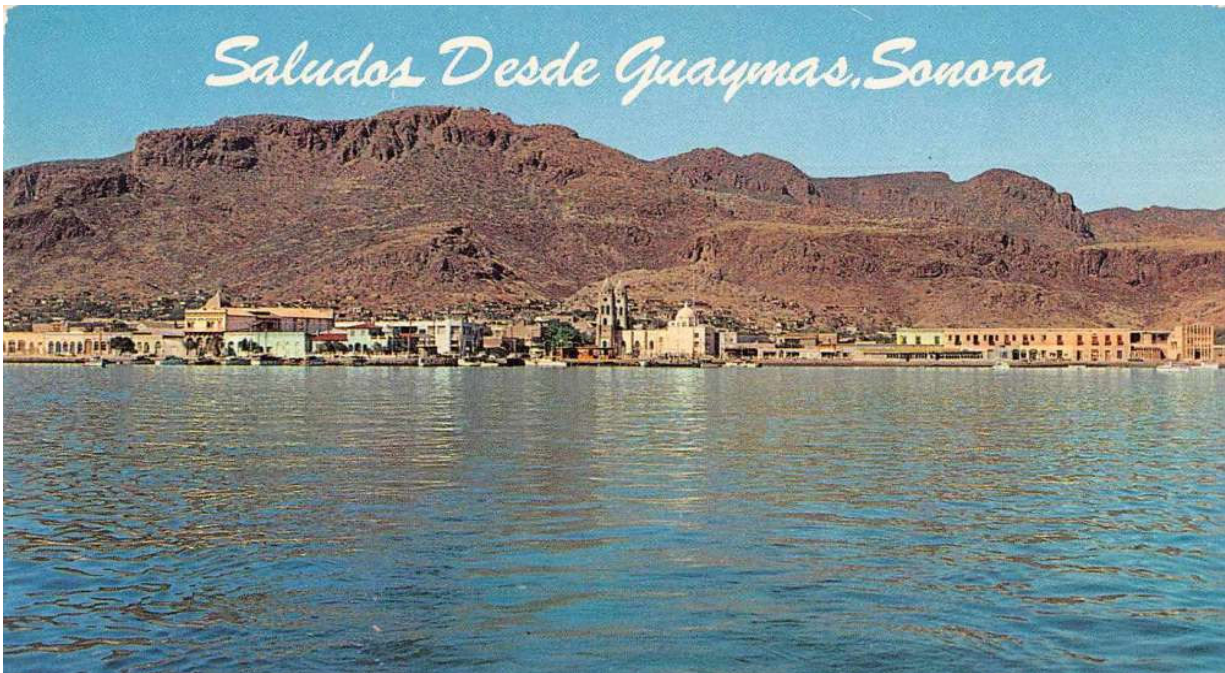
Met de Duivendyk naar de Westkust (13) Zeevonken

Onderweg van San Francisco naar het Panamakanaal inspecteerde de tweede machinist het oliepeil van de stuurmachine en vond dat dat veel te laag stond. In plaats dat hij de instructieboeken van de machine opensloeg om te kijken of daar iets over de hoogte van dat peil was vermeld, goot hij met de hulp van een olieman een paar blikken hydro-olie in het systeem leeg. Dat leek aanvankelijk wel goed te gaan maar na een minuut of tien was er toch paniek. Het schip begon in een grote cirkel te varen en was daar niet meer uit te krijgen, het roer stond vast. Een en ander leek verband te houden met het bijvullen van de olie. Toen die werd afgetapt en het oliepeil weer op de oude stand stond kon het roer weer worden bediend. Er was, tijdens het varen van de cirkel gelukkig geen ander schip in de buurt, anders had dat slecht kunnen aflopen.

Toen we in de buurt van de Golf van Californië kwamen, liepen er geruchten over de Duivendyk: 'we zouden naar Mexico gaan'. 'Zeg, heb je het al gehoord, we gaan naar Mexico!'. 'Hee, weet je het al, we gaan naar Mexico!'. Ik begreep van die opwinding niet veel, maar de reden zou mij later duidelijk worden. Navraag bij de stuurlieden leverde weinig op, ze bleken nergens van te weten. Zelfs de kapitein had geen instructies van de rederij ontvangen over een haven in Mexico, werd gezegd. Maar toen we bij het uiterste puntje van het schiereiland 'Baja California Sur' kwamen, werd de koers verlegd en voeren we, tot grote vreugde van de bemanning, de Golf van Californië in, voor een bezoek aan de Mexicaanse havenplaats Quaymas.

Vooraf het rondenvan de kaap van het schiereiland was voor mij een belevenis. Ik had nog nooit zoiets moois gezien. De zon scheen op rode rotsen die in een strakblauwe zee stonden, honderden papegaaiduikers doken van grote hoogte het water in en er zwommen dolfijnen voor de boeg. Toen het donker werd was er een ander wonderlijk natuurverschijnsel te zien. We voeren door een gebied met 'zeevonken', lichtgevende algen die in de deining en branding van de golven blauw oplichtten, een fantastisch mooi gezicht. Achter het schip was door de werveling van de schroef in dezelfde kleuren een lichtgevende tunnel te zien. Eenmaal in Quaymas stormde het deel van de bemanning dat vrij kon krijgen, nadat ze zich eerst hadden

opgedoft en besprenkeld met grote hoeveelheden aftershave, de wal op om eens flink uit hun dak te gaan. Er was op hun belangstelling gerekend.

Degenen die terugkwamen hadden het over bloedmooie Mexicaanse meiden die hen eerst op een massage in een schuimbad hadden getrakteerd, om hen daarna een hele nacht erotisch uit te wonen. Het deed mij denken aan het boekje 'Scheepspraat', van Jan de Hartog, die over dit soort evenementen de volgende opmerking had: 'Terwijl de soldaat een liefdesavontuur toch vooral ervaart als een gesublimeerde verkrachting, ziet de zeeman zichzelf in zo'n geval als een volleerde minnaar, die zijn geliefde na een erotische nacht, reutelend van uitzinnig genot in het bed achterlaat'. Zelfs de bootsmansjongen, die uit de Schilderswijk in den Haag afkomstig was en zijn relatie met vrouwen kernachtig samenvatte met de opmerking: 'zo lang ik nog twee klauwen aan mijn lijf heb, voor mij geen wijf', ging in Quaymas de wal op en werd daar door een Mexicaans meisje zo verwend dat hij op slag verliefd werd en bij het vertrek van de Duivendyk over boord dreigde te springen om bij haar te kunnen blijven, een voornemen waarvan hij door de bootman maar met moeite kon worden weerhouden.

Met de Duivendyk naar de Westkust (14) Motorpech

Toen we in de haven van Quaymas in Mexico lagen vond de tweede machinist het een goed idee om de aandrijfmachine van de zuigtrekventilator in onderhoud te nemen. Die taak werd opgedragen aan de derde machinist: Jan Biersteker, die vanwege zijn omvang door iedereen Bolle Biersteker werd genoemd. De aandrijfmachine was een zogenaamde stoommotor, een kleine, maar krachtige triple expansie stoomzuigermachine. De zuigtrekventilator had de omvang van een kinderdraaimolen op de kermis, maar de Duivendyk kon niet varen zonder dat ding en er was er maar één van. Er was een voorziening om de ventilator in geval van nood elektrisch te laten draaien, met behulp van twee elektromotoren die samen aan een groot tandwiel moesten worden gekoppeld. Het geheel werd met een reusachtige aanzetweerstand aan de praat gebracht. Tot zover de theorie. Nu de praktijk. De tweede machinist had bedacht dat we dat draaien eerst maar eens moesten proberen, als het allemaal lukte kon Jan Biersteker op zijn gemak die stoommotor overhalen. Dit plan stelde Jan gerust, het was in Quaymas heel warm, vooral op de plek in de machinekamer waar hij moest werken. Hij wilde ook wel eens de wal op na alle verhalen te hebben angehooord van degenen die terug kwamen en hij had mooie vergezichten van veel bier drinken met vrolijke Mexicaanse meiden. We koppelden de motoren aan het tandwiel, de elektriek werd ingeschakeld en daar ging het spul. Al na een minuut bleek dat er iets grondig mis was, de motoren kwamen niet op gang en er kwamen nijldige en knetterende vonken uit. Mijn baas Joop Wolvekamp zag het fout gaan,

maar de tweede machinist was onverbiddelijk: "doordraaien met die hap". Na nog een paar minuten begonnen de motoren te roken en werden zo heet dat het soldeer van de elektrische verbindingen smolt en uit motoren vloog. Het spul stopte en was niet meer aan de gang te krijgen. Jammer voor Jan Biersteker, zijn plannetje om de wal op te gaan ging niet door en hij moest vloekend en tierend in die hitte zelfs gaan overwerken om die stoommotor af te krijgen.

Ik mocht Quaymas wel de wal op, maar alleen overdag,. Ik ging samen met een machinist. Veel geld hadden we niet bij ons; we hadden niet de moeite genomen om geld op te nemen omdat we maar een paar dagen in die plaats lagen en drinken met mooie Mexicaanse meiden niet binnen het bereik van onze financiële middelen lag. Ik zag daar iets wat ik om één of andere reden nog steeds niet vergeten ben. We kwamen bij een overdekte markt waar veel voedsel werd aangeboden: vis, groenten en fruit en dat soort zaken. Wat mij opviel was dat het fruit vol zat met plekken die door insecten waren aangevreten. Ik dacht: zulk fruit zou bij ons niet eens op de markt komen, het zag er niet uit. Wat ik toen niet in de gaten had, maar pas later ontdekte, was dat die Mexicanen geen geld hadden om met insecticiden te spuiten. Onze appels en peren zagen er dan wel mooier uit, maar zaten onder de giftige stoffen.

Met de Duivendyk naar de Westkust (15) Bermuda

Vanuit de haven van Quaymas vertrok de Duivendyk, voor de terugreis naar Liverpool via het Panamakanaal en Curaçao. Na Curaçao zouden we door de Bermudadriehoek varen. Dat gebied had toen nog niet de beruchte naam die het nu heeft. Er waren daar vliegtuigen spoorloos verdwenen, er waren schepen doorheen gevaren die nergens meer aanmeerden, er waren in die driehoek UFO's waargenomen, er trokken orkanen en cyclonen doorheen en eigenlijk was het dus niet zo vreemd dat mijn haar daar plotseling begon uit te vallen. Ik trok op een kwade morgen een kam door mijn haar en die veranderde ineens in een borstel. Dat was schrikken. Dat uitvallen ging zo hard dat ik verwachtte bij de aankomst in Liverpool helemaal kaal te zijn. Dat viel uiteindelijk mee, maar de dikke hardos die ik in het begin van de reis had werd flink uitgedund.

Ik bracht het uitvallen van mijn haar overigens niet in verband met de invloed van de geheime krachten van de Bermuda driehoek, maar met de tropische weersomstandigheden. Het was natuurlijk geen van beide, maar een genetische aanleg die hier sloperswerk verrichtte. Ik was nog al trots op mijn dikke hardos geweest en liet die ook niet aan boord knippen. Dat kon namelijk bij een stoker, die op die manier zijn bierrantsoen wat aanvulde. Later veranderde ik van gedachte, nadat ik in Portland samen met een vierde machinist de wal op was geweest om ons haar te laten knippen bij een 'vakman'. Die vonden we, maar aangezien we in Amerika waren en in dollars moest worden afgerekend, vroegen we eerst hoeveel het knippen ging kosten. Het bleek dat we te weinig geld bij ons hadden, maar de kapper was bereid het er voor te doen. Hij ging vlot aan de slag, maar toen hij bijna klaar was zei hij dat het geld op was en moesten we het laatste stuk zelf doen. Ik dacht eerst dat hij een geintje maakte, maar hij meende het echt. In het vervolg ging ik dus maar naar de stoker, die bij nader inzien goed kon knippen. Ik vroeg waar hij dat had geleerd. Gewoon proberen, zei hij. Als je niet teveel ineens weghaalt en steeds naar het resultaat kijkt, lukt het wel.

De machinisten in de hutten naast mij keken nog al uit naar een verblijf in Liverpool. Ze kenden daar meisjes van vorige reizen, opgedaan in 'The Missions to Seamen'. En inderdaad, we lagen er één dag toen er 's avonds gegiechel bij mijn buurman was te horen. Ik ging die avond de wal op om naar de bioscoop te gaan. Toen ik terug kwam was er aan boord iets bijzonders aan de gang: er liepen overal politieagenten die met krachtige zaklantaarns het schip doorzochten. De reden van hun komst werd snel duidelijk: ze zochten de meisjes. Die vonden ze onder andere bij mijn buurman. De dames werden in een groepje bij elkaar gezet en onder politiebegeleiding van boord gemarcheerd. De hoofdmachinist die over de railing hing, zag het allemaal aan en riep tegen de bobby's: 'think of your own time, you were young before!'

Met de Duivendyk naar de Westkust (16) Londen

De laatste haven van de reis van de Duivendyk naar de westkust van Amerika was Londen. Die stad zag er in 1958 dramatisch anders uit dan nu. Langs de Theems was het een enorme gribus, verwaarloosde pakhuizen en kaden, roestige kranen en half in elkaar gezakte huizen wisselden elkaar af. Engeland was in die tijd een armoedig land, nog steeds bezig bij te komen van de inspanningen en kosten van de wereldoorlog die het aan de rand van de afgrond had gebracht. Daarna werd het land geteisterd door een radicaal socialisme. Ook zo bijzonder: als je langs die rotzooi op de Theems vaart zie je ineens een prachtig wit paleis: het Queens House in Greenwich, dat nu een scheepvaartmuseum is. Op de rivier lagen grote groepen platte schuiten, aan elkaar gebonden, aan boeien. Zeeschepen, zoals de Duivendyk, moesten in Londen naar de India Docks om te worden gelost, grote gegraven havens, alleen bereikbaar door sluisen, vanwege het grote verval in de Theems. Een heel gewriemel, want de sluisen waren niet breed en er moesten ook nog bruggen open.

De Duivendyk voer 's avonds de Theems op en het was al donker toen we Tilbury passeerden. En daar begon het te misten en niet zo'n beetje ook. In die tijd was de Londense mist berucht, zeker na de *Great Smog of London* in 1952. In 1956 was er wet aangenomen om luchtverontreiniging te verminderen, maar in 1962 stierven er nog 750 mensen aan de gevolgen van verontreinigde mist. De Duivendyk ging niet voor anker in afwachting van beter zicht, maar dook dapper de mist in en voer verder de Theems op. Door de duisternis en de dichte mist zagen ze in het stuurhuis een groep lichters niet die op de Theems aan de boeien lag en de Duivendyk ging er dwars doorheen. Links en rechts werden lichters opzij gezet en één verscheen er bij het achterschip waar ik met de vierde stuurman en de bootsman op wacht stond. De schroef van de Duivendyk sneed door de bodem van de lichter, die onmiddellijk vol water liep en zonk. 'Anybody on board?!', gilte de vierde stuurman in het zwarte water van de rivier. Er kwam geen antwoord en we zagen ook niemand drijven, dus namen we aan dat de lichter onbemand was. We konden trouwens weinig doen, want de Duivendyk voer langzaam verder. Na een minuut of tien werd de mist zo dik dat we bijna stil lagen en door de stroom van de Theems langzaam naar de wal dreven. Omdat het achterschip van de Duivendyk een eind boven de kade uitstak bedacht ik dat het roer van ons schip tegen de kade aan zou worden gedrukt en zei dat tegen de stuurman. Die belde naar het stuurhuis om te vragen of ze het roer tegen het schip wilden draaien, maar er werd niet opgenomen. Langzaam verdween de kade onder het achterschip. Ik keek

van een veilige afstand in de stuurmachinekamer en zag dat het kwadrant, waaraan het roer zat, 20 cm werd opgetild en daarna met een enorm gekraak 30 tanden oversloeg. Aan de kade waren plotseling mensen verschenen die lijnen van ons aanpakten en de trossen binnenhaalden. De Duivendyk lag even later vast aan de wal.

De volgende morgen werden we met sleepboten naar het West India Dock gesleept waar de Duivendyk werd gelost. Onze stuurinrichting was zodanig beschadigd dat van een zelfstandige terugreis naar Rotterdam geen sprake kon zijn. We werden door twee sleepboten van Wijsmuller in een hevige storm over de Noordzee teruggesleept. Na een reis van vier maanden lagen we weer in de Rijnhaven. De Duivendyk ging bij Wilton Feijenoord het dok in voor reparatie van de stuurinrichting en tot mijn spijt kreeg ik op kantoor te horen dat ik weer naar de Westerdam moest.

Na de reis met de Duivendyk ging ik naar het kantoor van de H A L, 'onder de groene torentjes' op de kop van de Wilhelmina pier. Tegenwoordig is dat het hotel New York. Nu denk ik er niet zoveel meer aan, maar toen het hotel nog maar kort in bedrijf was, was het toch een wonderlijke ervaring om op de plaats waar vroeger het kantoor van meneer Talmon was, een biertje te kunnen drinken. Meneer Talmon was het hoofd van de technische dienst. Maar ik ging naar meneer Meijer, die zijn bureau ook in het tegenwoordige restaurant had. Hij had als taak de schepen te bemannen met voldoende technische personeel. Ik had nog wel een paar reizen met de Duivendyk willen maken, maar moest tot mijn spijt terug naar de Westerdam. De Westerdam was een passagiersschip met vrachtaccommodatie, dat een lijndienst onderhield tussen Rotterdam en New York. De lijndienst naar New York ging het hele jaar door en in de winter was dat niet prettig vanwege de stormen, mist en kou. Ook in New York was het dan afzien. We lagen in die tijd niet aan een pier in Manhattan, maar in Hoboken, New Jersey, dus aan de andere kant van de rivier de Hudson. Vanaf die plaats kon je voor een kwartje met de bus naar Manhattan. Je kwam dan aan in een groot busstation dat op een afstand van 200 meter van de 42ste straat lag en 500 meter van Times Square.

Een scheet in New York

New York 1963. We stonden bij de oversteekplaats op de hoek van de 8th avenue en de 42 h straat te wachten tot we konden oversteken. 'We' waren twee leerling-machinisten van de Westerdam en ik. Om te voorkomen dat we door het voorbijrazende verkeer zouden worden platgewalst leek het, zelfs voor Nederlanders als wij, verstandig om pas naar de overkant te lopen als daar de groene letters 'WALK' waren verschenen. Toen dat het geval was riepen we alle drie tegelijk: 'WALK', schoten in de lach en begonnen te lopen. Halverwege liet Jan Vink er een vliegen die zelfs boven het verkeer te horen was. 'Wie kan dat in Nederland zeggen', zei Jan: 'ik heb een scheet gelaten in New York'. Rond 1963 waren dat er niet zoveel, hoewel er door de 'Lijn' heel wat naar de overkant zijn vervoerd. Aan het menu dat we op de Westerdam kregen voorgezet kon het niet hebben gelegen, daar waren bonen een bijna dagelijks terugkerend bestanddeel.

'Und Jedes Böhnchen gibt sein Tönchen' verklaarde Jan, die nog een tijdje in het Duits was onderwezen.

2010

Bij ons bezoek aan de Big Apple in 2010 viel mij iets bijzonders op. Toen ik er de eerste keer kwam was ik beslist onder de indruk van de enorm hoge gebouwen die daar stonden. Nu was daar geen sprake meer van. Was dat omdat ik het allemaal al eens eerder had gezien? Later bedacht ik dat er tegenwoordig in Rotterdam ook flink wordt gestapeld. Toen ik in 1957 voor de eerste keer in New

York kwam, was het hoogste gebouw in Rotterdam het GEB gebouw aan de Rochussenstraat: 67 meter! Het Witte Huis maakte ook indruk met z'n 43 meter. Dat waren natuurlijk dwergen, vergeleken bij het Empire State building met 381 meter, als je het puntje mee telt. Maar tegenwoordig zetten ze in Rotterdam op de Wilhelminapier gebouwen neer van 165 meter hoog. Het 'Manhattan aan de Maas' heet dat heel toepasselijk. En aan het Weena verrijst er een van 200. Oké, 200 meter hoog is toch wat anders dan 381 meter. Maar er was bij mij sprake van een soort gewenning, althans wat de hoogte van de gebouwen betrof. Waar ik niet kon wennen was de drukte van de duizenden mensen, het lawaai van het verkeer dat 5 banen dik over de avenue's denderde en waarschijnlijk ook het tijdverschil waardoor je, op Nederlandse tijd 's morgens vijf uur, nog op straat liep.

Ik was dan ook niet rouwig toen we terug gingen.

De Nieuw Amsterdam - Taart

Op de Nieuw Amsterdam was het een gewoonte geworden om na het diner van de eerste klas salon, wat overgebleven taartstukken naar de machinekamer te brengen. In ruil daarvoor pompten de machinisten het schip een beetje scheef. In een deel van de keuken was namelijk een afvoerputje zodanig aangebracht dat het water bij het schoonmaken van de vloer voortdurend aan de andere kant stond. Door het schip een beetje om te leggen liep het water sneller in het putje. Een nieuwe chef-kok of hofmeester, die niet bekend was met het achterliggende probleem, maakte bezwaar tegen het verstrekken van taart aan niet-passagiers en beval de resten van de taarten, samen met de andere voedselresten, zoals altijd gewoon in de oceaan te kieperen.

Die avond was er in de machinekamer dus niet de gebruikelijke taart bij de koffie. De leerling-machinist die er op uit werd gestuurd om in de kombuis te vragen waar de taart bleef, werd door de dienstdoende hofmeester weggehoond. De leerling ging met dit bericht terug naar de tweede machinist. Deze gaf direct opdracht om het schip iets om te pompen, maar nu de andere kant uit. Het spoelwater stond daarna hoog tegen de verkeerde wand en was niet weg te krijgen. Na enige tijd kwam er een wanhopig telefoontje in de machinekamer: of het schip alstublieft wat kon worden omgepompt: "want het water begrijpt u... " Donders begrepen ze dat. "...en-eh... natuurlijk kunt u weer op taart rekenen, dat spreekt vanzelf".

M.S. Westerdam - Andrea Doria

Na een aantal spectaculaire scheepsrampen, waarbij de onkunde van de bemanning nogal was opgevallen, besloot men bij de HAL dat het eigen personeel voor zulke evenementen moest worden opgeleid. Directe aanleiding was de ramp [op 26 juli 1956] met het Italiaanse passagiersschip 'Andrea Doria' dat op de oceaan, in dichte mist, in de buurt van New York, met een donderende knal werd geramd door het Zweedse passagiersschip 'Stockholm'. De 'Doria' zonk hierna, onder grote belangstelling van radio en TV, in hoog tempo naar de bodem van de oceaan. Dat vrijwel alle passagiers en ook bemanning werd gered was is in ieder geval niet aan de deskundigheid van de bemanning te danken. Volgens de verhalen zaten die als eerste in de reddingboten en waren al een eind van het schip verwijderd, toen ze ontdekten dat er ook nog passagiers mee wilden. Met grote tegenzin besloten ze die dan maar op te halen.

Hiermee bevestigden ze alle Amerikaanse vooroordelen over de onbetrouwbaarheid van Italianen. Aan boord van de Doria werd enorm geblunderd. Zo slaagden ze er niet in de waterdichte deuren te sluiten, waarna het schip gewoon vol liep en zonk. Maar ook bleek dat de reddingboten alleen met de grootste moeite door de bemanning uit de davits konden worden gehaald. Later kreeg de kapitein een enorme douw bij de raad van de scheepvaart omdat hij 'vergeten' was het scheeps-journaal mee te nemen. Kort na die ramp lagen we met de 'Westerdam' in New York.

In New York kwam soms de 'Steamboat Inspection' aan boord, om te kijken of de veiligheidsregels werden nageleefd. De indruk bestond dat die lui alle sigaren van de kapitein oprookten, een flink gat in zijn jenevervoorraad sloegen en daarna zonder ook maar iets te controleren zingend van boord wankelden. Maar reuze gezellig, dat wel. Toen de 'Doria' naar de kelder was gegaan veranderde dat op slag. De eerste stuurman van de Westerdam kreeg te horen dat de 'Steamboat Inspection' ALLE, ja, u heeft het goed gehoord: ALLE, sloepen te water wilde zien gaan. Daar was nog nooit om gevraagd. De haastig opgetrommelde bootsman begon met een stel matrozen onwennig aan dit karwei. De opdracht van de 'Steamboat Inspection' bleek zinnig, vrijwel alle sloepen van de 'Westerdam' zaten muurvast en weigerden te water te gaan. De kapitein kreeg te horen dat de 'Westerdam' onder deze omstandigheden niet mocht uitvaren. Er kwamen met spoed mensen van een reparatiewerf aan boord, die vier etmalen dag en nacht in ploegen doorwerkten en er uiteindelijk in slaagden, met behulp van enorme hamers, snijbranders, vijzels, koevoeten, takels en een heleboel herrie en gevloek, de sloepen daadwerkelijk in het water of in ieder geval buiten boord te krijgen.

Een deel van de bemanning, waaronder ik, moest daarna ook met de sloepen gaan roeien, waarover de volgende keer meer.

Commentaar van Wout Udo bij de historische foto van M.S. Westerdam:

Een stoer schip, niet? Gebouwd voor de route over de Noord Atlantische oceaan, waar de 'Westerdam' af en toe goed op z'n donder kreeg. Tijdens mijn eerste reis bij de 'LIJN' kwamen we met de 'Westerdam' in een flinke storm terecht en maakte ik kennis met het verschijnsel 'paaltje pikken'. Dat gebeurt als het schip met z'n boeg omlaag duikt en dan een golf tegenkomt die juist omhoog komt. Er vindt dan een botsing plaats, met als gevolg een enorme dreun en een schok alsof het schip op rots is gelopen. Ik overdrijf niet, dat is echt zo. Als het gaat stormen moet er dan ook vaart worden geminderd, anders ontstaat er grote schade. Er stonden twee huizenhoge diesels in de 'Westerdam', 8-cilinder tweetakt dubbelwerkende MANN. Die lustten wel een slokkie, maar ze hadden een nogal dure smaak: ze bleefden alleen dieselolie [in plaats van de goedkopere dikke stookolie]. Dat was niet vol te houden, veel te duur. Onder andere om die reden werd de 'Westerdam' afgevoerd van de sterkte en verkocht aan iemand die naar zijn zeggen 'verliefd' op het schip was en toch nog mogelijkheden voor exploitatie zag. Maar zoals dat dikwijls gaat als je verliefd bent, je verliest de realiteit uit het oog en zo'n hartstocht kan je in hoog tempo aan de rand van een financiële afgrond brengen. Wat ook in dit geval is gebeurd. Ik vind zoiets raar, sommige schepen vond ik best mooi om te zien, zoals de 'Rotterdam', maar verliefd op een schip?

Sloepengast

In het kader van de nieuwe eisen van de 'Steamboat Inspection' werd in New York een sloepenrol gehouden. Nadat bij de voorgaande reis van de 'Westerdam' in New

York de sloepen waren losgewrikt uit de davits, kon nu worden begonnen met een daadwerkelijke oefening met de reddingboten. Ik werd, samen met een aantal anderen verzocht plaats te nemen in een boot, nadat deze met behulp van de davits buiten boord was gehangen.

De 'Westerdam' was een flink schip en de sloep hing dan ook op een huiveringwekkende vijftien meter boven het wateroppervlak. Een stuurman en een matroos lieten ons zakken tot we in het water lagen. We hadden pech, want we kwamen precies onder de koelwateruitlaat van de hulpmotoren terecht. Een bijna tien cm dikke straal water spoot in onze sloep. Afduwen hielp niet veel, want we hingen nog aan de grote stalen katrollen waarmee we waren gezakt. De stuurman die we aan boord hadden begon te gillen: 'valpatent losmaken!'. Blijkbaar wist iemand wat dat betekende, want een man dook naar een kettinkje dat in een nisje onderin de boot zat. Door aan het kettinkje te trekken moesten de haken vrijkomen waarmee we aan de katrollen hadden gehangen. Dat lukte voor de achterste haak. Er stond inmiddels zo'n tien cm water in de boot en een aantal mensen was flink nat geworden. De boot begon langzaam om de voorste haak te draaien, die nog steeds vast zat. Na nog een paar keer aan het valpatent te trekken kwam ook de voorste haak los. Nu moest je oppassen dat je niet werd geraakt door de stalen katrollen die vervaarlijk over de boot slingerden en zo'n vijftig kilo wogen. Zoiets kop je echt niet opzij. 'Afduwen', riep de stuurman. Dat lukte en we dreven langzaam weg van het schip.

Ik keek omhoog langs de enorme zwarte stalen wand van de 'Westerdam' en probeerde te bedenken hoe dit allemaal zou gaan als we in een storm van boord moesten. Ik had er geen goed gevoel over. 'We gaan nu roeien', riep de stuurman uitnodigend, 'pak allemaal een roeiriem'. De meesten van ons wisten wel wat dat was. Roeiriemen in mijn maat waren helaas niet aan boord. Ik kon nauwelijks mijn hand om de greep krijgen, zo dik was dat ding. In de zwemsport heb je een onderdeel dat 'vrije slag' heet. Of dat in de roeisport ook zo is weet ik niet, maar wij waren er wel mee bezig. We roeiden allemaal in ons eigen tempo, maar gelukkig wel in de zelfde richting, zodat we toch nog langzaam vooruit gingen. Onder de bezielende leiding van de stuurman, die voortdurend voor mij onbegrijpelijke commando's riep, slaagden we er in, na varen van een slordige cirkel tussen de pieren aan de Hudson, terug te komen bij ons uitgangspunt, waarna we weer omhoog werden gehesen.

Hoewel we zelf een voldaan gevoel hadden over onze prestatie, was de 'Steamboat Inspection' er minder over te spreken en achtten zij een gedegen opleiding noodzakelijk.

Het valpatent en andere complicaties

In mijn vorige bericht heb ik wat onthullingen gedaan rond de werking van het 'valpatent'. Ik verwacht dat de theorie over de werking van deze apparatuur thans jouw geestelijk eigendom is geworden, zodat ik hierop niet terug hoeft te komen. Overigens waren er twee uitvoeringen van het 'valpatent'. Bij de vroegste uitvoering moest er een grote hefboom onder in de sloep worden omgelegd, waarna de haken waaraan de boot hing allebei omklaptten en de boot vrijkwam. Dat werkte snel en zeker. Het probleem met dit patent was, dat het omklappen van de haken ook kon gebeuren als de boot nog niet in het water lag. Als je de hefboom dan omlegde viel de reddingboot desnoods vijftien meter naar beneden.

Dat is ook een keer gebeurd, toen een schip aan de Wilhelminakade lag. Een reddingboot viel van zo'n tien meter hoogte, samen met enkele matrozen, op de kade en barstte daar als een bedorven ei uit elkaar. Er was een dode te betreuren en ook wat overlevenden, die in het ziekenhuis konden vertellen wat er was gebeurd. Ook op de 'Duivendijk' waren de sloepen met dit valpatent uitgerust. Om te voorkomen dat iemand het voortijdig zou bedienen zat er in iedere sloep een hangslot op de hefboom. Ik zag het helemaal voor me. Zware storm, de voorste luiken zijn ingeslagen, het schip dreigt door de golven te worden verzwolgen, iedereen in de boten! Als je geluk hebt, heb je in de gaten

dat je de sleutel van het valpatent nodig hebt, anders kom je daar pas achter als je in het water ligt. Ik probeerde me voor te stellen wat er dan zou kunnen gebeuren: 'joh, klim even terug naar boven en loop naar de hut van de eerste stuurman'. 'In de onderste la rechts van zijn bureau staan drie dozen, in de meest linkse zitten de sleutels van het valpatent'. 'En schiet in godsnaam op: we vergaan'. Hoe dan ook, ik moest naar een cursus 'sloepgast'. We leerden daar onder andere hoe er geroeid moest worden, wat de voor en achterkant van een sloep was, hoe je een koers kon uitzetten, waaruit de inventaris van de boot bestond, hoe je eventueel kon zeilen met een reddingboot, wat scheepsbesluit is, hoe je je positie kunt bepalen, wat 'gegist bestek' is, waar de poolster staat en wat de 'Pleiaden' zijn. Tot de wat meer praktische oefeningen hoorde het roeien. Dit gebeurde in de Rijnhaven, met een echte reddingboot. Op een dag waren we 's middags aan het oefenen. Het was heel warm en echt zin had ik er niet meer in. Ik bedacht dat het een stuk makkelijker zou gaan als ik bij elke slag de roeiriem in het water zou laten zakken, dan mee laten drijven en weer ophalen. Dat ging een halve minuut goed. Blijkbaar was iedereen op dat idee gekomen, want we lagen stil. De afgedwongen belofte dat we een ijsje zouden gaan halen bij een ijsboer aan het einde van de Rijnhaven, kon ons weer in beweging krijgen.

Vliegende Hollander

Omdat roeien nog al wat oefening vereist, allerlei gedoe met roeiriemen geeft (ook wel oneerbiedig 'roeispanen' genoemd) en gepaard gaat met commando's die zonder uitleg niet te begrijpen zijn, zoals: 'haal op gelijk' 'riemen toe' 'afstoppen' en er bovendien van uitgaat dat je bekend bent met de betekenis van de termen 'bakboord' en 'stuurboord', is men er bij de Holland Amerika Lijn toe overgegaan reddingsloepen uit te rusten met een soort *Vliegende Hollanders*.

Ik weet niet wie er in hun jeugd en misschien zelfs ook nog na de pubertijd op zo'n ding hebben gereden: ook dit systeem bestond uit een stel hefbomen die in het midden van de sloep zaten en heen en weer getrokken en geduwd moesten worden. Via wat stangen en tandwielen kon hiermee een schroef aan het draaien worden gebracht. Een beetje chimpansee kon zo'n ding bedienen.

Als de Rotterdam tegen een stormwind in voer bracht de luchtstroming de schroeven van de reddingboten aan het draaien waardoor het net leek of er een stel geesten met de hefbomen in de sloepen aan het werk waren. Een spookachtig gezicht. Het systeem was dus eenvoudig, maar had als nadeel dat de schroef maar voor de helft onder water verdween als de boot niet helemaal vol mensen zat; iets wat de stuwkracht nadelig beïnvloedde. Dit laatste is de bemanning van een sloep van de Rotterdam bijna noodlottig geworden. Zij moesten in New York met de boot oefenen. Nu lagen in New York de schepen aan pieren, met hun neus naar de wal. Zolang de sloep tussen de pieren bleef was er geen probleem, maar de stuurman had grotere ambities en gaf opdracht om de Hudson op te varen. Hier stond een vrij sterke stroom. Aanvankelijk kon de bemanning dit wel bijhouden, maar uiteindelijk werd de sloep door de rivier meegenomen, richting zee. Het (sterke) verhaal ging dat ze uiteindelijk met een sleepboot ter hoogte van het Vrijheidsbeeld moesten worden opgehaald.

De Nieuw Amsterdam

In het scheepvaartmuseum in Rotterdam was een paar jaar geleden een expositie over de Holland Amerika Lijn. Ik ben er wezen kijken. Er stonden scheepsmodellen, er waren video-presentaties en er waren opstellingen die het leven aan boord in beeld brachten. Er was ook een model van de Nieuw Amsterdam. Op dat schip heb ik één reis gemaakt. Een zogenaamde noord reis, dus een oversteek naar New York. Al snel na vertrek werd mij door de hoofdmachinist duidelijk gemaakt dat het op de Nieuw Amsterdam de gewoonte was om samen met

hem, elke dag een ronde door het schip te maken. De volgende morgen werd ik om negen uur in zijn hut verwacht.

Nadat ik mij de volgende dag had gemeld gingen we samen op weg, eerst naar het kantoor de chef-kok. Toen we daar kwamen stonden er, waarschijnlijk volgens dezelfde ingesleten gewoonte, twee schuimende glazen bier op ons te wachten. Weigeren was geen optie, de chef dronk zelf ook mee. Vervolgens gingen we naar de beheerder van de koelcellen, waarschijnlijk om te kijken of die het nog deden. Ook daar stonden al twee pilzen te schuimen. De derde aanlegplaats was hoger in het schip, ergens bij een belangrijke bar. Hier herhaalde zich hetzelfde ritueel. Let wel, dit was 's morgens om een uur of tien. Ik liep inmiddels een beetje te slingeren, iets wat met de bewegingen van de Nieuw Amsterdam niets te maken had. Ik bedacht dat de gewoonte om een rondje met de hoofdmachinist te maken op niet al te lange termijn alcoholisme tot gevolg zou hebben. In de daarop volgende nacht brandde er gelukkig een belangrijke schakelkast uit, die met spoed moest worden gerepareerd. Ik kon dus 'helaas' niet aan de ronde deelnemen. In de daaropvolgende dagen zorgde ik er wel voor dat er steeds iets cruciaals de geest had gegeven, waarbij mijn aanwezigheid dringend vereist was. Het was op de Nieuw Amsterdam niet moeilijk zo iets aannemelijk te maken. Het schip was toen al ruim 25 jaar oud en helemaal uitgerust met een gelijkstroominstallatie die van ellende aan elkaar hing. Ieder ogenblik was daar iets rampzaligs aan de hand. Ik vond het dan ook niet erg dat ik na terugkeer in Rotterdam naar een ander schip moest.

Meisjes

De **Nieuw Amsterdam** was oorspronkelijk niet voorzien van airconditioning. Die techniek werd in de tijd dat het schip werd gebouwd niet toegepast. Pas rond 1960 werd op de Nieuw Amsterdam een installatie voor airconditioning gebouwd. De voorziening bracht met zich mee, dat er meer machinisten nodig waren voor onderhoud en bedrijfsvoering. In de bestaande accommodatie was voor die mensen geen ruimte meer. Een oplossing werd gevonden door op het 'sportdek' een soort bungalow neer te zetten, waarin vier hutten zaten. Er was een trap naar beneden, naar de rest van de verblijven. In verband met de veiligheid was in die 'bungalow' een nooddeur aangebracht. Dat was erg handig, want door die deur kon je meiden naar binnen halen. Dat was vóór die tijd tamelijk lastig, want als dat je dat wilde moest je langs de hut van de hoofdmachinist en die had altijd het gordijntje voor zijn deur half open staan, zodat hij de boel in de gaten kon houden. Want vrouwelijke passagiers in je hut, dat mocht beslist niet.

Om de hoofdmachinist te omzeilen werden soms groepjes gevormd waarin meisjes gewoon meeliepen, zodat hij het niet goed kon zien. Ook werden wel eens meisjes vanaf het boatdeck door de hutramen naar binnen getrokken, overigens wel met hun medewerking. Soms werd dat gemerkt, omdat die vrouwen te ruim met de parfuffles in de weer waren geweest en het ventilatiesysteem die geur door alle hutten verspreidde. Er ging een verhaal dat de hoofdmachinist een keer snuffelend door de gangen liep om uit te zoeken waar die lucht vandaan kwam. Het beviel hem dan ook helemaal niet dat er boven op het sportdeck een deur zat die hij niet kon bewaken. Nou zat er op die nooddeur een slot. De hoofdmachinist vergrendelde dat en nam de sleutel mee. Je kon er dus van de buitenkant niet meer in. Aan binnenkant was de situatie anders. Er zat een draaiknop op het slot waarmee je het gewoon kon opendraaien. Dat gebeurde en er kwamen onbelemmerd vrouwen door naar binnen. De hoofdmachinist gaf opdracht de knop er af te zagen en deed de deur weer op slot. Er bleek een klein stukje van de knop uit het slot te steken en met een combinatietang werd het slot weer open gemaakt. Op last van de hoofdmachinist werd dit laatste stukje weggevoerd. De machinisten zaagden een gleufje in het allerlaatste stukje van de knop en konden toen met een schroevendraaier het slot open maken. De hoofdmachinist gaf opdracht over dit stukje een beugeltje aan te brengen. Dat beugeltje werd er binnen een dag af gesloopt. Er werd een nieuw beugeltje op gezet. En gesloopt. De hoofdmachinist dreigde met strenge straffen. Weer een nieuw beugeltje. En weg.

De hoofdmachinist gaf in New York aan de bankwerker van de machinedienst opdracht een nieuw slot zonder knop te kopen. Dat slot werd gemonteerd en vergrendeld. De hoofdmachinist stak de sleutel in zijn zak en borg hem op in zijn hut. De machinisten gingen naar de eerste stuurman om te klagen dat hun vluchtdeur op slot zat. 'Als die boot zinkt zitten wij als ratten in de val', was het argument. Een compromis werd bereikt door een kastje naast de deur te monteren waarin de sleutel hing. In het kastje zat een glazen ruitje en er naast hing een klein hamertje aan een kettinkje. Om misverstanden uit te sluiten stond er in het Engels en Nederlands een aanwijzing over de bedoeling. Het glaasje bleef precies één dag heel. Het glaasje werd vernieuwd. En kapot geslagen. Uitgeput liet de hoofdmachinist het hierbij zitten.

Leermoment: om de natuur te bedwingen heb je heel dikke deuren nodig, afgezet met prikkeldraad en voorzien van de mogelijkheid om de zaak onder stroom te zetten.

(!) Zoals menig oplettende lezer zal hebben opgemerkt zijn is deze serie reisverhalen niet helemaal chronologisch gerangschikt. Wout Udo beantwoordde mijn vraag over de volgorde van de schepen waarop hij heeft gevaren als volgt:

Als je bij de H.A.L. promotie maakte ging je eerst naar de vrachtschepen en dan krom je op naar de passagiersschepen. Je had daar wel enige invloed op door op 'kantoor' je voorkeur aan te geven. Na mijn reizen op de 'Westerdam' en de 'Duyvendijk' ging ik op eigen verzoek naar de 'Rotterdam' die toen in de afbouwfase bij de R.D.M. lag. Ik heb toen de proefvaarten en de maidentrip met dat schip meegemaakt. Na de 'Rotterdam' en de 'Statendam' volgden een hele rits vrachtschepen, voornamelijk 'Victory schepen', met reizen naar de oostkust en westkust van Amerika en de Golf van Mexico. Daarna heb ik op de 'Amsteldijk', ook een Victory schip, wat avontuurlijker reizen naar de oostkust van Afrika en een reis naar Australië gemaakt. Na die reizen ging ik één reis mee met de 'Nieuw Amsterdam' als chef elektriciën.

Nu dat is opgehelderd:

De airco en de kapper

Ik heb één reis gemaakt op de **Nieuw Amsterdam**. Die reis duurde niet lang, ongeveer drie weken, maar ik heb er wel voor vier weken verhalen aan overgehouden. Zoals mijn broers Frans en Herman al zeiden: als je het op de Nieuw Amsterdam kan uithouden kun je het op elk schip van de HAL uithouden. Bij de machinedienst was dat geen uitzondering.

Het schip was, in de tijd dat ik er op voer, al bijna vijf en twintig jaar in de vaart, en dat is tamelijk lang voor een schip. De accommodatie was bijvoorbeeld voor het grootste deel van de bemanning een rampenplan. Ook de machine-installatie vertoonde voortdurend gebreken en had erg veel onderhoud nodig, wat nogal eens achterwege bleef. Een van de verhalen die op de Nieuw Amsterdam hoorde, betrof het geval van de airco en de kapper. De officieren lieten hun haar knippen bij de kapper van de passagiers. De kapper had een salon ergens op het maindeck. Nou was het een ongeschreven regel dat passagiers daar vóór gingen. Een van de machinisten, deze keer de man die over de airconditioning en ventilatiesystemen ging, wilde zijn haar laten knippen. Op het moment dat hij aan de beurt was, kwam er een passagier binnen en die ging dus voor. Net toen de machinist opnieuw aan de beurt was gebeurde hetzelfde. Hij zei toen tegen de kapper dat hij geen derde keer zou accepteren, maar net toen hij weer aan de beurt zou zijn kwam een passagier binnen en de kapper maakte met brede armgebaren duidelijk dat de passagier vóór kon gaan. De machinist stond op en vertrok.

Het eerste wat hij daarna deed was naar de ventilatiekamer op het maindeck lopen. Daar zette hij de luchtkoeling van de kapsalon af en de verwarming vol

open. Daarna deed hij de deur van de ventilatiekamer op slot en zorgde dat hij en zijn medewerkers voorlopig onvindbaar waren. Nu voer de Nieuw Amsterdam op dat ogenblik in de tropen en binnen enkele minuten veranderde de kapsalon dan ook in een sauna, waar de temperatuur tot bijna 50 graden opliep. De kapper en de aanwezige passagiers moesten vluchten en omdat de verantwoordelijke mensen niet te bereiken waren duurde geruime tijd voor dat de toestand in de kapsalon weer was genormaliseerd. De ongeschreven voorrangsregel in de kapsalon bleef daarna wel gehandhaafd, maar er werd een strikte uitzondering gemaakt voor machinisten die over de klimaatbeheersing gingen.

Shaffy Chantant

Door een TV uitzending over Ramses Shaffy moest ik denken aan mijn reis met de **Nieuw Amsterdam** naar New York. Ramses Shaffy, wie was dat ook alweer? Ramses was het gevolg van een romantische ontmoeting tussen een Egyptische consul en een Poolse gravin. In zijn latere leven ontwikkelde hij een passie voor theater en muziek, combineerde dat met een onstilbaar verlangen naar vrouwen en drank en onttrok deze activiteiten aan het gezicht door een gordijn van sigarettenrook.

In 1964 richtte hij de theatergroep Shaffy Chantant op, waarvan behalve hij zelf ook Liesbeth List, Loes Hamel en Polo de Haas deel uitmaakten. In 1966 bedacht iemand bij de Holland Amerika Lijn dat de volgende zomerreis van de Nieuw Amsterdam een culturele reis moest worden, waarbij hedendaagse Nederlandse beeldend kunstenaars hun werk zouden uitlenen om ze aan boord in de salons tentoon te stellen. Behalve werken van deze artiesten zou ook de theatergroep Shaffy Chantant worden uitgenodigd om de reis mee te maken. Als tegenprestatie zouden voor zij voor de passagiers optreden en een avond voor de bemanning verzorgen. Ook was een optreden in New York voorzien. Dit laatste zou aan boord plaats vinden in de grote salon. De man van de Holland Amerika Lijn die dit allemaal had bedacht, had *in a moment of absent mindedness* ook vrij drinken voor de leden van Shaffy Chantant geregeld.

Vooraf dit laatste was voor Ramses Shaffy alsof hij met een infuus op de Ocean Bar werd aangesloten. Hij was constant 'in de lorem' en misdroeg zich zodanig dat er klachten van andere passagiers kwamen. De leden van Shaffy en hun aanhang, waar ook Jan Cremer bij hoorde, moesten bij de kapitein komen en werden door hem streng toegesproken. Het hielp één dag. De avond voor het optreden voor de passagiers werd ik opgebeld met een dringend verzoek van de man die aan boord over het entertainment ging. De krultang van Loes Hamel bleek niet warm genoeg te worden en zij vermoedde dat dit te maken had met 'het voltage' aan boord. Kon ik daar, met enige spoed, wat aan laten doen? De Nieuw Amsterdam was uitgerust met een 110 Volt gelijkstroominstallatie voor de verlichting en op die installatie had Loes haar krultang aangesloten. Nu waren er in alle hutten ook elektrische kacheltjes en die waren aangesloten op 220 Volt. Toen ik de hut van de dames betrad heerste daar een nerveuze spanning en Loes Hamel, die ik herkende aan de krultang in haar hand, zei: 'heeft u er nog hoop op?'. Ik heb zelden een ad rem antwoord klaar op zulke vragen, maar deze keer zei ik: 'Als u de krultang bedoelt denk ik dat het wel gaat lukken'. We sloten een contactdoos aan op de 220 Volt van de kachel en het optreden van Shaffy Chantant was, althans waar het de krullen in het haar van Loes betrof, gered. Waar het andere artistieke kwaliteiten aanging was de waardering van het publiek duidelijk minder. Vooral het optreden in New York werd een afgang. Een steward, die na dat optreden de rommel in de salon moest opruimen, vond een bierviltje met daarop de opmerking van een kunstcriticus: 'right now, I wish I were on the Titanic!'. Dit allemaal was nog tamelijk milde kritiek vergeleken bij het optreden voor de bemanning. Die vonden Liesbeth wel 'een lekker wijf' en haar liedjes mogelijk daardoor ook leuk, maar Ramses kon wat hen betreft op een houtvlot overboord worden gezet en Shireen Strooker verliet voortijdig kuchend het toneel: 'er is iets met mijn stem' en kreeg een daverend applaus. Op de voorste rij zat iemand die perfect een jankende kat imiteerde toen Loesje Hamel het (strijd-)toneel betrad. Loes was door haar vroegere beroep (ze was een succesvol mannequin geweest bij Pierre Cardin) tamelijk slank, nou zeg maar mager, en werd daardoor door de bemanning aangeduid als 'Loesje gratenbaal'. Ze hield het wat langer uit

dan Shireen, maar tegen de hoon van de bemanning kon ze niet op en ook zij ging af.

Vlnr. Jan Cremer, Loes Hamel, Ramses Shaffy, Liesbeth List, Polo de Haas en Shireen Strooker

Later las ik dat ze in die tijd al zwaar ziek moest zijn geweest, ze stierf jong aan een geheimzinnig soort kanker. Een verpleegster die haar had verzorgd zei dat ze grote bewondering voor Loesje Hamel had: 'zoals dié haar dood tegemoet trad, heb ik later bij niemand meer gezien'.

Binge drinking in Lissabon

Er is in Nederland wat rumoer ontstaan in de kranten en op de TV, omdat sommige jongeren zich in toenemende mate bewusteloos zuipen. In Engeland noemen ze dat 'binge drinking'. In Nederland heeft men om die reden de leeftijd waarop men drank kan kopen opgetrokken tot 18 jaar. Ik heb me nooit bewusteloos gezopen, simpel omdat daar bij mij een rem op zit. De eerste paar glazen vind ik wel lekker en ik krijg er ook een prettig gevoel van, maar na het derde glas treedt er een gevoel van droefheid in. Mijn scherpste herinneringen zijn die waarbij ik, door onvoorziene omstandigheden toch dronken werd, zoals in het onderstaande verhaal. Een bezoek aan Lissabon, een paar jaar geleden, herinnerde mij aan die keer dat ik daar met de 'Rotterdam' was. Eén van de machinisten was jarig en moest dus een feestje geven.

Dat kon aardig in papieren lopen, want iedereen die er van hoorde kwam op bezoek en had vrij drinken. En hoewel er normaal alleen tapbier werd gedronken dat 10 dollarcent per glas kostte, was de dorst van sommige collega's zo groot dat er na afloop van het feest toch een flinke hobbel in je drankrekening kon ontstaan. Het was dan ook een gelukkig toeval dat er op de kade een man met een handkar stond die voor een paar Portugese niksdaalders mandflessen met muscatelwijn verkocht. De jarige kocht vlug een paar van die flessen, nam ze mee naar zijn hut en toen het feestpubliek binnen dromde kregen ze in plaats van bier muscatelwijn in hun glas. Het was wel even wennen, dat zoete spul, als je een hoppige pils verwacht, maar toen het aanvankelijke gemor was verstomd ging het vrij vlot naar binnen. Het werd een verjaardag om nooit te vergeten.

Vóór de eerste glazen leeg waren ontstond er al een lacherige sfeer en werd er hier en daar een schor gezang aangeheven. 'Hee Udo, ga jij eens een paar plaatjes halen bij mij in de hut, dan kunnen we wat muziek maken', zei iemand. Ik stond op en op dat moment maakte de Rotterdam een enorme zwaai over bakboord. Ik kon me nog net vastgrijpen, anders was ik zo over de tafel gelazerd. In de gang had ik beide railingen nodig om me vast te houden. De hele wereld draaide als een mallemol en me heen, maar ik was nog helder genoeg om me te realiseren die het niet de Rotterdam was die zo tekeer ging, maar dat ik gewoon dronken was. Van een half bierglas muskaatwijn! Ik ging dan ook niet terug naar het

'feest', maar kotste eerst in mijn hut de wasbak lekker vol en ging toen in mijn kooi liggen.

De volgende morgen hoorde ik van een lijkbleke en hologige vierde machinist hoe het 'feest' verder was gegaan. Omdat iedereen rustig was blijven zitten hadden ze niet in de gaten hoe ze door dat verraderlijke zoete spul werden gesloopt. Iemand was midden in het zingen van een 'lied' voorover van de bank gedonderd en niet meer in staat gebleken op te staan. Pas toen drong het tot de andere benevelde breinen door dat hier geen sprake was van gewone dronkenschap. Ze waren aan het coma zuipen 'avant la lettre'. De machine installatie van de 'Rotterdam' werd de volgende dag, met meer moeite dan anders, toch draaiende gehouden.

Meelklootjes

Laatst waren Marlies en ik bij een Chinees restaurant waar ze een buffet hadden waar je zelf je bord kon volscheppen. Blijkbaar nemen sommige mensen er in zo'n situatie overdreven veel van, want er stond nu een kartonnen bordje op tafel waarop stond dat er moest worden bijbetaald voor de gerechten die je wel had opgeschept maar niet opgegeten. In een soort rieten mandje dat boven op een dampende pan water stond, zat een gerecht dat mij deed denken aan de kok van de 'Amsteldijk', een vrachtschip waarmee ik een reis naar Australië heb gemaakt en aan het boek 'Hollands Glorie' van Jan de Hartog. In het dampende mandje zaten warme kleverige balletjes van deeg, met een stukje gekookt vlees er in. Het schijnt Wan Ton Soep te heten. 'Aha', zei ik tegen Marlies die naast mij stond, 'kijk nou: meelklootjes'.

De kok van de Amsteldijk zette ergens halverwege de Indische Oceaan een nieuw gerecht op tafel waarvan hij grote verwachtingen had. Toen ik het zag riep ik gelijk: 'Hé kijk nou: meelklootjes!', tot groot plezier van de rest van de messroom. Het verhaal van de meelklootjes ging het schip rond en bereikte ook de kok die mij de volgende dag nog al nijdig aansprak. Wat er mis was met zijn "Filet de Boeuf en Croûte?", zei hij moeizaam. 'Helemaal niks, ik heb lekker gegeten', zei ik en vertelde dat de samenstelling van zijn gerecht voorkwam in het boek 'Hollands Glorie'. Als de zeesleepboot 'Jan van Gent', die in het boek een hoofdrol heeft, in de haven lag om kolen te bunkeren kookte de kok altijd een gerecht dat de rest van de bemanning meelklootjes noemde. De kok deed dat om de kapitein, een Rus die Sjemonov heette, te bedwelmen. Sjemonov vond de meelklootjes zo lekker, dat hij zich volkomen over zijn merk at. Als hij dan in zijn kooi lag uit te buiken, onmachtig om zich te bewegen, namen de mannen de benen, de wal op, waarna de kapitein nog al wat moeite had ze bij vertrek allemaal weer uit de kroegen en bordelen te krijgen. Mijn uiteenzetting stelde onze kok gerust, hij was zelfs een beetje gevleid. Ik was overigens wel zo verstandig niet de letterlijke tekst uit Hollands Glorie te citeren:

Meelklootjes zijn afgrijselijk, een schaal vol dampende kleffe ballen, die smaken als ongare kadetten, met een hartje van rauw vlees er in. Maar Sjemonow brult al op de trap als hij ze ruikt, wrijft zich glunder in de knuisten met een geluid of hij blokken schuurt en begint zo gulzig te schrokken, dat zijn ene hand al in de schaal grabbelt, terwijl de andere nog een kruis slaat. De rest van de tafel zit te kokhalzen van die tetse zwijnerij, en na de maaltijd krijgt de kok voor vijf centen te horen; het komt niet te pas om de hele bemanning te laten lijden voor je eigen kleine stinkzonden. Maar de kok neemt dat op de koop toe, want na het eten gaat hij de wal op, onopgemerkt door de kapitein, die zoveel meelklootjes heeft gegeten, dat hij over zijn merk ligt en suffig zit te hikken in zijn hut, volslagen weerloos.

Krentenbrood en panty remover

Op het **M.S.Sloterdijk**, een vrachtschip met passagiersaccommodatie, maakte ik bij de HAL een paar reizen naar de Golf van Mexico. Een stuurman die al langer aan

boord zat, vertelde dat elke keer als het schip New Orleans aandeed de Nederlandse consul met zijn vrouw aan boord kwamen, om bij de kapitein op bezoek te gaan. Ze dronken dan 'Schiedam'. Borreltjes voor hem en bessenjenever voor haar. Bessenjenever noemden wij trouwens 'panty-remover', vanwege het effect dat het spul, bij voldoende inname, op voornamelijk Amerikaanse dames had. Die kenden dat rode mierzoete drankje en zijn desastreuze uitwerking niet. De vrouw van de consul was behalve op bessenjenever ook gek op krentenbrood. Aangezien dat in heel Amerika niet is te krijgen vroeg ze aan de kapitein of de bakker die we aan boord hadden, dat voor haar wilde maken. Die bakte in het vervolg in New Orleans elke reis een flink krentenbrood voor haar. Dat mens heeft de bakker daarvoor nooit bedankt, laat staan iets gegeven. Op een keer had de bakker daar genoeg van en hij bakte in het krentenbrood een grote houten keg. Die keggen werden aan boord gebruikt om de luikhoofden zeevast dicht te slaan. De consul en zijn vrouw zijn daarna nooit meer op de 'Sloterdijk' op bezoek geweest.

John Ranzijn

Met John Ranzijn maakte ik kennis toen hij zijn eerste reis met de 'Westerdam' maakte. Hij was daar derde elektricien, net als ik.

Onze baas was Klaas Jonkers, een keurige man, een echte heer, slank en rijzig, met een kop met dik grijs haar, iemand die voortdurend Algemeen Beschaafd Nederlands sprak om te laten merken dat hij uit Haarlem kwam. Hij maakte ons duidelijk dat we elke dag om stipt half negen bij zijn hut dienden te staan, anders zwaaide er wat. Ook moesten we in een klein notitieboekje keurig bijhouden wat we die dag hadden gedaan.

Ik weet niet meer of de Westerdam het eerste schip van John bij de LIJN was, maar hij had duidelijk aanpassingsproblemen. Bij mijn in dienst treden bij de LIJN werd mij door de heer Meijer van de machinedienst duidelijk gemaakt, dat ik bij deze officier was en me als zodanig diende te gedragen. Verder ceremonieel zoals een eed afleggen op de vlag, trouw aan de koningin zweren of zelfs een slag met een zwaard op je schouder, het bleef allemaal achterwege. Wat er dan in die rol wel van je werd verwacht werd me niet heel duidelijk gemaakt. Het was ook niet zo dat je, net als bij de marine een kort zwaardje aan je gala uniform moest dragen en eerst adelborst werd, maar een gepaste afstand tot 'de gewone bemanning' was noodzakelijk voor een goed functioneren. John Ranzijn had met die gedragsregels flinke problemen. Op de Westerdam was voor de 'officieren' geen reet te doen, je kon een boekje lezen, een kaartje leggen en een biertje drinken maar dat was het wel zo 'n beetje. De radio bracht, na één dag varen, alleen geruis voort en andere geluidsapparatuur zoals bandrecorders, TV aan boord en CD spelers waren nog verre toekomst. Op de Westerdam werd film gedraaid, maar alleen voor de passagiers. John Ranzijn kwam bovendien uit een gezin waar een 'feestje' iets was waar naar werd uitgekeken en waar veel bier, gillend gelach en schor gezang van Rotterdamse levensliederen aan te pas kwam. Aan mij als hutmaat viel ook weinig te beleven, want na het avondeten ging ik aan het bureau zitten en boog me over mijn studiewerk. Kortom, John verveelde zich te pletter. Hij ontdekte al snel dat er in de gang naast het kombuis aan boord van de Westerdam een crew-bar was waar alle elementen van een feestje zoals bij John thuis, elke avond te vinden waren. Hij daar heen. In zijn uniform. John stond net met een schuimend glas pils in zijn hand midden tussen een stel matrozen de laatste bakken uit te wisselen toen Klaas Jonkers voorbij kwam.

De volgende morgen kreeg John te horen dat zijn gedrag: 'je in uniform ophouden in de crew bar' absoluut niet kon, verboden was, niet te tolereren en een gevaar voor zijn verdere loopbaan bij de LIJN betekende. John hoorde het verhaal van Klaas Jonkers zwijgend aan. Hij trok die avond na het eten zijn uniform uit en zijn 'burgerkloffie' aan en ging naar beneden voor een bezoek aan de crew bar. Gezellig. Hij zorgde wel dat hij een eind van de deur stond en omringd werd door stokers, oliemannen en stewards. Dat ging een tijdje goed, totdat Klaas er andermaal lucht van kreeg, John er over aansprak en diens verweer aanhoorde, namelijk dat die toch echt had gedaan wat hem was gezegd: niet in uniform naar de crew bar gaan. De rest van de reis zat John zich te vervelen in zijn hut.

Mist

Ik had geen hekel aan mist op zee. Het betekende dat de zee kalm was en je je niet steeds in je kooi schrap moest zetten om er niet uit te donderen. Voor de stuurlieden was het een stuk minder prettig, die stonden uren achter de radar op het scherm te turen. De mooiste mist heb ik meegemaakt in Engeland, in het plaatsje Avonmouth. Het was eind december en dus winter, maar die valt in Engeland meestal mild uit. We lagen daar met een schip vol zinksulfaat dat we met veel moeite uit Australië hadden gehaald, waar het spul in 'zomerse omstandigheden' was geladen, in een plaatsje dat Port Pirie heette en waar het knetterheet was. Zelfs de Australinezen vonden het wat overdreven. Al mijn boeken bolden op van de droogte en de hitte. Ik smeed uiteindelijk een halve emmer water op het vloerkleed in mijn hut, maar veel helpen deed dat niet, na een half uur was het opgedroogd. Het waaide daarbij ook nog hard uit het binnenland, dus over de woestijn. Mensen die eerder in die plaats waren geweest zeiden dat we nog geluk hadden, meestal kwam met zulk weer een heleboel rood woestijnstof aanwaaien dat overal in ging zitten.

Toen het zinksulfaat in Engeland werd gelost sloeg de damp er af, zo warm was het nog. Het was duidelijk dat we de kerstdagen en Nieuwjaar in Avonmouth zouden moeten doorbrengen en ik vond dat niet erg. Het eten dat we aan boord kregen was erg goed en ik verheugde me op het Kerstdiner. De mensen die getrouwd waren hadden zwaar de pest in, de reis zou nu nog tien dagen langer duren en we waren al bijna vier maanden onderweg. En toen begon het in Avonmouth te misten en niet zo'n beetje ook. Zicht van een meter of tien. Ik begon het steeds meer naar mijn zin te krijgen, in mijn hutje was het warm en gezellig en er kwamen wat 'vrije dagen' aan. Ik had onderweg in Jemen, waar we in Aden olie gingen bunkeren, belastingvrij een bandrecorder gekocht en daarmee in Engeland jazzmuziek opgenomen. En de BBC had aardige muziekprogramma's op de radio.

Een week of wat geleden begon het hier ook flink te misten en nou had ik al een tijd het idee dat ik het wel leuk zou vinden om in de mist te verdwalen in de Alblasserwaard. Nou valt het niet mee om in Nederland de weg kwijt te raken, maar met wat mist er bij zou het misschien wel lukken. Het was bovendien op een zondag dat ik mijn voornemen ten uitvoer wilde brengen en in de Alblasserwaard kun je dan aan niemand de weg vragen, omdat iedereen in de kerk zit. Eenmaal in de polder, in de dichte mist, bevond ik mij in het middelpunt van een grote cirkel die met mij meebewoog. Af en toe doken er in het grijs van de mist vreemde donkere schaduwen op die bij nader inzien koeien bleken te zijn. Het werd een bijzondere fietstocht, maar de weg ben ik niet kwijtgeraakt.

Journal

Op de **Statendam** werd het kladjournaal in de machinekamer door sommige machinisten ook gebruikt om op de eerste en de laatste (blanco) bladzijde in dichtvorm hun grieven en gallen neer te schrijven en collega's in de maling te nemen. De tweede machinist had hier altijd veel lol om, tot hij een keer een opmerking over zichzelf in het kladjournaal vond. Dat kwam zo: in New York werden wel eens feestjes door de officieren georganiseerd die hiervoor een aantal meisjes uitnodigden, meestal Ierse en Engelse verpleegsters uit een van de vele ziekenhuizen in de stad. Omdat die feestjes nog al laat werden moest iedereen zijn hut en kooi ter beschikking stellen zodat de meisjes er in konden slapen. Je moest dan maar zien dat je ergens anders een plek vond om te pitten. Meestal gingen we dan ergens in een passagierslounge met een plaid op een bank liggen. Passagiers waren er toch niet. De tweede machinist was een stuk ouder dan wij, maar had een hut voor zichzelf en omdat hij op het feest flink zijn best had gedaan en gecharmeerd was geraakt van een "wat meer ervaren" meisje, had hij haar gevraagd om in zijn hut de nacht te komen doorbrengen. Zij stemde hiermee in. Dat gebeurde allemaal in de nacht van zaterdag op zondag. Dat weet ik nog zo goed omdat er maandag in het kladjournaal geschreven was: "Zondagse mijmeringen: You make me feel so young".

De heksenpis

Als iemand steeds in de maling wordt genomen leidt dat er soms toe dat niets en niemand meer wordt vertrouwd. Een voorbeeld hiervan is het verhaal van de heksenpis. Op zeeschepen moet door stuurlieden en machinisten een journaal worden bijgehouden. De stuurlieden hebben meestal maar één journaal en dat ligt in de kaartenkamer achter het stuurhuis. De machinisten hebben een klad- en een net-journaal. Het klad-journaal op de '**Westerdam**' lag in de machinekamer en zat uiteraard vol met ezelsoren, vetvlekken en afdrucken van vuile vingers. In het journaal in de machinekamer werden de uitlaatteremperaturen van de cilinders van de hoofdmotoren, koelwatertemperaturen, de temperatuur van de vriescellen en de peilstanden van de dieptanks met water, smeerolie, brandstof en dergelijke bijgehouden. Het was de taak van de assistent machinisten om al die meetpunten op te nemen en de uitkomsten in het journaal te schrijven. Als je het druk had en een beetje handig was kon je sommige metingen en peilingen overnemen van de vorige ronde en als je dat niet al te dikwijls deed liep dat wel goed.

De gegevens uit het klad journaal werden gedurende de reis overgeschreven in het net-journaal. Hierbij werden natuurlijk wel eens fouten gemaakt, maar die waren te verbeteren door gebruik te maken van een vloeistof die 'heksenpis' werd genoemd. Het heette geloof ik RADEX. Dit spul zat in een doosje met twee flesjes: het ene bevatte een rode vloeistof en de andere was kleurloos. De flesjes waren afgesloten met een rubberen dopje met daarin een gebogen glazen staafje. De fout moest eerst met het glazen staafje worden ingesmeerd met de rode vloeistof, waardoor een zorgwekkende grote rode vlek ontstond. Daarna moest de kleurloze vloeistof er overheen, waarna het wonder geschiedde: het geheel werd kleurloos en de fout was weg. Na droging kon je er zo weer overheen schrijven.

Een machinist die zich werk in zijn vrije tijd wilde besparen had het net-journaal mee naar de machinekamer genomen, om het daar in te vullen. Toen hij een fout maakte riep hij de leerling en vroeg of die even de 'heksenpis' bij de tweede machinist wilde halen: 'het staat op de plank boven zijn bureau'. De leerling keek hem aan met een gezicht waarop eindelijk begrip doorbrak. Hahahahaha, de heksenpis halen! Ja, dat is een goeie! En dan zeker weer het hele schip rond: nee dan moet je bij de purser zijn, nee dat heeft de hofmeester net meegenomen, volgens mij is het bij de bootsman, kijk eens bij de marconist, de chef kok heeft het net weggehaald! Hahaha, je zoekt maar een andere idioot!

Scheepsgrappen

Ook bij de Holland Amerika Lijn waren er grappen om iemand in de maling te nemen. Uiteraard waren ook hier de bekende grappen zoals het 'hamerstelenvet' en de 'map met de zoekgeraakte stukken'. Maar er waren er ook een paar die je alleen maar op de schepen vond en niet aan de wal. Zoals deze:

Het Postbootje

Op de Westerdam, het eerste schip waarmee ik het 'ruime sop koos', kreeg ik te maken met de grap van het 'postbootje'. De reis ging naar New York en mijn hutmaat: John Collee, vertelde mij dat ter hoogte van de Azoren het 'postbootje' langs zou komen. Het bootje zou in de buurt van het schip komen, om te kijken of er post was. Die post zou dan worden overgenomen en via de Azoren naar Nederland verstuurd. Dat ging dan sneller dan er mee wachten tot New York. Om de bemanning van het postbootje duidelijk te maken dat er inderdaad post was, moest iemand met een grote enveloppe op het voorschip gaan staan en daar mee flink zwaaien. Men had hierbij aan mij gedacht.

Op zich vond ik het geen idioot verhaal. Alleen het laatste deel vertrouwde ik niet. Het leek mij nog al raar om op het voorschip van de Westerdam met een grote enveloppe te gaan staan zwaaien, terwijl we twee goed opgeleide marconisten en een flinke zender aan boord hadden om per radio de bemanning van het 'postbootje' te kunnen waarschuwen over de aanwezigheid van post. Verder was het zo dat de Westerdam bijna twintig mijl liep, zodat de boeg van het schip, ook bij kalm weer soms tot aan het bovenste puntje in de golven verdween en een verblijf op het voorschip dus niet zonder gevaar was. Ik zei dus dat ik er nog eens over zou nadenken en bleef dat zeggen tot we de Azoren ruim voorbij waren.

Luchtbellen kloppen

Dit was een karweitje waaraan een nieuwe leerling machinist soms werd gezet. Hierbij werd hem verteld dat een schip, als het een tijdje stil had gelegen, onder de waterlijn last kreeg van de aangroei van luchtbellen op de scheepshuid. Dit was vooral het geval als het schip in dok was geweest. Deze luchtbellen vormden tijdens het varen een aanzienlijke weerstand en moesten dus worden verwijderd. Dit kon het beste gebeuren door in de machinekamer met een grote houten hamer tegen de scheepswand te kloppen. Dit karwei kon soms uren in beslag nemen.

De kompassleutel

Hierbij werd een leerling-stuurman naar de machinekamer gestuurd om de kompassleutel te gaan halen. Hem werd verteld dat het (magnetische) moederkompas aan het begin van een nieuwe reis moest worden bijgesteld. Hiervoor was een speciale moersleutel nodig die in de machinekamer werd bewaard. Als je op de Westerdam van de brug naar de machinekamer wilde moest je hiervoor een twintig meter lange, smalle ijzeren trap af die door vet en olie aardig glad was. De Westerdam was een motorschip en er stonden twee huizenhoge diesels in. Voor het losdraaien van de moeren van de cilinderdeksels van die motoren was een enorme slagsleutel nodig die ruim een meter lang was en tegen de 40 kilo woog. Die moersleutel werd door twee man op de schouder van de leerling gelegd die hiermee de trap op wankelde. Achteraf gezien was dat eigenlijk behoorlijk gevaarlijk op zo'n bewegend schip. Het verhaal ging dat een leerling-stuurman, die zwetend en steunend met dat stuk gereedschap op de brug verscheen, zo kwaad werd dat hij in de boot was genomen dat hij naar de railing liep en de slagsleutel zonder verdere omhaal in de Noord-Atlantische Oceaan kieperde. Er waren toen wel wat problemen, omdat er maar één zo'n moersleutel aan boord was en het de gewoonte was om in New York tenminste twee cilinders van de hoofdmotoren open te maken voor zuiger-inspectie.

Bermuda driehoek, november 1960

Aan boord van de **Statendam** was een fotograaf die een volledige dagtaak had aan het maken van plaatjes van sociale activiteiten aan boord. Zoals de foto in de bijlage, gemaakt bij het afscheid van de hoofdmachinist. Ik sta rechts naast zijn stoel. Ergens achter de bioscoopzaal op het B-deck had de fotograaf een donkere kamer, waarin hij bezig was met allerlei zaakjes die het daglicht niet konden velen, zoals het ontwikkelen van foto's. Hij was redelijk vakbekwaam, wat bleek uit het feit dat hij van mij een foto maakte die niet alleen leek, maar waarop ik er ook nog goed uitzag. De fotograaf was iemand die wel van een geintje hield, een rijke fantasie had en dol was op experimenten. Zo had hij een keer een paar ballonnen met waterstof opgeblazen, aan de touwtjes een camera opgehangen en dit samenstel opgelaten. Een lange dunne lijn, vastgemaakt aan het schip, voorkwam dat het hele zaakje zou wegdrijven. Een zelfontspanner maakte een stel foto's van de Statendam in volle zee en in volle vaart. Leuk om te verkopen aan de passagiers. Op een keer waren we op weg naar de Caribische zee. Daarbij gingen we recht door de Bermuda driehoek, bekend van de geheimzinnige verschijnselen en raadselachtige verdwijningen. Ik ben daar een keertje of twintig doorheen gegaan en heb er nooit iets bijzonders gezien, hoewel het er toch wel behoorlijk kon spoken. Midden in die beruchte driehoek was er op een reis naar Curacao, 's avonds om een uur of tien, wat rumoer op het achterdek, waar een groot aantal passagiers en bemanningsleden zich had verzameld. Achter de Statendam was in de lucht een mysterieus en heen en weer zwaaiend licht te zien, dat het schip volgde. Het woord 'UFO' viel. De volgende dag vertelde de fotograaf dat hij een paar ballonnen aan elkaar had gebonden, daar een brandende zaklantaarn onder had gehangen, het geheel met een dun touw had opgelaten en aan de railing gebonden. Hij was daarna op een afstandje gaan kijken en genieten van de consternatie.

Tweeëntwintig schoorstenen

Op de **Nieuw Amsterdam** waar ik één reis op heb gemaakt, hadden ze in de '*chief stewards office*' postkaarten van het schip. Op die kaarten zag je de Nieuw Amsterdam op volle zee de golven klieven. Eén van de machinisten had tien van die kaarten meegenomen naar zijn hut; van al die kaarten het middenstuk van het schip (het deel waarop de schoorstenen te zien waren) er uit geknipt en al die stukken daarna aan elkaar geplakt. Het resultaat was een passagiersschip van bijna twee kilometer lang, met 22 schoorstenen. Als je handig was kon je de Nieuw Amsterdam ook boven de waterlijn afknippen en dan weer schuin op een andere kaart plakken, waardoor de indruk ontstond dat de trots van de Nederlandse koopvaardijvloot op het punt stond in de golven te verdwijnen. Dit laatste is nooit gebeurd, de Nieuw Amsterdam is keurig gesloopt in Taiwan.

Bazen in mijn leven [1]: meneer van der Valk

In het kader van het onderwerp: 'bazen in mijn leven', deze keer aandacht voor meneer van der Valk. Nee, niet de van der Valk waar mijn vader zo graag heen ging, om op zondagmiddag samen met mijn moeder en ruim driehonderd anderen biefstuk te eten met geb. aard. met als groente een bakje appelmoes, met een bijna lichtgevende vuurrode kers er op. Die kers was het handelsmerk van de van der Valken. De meneer van der Valk waar ik het over wil hebben was hoofdmachinist op de **Westerdam**, mijn eerste schip bij de Holland Amerika Lijn.

Meneer van der Valk was een kleine dikke man van tegen de zestig jaar, met een glimmend kaal rond hoofd met een grijs kransje haar er om en een uniform met drie gouden strepen. Een normaal mens krijgt als hij wat ouder wordt een beetje wallen onder de ogen, maar daar was bij meneer van der Valk geen sprake van. Zijn ogen hadden nog het meeste weg van dikke opengebroken oesters. De reden:

meneer van der Valk was behalve hoofdmachinist ook alcoholist. Dat zat elkaar niet in de weg, want van een hoofdmachinist werd in die tijd niet verwacht dat hij in de machinekamer kwam. Hij wist dat die machinekamer er was, want hoe kon je anders dat woelige water achter het schip en de rook uit de schoorsteen verklaren? Hij wist ook hoe je er kon komen, wat er in grote trekken in stond en dat was voldoende. Zijn kerntaak was het ondertekenen van het machinejournaal, dat hem werd voorgelegd door de werkelijke chef van de machinekamer: de tweede machinist. In het machinejournaal stonden lange rijen getallen met de uitlaattemperaturen van de cilinders van de hoofdmotoren en getallen van het brandstofverbruik. Jullie denken dat ik dit allemaal overdrijf, maar het was op sommige schepen zelfs zo dat sommige tweede machinisten de hoofdmachinist niet in de machinekamer duldden. Voor een normaal mens was dit leven van vrijwel niets doen op de soms maandenlange zeereizen natuurlijk niet uit te houden en veel mensen raakten van verveling aan de drank. Vandaar de uitspraak: 'elke zichzelf respecterende kapitein of hoofdmachinist van de Holland Amerika Lijn heeft minstens één drankkuur gehad'. Daar kwam nog bij dat veel middelen van vermaak zoals radio en TV midden op zee niet werkten of niet aan boord waren.

Eén van de taken van meneer van der Valk was het bezighouden van de passagiers tijdens het diner in de eetsalon. Aan die taak had hij een gruwelijke hekel, net als overigens de kapitein. Maar die kon zich tijdens het diner laten wegroepen, bijvoorbeeld met de boodschap dat zijn aanwezigheid op de brug dringend was gewenst, omdat er een ijsberg in de buurt was of iets vergelijkbaar potentieel rampzaligs. De passagiers hadden voor dit excuus alle begrip, want zij wisten maar al te goed dat ijsbergen op zee in het verleden tot vervelende gebeurtenissen hadden geleid, zoals het gezamenlijk door de passagiers zingen van het lied 'Nearer my God to thee'; een en ander onder begeleiding van het scheepsorkest. De mogelijkheid om een ijsberg in de conversatie te betrekken had de hoofdmachinist niet, niemand zou hebben geloofd dat er zo'n ding in de machinekamer was gesignaleerd en een roodgloeiende zuigerstang, zoals op de Westerdam regelmatig voorkwam, sprak tot niemands verbeelding.

Het was één van mijn taken om dagelijks de verlichting in de machinekamer te controleren. Die bestond geheel uit gloeilampen en daarvan gingen er regelmatig een aantal kapot vanwege trillingen door de reusachtige dieselmotoren. Op een morgen stond ik op het middenbordes van de bakboordmotor en draaide een kapotte lamp los toen er van beneden met een zaklantaarn werd geseind. Seinen met een zaklantaarn was een middel tot communicatie in de daverende herrie in de machinekamer waar spreken noodzakelijk werd gereduceerd tot gebarentaal. Tot mijn verbazing was het meneer van der Valk die daar stond te knippen. Hij wenkte mij met dringende armgebaren alsof hij iets belangrijks te zeggen had. Ik ging met mijn oor wat dichterbij hem toe en probeerde te horen wat dat was. 'Wat ben je aan het doen?', brulde meneer van der Valk boven het gebonk van de hoofdmotor uit. Ik zat een aantal seconden stil van verbazing. 'Ik geloof dat een lamp aan het vervangen ben', bracht ik uiteindelijk uit. Meneer van der Valk gaf een kort knikje en vervolgde zijn weg.

Bazen in mijn leven [2]: Van den Oever

Een tijdje terug was ik weer eens op de 'Rotterdam', die nu in Katendrecht aan de kade ligt en voorlopig niet meer zal vertrekken. Ik heb twee jaar op dat schip gevaren, maar aan die tijd weinig goede herinneringen overgehouden. Dat kwam onder andere door mijn baas, die van den Oever heette; een nog al toepasselijke naam voor iemand die zijn hele werkende leven aan boord van zeeschepen door zou brengen. Hij had vast ook een voornaam, maar die werd door niemand ooit genoemd. Niet uit eerbied voor zijn autoriteit, want die was omstreden. Onder de vakgroepleden heerste de mening dat hij van de elektrische installatie op het schip 'niet veel kaas gegeten had'. Een andere reden was dat mijn functie totaal overbodig was. Ik deed niet veel meer dan vier uur hangen voor een hoofdschakelbord, waarop weinig spannendst te zien was.

Ik was trouwens niet de enige elektricien die zich daar rot verveelde, we waren ook nog met z'n tweeën. Later ontdekten we dat we een alarmlampje opzettelijk

konden laten branden om een excuus te hebben uit de machinekamer te gaan en door het schip te wandelen, zogenaamd om een aardfout te onderzoeken. Ik liep op wacht met Job de Zwart die bijna elke avond dronken was en dan achter het schakelbord zijn roes ging liggen uitslapen. Als de wacht er op zat porde ik Job en gingen we samen naar boven om verder te pitten. Eén keer was ik hem vergeten en kwam hij mij in mijn hut wakker maken. 'Wat zijn dat voor manieren', zei Job, 'Ik heb uren achter dat schakelbord op de grond gelegen, ik ben zo stijf als een plank en kan bijna niet meer lopen'. Toen ik Job voor de eerste keer ontmoette vroeg ik hem of hij al een vriendinnetje had. 'Dat gaat nog al', zei Job, 'ik ben net gescheiden'. Zo'n jongen was dat. Je vraagt wel af wat er van zo iemand terecht is gekomen.

Op één van de reizen met de Rotterdam kwam het tot een vorm van muiterij. De reden weet ik niet meer, het was geloof ik een algemeen gevoelde vorm van ontevredenheid over het beleid van van den Oever. Dat kwam er op neer dat hij op iedereen liep te griepen en gallen. Als je in een haven de wal op wilde moest je dat bij hem melden. Het standaard antwoord was dan: 'Ja, rot maar op!'. Hij was bovendien alcoholist, die zijn broodmagere gestalte aan de gang hield met een gestage stroom Oude Klare. In de messroom kwam hij nooit. Halverwege één van de reizen werd de ontevredenheid zo groot dat men besloot een klachtenbrief naar het hoofdkantoor te schrijven, waarin gedreigd werd dat iedereen ontslag zou nemen als er niets veranderde. Iedereen moest tekenen. Ik had totaal geen ervaring met dit soort akkefietjes. Ik zou het nu wel weten, maar toen zat ik echt klem. Eén ding was mij wel duidelijk: als je dreigt met ontslag zou het heel goed kunnen dat je het ook krijgt. En bij ontslag zou ik in militaire dienst moeten, kon ik mijn studie wel beëindigen en zou mijn inkomen met 90 % dalen. Ik kon de mannen duidelijk maken dat ik daar dus weinig voor voelde en gelukkig nam men daar genoeg mee. Toen het schip na een reis van een half jaar weer in Rotterdam kwam rende iedereen zo snel als hij kon van boord. Willem de Koning, één van mijn collega's, had havenwacht, wat betekende dat hij aan boord moest blijven om de elektrische installatie aan de gang te houden.

Later vertelde hij wat er was gebeurd: 'Kijk Wout, ik had toch al een beetje de balen van dat varen en liep al een tijdje rond met de gedachte rond om de zak te nemen, dus wat kon het mij schelen?'. Het duurde inderdaad niet lang of er kwam een telefoontje: of hij maar bij de hoofdmachinist wilde komen. Daar zat de hele 'hoge druk': twee hoofdmachinisten en alle hoofdinspecteurs van de HAL. Zij kwamen snel ter zake: die brief was onacceptabel, totaal onaanvaardbaar, moest van tafel of anders ontslag. Nog nagenietend van zijn reactie vertelde Willem dat hij een beetje aarzelend had gezegd: 'Tja, als u het zo stelt, dan zit er voor mij niets anders op...', hierbij klaarden de gezichten aan de andere kant van de tafel al op: '...dan ontslag te nemen!'. Ja ho, uh... wát?! Oei. Blijkbaar gingen ze er van uit dat ook de anderen ook iets dergelijks van plan waren en waar haal je zo gauw zes nieuwe elektriciens vandaan, die dan ook nog moesten worden ingewerkt. Probleem kortom. Ze hadden duidelijk slappere knieën dan Ronald Reagan die in één keer 36.000 luchtverkeersleiders ontsloeg toen die met een staking dreigden. Het was duidelijk: er moest onderhandeld worden. Uiteindelijk ging de Rotterdam gewoon weer naar zee, zonder dat er wat was veranderd.

Rijke buit

♪ Ja! Ik trek het zeegat uit

Zie mij wacht rijke buit

Het bovenstaande rijm was niet mijn voornaamste motief om bij de Holland Amerika Lijn te gaan varen. Hoewel ik tegen rijke buit geen bezwaar zou hebben gehad. Het scheen mogelijk te zijn. Ik herinner mij dat mijn broer Frans, die bij de 'LIJN' deksteward op de 'Nieuw Amsterdam' was, van zijn eerste reis thuiskwam met een hand vol dollars en een nog al opvallende outfit in Amerikaanse kleuren. Vooral die kleuren leverden de hele straat voor dagen gespreksstof op, want het speelde in een tijd dat een grijs gestreept jasje al als een nodeloze

frivoliteit werd gezien. Ik benijdde hem, want wat hij in zijn hand had verdiende ik met al mijn gezwog nog niet in twee maanden. Dat mijn broer per dag langer moest werken dan ik, kon ik uiteraard niet weten. Een van de schepen waarop ik ging varen, was de 'Rotterdam'. Ik hoorde dat er een werkmaatschappij is opgericht om dat schip naar Rotterdam te halen, waar ze hem in de Rijnhaven willen leggen om er een hotel, annex conferentieoord van willen maken. De Rotterdam was in de tijd dat ik er op voer, een 'hoge petten' boot. Alles officieel. Pet op, ook tijdens je werk. Tijdens de maidentrip naar New York was (toen nog) prinses Beatrix aan boord en een stel ministers, waaronder Luns, in die tijd onze minister van Buitenlandse Zaken. Alle bazen in paniek. Wat een kouwe drukte.

Halverwege de oversteek wilde de hoofdmachinist aan Beatrix zijn winkel laten zien. Ik neem aan dat het zijn idee was, ik kan me niet goed voorstellen dat zij zelf op de gedachte was gekomen om die onbegrijpelijke warwinkel van gebogen hete pijpen en luidruchtige turbines en motoren te gaan bekijken. Vooruitlopend op haar bezoek werd de hele machinekamer vloer in de gasolie gezet, zodat alles mooi ging glimmen. Dat deed het ook, maar een probleem was nu dat de vloerplaten spekglad waren geworden. Beatrix moest door twee hoofdmachinisten worden vastgehouden om te voorkomen dat ze onderuit zou gaan. Luns, die zich later bij het gezelschap wilde aansluiten, stapte uit de lift, ging op die spiegelgladde platen meteen onderuit en gleeed ruggelings de centrale in. Hij liet een paar knetterende vloeken horen en stapte gelijk de lift weer in. De ribbels van de vloerplaten stonden in zijn broek gedrukt.

Ik liep op de Rotterdam de platvoetwacht in de machinekamer, om de elektrische centrale te bemannen. In de centrale was een nauwe schacht met bovenin een stalen deur. Door die schacht kon je ontsnappen, als de ' Rotterdam ' aanstalten maakte om te gaan zinken en de waterdichte deuren gesloten waren. Als je door de deur ging stond je in de keuken. We maakten er een gewoonte van om na afloop van de wacht, 's morgens vroeg even door die schacht naar de keuken te gaan voor een glaasje *orange-juice*. De man die daar stond te persen had uiteraard de pest aan ons, want hij moest extra persen. Op een keer zei hij dan ook dat we konden barsten, we kregen geen *orange-juice*. De volgende morgen draaiden we de zekeringen uit zijn stopcontacten en deden er twee kapotte in. Een uurtje later kwam er een paniekerig telefoontje uit de keuken: er kon niet worden geperst en het ontbijt zou zo beginnen. Help!

We zeiden dat we het toevallig erg druk hadden (er was daar weken lang geen ene reet te doen, als er een lamp moest worden vervangen waren we in één klap overspannen) maar we zouden proberen hem er tussendoor te helpen. Nou graag en of we dan misschien gelijk een glaasje *juice* wilden. Natuurlijk wilden we dat.

S.S. Rotterdam

Een tijdje terug ging ik naar het fotomuseum in de Witte de Wittstraat. Er was een expositie over de 'Rotterdam', met veel foto's over de bouw van het schip bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij, een film over de tewaterlating, een paar promotiefilms en een schokkerige amateurfilm, zonder geluid, gemaakt door 'chef' Adriaanse, een chef hofmeester, bekend bij mijn broers Frans en Herman, die beide in de hoteldienst bij de 'LIJN' hebben gewerkt. Op de 'Westerdam' heb ik een aantal keren een film voor de passagiers gedraaid over de tewaterlating van de 'Rotterdam'. De filmprojectors waren oude Bell & Howells die waren voorzien van gloeilampen, die na langer gebruik door de hitte half smolten waardoor ze een 'buikje' kregen. Als ze dan uiteindelijk defect raakten moest je die dingen met een schroevendraaier en een hamer in puin slaan, anders kreeg je ze er niet uit. Een aardigheidje van de Bell & Howells was dat je ze 'achteruit' kon laten draaien. Dat deden we zo nu wel eens, tot groot plezier van de passagiers. Als de Rotterdam dan van de helling was afgegleden en in het water lag nam het schip een aanloop en liep de helling weer op. De koningin sprak een paar woorden in een soort Russisch, de champagnefles droogde netjes op, Juliana hakte met haar bijltje het touwtje weer aan elkaar en liep enigszins schokkerig met haar gevolg achteruit naar de uitgang van de werf.

In het fotomuseum stond ook een stel dekstoelen die bij de HAL in gebruik waren, loodzware houten dingen, waar mijn broer Frans zich nog een hernia aan heeft getild. In die dekstoelen kon je naar een diavertoning over passagiers aan boord van de 'Rotterdam' kijken. Frans vertelde dat een collega van hem, die zich door de 'LIJN' financieel benadeelt voelde, er een gewoonte van maakte uit wraak elke dag zo'n dekstoel over boord te smijten. Hij stopte daar pas mee als ze in een haven lagen. Er waren in die expositie in Rotterdam ook krantenberichten over het schip en scheepsmodellen. En er was ook een fotoreportage over een reuzenmodel van de 'Rotterdam' dat op twee wielstellen van de RET was gemonteerd. Het ding reed als reclame door de stad. Ik kan me herinneren dat ik dat geval wel eens heb zien rijden. Er stond bij de foto's dat dat model op onverklaarbare wijze was zoekgeraakt. Een vreemd verhaal, hoe kan nou een scheepsmodel van bijna vijftien meter lang zoek raken?

Het gekke is dat dat ook is gebeurd met even groot model van de 'Nieuw Amsterdam' wat ook geschikt was gemaakt om op tramrails rond te rijden. Gewoon zoekgeraakt. Als dat nou bij ons thuis was gebeurd dan het zou me dat niet hebben verbaasd. Er raakte daar van alles zoek. Maar nee, gewoon weg, niemand die wist waar het gebleven was.

Terug naar de pier: 'Foot of Fifth Street, Hoboken, New Jersey'

Internet maakt het mogelijk allerlei plaatsen op aarde te bezoeken en er 'rond te kijken'. Ik heb op die manier in etappes een anderhalf uur durende wandeling door de oude stad van Varanasi in India gemaakt. Ik kwam zelfs voorbij de plek waar ze in het openbaar lijken verbranden. Een paar dagen later was ik op Hawaï om een levensgevaarlijke wandeling langs een 'trail' met diepe afgronden te maken en begon vervolgens aan een autorit in Monument Valley in Utah. Ook ben ik een paar keer in Toronto in de straat bij mijn broer Herman wezen kijken en heb ik rondgekeken bij het Hilton hotel waar hij werkt.

Daarna ben ik in Sidney gaan kijken in de buurt waar we indertijd met de **Amsteldijk** lagen. We lagen toen 300 meter van de beroemde brug en niet ver van het nog bekendere operagebouw. De havenbuurt was toen een armoedige buurt, met veel bakstenen pakhuizen in Victoriaanse stijl. In één van de straten was de 'City Morque', een instelling van de politie waar overleden zwervers en misdadigers die zonder familie waren, werden opgebaard. Niet echt een gezellige buurt, zal ik maar zeggen. Ik verwachtte dat ze die gebouwen mogelijk zouden hebben opgeknapt, zoals in Rotterdam met de Wilhelminapier en ook in alle andere havensteden over de hele wereld is gebeurd en dat was ook zo. Het is nu één van duurste plekken van Sidney, met veel trendy barretjes en restaurants.

Eén van de plekken waar ik ook nog wel eens wilde kijken was in Hoboken New Jersey, aan het einde van de 5th street: bij de pier van de Holland Amerika lijn. Ik had het idee dat daar niet veel meer van te vinden was en dat was ook zo. Het was toen een arme buurt met haveloze woonkazernes, waar veel bootwerkers van de United Fruit Line woonden. Het was wel even zoeken, maar de 5th street is er nog, nauwelijks herkenbaar, al moet ik zeggen dat ik indertijd weinig aandacht had voor de huizen die er stonden. Ik liep er alleen door om naar de bus in de Washingtonstreet te gaan, omdat die naar Manhattan ging. In die straat, aan het einde van de 5th street, net om de hoek, was een cafetaria: 'Town Lunch', waar Willem de Koning, mijn hutmaat op de **Westerdam** en later op de **Rotterdam**, altijd uitsmijters met spek ging eten. 'De bediening daar werd een beetje gestoord van mij', zei hij wel eens. 'Als ik de uitsmijter op had bestelde ik er nog een en daarna nog een en heel soms nog één'. Gebakken eieren met bacon waren aan boord vrij zeldzaam en Willem was er gek op. Aan de "Foot of 5th street", recht tegenover de pier van H.A.L., was toen een klein parkje met een soort Missions to Seaman. Daar kon je postzegels en briefpapier kopen, maar je moest wel uitkijken dat ze de deur niet achter je in het slot gooiden, want dan moest je een Bijbellezing bijwonen. Dat is allemaal weg natuurlijk, maar het gebouw waarin de winkel van Berman zat, waar je goedkoop Parker vulpen kon kopen en die in dertig talen de naam van kapotjes wist, is er nog. Wat er ook nog is, is het plaveisel van 'kinderkoppies' waarmee toen ook half Rotterdam was bestraat. De H.A.L. pier is weg, het parkje is uitgebreid en nu genoemd naar Frank Sinatra, die in die buurt is opgegroeid. Langs de East river is nu een mooie wandelpromenade, die ook al is genoemd naar Frank Sinatra.

Op reis met de 'Rotterdam'

Ik vertelde de vorige keer dat wij er op de platvoetwacht een gewoonte van maakten om 's morgens in de kombuis een glaasje orange juice te gaan halen. We gingen daar een tijdje mee door, totdat mijn collega iets ontdekte dat hij nog lekkerder vond. Hij vertelde mij dat toen we bij het hoofdschakelbord onder de uitblaas van de machinekamerventilatoren zaten te puffen van de warmte. We voeren toen in de tropen en de 'Rotterdam' was een stoomschip. 'Wat is dat dan voor lekkers?' vroeg ik. 'Wat het precies is weet ik niet', zei hij, 'maar in de keuken noemen ze het "cream". Dat was dus pure room. Ik probeerde er ook wat van, maar het smaakte me niet zo. Mijn wachtmaat dronk van dat spul een groot glas per dag op. Toen we na een half jaar weer in Rotterdam kwamen was hij bijna tien kilo zwaarder geworden. Aangezien hij zo mager als een spijker was toen we vertrokken, viel zijn inmiddels glooiende gestalte nogal op bij zijn vriendin, die hem kwam afhalen. Die sloeg van ontzetting haar hand voor haar mond toen ze hem weer zag.

Klaas Jonkers

In de serie: 'bazen in mijn leven' dit keer aandacht voor Klaas Jonkers, de chef elektriciën van de **Westerdam**. Ik was op de Westerdam derde elektriciën, lager kon niet, maar toch was ik even 'hoog' als de assistent-machinisten. De assistenten zaten in de hut naast ons op het bovendek: Jan Vink en Arie Menheere. Van Arie Menheere herinner ik me dat hij een gitaar bij zich had waarop hij soms zat te pingelen en van Jan Vink dat hij snel zeeziek werd als het weer ruw werd en dat was het nog al eens op de 'Noord'. Met Jan Vink voelde ik soms echt medelijden, want hij was elke nieuwe reis weer zeeziek. Ik had er gelukkig geen last van, maar wel een keer bijna, toen ik op mijn eerste reis de machinekamer in moest. We zaten in een flinke storm en de Westerdam stampte en slingerde alsof het een roeiboot was. In de machinekamer hing behalve de damp van gasolie, een doordringende zure lucht van de witte smeerolie waarmee de hoofdmotoren aan de gang werden gehouden. Ik ging van die stank bijna over mijn nek en toen ik drie stappen naar binnen had gedaan ging ik snel terug om even aan dek frisse zeelucht in te ademen. Maar Jan Vink kon niet weg uit die misselijk makende stank en liep op zijn wacht bijna vier uur te kotsen.

Later las ik dat admiraal Nelson ook iedere reis weer zeeziek was. Jan bevond zich dus in goed gezelschap. Je hebt van die mensen en ik vraag me af of ik dan zou blijven varen, want je bent echt doodziek. Een gelukkige bijkomstigheid was dat onze werkplaats in de midscheeps was en niet zoals op de Noordam helemaal op het achterschip. Als de Noordam in zwaar weer verzeild raakte vlogen het gereedschap en de remspoelen door de werkplaats, zo ging dat te keer. Klaas Jonkers was mijn baas en een echte heer. Een rijzige figuur, een kop met dik grijs haar en buiten zijn werktijd altijd keurig in uniform. Hij was afkomstig uit Haarlem, wat hij liet merken door steeds Algemeen Beschaafd Nederlands te spreken, wat nog al opviel in het zeevarende milieu. Hij leed aan slapeloosheid en aan het gemis van zijn vrouw, aan wie hij iedere reis meerdere dikke brieven schreef. Ik vroeg me weleens af wat daar in stond, want zo opwindend was het leven aan boord niet.

Aan slapeloosheid leed ik trouwens zelf ook, voornamelijk op de terugreis uit Amerika, omdat je dan, vanwege het tijdsverschil, elke dag een uur eerder naar bed moest. De 'after lunch' dip verschoof trouwens mee. Die viel dan aan het begin van de avond en dan kon je je ogen nauwelijks open houden. Ik ben een keer aan mijn bureau in slaap gevallen terwijl ik zat te schrijven. Ik lag op met mijn gezicht op het papier en met de pen op de plaats waar het laatste woord stond. Ik werd wakker gemaakt door de vierde stuurman die toevallig langs liep en die nog al schrok omdat ik daar zo lag.

Scheepskrant

De grote aandacht voor voetbal in de media deed mij denken aan het scheepskrantje dat op de grotere schepen van de Holland Amerika Lijn twee keer per week voor de bemanning werd gemaakt. Het was één van de taken van de marconist. Het krantje werd, waarschijnlijk vanuit het ANP, in morse overgeseind, dus het kostte nog al wat tijd en moeite om het te maken. Om die reden werd alleen het aller allerbelangrijkste nieuws vermeld. Hieronder een voorbeeld van de inhoud van zo'n uitgave:

SCHEEPSKRANT 'WESTERDAM'
Het nieuws van 10 november 1965

- Johan Cruyff mogelijk geblesseerd!
Johan Cruyff is in de wedstrijd tegen ADO den Haag door een ongelukkige samenloop van omstandigheden tegen een andere speler gebotst. Hij klaagde over een pijnlijke bovenarm, maar kon de wedstrijd wel voortzetten. De clubarts constateerde een beginnende blauwe plek, maar verwachtte geen verdere medische gevolgen. Zoals bekend moet Cruyff een belangrijke wedstrijd spelen tegen Sparta, volgende week in Rotterdam.
- Vulkaan uitbarsting in Indonesië eist 34 000 levens.
- Sjaak Swart voorgedragen als topscorer!
Sjaak Swart die momenteel bij Ajax speelt heeft voor die club 16 keer een doelpunt gemaakt. Vorig jaar maakte Swart ook kans op de titel maar hij kwam toen net één punt tekort. De oorzaak daarvan was dat hij de wedstrijd tegen Cambuur niet kon meespelen, omdat hij in de match tegen Feijenoord een gele kaart had gekregen. Swart protesteerde tegen deze beslissing bij de KNVB, maar zijn klacht werd ongegrond verklaard.
- Overstroming in India kost 45 000 mensen het leven.
- Van Hanegem misschien weg bij Feijenoord!!

- Willem van Hanegem overweegt mogelijk over te stappen naar PSV!
In Rotterdam is ontsteld gereageerd op een uitlating van 'De Kromme' dat hij mogelijk de Rotterdamse club zal verlaten en naar Eindhoven gaat. Volgens insiders heeft dit te maken met de onenigheid tussen van Hanegem en de coach van Feijenoord. Deze had opmerkingen over de kromme ballen van Willem gemaakt. Een later gemaakt excuus dat hij het allemaal niet zo had bedoeld, kon van Hanegem niet van zijn plan afbrengen. Bekend is dat als Truus van Hanegem nee heeft gezegd, het nee blijft.
- De president van de Verenigde Staten is vermoord.
- Het Nederlands elftal plaatst zich misschien voor de halve finale van de KNVB beker.
Door een overwinning op Kroatië is Nederland geëindigd als tweede in de strijd om deze belangrijke trofee. Het winnende doelpunt kwam van de betrekkelijk jonge rechtsback Theo Lazeroms. Lazeroms werd met een prachtige pass aangespeeld door Coen Moulijn, nam met een meesterlijke zwaai de bal op zijn schoen en schoot onhoudbaar in de rechterbovenhoek van het doel, de verbaasde keeper Eddy Pieters Graafland het nakijken gevend. Lazeroms zou eerst niet worden opgesteld, maar de coach was zo overtuigd geraakt van zijn kwaliteiten, onder meer door zijn spel in de wedstrijd tegen AZ, dat hij van zijn oorspronkelijke voornemen afzag.
- Aardbeving in Japan maakt 15.000 mensen dakloos.

Oud en Nieuw 2001

In Nederland gaan stemmen op om de vrije verkoop van vuurwerk voor gewone mensen te verbieden. Te gevaarlijk en te veel overlast. Ook vorig jaar was er weer de inmiddels bekende arts uit het oogziekenhuis in Rotterdam die andermaal (en weer vergeefs) op de TV hiervoor kwam pleiten. In Nederland raken er in één dag meer mensen hun oog kwijt dan de soldaten van het Amerikaanse leger tijdens de hele oorlog in Afghanistan, zei hij. Ook dit jaar waren er weer de gebruikelijke slachtoffers waaronder twee dodelijke, een aantal mensen van wie de hand moest worden afgezet en een stuk of twintig die aan één oog blind waren geworden. Welkom in 2002! Een paar jaar geleden werd er aangeraden lontjes van vuurpijlen en rotjes met een brandende sigaret aan te steken in plaats van met een lucifer of aansteker. Een raad die tientallen mensen ernstige verwondingen opleverde. Wat gebeurt er namelijk: mensen zijn half bezopen als ze dat doen en in plaats van het rotje gooien ze de sigaret weg, het rotje houden ze in hun hand of erger: steken het in hun mond, waarna explosie. Nou dan lul je effe niet meer, kan ik je verzekeren.

Al die verhalen over ongelukken met vuurwerk deed me denken aan de belevenissen van een collega die een paar jaar op een coaster had gevaren op reizen naar Zweden en Denemarken. Op oudejaarsavond lagen ze in een heel klein havenplaatsje ergens in Zweden waar geen moer te doen was, geen rotje of vuurpijl ging de lucht in. Om toch een beetje 'leven in de brouwerij' te brengen gingen ze terug naar het schip en haalden daar een paar vuurpijlen, van die dingen die in geval van nood op zee kunnen worden afgevuurd. Nou vuurpijlen: het zijn kleine raketten die een paar honderd meter de lucht in gaan en daar dan een rood licht aan een parachute loslaten. De mannen gingen terug naar de kroeg waar ze de hele avond hadden zitten hijsen. Voor de deur van het café zouden ze de 'pijlen' afsteken, maar het was even niet duidelijk hoe dat moest. Ze dachten dat er lontje aan zat, maar dat was niet te vinden. Geen wonder, want een lontje is in geval van nood niet erg handig. De lucifers zijn zoek, waaien uit of zijn doorweekt door overkomende zeeën. Iemand trok een bescherm huls weg en daar ging de 'pijl', recht de straat over en dwars door de ruit van een winkel in huishoudelijke benodigheden. Eenmaal binnen ging de raket nog een tijdje door,

vloog door rekken met potten en pannen, stellingen met fluitketels en kasten met porseleinen bordes en eindigde zijn luidruchtige tocht met een donderende knal, waarna een fel rood licht nog minuten lang lag te branden.

De doelstelling: 'wat leven in de brouwerij brengen' werd dus ruimschoots gehaald, zij het niet in een brouwerij. Overal in het dorp gingen lichten aan, onder andere boven de winkel. Daar werd een raam opengeschoven en er werd een man zichtbaar die in het Zweeds begon te vloeken en te schreeuwen. Het bleek de eigenaar van de winkel te zijn. Even later verschenen brandweer en politie op het toneel en werden de mannen ingerekend. Ze mochten een nachtje in de cel doorbrengen en werden aansprakelijk gesteld voor de schade. Een gelukkige bijkomstigheid was dat ze nét de reis er vóór allemaal een WA verzekering hadden afgesloten bij een agent die schepen langsging om dat soort zaken te verkopen. Die kon dus meteen tot uitkering overgaan.

Naschrift

Wout vertelt waarom hij in zijn jonge jaren koos voor "de grote vaart" en waarom hij uiteindelijk koos voor "een leven aan de wal"

Het was geen diep gevoeld verlangen dat 'mij naar zee dreef' zoals je wel eens leest in jeugdromans, meer een onbedoelde samenloop van omstandigheden. 'Moeder ik wil naar zee', was er dus bij mij niet bij, hoewel mijn moeder er geen bezwaar tegen had dat ik een tijdje ophoepelde, want ik was in die tijd een tamelijk vervelend ventje. De reden was een andere. Na mijn lagere school ging ik naar de technische school en op mijn veertiende jaar ging ik werken bij een machinefabriek. Dat was geen goed idee, het werk daar lag mij totaal niet. Een oom van mij werkte bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij en wist wel een baantje voor mij op de tekenkamer van dat bedrijf. Dat leek me wel wat, ik solliciteerde en werd aangenomen. Maar een overstap naar de RDM werd mij op grond van wettelijke afspraken door de machinefabriek onmogelijk gemaakt. Na een heleboel gelazer regelde mijn vader via een zakenrelatie dat ik bij de LIJN kon komen praten en werd ik daar aangenomen. Een prettige bijkomstigheid was dat als je dienst nam bij een Nederlandse rederij de mogelijkheid bestond om te worden vrijgesteld van militaire dienst. Ik was inmiddels goedgekeurd voor de marine. Vrijstelling betekende overigens dat je moest blijven varen tot in het jaar waarin je 27 werd.

Een collega van mij die de balen had van dat varen, nam vóór die tijd ontslag en zocht een baantje aan de wal, in de volle overtuiging dat niemand daar achter zou komen. Op een morgen werd er bij hem thuis aangebeld door twee leden van de militaire politie, gehelmd, in uniform en op twee grote motoren, met het verzoek of hij zich maar vandaag nog bij hun commandant wilde melden. Hij kreeg een stevige waarschuwing, maar mocht wel weer aanmonsteren, wat hij heeft gedaan.

Ik heb geen avontuurlijke aanleg, in tegenstelling tot mijn dochter die niets liever doet dan parachutespringen, bungy jumpen, reizen maken naar verre landen voor het beklimmen van bergen en vulkanen en met uitstapjes naar oerwouden met veel giftige slangen en ander onheil. Niks voor mij. Ik vond dat varen in het begin, maar ook later, soms behoorlijk eng. Dat was wel eens terecht, ik ben een keer bijna vergaan in een zware storm in de Golf van Biskaje, met de Amsteldijk, een Victoryschip dat zo verroest was dat er een grote scheur in de romp zat. Door voortdurend te pompen konden we het lekwater amper bijhouden.

Hoe kijk ik terug op mijn vaartijd bij de H A L en de tijd daarna? De positie die ik aan boord kreeg tilde mij enorm op, in vergelijking met mijn plaats in het leven tot dan toe. Dat vond ik uiteraard héél prettig en een 'boost' voor mijn zelfbeeld, dat wel een opkikker kon gebruiken. Het werk aan boord was afwisselend en uitdagend en ik was daarin ook behoorlijk vrij, vooral later toen ik eerste elektricien werd. Ik deed mijn werk goed en dat werd ook gewaardeerd. Het leven aan boord stelde mij ook in staat een schriftelijke studie te volgen, een manier van leren die mij erg goed lag en waarin ik resultaten behaalde die

mijn eigen verwachtingen véer overtroffen. Het varen zelf, het op zee zijn bleef een bijzondere ervaring, soms mooi en rustig, soms groots en ontzagwekkend als het ging stormen. Het was een mooie mogelijkheid om iets van de wereld te zien en ik verdiende er niet slecht mee. Ik leerde ook omgaan met anderen, er was sprake van kameraadschap en vriendelijkheid. Maar het karakter van het varen veranderde, niet zozeer op zee maar vooral in de havens. De ligtijden werden korter en de ligplaatsen werden verlegd naar buiten de steden, waardoor een bezoek moeilijker en soms onmogelijk werd.

Uiteindelijk ben ik met het varen gestopt, niet zozeer om de redenen die ik net noemde, maar omdat de inhoud van mijn werk aan boord ver achterbleef bij het niveau van mijn studie. Als ik een behoorlijke baan 'aan de wal' wilde krijgen moest ik dat meer in overeenstemming met elkaar zien te brengen. Ik stopte dus met varen en zocht een andere betrekking. Dat viel aanvankelijk niet mee. Er was sprake van een economische recessie en de banen lagen niet voor het opscheppen. Ik kwam uiteindelijk terecht bij een elektrotechnisch bedrijf in Slikkerveer die grote scheepsinstallaties maakten voor de baggerindustrie en generatoren en installaties voor energieopwekking. Mijn entree bij dat bedrijf was geweldig, ik werd aan de complete directie voorgesteld en kreeg een interessante positie. Wat ik niet wist was dat de man die mijn baas werd, mij helemaal niet in zijn omgeving wilde en mij zo snel mogelijk op mijn bek wilde laten gaan. Dat, mijn gebrek aan ervaring en mijn eigen opstelling zorgde er voor dat dat ook gebeurde. Ik kreeg daarna verschillende functies binnen dat bedrijf, maar een succes werd het niet. Uiteindelijk ben ik daar weggegaan. Toen ik ging zeggen dat ik ergens anders ging solliciteren zeiden ze: 'dat vinden wij niet erg'.

Ik ging daarna werken bij een ingenieursbureau als tekenaar constructeur. Zij hadden de Shell, AKZO en Hoogovens als klanten. Ik ben bij die bedrijven ook gedetacheerd geweest. Na een jaar of wat daar te hebben gewerkt, kreeg ik door een toeval een advertentie van het G.E.B. Rotterdam in handen, waarin ze mensen met een hogere technische opleiding zochten voor hun elektrische centrales. Ik solliciteerde en werd aangenomen. Ik werd daar hoofd elektrotechnisch onderhoud. Ik had het daar erg naar mijn zin, maakte promotie en bereikte een aanstelling als technisch hoofdamtenaar. Na een jaar of vijftien kwam er een grote reorganisatie, maar (weer) toevallig zag ik een advertentie van de A.V.R. in Rozenburg die een chef zochten voor hun elektrotechnische dienst, meet- en regelafdeling en de industriële automatisering. Ik solliciteerde en werd aangenomen. Na een jaar of wat kwam er een interne reorganisatie, die verband hield met een grote wijziging van de milieuwetgeving. Om die reden moest het bedrijf een enorme investering doen in de aanleg van een rookgasreinigingsinstallatie. Mijn baas vond het een goed idee dat ik daar als projectleider de elektrotechnische zaken ging behartigen. Na die baan ben ik als projectleider bij de A.V.R. blijven werken tot mijn uittreden op 58 jarige leeftijd.

Ik kan, terugkijkend zeggen dat het lot, wat dat dan ook is, mij gunstig gezind is geweest, ook in mijn persoonlijk leven.

De machinefabriek (1)

Ik kom er nog wel eens langs als ik naar het centrum van Rotterdam ga: de Oostmaaslaan. In de Oostmaaslaan stond vroeger de machinefabriek van Hensen, mijn eerste werkgever. Het onaangename gevoel dat ik vroeger had als ik er langs kwam is inmiddels wel verdwenen.

Toen ik bijna vijftien jaar was ging ik er werken als aankomend assistent leerling hulp monteur derde klasse of zoiets, in ieder geval iets erg laags. Het loon was er ook wel naar. Ik kreeg zestien gulden bruto per week voor acht en

veertig uur werken. Op de zaterdagen werkten we ook. Daar stond tegenover dat ik twaalf vrije dagen per jaar had. Na twee jaar avondschool te hebben gedaan, haalde ik een diploma en kreeg ik vijftig cent opslag (per week). Heel bemoedigend allemaal. Van de veertien gulden die mijn gezwoeg netto opleverden gaf ik er thuis acht af, spaarde ik er twee en van de vier gulden die ik overhield ging ik één keer per week naar dansles waar ik mij te buiten ging aan één flesje priklimonade. Toen ik een keer geen geld had voor de tram keek mijn vader mij aan en zei volkomen gemeend: 'jij leeft er maar op los ook, hè!'.

Een van de dingen waar ik het meest moeite mee had was de uitzichtloosheid van mijn bestaan. Er liepen daar in die fabriek mensen rond die zestig jaar waren en ongeveer hetzelfde werk deden als ik. Eén ervan werkte in 'de blikken loods', een met golfplaat overtrokken metalen bouwsel, waar ook ik mijn werkplek had. Het was een beetje dikke, kalende man van rond de zestig jaar, met een vooruitstekende onderkin en een ingevallen mond. Die ingevallen mond had hij omdat hij geen tanden meer had, maar een slecht passend kunstgebit dat hij 's morgens als hij op zijn werk kwam, uit z'n zere mond haalde en op een plankje in zijn klerenkastje naast zijn broodtrommel legde. Als hij het kastje opendeed grijnsde het gebit je aan. Elke dag begon hij weer geduldig met hetzelfde werk dat hij al jaren deed: het puntlassen van stalen liftdeuren met behulp van een norske en bonkige, vuile machine, die na het aanraken van een drukknop plotseling 'katsjoeng' zei, waarna de liftdeur een stukje verder kon worden geschoven en de bewerking zich herhaalde, ad infinitum.

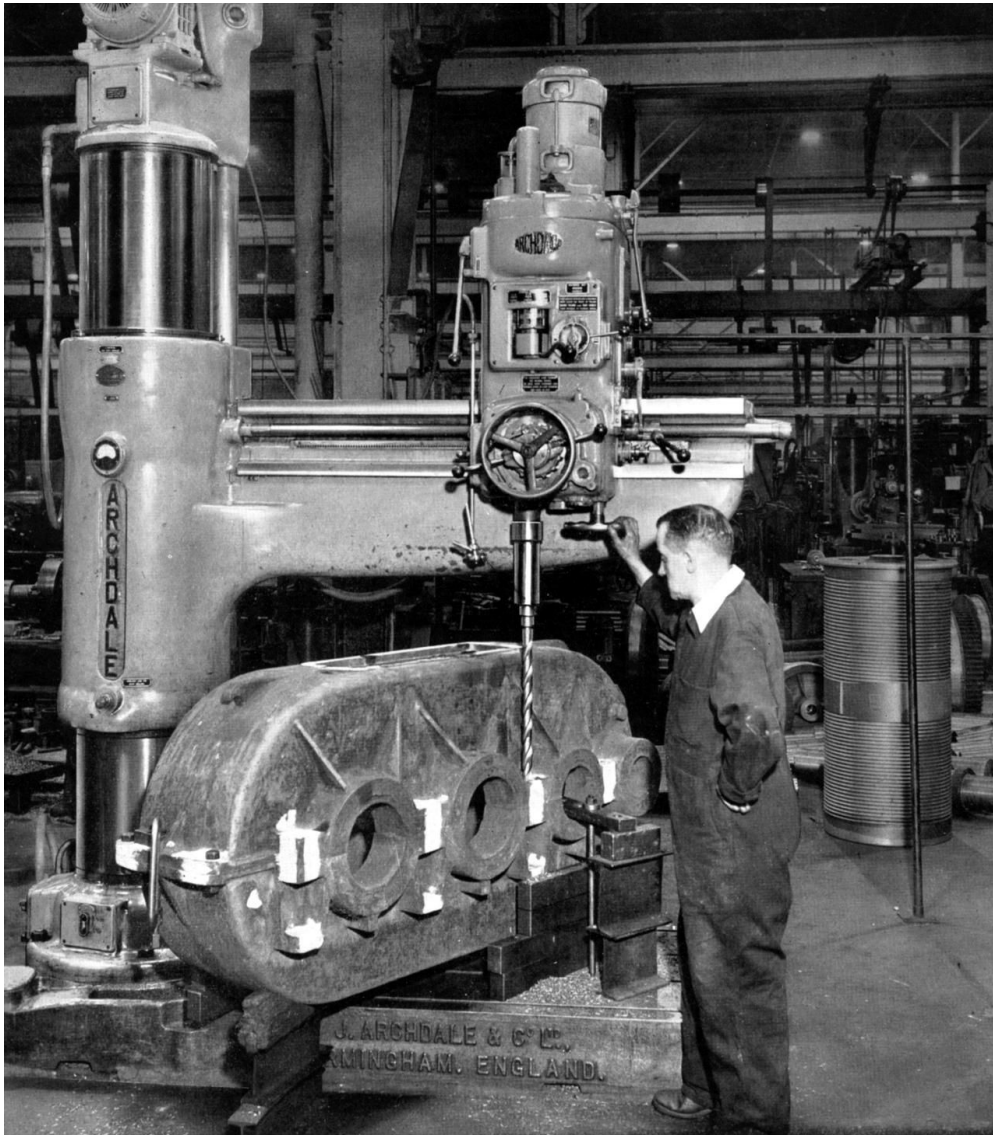
De machinefabriek (2)

De fabriek waar ik op mijn veertiende jaar ging werken, maakte havenkranen en liften en had weinig weg van de fabriek waar Charlie Chaplin aan de 'lopende band' stond, in de film *Modern Times* uit 1936. Nergens was zo'n 'lopende band' te bekennen. Je leest tegenwoordig over ontwikkelingslanden waar kinderarbeid heel gewoon is. Ik vertel dan wel eens dat ik op mijn zestiende jaar een grote radiaalboormachine bediende om er gaten in gietstalen wormkasten mee te boren. Een van de mensen die ik me na 60 jaar nog 'voor de geest kan halen' was Joep Viool. Die man heette echt zo, ik verzin het niet. Joep Viool beheerde het ijzerpark, een open plek naast de fietsenstalling, waar op stellingen grote stapels roestige ijzeren platen lagen.

Joep was een beetje kromgegroeide man met een gegroefd gezicht en een ongeregelde bos haar, waar een vettig leren petje op stond. Zijn schoenen, kleren en ook zijn handen zagen bruin van de roest. Hij had ergens in het ijzerpark een heel klein kantoortje, iets groter dan een flinke klerenkast, waarin hij toezicht hield op zijn handel. Omdat Joep Viool in de vrees leefde dat zijn fiets zou worden gejat reed hij op een ongelofelijk oud en gammell geval. Iemand had op een dag twee buizen van het frame van die fiets er uit gezaagd en er twee nieuwe in gelast van vier meter elk. De fiets was daarna ruim zes meter lang en toen Joep was uitgevloekt kwam de hele fabriek er naar kijken.

Dan was er nog de baas van de afdeling waar ik later werkte. Hij zat als een vis in een aquarium, een groot glazen hok, midden op de afdeling. Iedereen noemde hem Groeneveld, een voornaam heb ik nooit gehoord. Het aquarium stond verhoogd opgesteld zodat hij voortdurend overzicht had over zijn omgeving. Als hij even weg moest braken er wel eens ongeregelde heden uit, die door met bonken hard vet te gooien werden beslecht. Iemand gooide eens zo'n bonk keihard naar het aquarium van Groeneveld. Hij ging dwars door een ruit, het kantoor van Groeneveld door en aan de andere kant er weer uit. Groeneveld zat bijna dood van schrik tussen de scherven. Een dader bleek niet te achterhalen en iedereen hield stijf zijn mond. Tussen de middag ging iedereen naar de kantine om te eten en te kaarten. Het was een vervelend hok zonder ramen dat blauw zag van de rook. Ik ging meestal naar de oever van de Maas om daar mijn brood op te eten: elke dag tien boterhammen met suiker. Voor ander beleg was geen geld.

Ach ja, de jaren vijftig, wat een armoe was dat.

Een machine-bankwerker werkt aan tandwielkast op een radiaalboormachine, foto Archdale Machine Tools

Jan Smeets

In de serie: '**Bazen in mijn leven**' dit keer aandacht voor Jan Smeets. Hij was één van een lange rij, die begon met mijn vader en moeder, die mijn eerste bazen waren. Er zijn tegenwoordig steeds meer mensen in Nederland die geen baas meer in hun leven dulden of die, door omstandigheden die niet meer hebben. In het eerste geval noemen ze zich ZZP-er, wat staat voor Zelfstandige Zonder Personeel of, wat meer schijnt voor te komen: Zelfstandige Zonder Poen. In het tweede geval zijn ze gewoon werkloos. In mijn jeugd was dat een heel gewoon

verschijnsel, heel veel mensen waren toen werkloos. In de Schoonderloostraat, bij ons om de hoek, was een 'School met de Bijbel'. Het stond met grote letters onder de dakrand. Er stond daar iedere dag voor die school een lange rij mannen, met zwarte pakkies en vormeloze petten, te wachten om een stempeltje te halen. In mijn schoolklas was een groot deel van de vaders werkloos.

Ik heb trouwens die Schoonderloostraat even 'gegoogled' en zag tot mijn verbazing dat ze daar bijna 1100 euro huur per maand voor een etage van 60 m2 vroegen. Niet slecht, voor wat in mijn tijd een straat met nog al wat armoe was en waar bij een flinke regenbui regelmatig een halve meter water in de kelders stond. Maar dit allemaal terzijde.

Jan Smeets was de baas van mijn echte baas die Groeneveld heette. Dit speelde zich af bij het eerste bedrijf waar ik ging werken: de N.V. Machine Fabriek Hensen. De keuze voor deze ballentent werd mede bepaald door het voortdurende geweeklaag van mijn vader, die steeds riep dat de kosten van het gezin hem dreigden te wurgen. Ik weet niet zeker of hij dat woord gebruikte, maar het had gekund. Ik ontving, het woord 'verdiende' zal ik niet gebruiken, bij dat bedrijf veertien gulden in de week en droeg daar thuis tien gulden van af. Geen bedrag waarmee mijn vader het zwijgen werd opgelegd. Toen we weer eens woorden hadden beet hij mij toe: 'jij denkt zeker dat we van jouw salaris in Wassenaar kunnen gaan wonen!' Jan Smeets was een magere kettingrokende zenuwenlijer met sluik zwart haar, dat net als bij Adolf Hitler steeds half voor zijn stekende donkere ogen viel. Zijn status van baas gaf hem het recht om een kaki stofjas te dragen in plaats van een blauwe overall en op kritieke momenten mocht Smeets een handje carborundumpoeder in hete rokende wormwielkasten gooien. Die dingen werden overmaats gemaakt en dan liet men ze 'inlopen' door in de smeerolie wat slijpmiddel te doen. Jan en Piet, er waren daar meer mensen die zo heetten; op mijn werkplek waren er weinig Boudewijns, Lodewijken of Diederiken te bekennen.

Hoewel ik aan het voortbestaan van Hensen geen bijdrage van betekenis had geleverd maar eerder het tegendeel, wilden ze mij, toen ik bij Smeets ontslag had gevraagd, niet laten gaan. Toen het er uiteindelijk, na een lange strijd toch van kwam, heb ik Smeets een pakje sigaretten gegeven. Het was vriendelijk bedoeld en er stond toen nog niet op dat roken je een pijnlijke en uiteindelijk dodelijke ziekte kon bezorgen.

Arbeidsrecht

Veel mensen die een hogere technische opleiding hebben gevolgd krijgen later een baan waarin ze veel met mensen moeten werken. Dat vergt een andere kennis en ervaring dan waar ze voor zijn opgeleid. Dat was bij mij ook zo en ik meldde me bij personeelszaken met het verzoek om een 'cursus management' te gaan volgen. Ik begreep later dat een cursus leiding geven net zoiets is als schriftelijk boksles nemen, de kern ervan is niet te leren, want die komt voort uit een innerlijke gesteldheid en belangstelling. Er waren trouwens wel leuke dingen in die cursus, waarin onder andere het ontslagrecht aan de orde kwam. Iemand was op staande voet ontslagen omdat hij tegen zijn baas had gezegd: 'U kunt doodvallen'. De man die was ontslagen maakte er een rechtszaak van. Naar verluidt keek de rechter peinzend naar de aanklacht en zei toen tegen de baas: 'het ontslag is onrechtmatig, want de bewering van uw werknemer is feitelijk juist: U kunt namelijk inderdaad dood vallen'.

Er werd ons verteld dat het belangrijk is dat je bij de rechter goed duidelijk maakt waarom je een zaak aanspant. De man die de cursus gaf verstond zijn vak, want de voorbeelden die hij noemde weet ik nu nog. Eén ervan ging over een prostituee, die door een klant, in een vlaag van razernij als gevolg van een te hoog opgevoerde extase, een tepel was afgebeten. Die razernij en extase heb ik er zelf bij verzonnen, maar dat begreep je al. Hoe dan ook: de dame in kwestie spande tegen de klant een rechtszaak aan op grond van gederfde inkomsten. De rechter wees dit af omdat het verband tussen één en ander volgens hem helemaal niet vast stond. Zij was nu de enige prostituee in de wijk met maar één tepel en dat zou haar aantrekkelijkheid en daarmee haar inkomsten juist sterk kunnen

verhogen. Had zij een aanklacht ingediend op grond van aangedaan leed dan zou de rechter het verzoek hebben ingewilligd.

Misschien overbodig om te zeggen, maar in mijn arbeidsverleden hebben zich dergelijke gebeurtenissen nooit voorgedaan, zodat ik van deze, nogal specifieke kennis geen gebruik heb kunnen maken. Er schiet mij wel een ander, nogal humoristisch voorbeeld te binnen, van wat je als baas met je medewerkers allemaal kunt meemaken:

In het kader van voortschrijdende democratisering en medezeggenschap was ik voorzitter van een werkoverleg met een aantal technici, die belast waren met storingsoplossing in de fabrieksinstallaties. In die hoedanigheid vertelde ik hen dat ik, geconfronteerd met een zaak die snel moest worden opgelost, een bepaalde beslissing had genomen, waarvan ik hen op de hoogte wilde brengen. Eén van hen, een nog al vurige 'socialist' en notoir ontevredene, keek mij woedend aan en zei: 'Maak jij dat uit?' en: 'sinds wanneer worden wij daar niet in gekend?'. Even later bracht ik een andere kwestie aan de orde waarover een beslissing moest worden genomen. Ik vertelde waar het om ging en zei: 'ik wil graag jullie mening hierover weten'. Degene die al eerder een opmerking had gemaakt zei verontwaardigd: 'wat krijgen we nou? Waarom vraag je dat aan ons? Jij bent toch de baas?!'

De dansschool

Toen ik vijftien jaar was raadde Pa mij aan dansles te nemen. 'Dat hoort bij je opvoeding', zei hij. En ook: 'Een man die niet dansen kan: bwáááááhh, dat is toch helemaal niks' en hij trok er een gezicht bij alsof er met zo iemand iets heel erg mis was. Een aantal jongens die bij mij op de avondschool zaten hadden zich bij dansschool Wuijster in Rotterdam Noord aangemeld. Ik besloot daar ook heen te gaan.

Het bleek geen goede beslissing. De dansschool was gevestigd in een armoedige straat in een soort gymzaal, die hoorde bij een school. Een vervelende deur gaf toegang tot een spelonkachtige gang waarachter zich een zaal bevond, waarin men met behulp van plastic bloemen, rode gordijnen en schemerlampen op wagenwielen vergeefs had geprobeerd wat sfeer te brengen. Op een podium stond een piano waarop een man ons gestuntel bij het dansen muzikaal ondersteunde. Later is deze figuur, waarschijnlijk uit wanhoop, naar Australië of Canada geëmigreerd, in ieder geval zo ver weg dat de kans dat hij nog eens gevraagd zou worden tot nul was teruggebracht. De dansleraar, meneer Wuijster zelf, was een muisachtig mannetje die de danspassen voordeed samen met zijn echtgenote, een grote zware vrouw met een voorkeur voor jurken die haar twee keer zo dik maakten. Wij moesten een keer onze ouders uitnodigen om naar onze vorderingen te komen kijken. Het commentaar van mijn vader betrof voornamelijk het figuur van mevrouw Wuijster: 'heeft ze al zo'n kont (hij wees met z'n armen een onwaarschijnlijke afstand aan) en dan trekt ze ook nog zeven petticoats over elkaar aan waardoor ze nog twee keer zo dik lijkt'. Wuijster organiseerde ook een Kerstbal. Toen mijn vader hier van hoorde kregen zijn ogen een afwezige uitdrukking. 'Ach ja, je eerste bal, dat is toch een onvergetelijke gebeurtenis', mijmerde hij romantisch. Hij kreeg gelijk. Het was zo erg dat ik nu nóg weet. De meeste van mijn vrienden dachten bij het Kerstbal al helemaal niet aan romantiek, maar kwamen met het vaste voornemen zich eens goed te bezatten. Op het hoogtepunt van het bal, herkenbaar aan een toename van het aantal benevelde figuren dat naar buiten wankelde om even tegen de gevel te gaan kotsen, werden de lege flessen 'Zeer Fijne Genever' gewoon de dansvloer opgeschopt. Een van die flessen raakte de schoenen van mevrouw Wuijster. Toen zij keek wat haar had getroffen zag zij een etiket met de aansporing: 'Drink Louter Kabouter'. Het spoor terug leidde naar een tafel waar de feestvreugde tot het kookpunt was gestegen. Mevrouw Wuijster sprak de ober aan: 'Willem, aan die tafel wordt niet meer geschonken, hoor je me?' Toen de bende door Willem van deze opdracht op de hoogte was gebracht ruilden ze van tafel en gingen met hernieuwde kracht verder.

Toen ik laatst door Rotterdam fietste ben ik nog eens gaan kijken op de plek waar vroeger de dansschool van Wuijster was gevestigd. Ik verwachtte na vijf en veertig jaar op die plaats een diepe bouwput aan te treffen, waarin men druk met heimachines in de weer was. Tot mijn verbazing was alles nog hetzelfde en was zelfs de dansschool van Wuijster er nog! Alleen de voordeur had een verfje gekregen. Ik luisterde of ik door de hoge ramen het bekende links, zij, sluit, rechts, zij, sluit, van de Engelse wals kon horen. Tot mijn genoegen werd er binnen house muziek gedraaid. Niet omdat ik van die muziek hou, maar omdat hieruit bleek dat de invloed van mevrouw Wuijster nu geheel moest zijn verdwenen...

In de tijd dat ik er was regeerde zij met vaste hand en zoiets als Rock and Roll ware haar een gruwel. Iemand had eens het blad 'Panorama' mee naar dansles genomen en liet dat aan mevrouw Wuijster zien. Er stond een grote foto in waarop een danspaar was afgebeeld dat bezig was met een nummertje Rock and Roll. Je zag een meisje, ondersteboven in de lucht hangen boven de rug van haar partner, die voorover gebogen stond. Hij had een onbeheerste vetkuif, lange bakkebaarden en een gestreepte broek met ongelofelijk smalle pijpen. Zij deed weinig moeite haar lingerie aan nieuwsgierige blikken te onttrekken, wat haar, gezien de toestand waarin ze verkeerde, niet kwalijk kon worden genomen. Het geheel zag er opwindender uit dan de meest woeste uitvoering van onze Quick Step. 'Moet je dat nou zien hangen', grauwe mevrouw Wuijster, 'het lijkt wel een gevild konijn'. 'En als jij zo hangt', zei mijn vriend Frank Schoof, overigens zonder dat mevrouw Wuijster het kon horen, 'dan lijkt je wel een gevilde koe'.

Albasten dijen

De uitdrukking 'albasten dijen' komt uit een boekje van de dichter Paul Rodenko. De titel ben ik kwijt. Paul Rodenko is al lang overleden en zijn boeken worden niet meer uitgegeven. Zijn verhalen waren erotische parodieën op de 'sprookjes uit duizend en één nacht'. Hij had er aardig succes mee, maar zijn genre werd totaal onder de voet gelopen door de successen van de seksuele revolutie, die erotische block busters als 'CHICK' en 'Candy' voortbracht.

Ik mocht Paul op onbewaakte ogenblikken graag citeren en ik verzuchtte thuis bij het avondeten eens, net voordat ik een kruimige eigenheimer in mijn mond wilde steken: 'en wie haar gezien heeft kan niets anders uitbrengen dan: O, haar borsten, O, haar benen, O, haar ...'

Ik kreeg geen gelegenheid de zin af te maken, want op dat moment werd ik door mijn moeder ruw onderbroken met de opmerking: 'hou je mond, er zitten kleine kinderen bij'.
'.... buik'.

Wij gingen als kinderen om de veertien dagen met onze ouders op zondagmiddag naar onze Oma, die bij een ongehuwde oom en tante inwoonde. Deze zondagmiddagen waren van een ondraaglijke verveling. Soms mochten wij plaatjes kijken in de reusachtige bijbel van oma. De plaatjes waren kopergravures van Gustav Doré, die er nogal bekend mee is geworden. Opwindend vonden wij de engel met het vlamme zwaard bij de ingang van het aards paradijs, Absalom die met zijn haren aan een boomtak blijft hangen, Moses die de Rode Zee klieft en Samson die de zuilen van de tempel in Jeruzalem uit elkaar drukt, waarna het gebouw op spectaculaire wijze instort. Deze laatste figuur sprak mijn broer en mij enorm aan en graag waren net zo sterk geweest als Samson, want dan hadden wij de ingang van de Petruskerk in de Schoonderloostraat uit elkaar kunnen drukken.

In een kunsttijdschrift zag ik laatst een gravure van Gustav Doré, die mij deed denken aan de bijbel bij mijn oma. Afgebeeld was een rots in een woeste zee. Een man lag half op de rots en probeerde uit alle macht een vrouw omhoog te trekken die half in het water lag. Blijkbaar waren zij slachtoffers van een schipbreuk, want in de verte dreven masten, planken en touwen en andere onderdelen van een zeilschip. De vrouw was, evenals de man, in flarden textiel gehuld die haar lichaam nauwelijks bedekten. Deze omstandigheid had Gustav benut om de kijker een onbelemmerd uitzicht te verschaffen op haar albasten dijen (daar heb je ze).

Aan de bovenkant van haar gewaad was de aanzet van flink wat 'tietwerk' te zien (citaat G.K. van 't Reve), niet zo duidelijk dat gelazer met kerkelijke autoriteiten viel te verwachten, maar wel zo overtuigend dat je dacht: nóg een flinke golf zou hier veel inzichtelijk kunnen maken.

De tuin

Een tijdje geleden ontmoette ik iemand die tijdens de oorlog in het oude Westen had gewoond en daar het bombardement op Rotterdam West had meegemaakt en overleefd. Dat deed mij denken aan onze 'tuin' bij het huis in Havenstraat. Niet omdat die tuin er uitzag of er net een bombardement in had plaatsgevonden, maar vanwege het plaveisel dat er in lag. Dat was namelijk gelegd met stenen die ik uit 'De Puin' had gehaald. 'De Puin', dat was het gebied rond de Schiedamseweg in de buurt van het Marconiplein. Die buurt was in de oorlog door een vergissingsbombardement in de as gelegd. Er waren daar straten met uitgebrande woningen, maar er waren ook hele straten verdwenen en lagen alleen de fundamenteën van de huizen er nog. De stenen in die fundamenteën kon je met je blote handen los trekken. Het waren mooie grote bakstenen. Ik kwam op het idee om die stenen te gebruiken om er een plaveisel in onze tuin mee te maken.

Ik was denk ik tien jaar oud toen ik aan deze onderneming begon. Om die stenen te halen gebruikte ik een oude kinderwagen, het was een zo'n kinderwagen met een grote diepe bak van een goedkoop soort triplex, waaronder kleine wielen zaten. Uit kostenoverwegingen was de vering weggelaten. Later las ik dat dat soort kinderwagens in de oorlog door de verzetsbeweging werd gebruikt om onder de baby illegale blaadjes, stenguns of handgranaten te verstopen. Ik ging bijna elke dag met die kinderwagen naar de 'puin', legde er daar zo veel stenen in dat ze nog net niet door de bodem zakten en reed er daarna mee naar de Havenstraat. Ik heb uitgerekend dat ik op die manier vijfhonderd stenen heb gehaald met een totaalgewicht van bijna twee duizend kilo. Ik sjouwde al die stenen de trap af en legde ze daarna in de tuin, rij voor rij, tot er een plaatsje was ontstaan van ongeveer vier bij vier meter. Er omheen legde ik een perk van aarde waaruit ik kiezelstenen met een grote kolenzeeff had verwijderd. In de aarde plantte ik in het voorjaar tien gladiolenbollen. Daarna ging ik elke dag in spanning kijken of er al iets was te zien. Ik kan me nog de vreugde herinneren toen er op een morgen in de zwarte aarde driehoekige groene puntjes naar boven kwamen op de plaats waar de bollen waren geplant. Elke dag werden die driehoekjes groter tot ze uiteindelijk uitgroeiden tot twintig centimeter lange bloemen. Later plantte ik er ook zonnebloemen en aardappelen.

Luchtaanval

Mijn dochter geeft les op een basisschool en had mij gevraagd iets over de oorlog aan de kinderen te komen vertellen. Vooral dat er iemand kwam die de

oorlog echt had meegemaakt vonden de kinderen al heel bijzonder. Ik had me voorbereid door wat hoofdpunten op te schrijven.

Mijn eerste herinneringen stammen uit 1944, toen ik vijf jaar was. Ik woonde toen in de Lieve Verschuierstraat, een zijstraat van de Heemraadsingel, in Rotterdam West. In november 1944 was er in die buurt een grote razzia waarbij ook mijn vader als dwangarbeider naar Duitsland moest. Ik meen me te herinneren dat hij met de oproep om zich te melden 's morgens vroeg op de rand van zijn bed zat, met mijn moeder er naast. Er was iets ernstigs aan de hand, zoveel begreep ik er wel van. In de oproep stond het volgende:

BEVEL.

Op bevel van de **Duitse Weermacht** worden volgens de Verordening van den Rijks-commissaris voor het bezette Nederlandsche gebied, No. 42/1941, betreffende de verplichting tot het verrichten van diensten en betreffende de beperking ten aanzien van het veranderen van betrekking en in overeenstemming met de Verordening No. 48/1942 alle mannen in den leeftijd van 17 tot 40 jaar (jaargangen 1905—1928) voor den arbeidsinzet opgeroepen.

Hiervoor moeten **ALLE** mannen van dezen leeftijd onmiddellijk na ontvangst van dit bevel met de voorgeschreven uitrusting op straat gaan staan.

Alle andere bewoners, ook vrouwen en kinderen, moeten in de huizen blijven totdat de actie ten einde is. De huisdeuren moeten geopend blijven. De mannen van de genoemde jaargangen, die bij een huiszoeking nog in huis worden aangetroffen, worden gestraft, waarbij hun particulier eigendom zal worden aangesproken.

Bewijzen van vrijstelling van burgerlijke of militaire instanties moeten ter controle worden meegebracht. Ook zij, die in het bezit zijn van zulke bewijzen, zijn verplicht zich op straat te begeven.

Er moeten worden medegebracht: warme kleding, stevige schoenen, dekens, bescherming tegen regen, eetgerei, mes, vork, lepel, drinkbeker en boterhammen voor één dag.

De dagelijkse vergoeding bestaat uit goeden kost, rookartikelen en loon volgens het geldende tarief.

Voor de achterblijvende familieleden zal worden gezorgd.

Het is aan alle bewoners der gemeente verboden hun woonplaats te verlaten.

Op hen, die pogen te ontvluchten of weerstand te bieden, zal worden geschoten.

Mijn vader heeft er niet aan gedacht om 'onder te duiken'. Hij durfde dat niet en in onze kleine woning was er ook geen gelegenheid voor. Toen hij, samen met honderden andere mannen uit onze buurt naar Duitsland vertrok, ging ik met mijn moeder kijken op de Claes de Vrieselaan. Daar trokken die mannen in een lange stoet voorbij, op weg naar een onbekende en beangstigende bestemming.

Zestig jaar later las ik in het Rotterdams Nieuwsblad dat bij de razzia enkele tientallen mannen waren opgepakt die in het verzet zaten. Men vond zelfs een illegale radiozender. De verzetsmensen werden opgesloten in de kelders van het hoofdkantoor van de Sicherheitsdienst (SD). Dit gebouw stond op de hoek van de Heemraadsingel en Mathenesserlaan. Men was in verzetskringen bang dat de mensen door verhoren en mishandeling zouden gaan praten, met ernstige gevolgen voor de organisatie. Besloten werd om via illegale zenders de regering in Londen op de hoogte brengen. Daar werd besloten om het hoofdkantoor van de SD te bombarderen. In de chaos die dit zou veroorzaken zouden de gevangenen kunnen ontkomen of, wat ook goed was: omkomen. Op 29 november 1944, om ongeveer 11 uur 's morgens, vertrokken vier groepen Britse Typhoons, van hun basis Deurne bij Antwerpen, op weg naar Rotterdam. De Typhoons waren voor deze gelegenheid elk uitgerust met twee bommen van 1000 pond onder de vleugels.

Ik was die morgen, samen met mijn broer, naar de kleuterschool in de Robert Fruinstraat gegaan. De Robert Fruinstraat is een zijstraat van de Heemraadsingel

en mijn school lag hemelsbreed ongeveer tweehonderd meter van het hoofdkantoor van de SD af. In een artikel in het Rotterdams Nieuwsblad stond dat de piloten van het Britse squadron speciaal voor precisiebombardementen waren getraind: er werd van hen gezegd dat zij één gebouw in een straat konden wegbombarderen, zonder de omringende gebouwen te beschadigen. In dat verhaal stond: ongeveer zoals een tandarts een kies trekt. Ik hoop nooit zo'n tandarts krijgen. Uit een tekening die in de krant stond begreep ik zestig jaar na dato pas goed, hoe dicht ik die morgen bij een ontmoeting met magere Hein was geweest. Als de piloten van de vliegtuigen een halve seconde later op de knop hadden gedrukt, had een ander dit verhaal verteld. De vliegtuigen kwamen uit Zuid-Westelijke richting, vlogen laag over het Heemraadsplein, beschoten met hun kanonnen het gebouw van de SD en wierpen hun bommen af. Het gebouw werd door de kanonnen zwaar beschadigd en alle ruiten gingen eruit. In totaal werden er door het squadron van RAF negen bommen van 1000 pond afgeworpen. Ze gingen allemaal over het doel heen, of vielen er naast. Een aantal ontplofte niet. Eén ging er door het dak van de Elizabethkerk die driehonderd meter verderop stond en bleef in de kerk onder het altaar steken. 'Thank God' ging ook deze bom niet af. Mijn school stond precies in de aanvliegroete. Vier bommen vielen op de huizen aan de overkant van de straat en explodeerden daar. Eén van de vliegtuigen werd geraakt door de luchtafweerkanonnen op de Coolhaven en liet twee bommen vallen in de Bellevoysstraat. Eén viel er in een tuin en een andere in een wasserij. Die bommen ontploften ook niet.

Hawker Typhoon jachtbommenwerper - Het gebouw van de SD na de aanval

Op het moment van de explosie zat ik in de klas aan een tafel en maakte een tekening in een schriftje. Plotseling was er een lawaai alsof de wereld verging. Tot mijn verbazing scheurde plotseling het bloempotje dat voor me op tafel stond, doormidden. Door de druk en de schokgolven van de explosies kwam het plafond van het schoollokaal naar beneden. In het plafond zat veel gips en kalk dat uit elkaar viel. Daardoor ontstond een soort mist waarin iedereen in paniek in het rond rende. Ik was van schrik verlamd en bleef in mijn stoel zitten. Toen iedereen de klas uit was ging ik ook naar buiten. Toen ik buiten kwam lag de straat voor de school vol met stenen, dakpannen, rietmatten, glas en stukken hout. Geen brand en weinig rook. De huizen aan de overkant van de straat waren gedeeltelijk ingestort. Alle ruiten van de gebouwen in de straat waren kapot. Bij sommige ramen hingen de gordijnen half naar buiten. In de lucht waren felle oranje explosies te zien van het luchtafweergeschut bij de Coolhaven. Ik weet niet hoe ik ben thuisgekomen en van de rest van die dag is mij niets bijgebleven. Er vielen 60 doden bij dit bombardement. 11 politieke gevangenen konden ontsnappen en vluchten. Behalve dat mijn school niet werd geraakt had ik het geluk dat mijn lokaal niet aan de straatkant lag. Had ik daar gezeten dan was ik mogelijk toch omgekomen door de druk van de explosies en door rondvliegend glas.

De bom in de Bellevoysstraat (de Bellebom) is pas in 1999 opgeruimd. Daarvoor moesten 7000 mensen hun huis uit. Dat meer dan de helft van de bommen niet

explodeerde kwam door het vertragingsmechanisme in de bommen. Dat was bedoeld om te voorkomen dat de Typhoons zouden worden geraakt door brokstukken.

De jasmijn

Als ik iemand over jasmijn hoor praten (wat niet zo dikwijls gebeurt: de plant schijnt uit de mode te zijn) moet ik altijd denken aan die geschiedenis met het Mariafeest. Mijn broer en ik waren denk ik zo'n zes en zeven jaar oud. In de kerk aan de Mathenesserlaan zou een groot Mariafeest worden gehouden en op onze school werd aan de kinderen gevraagd om bloemen mee naar de kerk te nemen ter ere van Maria. Dit bericht deelden wij aan onze moeder mee. 'Aha', zei ze, 'maar dan heb ik iets moois voor jullie om aan Maria te geven!'. Wij zelf dachten aan rozen die bij een bloemenwinkel waren gekocht, met een net papiertje er om, maar mijn moeder dacht aan iets anders. Achter in onze "tuin" stond namelijk een jasmijnstruik in bloei. Ze snoeide daar op de ochtend van het feest behendig een stel takken van af, maakte er twee ruime bossen van, deed daar touwtjes om en stelde het geheel aan ons ter hand: 'kijk eens jongens, voor Maria!'. Ik kan mij herinneren dat de bloeiende jasmijn er heel mooi uitzag en heerlijk rook, maar ons verwachtingspatroon werd ernstig verstoord; wij dachten nog aan de gekochte rozen met het mooie papiertje. Wij begrepen heel goed dat Maria dit brandhout niet op prijs zou stellen, om nog maar te zwijgen van de andere kinderen en hun ouders, die natuurlijk haarscherp in de gaten zouden hebben dat onze jasmijn gewoon uit onze tuin kwam, waarschijnlijk omdat wij te arm waren om bloemen bij een winkel te kopen. Maar wij zagen in dat het eerste niet aan onze moeder duidelijk kon worden gemaakt en het tweede argument bij haar niet erg hoog zou scoren. Zwijgend namen wij de takken mee. Buiten gekomen overlegden we wat we met de jasmijn moesten doen. Meenemen naar de kerk was uitgesloten, we vonden dat het nog beter was om met lege handen te komen. We legden de takken in de goot langs de stoep in onze straat en gingen zonder bloemen naar het feest.

Kerkenpad

Een paar jaar geleden was er door de NCRV televisie een wandeltocht in Schiedam georganiseerd die "kerkenpad" heette. Er was een route uitgezet langs een aantal kerken in Schiedam die een historische waarde hadden en die de hele dag open waren voor bezichtiging. Ik besloot er heen te gaan. De tocht begon in de Rooms-Katholieke kerk aan de Singel. Zoals een echte katholieke kerk betaamt stond ook deze kerk vol met engelen en heiligenbeelden en was uitbundig gedecoreerd en versierd. Gaande de tocht werden de kerken echter steeds gereformeerder en dus steeds kaler en leger. Ergens halverwege de route kwam ik bij een bordje waarop stond dat de leden van de Gereformeerde Bond het betreurden dat hun kerk niet in het kerkenpad was opgenomen omdat deze niet de juiste historische waarde had, maar dat we toch van harte welkom waren. Koffie en thee stonden klaar, stond er nog bij. Het was precies de aansporing die ik nodig had, dus ik er heen. Was er in de vorige kerken nog iets van een kleine versiering te zien geweest in de vorm een voorzichtig krulletje of een beheerst bloemetje, deze kerk was helemaal leeg op de banken, de preekstoel en een delicate muffle lucht na. Achter in de kerk was tot mijn verrassing een kleine expositie over Francois Haverschmidt, die onder het pseudoniem Piet Paaltjens de gedichtenbundel "Snikken en Grimlachjes" heeft geschreven. Het bleek dat hij in die kerk dominee was geweest voordat hij zich, door depressies gekweld, van het leven beroofde. Staande in die kerk meende ik daar iets van te begrijpen. De laatste kerk in de tocht was weer een Katholieke kerk, de kerk aan de Lange Haven. Toen ik er naar binnen stapte had ik het gevoel dat ik in het decor van een Italiaanse opera terecht was gekomen, zo groot was het contrast met de vorige kerken. Er stonden niet alleen veel beelden in deze kerk, maar ze waren ook nog in kleur.

Een tijdje terug was ik weer in Schiedam en fietste over de kade van de Lange Haven. Er lagen nu antieke zeilschepen afgemeerd en samen met de pakhuizen aan de overkant was het een mooi plaatje. Wat zijn wij in Nederland toch rijk met al dat prachtige historische bezit. Halverwege de Lange Haven stond nog steeds de

Johannes de Doperkerk zoals het ding officieel heet en deze keer was de kerk open. Er was een ceremonie aan de gang toen ik binnenkwam. Het leek op een samenscholing of een opstootje, vóór in de kerk. Toen ik daar stond kwam er een vrouw op mij af die vroeg waarvoor ik kwam. Toen ik had verteld dat ik voor de kerk kwam en niet voor het geloof dat er in werd beleden, begon ze onder het vermelden van bijbelteksten en verhalen over persoonlijke ontmoetingen met God, aanstalten te maken om mij maar meteen te bekeren tot "Het geloof in den Heiland". De kerk zag er nog hetzelfde uit, alleen leken de kleuren van de beelden wat verbleekt. Het bleek dat de kerk jaren geleden door het bisdom voor toen nog 1 gulden, was verkocht aan de evangelist en gebedsgenezer Johan Maasbach, met het beding dat hij het interieur moest laten zoals het was. Wat ik voor een samenscholing had aangezien bleek een doopplechtigheid in evangelische traditie te zijn geweest. De mevrouw die mij met bijbelteksten had bestookt had inmiddels haar bekeringswerk opgegeven en was een kopje koffie gaan drinken.

Ik verliet onbekeerd en nog steeds ongelovig de kerk. Ik heb op internet nog eens gezocht naar de Johannes de Doperkerk en het blijkt dat ook Johan Maasbach daar inmiddels is vertrokken. Als je er nu in wil moet je contact opnemen met Fun-key Events. Tja. Wie had dat kunnen bedenken? Het geloof is verdwenen en ik heb daar gemengde gevoelens bij, maar ik wel ben blij dat de kerk er nog staat.

Vérspringen

In mijne jeugd zat ik een wijle op een gymnastiekvereniging die ADVENDO heette. Boze tongen beweerden dat dit een afkorting was van: 'Altijd Dronken, Voor En Na De Oefening'. Van dronkenschap was echter geen sprake, wij sprongen hoog en ver, klommen in wandrekken, hingen ondersteboven aan ringen en deden nog zo wat onzin. Op een keer hielden we een wedstrijd in vérspringen. Ik zat in de finale, maar toen de beslissende sprong moest worden gemaakt haalde ik wel de kussens aan de andere kant, maar viel daarna terug. Ik was uitgeschakeld, maar maakte bezwaar tegen deze beslissing met het argument dat ik wel degelijk de andere kant had gehaald. Tevergeefs. Thuis zette ik tegen mijn vader mijn beklag voort. Hij hoorde mij zwijgend aan. Toen zei hij: 'als je over een sloot springt en je komt op de andere oever, maar valt daarna achterover in het water, zeg je dan dat je het gehaald hebt?'. Het was een van die vele keren dat ik tegen zijn redenering niets wist in te brengen.

Zachter die muziek!

Er zijn tegenwoordig bedrijfjes die nog, of alweer, of allebei: LP's maken. Langspeelplaten dus. Er schijnt vraag naar te zijn. Van de liefhebbers hoor je verhalen als: de muziek is zoveel zachter en natuurlijker dan de digitale versie op compact disc. Er mankeert het één en ander aan mijn gehoor, dus dat ik dat niet ervaar zal wel daar aan liggen. Ik kan me de platen wisselaar van mijn ouders nog herinneren. Mijn vader had er een hoog ontwikkeld gevoel voor dingen aan te schaffen die op het punt stonden technisch verouderd te raken en onze platenwisselaar was daar een goed voorbeeld van. In een hoek van de kamer stond een elefantesk houten meubel met een klep die je kon open trekken, waarna er een draaischijf naar voren kwam. Je kon er alleen 75-toeren platen op draaien. Aangezien die dingen een vermogen kostten hadden we er maar weinig, maar die werden dan ook een gek makend aantal keren gedraaid.

Een tijd terug was ik op bezoek bij Blokker, een winkel die op het punt staat de strijd te verliezen met de winkelketen Action, die de zelfde spullen aanbiedt, maar dan nog goedkoper. Midden in de winkel was een uitstalling van draagbare cassette recorders. Mogelijk is de muziek die daar uit komt ook 'zachter' van smaak. Vroeger zag je wel eens mensen die met zo'n ding om hun nek aan het hardlopen waren: een walkman. We hebben er heel wat versleten, nou versleten eigenlijk niet, de krengen gingen vér voor het slijtpunt al kapot. De kinderen gebruikten ze toen overigens niet bij het hardlopen. Zo'n radio-cassetterecorder was in die tijd ook een reden om de ruiten van je auto in te slaan en het ding uit je dashboard te breken, met een enorme schade tot gevolg. Je kon blanco

cassettes kopen en die zelf bescpelen door muziek over te nemen van de radio. Veel mensen hebben er om die reden goede herinneringen aan.

Kerk in Crooswijk

Mijn zoon had in zijn jeugd jaren veel belangstelling voor kerkgebouwen. Vooral klokken en het mechaniek dat ze liet luiden interesseerden hem hevig. Toen hij op basisschool zat was er aan de overkant van de straat een kerk waar soms overdag een trouwerij of een begrafenis was, waarvoor de klokken werden geluid. Hij ging dan in de klas voor het raam staan en was niet meer te bereiken tot de klokken stil hingen. Op zijn verzoek gingen we op een avond in Rotterdam naar een kerk in Crooswijk, die was gesloten door gebrek aan belangstelling. Het was de kerk van 'De Allerheiligste Verlosser' aan de Goudse Rijkweg. We waren daar al eerder geweest nadat we er een keer met de auto toevallig waren langs gekomen en zijn belangstelling was gewekt.

De kerk stond naast de vroegere veemarkt en de voormalige snoepfabriek van C. Jamin. Het gebouw stond leeg en de deuren en de laagste ramen waren dichtgespijkerd. Het was al bijna donker toen we daar aankwamen. Met de donkere lucht op de achtergrond leek de kerk nog donkerder dan hij overdag al was. De stenen in de muren hadden een donkerbruine kleur en leken nu bijna zwart. In de kerk brandde vanzelfsprekend geen licht en het gebouw maakte mede daardoor een verlaten en naargeestige indruk.

De R.K. Allerheiligste Verlosserkerk (bouwjaar 1882-1884) na de brand in 1980

Je kon zien dat de jeugd van Crooswijk in de kerk bezig was geweest want de vele glas in lood ramen waren stuk en een gedeelte van de torenspits was verbrand en hing scheef. Ook de pastorie die tegen de kerk was aangebouwd was gedeeltelijk vernield. Ik heb wel iets met dat soort stervende gebouwen en ruïnes, er hangt dikwijls een vreemde stilte en rust. Soms sta je in zo'n holle ruimte en dan hoor je ergens, meters verderop, druppels water tikken. Ook het idee dat daar jarenlang mensen moeite en tijd in hebben gestoken en belangrijke gebeurtenissen in hun leven daar hebben gevierd, vind ik heel boeiend.

Later zijn we de kerk toch nog een keer in geweest. Toen waren de houten platen waarmee de deur van de pastorie was afgeschermd een beetje los en konden we ons er tussendoor wringen. Het was overdag en er viel zonlicht door de kapotte ramen. Binnen was het een enorme ravage, alsof er een burgeroorlog was uitgevochten. De vloeren van de kamers in de pastorie waren bedekt met puin, losse planken en stukken van het plafond. Het behang hing in flarden aan de muren. Deuren waren uit hun scharnieren gelicht en hingenscheef in de kamers. We liepen door een gang in de richting van de kerk. Glas kraakte onder onze schoenen en op sommige plaatsen lag het puin en rotzooi bijna een halve meter hoog. De deur naar de kerk was open en we kwamen uit onder het koor achterin de kerk. Het gebouw was vrijwel leeg, de banken waren er uit. Maar wat er nog in stond was kapot geslagen of gedeeltelijk in brand gestoken. De altaarsteen was van zijn sokkel gelicht en van de trappen gegooid. Ik vroeg me af hoe ze dat gedaan hadden: het was een massief blok steen en woog zeker 3000 kg. Later hebben ze de kerk toch nog opgeknapt en zijn er appartementen voor studenten in gebouwd.

Padluizenhoofdkwartier

Op de Goudse Rijweg stond bij de kruising met de Boezemsingel de Koninginnekerk, een prachtig gebouw in Byzantijnse stijl, las ik eens. Ook afgebroken in de 'beeldenstorm' die in de jaren '60 en '70 over Rotterdam raasde en die storm woedde niet alleen daar. Ik kreeg de indruk dat hetzelfde rapalje dat de Allerheiligste Verlosser een handje heeft geholpen ook daar aan de gang is geweest. Ook daar werd na de sluiting brand gesticht. Ik ben een keer in de Koninginnekerk geweest voor een uitvoering van de Matheus Passion. Erg mooi, al moet ik zeggen dat ik bijna kreupel was toen ik er uitkwam. Ruim twee uur op die keiharde rechte kerkbanken was wat veel.

Ik heb de kerk van de Allerheiligste Verlosser bezocht toen hij nog in 'bedrijf' was. Toen ik een jaar of veertien was gingen we er op een keer heen met de afdeling van onze padvinderij. Alle padvinders in Rotterdam moesten alle hoofdkwartieren af, er rondkijken en ze dan een cijfer geven. De bedoeling was om zo het beste, mooiste en ruimste padluizenhoofdkwartier te vinden. Zo kwamen we ook bij deze kerk. Ergens op de zolder van het klooster dat er bij hoorde zat de verkennersclub. We werden er ontvangen en mochten rondkijken. Van het hele interieur herinner ik me niets meer behalve dat er plotseling een telefoon rinkelde! Wat? Een telefoon in een padvindersclub?! Wat krijgen we nou?! In die tijd had vrijwel niemand thuis een telefoon. Bij ons in de straat hadden de pastoor, de slager en de groenteboer er een. En de dokter natuurlijk. De dienstdoende padluis liet de bel een paar keer overgaan en nam toen met een gewichtig gezicht de telefoon op. "Hallo, met het hoofdkwartier!" riep hij. "O hallo hopman, bent u het?". Stilte. "Nee, het is tot nu toe niet erg druk geweest", zei hij. "Op het ogenblik zijn er wel mensen binnen van de ... eh, van welke groep zijn jullie?" vroeg hij aan ons terwijl hij zijn hand op de hoorn hield. Wij vertelden dat we de Pioniers waren van de Antonius Abt uit Rotterdam West. "Een groep uit Rotterdam West", zei hij op een toon alsof hij voortdurend telefonisch met de buitenwereld in contact stond.

Toen we weer buiten stonden keken we elkaar aan en begrepen we dat we in de maling genomen waren. Maar voor de kwaliteit van het toneelspel hadden we toch wel waardering.

Ark

In Krimpen aan de Lek ligt sinds enige tijd een replica van de ark van Noach. Het ding is een product van de op hol geslagen geloofsijver van Johan Huibers, een voormalig aannemer en timmerman. Aanvankelijk wilde Johan de ark bouwen naar de maten die in de bijbel worden genoemd, maar aangezien hij met het ding door de Nederlandse wateren wilde gaan varen ging dat niet lukken, omdat de sluis van Harderwijk niet groot genoeg was en het geval ook onder een aantal bruggen door moest. Johan bouwde dus eerst een kleinere ark die toch nog 70 meter lang, 9,5 meter breed en 13 meter hoog werd. Het ding stond op een aantal solide stalen

bakken, iets waar Noach bij mijn weten niet over kon beschikken en wat ik in het kader van de missie van Johan: mensen overtuigen van de letterlijke waarheid van de bijbel, geen sterk argument vond. Ik ben op die ark wezen kijken en zag dat er in het 'kantoor' van Noach, naast een aantal bijbels ook een model van de Titanic stond, wat bij mij de indruk wekte dat er met die Johan toch te praten viel.

In de nieuwe ark zijn 1200 bomen verwerkt. Dit had in de krant een ingezonden brief tot gevolg, waarin een lezeres met gevoel voor humor, zich afvroeg of Johan er wel aan had gedacht om ook de houtworm een plaatsje in zijn ark te geven, want: 'ook dit diertje maakt deel uit van Gods schepping'. Overigens werd de eerste ark een groot succes, 600.000 mensen kwamen kijken en betaalden een forse entree. Hiervan kon Johan Huibers zijn droom waarmaken: de echte ark, één op één, zoals in de bijbel staat: 119 meter lang, 29 meter breed en 23 meter hoog, helemaal van hout maar ook weer op een stalen onderstel. Dat gevaarte lag eerst in Dordrecht en je kon er op gaan kijken, wat ik niet heb gedaan. Ik had de eerste ark al gezien en was wel onder de indruk gekomen maar zeker niet op de manier die Johan Huibers voor ogen stond.

Energie

Ik kreeg een paar weken geleden een aanbod om van energieleverancier te veranderen. Het kon me veel geld besparen werd gezegd. Ik hoor duidelijk niet bij de zogenaamde 'early adapters', mensen die bij elk nieuw apparaat vooraan in de rij staan en desnoods een nacht voor de deur van een bedrijf op straat gaan liggen slapen om maar de eerste te zijn die zo'n ding kunnen bemachtigen. In het traject voorafgaand aan de definitieve aanmelding, bestond de mogelijkheid om af te haken en werd eerst de mogelijke besparing voorgerekend. Die zou 270 euro bedragen. Achter dat bedrag stond een klein sterretje: *. Bij de kleine lettertjes stond: 'Dit bedrag is inclusief 100 euro welkomstpremie'. Mijn besparing was dus 170 euro. Misschien. Ik bedacht dat er op internet tegenwoordig de mogelijkheid bestaat om de klanttevredenheid van een firma te bekijken. Ik daar naar toe. Er stond: *'Doe dit nooit! Onbetrouwbaar bedrijf! Ga nooit met deze ballentent zaken doen! Ze trekken zich geen reet van je aan! Klachten worden niet in behandeling genomen en ze schrijven bedragen van je rekening waar je nooit producten voor hebt afgenomen!! De telefoon wordt niet opgenomen en brieven worden niet beantwoord! Ze behandelen je als oud vuil en als een hoop stront'*.

Gelukkig dat ik hier even naar had gekeken. Maar peinzend over de waarde van dit soort berichten kwam ik op het idee om ook eens te kijken bij de klanttevredenheid van de firma waar ik nú mijn gas en elektriek van betrek. Daar stond: *'Doe dit nooit! Onbetrouwbaar bedrijf! Ga nooit met deze ballentent zaken doen! Ze trekken zich geen reet van je aan! Klachten worden niet in behandeling genomen en ze schrijven bedragen van je rekening waar je nooit producten voor hebt afgenomen!! De telefoon wordt niet opgenomen en brieven worden niet beantwoord! Ze behandelen je als oud vuil en als een hoop stront'*. Juist ja. Ik blijf voorlopig nog maar even hangen bij mijn huidige club.

Associaties

's Morgens zat er een slijmspoor op de deurmat. Dat wees op een naaktslak op zoek naar eten. Gedver! Het deed me denken aan een bericht in de krant over een aquarium in een dierentuin waar ze een inktvis in hadden gedaan. Dat beest zat de volgende dag in het aquarium er naast. De man die over de vissen ging had geen idee hoe dat kon. Het aquarium was helemaal afgesloten, deksel er op, deur dicht. Inktvis weer teruggezet. Volgende dag zat ie weer in de bak er naast. Dat ging zo nog een paar keer door. Later bleek dat als een inktvis het puntje van één van z 'n vele armen door een gaatje weet te krijgen het hele beest er door

kan. Mogelijk was dat ook het geval met de naaktslak, want die was nergens te zien en er was ook geen gaatje waar hij (of zij, of het, of allebei?) door kon. Dan maar de kelder in. En jawel hoor, daar zat-ie. Nou niet vragen hoe het met de slak afliep.

Wat doet denken aan de vraag die mijn broer Herman aan mijn vader stelde. Dat zat zo: mijn vader las in de krant dat er op de Veluwe een motorrijder om het leven was gekomen omdat die, bij een snelheid van 140 kilometer per uur, een haas in zijn voorwiel had gekregen. 'De motorrijder was op slag dood', zei mijn vader, nogal ten overvloede, er nog bij. Vraag van Herman: 'en die haas?'.

Die geschiedenis met de inktvis waar ik het net over had deed mij trouwens denken aan een verhaal van de chef van de meet- en regelafdeling bij mijn laatste werkgever. Die had bij de gist- en spiritusfabriek in Delft gewerkt. Ze hadden daar een automatisch schrijvend meetinstrument, dat bestond uit een langzaam ronddraaiende papierschijf ter grootte van een LP, waarop met een pen een meetwaarde werd geschreven. Op die pen zat een inktbakje dat om de week moest worden bijgevuld. Op een bepaald ogenblik was dat niet meer genoeg, het bakje was al na een paar dagen leeg en een paar weken later moest het zelfs om de dag worden bijgevuld. Het was een raadsel waar niemand iets van begreep, het bakje was niet lek, dus waar bleef die inkt? Op een avond moest er iemand overwerken en toen die het licht aandeed zag hij wat er aan de hand was: het meetinstrument zat vol kakkerlakken die het inktbakje leegdronken. Gedverdemme.

Bloembollen

Je ziet op de TV wel eens mensen die een wedstrijd doen wie zo veel mogelijk ham- burgers kan eten. Volgens mij zijn die lui niet goed bij hun hoofd, wie gaat er nou zo raar met zijn lichaam om? Je moet wel je hele leven met je lijf doen en dan is het prettig als het een beetje leuk blijft werken. 'Doe niet zo gek', denk ik dan. Een tijdje geleden las ik weer zoiets raars. Mensen deden een wedstrijd wie zoveel mogelijk bloembollen kon eten en konden daarmee een flink geldbedrag winnen. Bloembollen kon je veilig eten, zei de organisatie, want in de oorlog deed men het ook. Daar hadden ze zich toch flink in vergist zo bleek uit het volgende krantenbericht: Twee deelnemers aan het V8-televisieprogramma 'Een rug te ver' zijn dinsdagavond in het ziekenhuis opgenomen.

De twee vrouwen moesten in de Zwolse binnenstad zoveel mogelijk bloembollen eten, maar werden na afloop onwel. In het ziekenhuis bleken de bollen giftig, waarop bij beide slachtoffers de maag is leeggepompt. Dat heeft de Zwolse politie woensdag bekendgemaakt. De in totaal drie deelnemers moesten in korte tijd zoveel mogelijk bloembollen eten. De winnaar van de wedstrijd zou duizend gulden krijgen. Een 20-jarige vrouw uit Balkbrug won, maar voelde zich niet goed. Een 19-jarige vrouw uit Nieuwleusen werd al onwel na het eten van één bol. Volgens de politie was aan de deelnemers verteld dat de bloembollen veilig waren. Onderzoek door 'instanties' zou dat hebben uitgewezen. Pas in het ziekenhuis bleek het te gaan om giftige narcisbollen. De twee vrouwen liggen nog ter observatie in het ziekenhuis Met tulpen is het al niet veel beter: De tulp bevat tulposiden. Deze stof kan eczeem en asthma veroorzaken. Het eten van de tulpenbollen kan leiden tot speekselvloed, misselijkheid, braken en diarree. Als kok of restaurant zal je met zo'n gerecht op de kaart niet gauw een Michelinster krijgen.

Appelen

Het verhaal over die bloembollen deed mij denken aan een belevens van mijn vader. Die werkte in de oorlog op het ministerie van voedselvoorziening in den Haag. Daar was, anders dan de naam van dit departement doet vermoeden, geen kruimel eten te krijgen. Maar er konden wel 'dingetjes' worden geregeld. Zo kwam daar eens een boer die een vergunning nodig had om een paard te kopen. Als 'de jongens' dat nou eens konden regelen, dan konden ze bij hem ieder een zak appelen komen halen. Het werd 'geregeld', en de 'jongens' gingen op weg naar de

Betuwe, om de belofte om te zetten in goudreinetten. Mijn vader had een zak meegenomen waarvan hij dacht dat hij die, gevuld met appels, wel zou kunnen dragen. Omdat de boer geen beperkingen aan de afmetingen van de zakken had gesteld had de collega van mijn vader een reusachtige baal meegenomen, die gevuld met appels zo'n vijftig kilo woog, als een reusachtige worst op zijn rug lag en bijna over de grond sleepte.

Het was inmiddels donker geworden toen ze bij de boer vertrokken, op weg naar de station. Je zag nauwelijks een hand voor ogen door de verduistering. De collega van mijn vader kreunde en wankelde onder het gewicht van zijn appels. Na een paar kilometer lopen verloor hij zijn evenwicht, werd door zijn appelzak meegesleurd en viel achteruit lopend tegen de deur van een huis. De deur sprong open en bleek de toegang te zijn van een café, waar net een groot feest aan de gang was. De collega donderde met zak en al achterover midden tussen de feestvierders. Nadat hij door de joelende en zingende menigte weer op zijn benen was gehesen, werd de tocht voortgezet. Onderweg moesten er helaas appels worden geloosd omdat het gewicht hem te veel was, maar uiteindelijk bereikten ze het station. Dat stond vol wachtende mensen en de trein die uiteindelijk kwam was mudvol, daar konden echt geen appelzakken meer bij. In de trein was echter een bijna lege wagon opgenomen: 'Nur für Offiziere der Deutsche Wehrmacht'. Omdat niemand aanstalten maakte in die wagon in te stappen maakten mijn vader en zijn collega ten einde raad de deur naar het balkon open, gooiden hun zakken naar binnen en stapten in.

Zo bereikten zij uiteindelijk het station 'Maas' in Rotterdam. De collega was inmiddels zo moe van het gesjouw, dat hij niet meer verder wilde met zijn appels en stelde voor dat ze allebei hun spullen bij het bagage depot zouden afgeven, om ze dan de volgende morgen af te halen. Mijn vader vertrouwde dit niet, omdat de depots dikwijls door de economische controle dienst werden doorzocht. Hij ging met zijn appels direct met de tram naar huis. Dat bleek een verstandige beslissing. De volgende morgen bleek dat de spullen van zijn collega inderdaad in beslag waren genomen.

Existentieel

In de 'Oud Rotterdammer' die ik altijd meeneem als ik bij de visboer ben, stond een stuk over roken. Over iemand die zwaar heeft gerookt, heel zwaar vond hij zelf, maar is gestopt. Ik heb zelf ook gerookt: één sigaret. Ik weet het merk ook nog: het heette 'The Flag' een heel goedkoop merk. De sigaret werd mij aangeboden toen ik bij de 'verkenners' op bezoek ging. Ik kwam van de 'welpen', de naam zegt het al: de kleintjes. Het was vriendelijk bedoeld, al de verkenners rookten. Het was 1954, iederéén rookte: 'het is geen man die niet roken kan', dat werk. Die sigaret was een soort inwijdingsritueel, als ik 'm opstak hoorde ik er bij. Ik stak 'm dus op, maar ik schrok wel van het aanbod, ik had nog nooit gerookt. Ik dacht: als ik die rook in m'n mond hou en dan weer uitblaas kan er niets verkeerd gaan. Dat lukte natuurlijk niet, kort daarna inhaleerde ik. Wat ik mij nog steeds herinner was de snelheid waarmee ik niet goed werd. In een onderdeel van een seconde ging ik wazig zien en werd ik raar in m'n hoofd. Ik dacht: dit kan niet gezond zijn: hier stop ik mee. Ik vond het daarna eigenlijk wel interessant om iedere keer als me een sigaret werd aangeboden te zeggen: 'Nee dank je, ik rook niet'. Ik was op een heel eenvoudige en goedkope manier een bijzonder iemand geworden, zo voelde dat tenminste. Ik was iemand die anders was, iemand die niet met de meute meeliep. Goh. Joh!

Later hoorde wel eens iets over ene Jean Paul Sartre, die had het ook over de 'massa-mens', als iets verwerpelijks. Zijn volgelingen rookten massaal zware Gauloises, droegen 'existentiële' zwarte coltruien met bijbehorende broeken en verbleven in mistige jazzkelders waar ze op kussens op de vloer zaten. Ik hoorde daar dus niet bij. Dat was wel jammer want alle leuke meiden zaten daar in die rokerige jazz-kelders ook existentieel te zijn.

Bomen

Achter ons huis ligt een klein plantsoen met een speeltuintje en een rij hoge bomen aan de rand. De bomen werden door de jaren hoger en hoger, maar het gebeurde geruisloos en geleidelijk, dus echt opvallen deed dat niet. Boompje groot, plantertje dood, zei mijn vader vroeger wel eens. Dat is waar als je een eik plant, maar niet als het een populier of kronkelwilg is. Die bereiken binnen een jaar of tien een onbeheersbare hoogte en staan op een zorgwekkend dikke stam. De bomen achter ons huis hadden er een jaar of twintig over gedaan om een hoogte van een meter of twintig te bereiken. De aannemer die ze moest vellen deed er aanmerkelijk korter over om ze omver te halen, maar had dan ook de beschikking over allerlei geel geverfde werktuigen, waarin enorme motoren bromden. Geen idee waarom ze weg moesten, misschien waren ze ziek, dat schijnt bij bomen ook te kunnen, al hebben ze dan meestal geen griepje of hoge bloeddruk. Binnen een dag waren de bomen weg. Ik merkte dat ik elke morgen even uit het keukenraam naar de wuivende groene kruinen keek, en dat ze er nu niet meer waren. Jammer. Mijn moeder zou het een groot plezier hebben gedaan, als ze hier had gewoond. Ze had een gloeiende hekel aan bomen en heeft jaren gestreden met de buren over een spar die bij hunnie (of hullie, daar wil ik even vanaf zijn) in de voortuin stond en die haar, met tienduizenden uitvallende naalden, het leven zuur maakte. De spar, die wel in gaten had dat mijn moeder hem het liefst bij de grond had willen afzagen, maakte het allemaal nog erger door eens per jaar een dikke wolk stuifmeel los te laten, die het hele droevige voortuintje van mijn moeder geel kleurde. Op iedere verjaardag was de spar het onderwerp van herhaalde klaagzangen en er werden door ons grappen over gemaakt, zoals: het is klein, grijs en levensgevaarlijk, wat is dat? Antwoord: moeder Udo met een kettingzaag. Ik hoorde dat bij ons plantsoentje nieuwe bomen worden gepland, maar ik denk dat het deze keer wel een geval van 'boompje groot, plantertje dood' zal worden.

McDonalds

Toen ik een jaar of tien was bestonden er geen McDonalds restaurants, Kentucky Fried Chicken en Burger Kings. Ja mensen, het waren barre tijden toen. In plaats daar van had je de vreettenten van Ruteck. Hamburgers, patat en Cola kon je er niet krijgen, wel gebakken aardappelen, een stukje vlees en appelmoes met een kers er bovenop, een succesformule die later door Van der Valk is overgenomen. Soms, als mijn vader opslag had gekregen of als hij en mijn moeder precies tegelijk een goede bui hadden, wat ongeveer evenveel voorkwam als een warme zonnige zondag in Nederland, gingen we wel eens naar Ruteck. Ik las in de krant dat het imago van McDonalds zwaar te lijden heeft door de documentaire 'Super Size me' die de filmmaker Morgan Spurlock heeft gemaakt over eten bij McDonalds. Hij at drie maanden lang elke dag drie keer bij die vreetketen de grootste hamburgers die er te krijgen waren. Hij kwam elf kilo aan en werd ziek, depressief en impotent.

Mij verbaasde dat niet en voor mij had die documentaire ook niet gehoeven. Ik vond het knap idioot te denken dat je met zo 'n verhaal overtuigend bewijst dat eten bij McDonalds ongezond is. Als je dergelijke porties gaat eten wordt je nou eenmaal dik, depressief en impotent, al is het bij een Tibetaans macrobiotisch en vegetarisch zweefrestaurant waar de bediening in oranje baljurken rondloopt. De angst voor fastfood is in wezen een nogal dom bijgeloof. Een hamburger is voornamelijk gehakt met brood, friet is gebakken aardappel en cola water met heel veel suiker. Je kunt die spullen gewoon eten zonder dik of ziek te worden. Je kunt er zelfs mee afvallen zoals laatst een andere Amerikaan bewees. Hij at ook drie keer per dag bij McDonalds en viel 15 kilo af. Maar hij nam kleinere porties dan Morgan Spurlock, dat wel.

Meneer Meurs

Op de Claes de Vrieselaan bij ons om de hoek woonde een schoenmaker die Toledo heette. Hij had een dochter die Jopie heette en niet helemaal goed wijs was. Zij riep onverstaanbare en onbegrijpelijke dingen door brievenbussen bij mensen in de buurt en rende dan luid gillend en opgewonden weg als ze de deur open wilden doen. Jopie was een beetje bevriend met Albert Meurs die ongeveer even oud was als Jopie en ze ook niet allemaal op een rijtje had. Mogelijk was dat de basis voor hun vriendschap. Albert Meurs was onze buurjongen en waarschijnlijk was dat de reden dat Jopie meer berichten bij ons naar binnen schreeuwde dan mijn moeder nog leuk vond. Ze schrok zich altijd een ongeluk als ze in de gang stond en Jopie door de brievenbus gilte. "Allemachtig, die rotmeid", riep ze dan en ze rukte de deur open waarachter Jopie allang luid joelend verdwenen was.

Meneer Meurs, de vader van Appie, was ambtenaar bij de gasfabriek waar hij zich volgens mijn vader al een groot aantal jaren in een volstrekt overbodige functie tot niemands nut staande had weten te houden. Meneer Meurs had een glimmend kaal hoofd met een kransje haar er om, dat er van achteren uitzag als een reusachtig ei. Op een dag stond meneer Meurs op het balkonnetje achter zijn huis naar zijn tuin te kijken. In het midden van het balkonnetje was een trap naar de tuin die ongeveer twee meter lager lag. Plotseling zag meneer Meurs in zijn tuin de kat van de burens zitten. De haat van meneer Meurs tegen deze kat was net zo groot als zijn liefde voor de tuin. En van zijn tuin hield meneer Meurs misschien nog wel meer dan van zijn kinderen. Behalve Appie had hij twee dochters: Truus en Nel. Zij mochten nooit in de tuin spelen omdat ze dan het weinige dat er in stond misschien zouden vertrappen.

De tuin lag in de schaduw van een reusachtige kastanjeboom die in het tuintje van zijn overburen stond. Meneer Meurs liep vlug naar binnen en kwam even later terug met een grote porseleinen kan die hij tot de rand met water had gevuld. Meneer Meurs liep naar de rand van zijn balkon en maakte met de kan een grote zwaai in de richting van de kat. Op dat moment brak het handvat van de kan af en het water, met de kan er nog om, ging rechtdoor in de richting van de kat. Meneer Meurs verloor zijn evenwicht en lazerde, na enkele mislukte pogingen om zich vast te grijpen, voorover van de trap. De kat, die deze ontwikkelingen met belangstelling gaat gadeslagen, vond dat het tijd werd om te vertrekken.

Mijn vader, die op zijn balkon een en ander had zien gebeuren, moest zo verschrikkelijk lachen dat hij enkele ogenblikken niet meer op zijn benen kon blijven staan.

Heijplaat

Een paar maanden geleden ben ik met een paar geïnteresseerde mensen naar het tuindorp Heijplaat geweest. Het waren mensen die mijn lezing over tuindorpen op de volksuniversiteit hadden gehoord. Wij kwamen vroeger in onze lagere schooltijd vrij dikwijls op de Heijplaat omdat er familie van mij woonde en het er prettig was: veel groen en er was ook een flinke speeltuin. Het tuindorp was nog zoals ik me van vroeger herinnerde, maar de speeltuin was verdwenen. De grote gebouwen van de Rotterdamse Droogdok Maatschappij waren nog precies alsof er geen vijftig jaren waren verstreken. Toch had het ook iets spookachtigs: de sfeer van vroeger was totaal verdwenen, het was nu stil en er was niemand te zien. De straten waren vrijwel verlaten. Vroeger, toen de RDM nog in vol bedrijf was, hoorde je overal het geluid van de scheepswerf: de klinkhamers, de sissende stoom, het fluiten van stoomboten en het gedreun van duizenden motoren. Er liepen overal mensen en vooral als de fabriek uitging, wat hoorbaar was aan gillende sirenes en fluiten kwamen er duizenden mannen in overalls als een blauwe golf de fabriekspoort uit. Ze werden afgevoerd in tientallen bussen die in blauwe walmen wegreden, of ze stapten in een grote veerboot: de 'Dockyard' die ronkend, met grote schuimende boeggolven door het water ploegde op weg naar de Schiemond. Als je met het veerbootje van de RDM van Schiemond naar de Heijplaat ging kwam je midden in de scheepswerf aan, tussen grote drijvende dokken waarin enorme zeeschepen stonden om te worden gerepareerd. Overal bedrijvigheid. Overal mensen driftig op weg naar wachtende taken. Ratelende

klinkhamers. Rijdende kranen. Het gedaver van hamers op stalen platen. Rokende sleepboten.

Nu: stilte.

Tientallen meters verderop kon je een mus horen piepen. Gras tussen de straatstenen. Verstofte en kapotte ramen. Wij liepen door de stille straten. De grote directeurswoning tegenover de fabriek was gesloopt. Er stond nu een groot leeg kantoor. We liepen door het paadje achter de Alwinastraat, waar mijn oom en tante vroeger woonden. In dat paadje was vroeger een piepklein winkeltje. Allang weg natuurlijk. Dat daar vroeger iemand van kon bestaan! In de gevel van de Remonstrantse kerk zagen wij een gedenksteen uit 1923 die herinnerde aan meneer de Gelder die toen directeur van de RDM was en het tuindorp min of meer heeft gesticht. In een boekje over tuindorpen in Nederland stond: 'Tuindorp Heijplaat was rond 1923 een min of meer compleet dorp met 404 arbeiderswoningen, 28 beambtenwoningen, een dokterswoning met apotheek, een grote openbare school, een kleuterschool, een winkelgebouw met een slagerij, een bakkerij, een groentehandel, een drogisterij, een schoenmakerij, een boekhandel, een kapperszaak en een brandstoffenhandel. Verder was er een was- en badinrichting, een vrijgezellenhuis, een klokkentoren met een vergaderzaaltje, een recreatiegebouw en vier grote kerkgebouwen'.

Als je in de hoofdstraat van het tuindorp Heijplaat staat kun je die kerkgebouwen op een rij zien staan. Het is toch een beetje vreemd gezicht. Het dorp is vrij klein en dan vier flinke kerken. De kerken staan nu alle vier leeg. In het dorp zijn wat mensen die sommige van die kerken proberen te onderhouden. De protestantse kerk was een pakhuis geworden voor een hoop ongeregelde goederen. De Remonstrantse kerk was al omgebouwd: er zitten nu twee woningen in. Alle winkels stonden leeg. Het postkantoor was ondergebracht in een winkeltje dat prullaria verkocht en nu dicht was. In de gymzaal zat een drukkerijtje. Toen we wat verder de hoofdstraat inliepen zag ik dat de deur van de katholieke kerk open stond. Buiten stonden zakken cement en ander bouw materiaal. Er kwam juist een man met een kruiwagen naar buiten. Ik vroeg aan hem of ik even binnen mocht kijken. "Ga je gang" zei hij. Ook deze kerk wordt behouden door er woningen in te bouwen. Binnen bleek dat de kerk in tweeën was gedeeld door een grote houten wand die tot aan het dak ging. In het deel waarin ik stond was de preekstoel. Zo te zien waren er geen plannen om die te slopen. Het interieur werd in tact gelaten, de glas in loodramen zaten er ook nog in. Ik liep over een planken vloer naar voren en ging het stenen trapje naar de preekstoel op. Het ging een beetje moeilijk omdat het daar vol stond met bouw materiaal: stenen, zakken cement en gereedschap. Ik ging in de preekstoel staan, bovenop een stapeltje stenen en keek de kerk in...

Elst

Als ik op een landkaart het dorp Elst in de Betuwe zie, roept dat bij mij herinneringen op aan Medy van der Staart. Toen wij naar Delfshaven verhuisden woonde zij naast ons. Toen Medy trouwde ging zij in Elst wonen.

De familie van der Staart was katholiek, net als wij en hadden zelfs meer kinderen dan wij, negen om precies te zijn. Hun oudste zoon heette Wim en van hem meen ik me te herinneren dat hij zijn haar in kleine golfjes had en al een beetje begon te kalen. Hij had in mijn beleving ook geen gezicht maar een gelaat, dat hij een beetje opgeheven hield en waarmee hij voortdurend ernstig keek. Hij zal, toen wij daar kwamen wonen, ongeveer vijf en twintig jaar zijn geweest en was dus in mijn ogen een oude man. Hij had een jarenlang voortslepende verkering met Wina, een stokoude vrouw van ongeveer zijn leeftijd. Zij droeg donkere katholieke jurken van een onverwoestbare stof en een zware bril, waardoor zij voortdurend afkeurend om zich heen keek naar allerlei zaken die niet in de haak waren, waaronder wij. Hun verkering leek mij uitzichtloos omdat ik die twee niet zag veranderen. Hij bleef maar rondlopen in dezelfde pakken, met zijn haar in dezelfde golfjes en zij bleef steeds in dezelfde ijzersterke jurken gehuld. Ik meen dat ze uiteindelijk toch getrouwd zijn, maar een woeste affaire is dat zeker niet geweest, anders had ik het wel geweten.

Feesten trokken ons enorm aan vanwege de mogelijkheid van gebak, iets dat bij ons vrijwel nooit op tafel kwam. En als het er kwam stond het er niet langer dan een paar seconden. Van Peter van der Staart herinner ik mij dat hij rondscheurde op een lichte motorfiets, die door het ontbreken van een behoorlijke uitlaat een ongelofelijke pleurusherrie maakte. Omdat er geen mogelijkheid was om dat ding te stallen, had hij in de brandgang tussen onze huizen een installatie gemaakt bestaande uit een ingewikkeld samenstel van planken, touwen, katrollen en haken, waarmee hij die motorfiets tot een zorgwekkende hoogte kon ophijsen.

Zorgwekkend, omdat wij er onderdoor moesten lopen als we in die gang onze fietsen wilden stallen. De motorfiets is nooit uit die stelling gevallen, maar de overeenkomst met het zwaard van Damocles was beklemmend. Toen Peter van der Staart en zijn motor allang waren verdwenen zat die hijsinstallatie er nog steeds en heb ik er een keer een zware ijzeren vuilnisbak mee omhoog gehesen. Op het hoogste punt aangekomen brak er iets belangrijks, de vuilnisbak suisde naar beneden en viel met een daverende klap tien centimeter vóór mij op de stenen vloer, gevolgd door een lawine van touwen, planken en stukken metselwerk. Ik kwam andermaal met de schrik vrij, want zo'n ijzeren vuilnisbak kop je niet terug.

Van Netty van der Staart kan ik mij alleen de naam herinneren. Volgens mijn zussen kwam zij op zomeravonden wel eens in onze tuin om met mijn zussen te praten door het slaapkamerraam. Een van de steeds terugkerende onderwerpen was het zich gestadig uitbreidende gebied waarbij bij Netty sprake was van schaamhaar. Dit verschijnsel had de voortdurende belangstelling van mijn zussen, die over hun eigen begroeiing nog weinig te melden hadden. Netty was geweldig trots op haar beharing en liet zo nu en dan, om te laten zien dat ze niet overdreef, de laatste vorderingen zien, waarvan door mijn zussen direct notities op het poppetjesbehang in de slaapkamer werden gemaakt. Dit behang was zo vol geschreven met allerlei wetenswaardigheden dat mijn moeder wel eens zei dat ze overwoog het aan een museum te schenken.

Van Cynthia hoorde ik, pas nadat de familie van der Staart was verhuisd, dat mijn vader voor haar méér dan vriendschappelijke gevoelens koesterde. Toen mevrouw van der Staart een keer ziek was, bood mijn moeder aan om voor haar de was te doen. De omvang daarvan was aanzienlijk en mevrouw van der Staart gaf aan haar dochter Cynthia de opdracht om hierbij te assisteren. Op zondagavond werd de was namelijk met koud water gespoeld en door de wringer gehaald. Dat karwei werd altijd door mijn vader gedaan en meestal hielp ik daarbij. Cynthia was in de huwbare leeftijd en in toenemende mate een aangenaam gezelschap bij dit onaangename klusje. Zo ontluikte boven de wastobbe, in de benevelende dampen van warm water en groene zeep, een verliefdheid die door mijn moeder uiteindelijk werd ontdekt en door haar ruw onderbroken. Cynthia werd door mijn moeder verontwaardigd de deur gewezen en mijn vader moest in het vervolg in betreunde eenzaamheid de was doen. Om een of andere reden heb ik dat soort affaires nooit in de gaten.

Ook op de bedrijven waar ik werkte was dat zo. Als iedereen al over een stiekeme verhouding liep te smoezen, wist ik nog nergens van. Pas wanneer ik bijna over een *copulerend koppeltje* struikelde, wat mij bij de Holland Amerika Lijn eens gebeurde, of een kast opendeed waaruit zo'n innig verstrengeld paar rolde, had ik pas in de gaten dat er zich een romance ontwikkelde.

Van Karelkje van der Staart herinner ik mij niet veel, behalve dat hij in de tuin voortdurend met primussen zat te hannesen. Na veel gemierter met lucifers, brandende kranten, scheuten petroleum, spiritus en andere ontvlambare dan wel explosieve derivaten, begon op een dag zijn primus plotseling een hete straal petroleum te spuiten die onmiddellijk in brand vloog. Het was een prachtig gezicht: een vlamme boog van een paar meter hoog die eindigde in een bloembed. Het ding spoot gelukkig de goede kant uit, dus Karelkje begon te juichen in plaats van te krijsen. Peter vond het ook wel een mooi gezicht, zodat het experiment nog een aantal keren herhaald werd, totdat Wim er met opgeheven gelaat een einde aan maakte. De tuin van de van der Staarten begon trouwens door het gedoe met die vlammenwerper van Karelkje overeenkomsten te vertonen met het westelijk front tijdens de eerste wereldoorlog, ook al omdat er grote stapels

onduidelijke rotzooi in verschillende stadia van ontbinding lagen opgetast. Onder die troep lag ook een stel antieke machines waarmee in lang vervlogen tijden ijs was bereid en die door Kareltje in een wrak schuurtje werden opgeslagen. Hij zei tegen ons dat hij die machines wilde bewaren, vooruitlopend op zijn plan om een eigen ijszaakje te beginnen. Het plan van Kareltje ging ons voorstellingsvermogen ruim te boven, maar het idee trok ons enorm aan. Een eigen ijszaak! Dat betekende voor ons dat je zoveel ijs zou mogen eten als je op kon en nog meer. Fantáááááástisch! Want hoewel er in de zomer elke avond een ijsboer van de firma Jamin bij ons in de straat kwam kregen wij mijn vader nooit zo ver dat hij er wat voor ons kocht.

De Van der Staarten hadden ook een hond, een bibberende grijze hazewind die niet luisterde naar de naam 'Pluto'. Peter en Karel waren voortdurend in de weer om Pluto zo ver te krijgen dat hij over de schutting wilde springen. Onder aanwending van een dikke plak worst is dat ook een keer gelukt, maar hoewel Pluto van goede wil was miste hij de kracht om de sprong ruim te nemen en hij denderde met zijn ballen tegen de bovenkant van de schutting. Een hazewindhond kan behoorlijk krijsen, merkte ik toen.

NB. Alle personen in dit verhaal heetten anders en zijn al enige tijd overleden.

Het missaal

Toen ik een jaar of 10 was vroeg ik voor mijn verjaardag een missaal. Ik kreeg het nog ook. Het was een dik zwart boekje, met een stuk of zes gekleurde vetertjes tussen de bladzijden. Het was zwaar, maar heel erg buigzaam en soepel. De bladzijden waren aan de zijkant met goudverf bestreken, heette dat geen goud op snee? De blaadjes in het missaal waren heel erg dun.

Later las ik in een boek over de tweede wereldoorlog dat je die blaadjes heel goed kon gebruiken om shaggies mee te draaien. Als je een beetje doorpafte kon je op die manier dat hele missaal in een paar jaar in rook doen opgaan. Ook een manier om je gebeden naar de hemel te laten opstijgen, maar wel een die buiten de bedoelingen van de samenstellers lag. Met het missaal in mijn hand toog ik ter kerke, zocht in mijn missaal welke heilige er op die dag jarig of aan de beurt was en welke gebeden daarbij dienden te worden uitgesproken. In het boek stonden ook een heleboel zogenaamde schietgebeden, korte gebeden die op een bepaalde situatie toepassing waren zoals: schietgebed voor iemand die op zee in nood verkeerd, voor iemand die iets is kwijt geraakt (hoewel zo'n klusje was gereserveerd voor Antonius, een heilige die zich hierin had gespecialiseerd), voor iemand die hongerig of dorstig is, voor iemand die in financiële problemen verkeerd, voor iemand die ergens te laat dreigt te komen, voor iemand die de weg is kwijt geraakt, voor iemand die pijn heeft en nog veel meer.

Godfried Bomans beweerde dat er zelfs een schietgebed was, voor iemand die drie-hoog uit een raam valt: *O Heer, Gij die uw Zoon en Moeder ten Hemel heeft laten opstijgen, bescherm uw dienstwillige en berouwvolle dienaar, die thans in omgekeerde richting op weg is. Wend uw blik niet van hem af en trek uw machtige hand niet terug. Begeleid en bescherm uw dienaar op zijn steeds sneller verlopende tocht naar beneden en red hem van het onheil dat hem daar wacht. Maar dat niet Zijn, maar Uw wil geschiedde tot in alle eeuwigheid, Amen.*

Een vrij lang gebed, de omstandigheden in aanmerking nemend.

Er was bij mij sprake van mystieke beleving denk ik, want ik had wel het idee dat ik, als ik naar de kerk ging, met iets zinnigs bezig was. Ik weet niet precies meer wanneer de eerste barsten in mijn geloof ontstonden en wat de

aanleiding was. Toen ik bij de padvinders zat kreeg ik maandelijks een blaadje mee waarvan ik strekking van de inhoud niet meer weet. Maar op de achterkant trof ik een keer een soort beeldverhaal aan waarin werd duidelijk gemaakt dat ergens in Amerika fossielen waren gevonden van wel heel vreemde dieren. Mogelijk stond er ook bij dat die fossielen honderden miljoenen jaren oud waren, dat weet ik niet meer. Maar in die tijd en door zo'n soort ontdekking moet bij mij de twijfel zijn begonnen. En ik was niet de enige, maar ik hield mijn twijfel voorlopig voor me. Bij mij in de klas zaten er een paar die de durf hadden om tijdens de godsdienstles met pesterige vragen aan te komen zoals: 'Is God echt overal?'. Antwoord: 'Ja, God is overal'. 'Ook bij ons in de tuin?'. Antwoord: 'Zeker, ook bij jullie in de tuin'. 'Kan niet, wij hebben geen tuin'. Of deze vraag over Gods almacht, die ik altijd wel aardig heb gevonden en die ik helaas niet zelf heb bedacht: 'Kan God een steen maken die zo zwaar is dat hij hem zelf niet kan optillen?'

bowling

Van de week waren Annemiek en Hans bij ons bezoek. Leidend motief bij de gesprekken was de gezamenlijke hobby van Annemiek en Hans: bowling. Hierbij werd uitvoerig ingegaan op de fijnere kneepjes van het bowlen. Als leek heb je de neiging te denken dat als je zo'n bal maar hard genoeg de baan op keilt, je altijd wel wat raakt. Dit nu, ik kan het na het gesprek met Annemiek en Hans niet genoeg benadrukken, is een ernstige misvatting. Ook denk je als niet ingewijde al snel dat elke massieve kunststofbal met drie gaten er in ook een **bowlingbal** is. Ook dit is pertinent onjuist, zoals Annemiek mij al snel duidelijk maakte. Zo'n bal wordt op maat gemaakt, heeft een bij jouw stijl passend gewicht en de gaten worden er, na uitvoerige metingen en diepgaande persoonlijke gesprekken, door een hiervoor uitvoerig geschoolde en getrainde specialist nauwkeurig ingeboord. De kern van de bal wordt gevormd door een metalen gewicht dat in relatie tot de plaats van de vingergaten excentrisch kan worden aangebracht en daarbij zorg draagt voor het gewenste 'effect'. Ik weet nu alles van de persoonlijkheid van de 'kingpin', wat een 'strike' is en hoe de score wordt berekend. Ook ben ik bijgepraat over de samenstelling, herkomst en viscositeit van de olie waarmee het eerste deel van de baan wordt ingewreven om maximum 'effect' te krijgen.

Het gesprek verliep niet helemaal zonder wrevel van de kant van Hans, die minder bedreven is in het bowlen dan Annemiek en daar duidelijk moeite mee heeft. Zo gooit Annemiek op provinciale wedstrijden een verdienstelijk balletje mee, terwijl Hans zich op het niveau van IJsselmonde-Oost beweegt. Op een gegeven ogenblik ging het gesprek over een kleinigheid in een puntentelling, waarbij Hans niet van wijken wist. Ik zei tegen Hans dat zijn gesprek met Annemiek me deed denken aan de discussie die zijn ouders met elkaar hadden toen we daar zo'n dertig jaar geleden, in verband met zijn verjaardag, op bezoek waren. Het gesprek is me bijgebleven omdat het model staat voor de waanzin die je soms in communicatie tegenkomt en soms ook zelf in verzeild raakt. Voor de volledigheid: de ouders van Hans heetten Jo en Mien. Het gesprek ging ongeveer zo:

Jo: 'Zo kan me goed herinneren dat het vliegveld Waalhaven er nog was en dat ik daar toen tijdens een vliegfeest een rondvlucht heb gemaakt. Dat kostte toen nog f 2,50'. Mien: 'Eh Jo, dat kostte f 2,75'. Jo: 'Nee Mien, ik weet het nog goed, het kostte f 2,50'. Mien: 'Jo, ik ben er zeker van, het kostte écht f 2,75'. Jo (geprikkeld nu): 'Mien, ik mankeer nog steeds niks aan mijn geheugen, het was f 2,50. Mien (zonder stemverheffing, maar op een toon waarin veel onverwerkt leed was te horen): 'Jo, geloof me nou, het was f 2,75. Jo (rood aanlopend, maar zich uit alle macht beheersend vanwege de visite): Mien, als ik je nou toch zeg dat het f 2,50 was! Mien, zich tot de visite wendend, die dit gesprek met stijgende verbazing hadden gevolgd: : het was zeker weten f 2,75! Jo komt nu overeind in zijn stoel, geeft een klap op tafel en brult: 'het was verdomme f 2,50 en nou wil ik er geen woord meer over horen!

Wecken

Rond 1920 zette een Duitser, Herr Doctor Weck, een uitvinding in de markt die grote gevolgen had voor de familie Udo in Delfshaven. Het betrof namelijk een methode uit om voedsel te conserveren in glazen flessen. In Nederland werd deze werkwijze heel origineel "wecken" genoemd. De vinding ontwikkelde zich in een razend tempo tot een soort nationale vrije tijdbesteding. Uiteraard werd ook mijn moeder door deze inmaakpsychose gegrepen. Als er weer eens een of andere vruchtensoort rijp was en de prijs van het betreffende fruit bij de groenteboer kelderde, werd ons huis veranderd in een fabriek waar in semi-continudienst werd gewerkt. In mijn herinnering werden snijbonen dan niet meer per kilo gekocht, maar per mud. In ons huis werd een soort productielijn geformeerd, waar aan de ene kant vruchten en groenten in gingen en er aan de andere kant gevulde en geëtiketteerde weckflessen uitkwamen. Daartussen bevond zich ons gezin, waarvan de leden de verschillende noodzakelijke bewerkingen voor hun rekening namen.

Na een korte, maar doeltreffende opleiding waren ze in staat een snijbonenmolen en een appelboor te bedienen. Snijbonen werden gewassen, getopt, gepit, onthaard, gespleten, gebroken, gesneden, gekookt en ontdaan van alles wat op vitamine leek. Vruchten werden zo lang gekookt dat ze spontaan in jam veranderden. Mijn vader, mijn broer en ik waren met dunschillers in de weer om appels te schillen. Mijn moeder, alleen nog herkenbaar aan een geblokte theedoek om haar hoofd, was min of meer zoek geraakt tussen bergen vruchten en groenten, stapels weckflessen, glazen deksels, rubber ringen, ijzeren klembeugels en een enorme zinken ketel op een grote gaspit, waarin zich een gigantische hoeveelheid kokend water bevond. De ketel verspreidde grote stoomwolken in de keuken waardoor een dichte mist ontstond, waarin de wazige gestalten van kinderen te zien waren, met in hun armen flessen, emmers met bonen, bakken met bramen, partijen suiker en dozen met inmaakpoeder.

Dit industriële gebeuren ging gepaard met een enorme herrie van kletterende flessen, fluitende stoom en op elkaar botsende zinken emmers en teilen. Er klonken militair aandoende commando's als: "Hoger dat gas!". "Meer water!" "Ik moet meer bonen hebben!" "Waar blijven die appels nou?" "Iedereen naar de keuken!" Het resultaat van al dit werk stond dagen later glimmend in de kelder in de vorm van lange rijen gevulde potten en flessen met keurige etiketten, met daarop aanduidingen als: "Moes, - appel, 15 augustus 1954". Of: "Bonen, - snij. 16 augustus 1955".

De geur van net geslepen potloden

Zoals ik heb verteld heb ik mijn lagere schooljaren doorgebracht in een school in de Bruijnstraat in Rotterdam West. Naast de school was een badhuis. Achter de voordeur hiervan was een lange trap, die naar beneden voerde. Uit de daar liggende gewelven steeg een weë warme damp op, die rook naar chloor, zeep en lysol. Als het in de winter erg koud was en wij tot negen uur moesten wachten tot we de school in 'mochten', dromden we dikwijls samen op die trap. We stonden er warm. Af en toe kwam er iemand met een bundeltje kleren en een handdoek onder zijn arm naar binnen en moesten we morrend opzij, om hem er door te laten. De baas van het badhuis dulde ons op zijn trap, waarschijnlijk omdat hij wist dat we er maar kort zouden staan.

Ik las laatst een stukje van iemand uit Amsterdam, die vergelijkbare herinneringen had aan zo'n badhuis. Plezierige waren het niet: 'Ik moest altijd op zaterdag naar het badhuis en het was dan natuurlijk druk en de tijd die je kreeg om te douchen dus kort. Een bijkomend probleem was het afstellen van de juiste temperatuur van het douchewater. Dat vergde nog al wat tijd, omdat microscopisch kleine afwijkingen in de stand van de mengkraan de temperatuur van het douchewater deden variëren van de hitte waarmee in het abattoir varkens worden onthaard, tot de kou waarmee bier wordt gekoeld. Als dan eindelijk de juiste temperatuur was bereikt stond de badmeester al op de deur te bonken dat ik er uit moest'. Maar ik dwaal lekker af.

De geur van net geslepen potloden herinnert mij aan juffrouw van Braken. Zij deed bij ons op school de vierde klas. Na schooltijd gaf zij Franse les, voor kinderen die daar belangstelling voor hadden. Om één of andere ook voor mijzelf onverklaarbare reden, ging ik daar heen. Wij leerden daar bijvoorbeeld de tekst van het 'Weesgegroot' in het Frans. Altijd handig als je in Parijs nog eens in de Rue de Saint Denis verzeild raakte. Juffrouw van Braken had een molentje op haar tafel staan waar je potloden mee kon slijpen. Een rafelig afgekloven potlood kon door haar van een prachtig scherp puntje worden voorzien en rook daarna naar vers hout. Ik had in die tijd de gewoonte om aan een punt van mijn overhemdboordje te sabbelen en dan met de koude vochtige punt langs mijn wang te strijken, terwijl ik ondertussen vruchteloos de geheimen van de tiendelige breuken trachtte te doorgronden. Toen ik juffrouw van Braken eens tijdens de Franse les een potlood ter slijping aanbood, wees zij op één van de afgekloven punten van mijn overhemdboordje, keek mij door haar bril misprijzend aan en zei hartgrondig: 'báh!'.

Vaders

In de krant stond een artikel: 'Is vader een tweederangs moeder?'. 'Vader kan niet goed voor de kinderen zorgen. Hij kan het huis niet opruimen. Vader is een sukkel. Vinden veel vrouwen. En de overheid deelt die mening. In de in Nederland lopende reclamecampagne van de overheid, die mannen er toe moet brengen meer taken in het huishouden op zich te nemen, is vader in alle spotjes een oetlul die voortdurend door een bitse vrouwenstem tot de orde moet worden geroepen'. Het stuk in de krant ging er over of dat beeld terecht is. De schrijver constateerde dat vrouwen amper vaders in een zorgrol tolereren. Er was een stukje in opgenomen van de Britse auteur John O'Farrel. Dat gaat als volgt:

MELKPOEDER

'Strijk het af met een mes', zei ze toen ik het melkpoeder stond af te meten. 'Hè?' 'Je moet de lepel met een mes afstrijken, dan weet je precies dat je de juiste hoeveelheden krijgt'. 'Catherine, wat kan er nu helemaal gebeuren als de babymelk een fractie te sterk of te slap is?' 'Krijgt Alfie er voedselvergiftiging van?' 'Gaat hij dood van de honger?' 'Je hoeft alleen maar de gebruiksaanwijzing te volgen', zei ze kribbig. 'Je bedoelt dat ik alleen maar jóuw gebruiksaanwijzing hoef te volgen'. 'Waarom kan je me verdomme niet een paar lepeltjes van die melk laten afmeten zonder me op de vingers te kijken?'

Een andere man herinnert zich de eerste keer dat hij alleen met zijn baby thuis was en haar naar bed had gebracht in haar gewone kleren in plaats van haar pyjama. Hij zag nauwelijks verschil maar volgens zijn vrouw kon dat dus echt niet. Uit verschillende onderzoeken blijkt inderdaad dat moeders de neiging hebben vaders buiten spel te zetten door zich steeds te bemoeien met wat hij doet. Ze corrigeren hem bij het geven van de fles, grijpen snel in als de baby dreigt te gaan huilen en verbijsteren zich hardop over de kleurencombinaties die papa het kind heeft aangetrokken.

Vooraf dit laatste sprak mij enorm aan, het leek wel of mijn eigen ervaringen waren opgeschreven. Toen de kinderen nog klein waren zei Marlies een keer dat ze te ziek was om op te staan en vroeg mij om een dag vrij te nemen om voor de kinderen te zorgen. Ik belde mijn baas op en zei dat ik een dag niet kwam. Vervolgens ging ik Tamar aankleden. Toen we klaar waren zei ik tegen haar dat ze haar moeder even een gedag moest gaan zeggen. Even later hoorde ik een kreet van ontzetting uit de slaapkamer komen. Marlies zat rechtop in bed en begon bijna stotterend van verontwaardiging en met schrille stem te roepen hoe ik het in godsnaam in mijn moede hoofd had gehaald om 'dat kind zo'n truitje bij zo'n rokje en zulke schoenen aan te doen'. 'Ik ga morgen weer werken', zei ik. 'Als je echt ziek bent interesseert het je geen moer welke kleur trui bij welke kleur rok hoort'.

Maar misschien vergis ik me en maken vrouwen zich zelfs op hun sterfbed hierover

nog zorgen. Overigens doet het verhaal me denken aan een zinnetje uit een of ander boek: 'Women', he thought, 'when they fall from a cliff and expect company down below, they comb their hair on the way down.'

Teraardebestelling

Tegenover ons op de Havenstraat woonde de familie Smalleman. Op verzoek van mevrouw Smalleman heb ik daar in hun tuintje eens geprobeerd een graf voor hun twee katten te graven. Mevrouw Smalleman kwam met rood behuilde ogen, vanwege de dood van de haar lievelingen aan mijn moeder vragen of ik dat wilde doen. Zij had zich van de ter aarde bestelling van haar schatten blijkbaar iets plechtigs voorgesteld en waarschijnlijk vond zij dat ik daar wel de geschikte persoon voor was. Dat was geen verstandige ingeving van haar. Ik had die katten al eens gezien bij een bezoek en vond ze weerzinwekkend dik en vadsig, met half kale valse vachten, te ziek om op hun poten te staan en stinkend vanwege de vele kwalen die ze hadden, waardoor ze incontinent waren geworden.

Meneer Smalleman, een geharde politiemann, had het afmaken van de katten emotioneel niet kunnen verwerken en had, met dikbehuilde ogen, de echtelijke woning verlaten. Mevrouw Smalleman had de dieren, in schoendozen als doodkisten in de tuin gezet en was zelf naar een vriendin gegaan. Ik ging aan het werk, maar al snel bleek dat ik het graven van het graf zwaar had onderschat, steeds als ik dacht dat ik er was bleek de kuil niet groot genoeg. Ik werd behoorlijk moe van dat spitten en schoot eigenlijk geen moer op, ook omdat de randen van de kuil steeds instortten. Ik besloot dat het begraven dan maar zonder die dozen moest. Ik schudde de katten uit de dozen in de kuil, waar ze met een plof invielen. Ik gooide er vlug aarde over en stampte dat aan. De grond veerde omhoog. Vaag waren er nog wat kattenharen te zien. Door bovenop het grafheuveltje te gaan staan verdwenen die uiteindelijk ook. Mevrouw Smalleman, die inmiddels terug was gekomen, had het resultaat van mijn grafdelverswerk niet langer kunnen aanzien en was met haar rood behuilde ogen weer naar binnen gevluht. Voor de goede orde vermeld ik hierbij nog even dat zoiets als : 'rouwverwerking' en 'nazorg' in die tijd nog niet bestonden. De katten zijn later, door iemand die er meer verstand van had, herbegraven.

Mobiliteit

Een eindje verder woonden meneer en mevrouw Mak. De heer Mak had, vooruitlopend op zijn eventueel, mogelijk, misschien en onverhoopt te behalen rijbewijs, een tweede hands Opel Kapitän aangeschaft. Het halen van het rijbewijs was ook toen geen eenvoudige zaak, zoals de heer Mak spoedig merkte. De Opel heeft er zeker drie jaar gestaan, met langzaam leeglopende banden, toenemende roestplekken en gras tussen de stenen voordat meneer Mik er definitief de brui aan gaf en het wrak naar de sloop liet brengen.

Aan het einde van de Havenstraat was een kroeg waarvan de kastelein een voor die tijd ongewoon zware en snelle motor had aangeschaft: een Norton Dominator heette het ding. Tegenwoordig is een cilinderinhoud van 1000 cc doodgewoon maar in die tijd was 500 cc al enorm zwaar. Hij had de gewoonte, aan het eind van een tochtje, op de Havenstraat eens flink gas te geven en stooft dan met een rauw gebrul en in een flits, voorbij ons huis. In die tijd zag je geen Japanse motoren maar Engelse des te meer. Iemand die een eindje verder in de straat woonde had een A.J.S. Een hele snelle motor zei hij tegen mijn vader, trouwens de naam zegt het ook al. Mijn vader vroeg wat A.J.S. dan wel betekende. 'Alle Jezus Snel', was het antwoord.

Schoenen

Toen ik een jaar of vijftien was ging ik wel eens rond de Waalhaven fietsen en ging dan in het tuindorp Heyplaat bij mijn familie langs. Op één zo'n avond was

alleen mijn oom thuis. Hij begroette mij vrolijk en zei: 'Wout, jongen, je komt als geroepen! 'Je kunt mij mooi even helpen, kom maar eens even mee'. We gingen de trap op en mijn oom klom daar via een laddertje, moeizaam kreunend, door een klein luikje in het plafond van de gang, naar de vliering. 'Jouw tante', mompelde hij boven het plafond, 'vond dat ik maar eens wat van die spullen hier moest weggooien'. 'Eigenlijk heeft ze daar wel gelijk in, want het wordt wel wat vol op die vliering'. 'Hier, kan je even aanpakken?'. Hij liet een grote zak langzaam naar beneden komen. Ik bezweek bijna onder het gewicht en zette het gevaarte gauw neer. De zak zat tot barstensvol met oude schoenen. De meeste waren kinderschoenen, maar er zaten ook schoenen van volwassenen in. 'Als je me nou even helpt dragen', zei mijn oom, nog onbezwaard door milieuproblematiek, 'dan kieperen we dit vrachtje even in de Waalhaven'. Hij nam het ene einde van de zak en ik het andere. Het was een hele sjouw, maar uiteindelijk stonden we in het donker bij de schuin aflopende kade en het glanzende zwarte water van de Waalhaven. 'En nou maar gooien', zei mijn oom. 'ze moeten wel het water in'. Al gooiend kwamen we in de zak bij steeds vroegere modes terecht en toen de bodem van de zak in zicht kwam vonden we schoenen die mijn tante nog in het charlestontijdperk moet hebben gedragen. Toen de laatste in het water was geplonsd zagen we in het maanlicht een armada van schoenen langzaam in de richting van de Maas drijven.

Fiets

De Havenstraat, waar wij woonden, is een dijk. Volgens mij een heel oude, een dijk die Delfshaven moest beschermen tegen een stormvloed. Onze woonkamer was op straatniveau, maar er zaten nog twee verdiepingen onder. De tuin lag op het niveau van de Schoonderloostraat. Tussen ons huis en dat van de burens was een stenen trap die vanaf de straat toegankelijk was en aansloot op een gang die naar de tuin ging. Wij droegen onze fietsen altijd van die trap af en zetten ze dan in die gang. 's Avonds ging dat in het stikdonker, wat nogal gevaarlijk was.

Op een morgen vonden we in de gang een vrij nieuwe onbekende herenfiets. 'Weet jij van wie dat ding is?', vroeg ik aan mijn broer. 'Geen idee', zei hij. De fiets bleek bij navraag ook niet van onze naaste burens te zijn. Niemand gebruikte de fiets en na twee weken stond hij er nog. 'Ik heb eigenlijk dringend een achterlampje nodig', zei mijn broer, 'wat denk jij, zou ik dat van die fiets even kunnen lenen?'. 'Ik denk het wel', zei ik. Hij draaide het lampje er uit en we wachtten in spanning af of er niet iemand op hoge toon zijn achterlampje zou komen terugvorderen. Maar er gebeurde niets. 'Mijn bel doet het niet meer', zei ik na nog een paar weken tegen mijn broer, 'ik denk dat ik de bel van die fiets maar even leen'. Het was een mooie verchromde bel en hij zat nogal duidelijk aan mijn stuur. Toen er ook nu niemand zijn bel terug eiste ging het snel. De koplamp verdween. Daarna het achterlicht. De dynamo bleek van uitstekende kwaliteit, evenals de pedalen. Het stuur glom een stuk mooier dan dat van ons en toevallig brak in die tijd ook het beugeltje van mijn voorspatbord. De kettingkast bleek demontabel, de jasbeschermers en het zadel ook en de banden waren zo goed als nieuw en toevallig ook nog onze maat.

Na een maand of twee vormden van de fiets alleen de hoofdzaken, zoals frame, trapstel, vork en wielen, nog één geheel. De rest bevond zich verspreid op onze Harley Trapsons. Op dat ogenblik achtte één van de bovenburens naast ons, de tijd rijp om eens een ritje op zijn fiets te gaan maken. Hij verkeerde waarschijnlijk in de veronderstelling dat zijn rijwiel nog droog en veilig in onze gang stond opgeborgen. Nou droog was hij wel.

Woedend ging de man eerst bij onze burens vragen wie zijn fiets had ontmanteld en kwam daarna bij ons terecht, waar mijn moeder hem te woord stond. Wie zijn fiets had gesloopt wist ze uiteraard niet, maar het idee dat haar kinderen dat gedaan zouden hebben was te belachelijk voor woorden en trouwens hoe haalde hij het in zijn hoofd om zonder ons er in te kennen zijn fiets daar zomaar in onze gang neer te zetten?! Nou? Komt er nog wat? *Wij kwamen andermaal met de schrik vrij.*

De boor en de muur

Toen ik een jaar of twaalf was vond ik in de gang naast ons huis een houtboor van wel een meter lang met een groot handvat er dwars op, waarmee de boor kon worden aangedreven. Ik had het ding natuurlijk gewoon kunnen weggooien, wat ik uiteindelijk ook gedaan heb toen het leed al was geschied, maar ik zocht aanvankelijk naar een mogelijkheid er ergens mee te gaan boren. Ik zette de punt tegen de muur tussen de gang en onze woonkamer en begon te draaien. De stenen bleken erg zacht en de boor had zich na een slag of tien al ongeveer één centimeter in de muur gevreten. Na nog een tijdje te hebben gedraaid was het gat al enkele centimeters diep. Ik besloot de volgende dag verder te gaan.

Mijn belangstelling ging inmiddels uit naar de vraag hoe dik de muur was en waar ik met de boor zou uitkomen als ik door de muur heen ging. De volgende dagen boorde ik steeds een stuk verder en was ik inmiddels een centimeter of tien in de muur gevorderd. Na ruim een week boren was ik er nog steeds niet doorheen en ik begon er aan te twifelen of het mij zou lukken een doorlopend gat te maken. De volgende dag hervatte ik mijn werk en drukte extra hard op de boor terwijl ik nijver verder draaide. Plotseling schoot de boor zo plotseling naar voren dat ik bijna mijn evenwicht verloor: ik was er door! Nieuwsgierig ging ik binnen in de woonkamer kijken of er iets te zien was. Tot mijn schrik stond op de plaats waar ik de boor verwachtte de piano. Stom dat ik daar niet aan had gedacht. Ik trok het instrument een beetje van de muur en keek er achter. Aan het gerafelde behang zag ik het boorgat. Ik was met de boor door het behang en daarna door de bekleding van de piano heen gegaan en ergens in het binnenste van het instrument achter de pedalen terecht gekomen. Gelukkig was er niemand thuis. Ik probeerde vlug of de pedalen het nog deden en of het indrukken van de toetsen soms wanklanken tot gevolg had. Dit bleek niet het geval, althans niet erger dan normaal te beluisteren viel. Het leek allemaal goed afgelopen. Een paar weken later ontdekte mijn moeder het gat en lichtte mijn vader in. Nadat hij mij naar mijn motieven voor het boren van het gat had gevraagd, overwoog mijn vader andermaal om mijn krankzinnigheidsverklaring aan te vragen.

Overigens herinnert het verhaal over dat gat in de piano mij aan een mooie grap van mijn broer. Zijn muzikale gevoel was net zo groot als dat van een in knoflookboter gebakken wijngaardslak. Op een mooie zomerse dag zette hij de ramen aan de straatkant open, zette een plaat met mazurka's van Chopin op de grammofoon, draaide de volumeknop vol open, ging achter de piano zitten, hing zijn haar artistiek voor zijn ogen en deed alsof hij piano speelde. Hij zei dat hij daarmee een opstootje van verbijsterde voorbijgangers veroorzaakte. Dat leek mij overdreven; wij woonden in een buurt waar de meeste mensen dachten dat Chopin een Tsjechische voetballer was.

Bezoek aan Antwerpen

Een paar jaar terug wilden mijn zoon en dochter met ons naar Antwerpen. Ik had een mooie route uitgezet (dacht ik) in de oude stad, met een aantal bezienswaardigheden waar ik zelf nog nooit was geweest. Mijn tocht bracht ons regelrecht naar de hoerenbuurt. Ik zweer je, ik wist niet dat die dáár was. Mijn dochter zei: 'Nou Wout, leuke tocht heb jij uitgezet'.

Ik heb daar jaren gelegen met schepen van de Holland Amerika Lijn en ik begreep toen pas waar al die matrozen en stokers naar toe gingen als ze vrij hadden. Het stond uiteraard ook niet als zodanig op mijn stadskaart. Voor het geval dat je geïnteresseerd bent: die buurt ligt zo'n honderd meter evenwijdig aan de Scheldekaai ongeveer midden tussen het stadhuisplein en de Scheldetunnel. Het zag er daar allemaal niet zo gezellig uit. Een beetje louche, met vervallen, half gesloopte en dichtgetimmerde huizen. De rest van de tocht voerde ons in het noordelijke deel van de oude stadskern langs eeuwenoude gebouwen die ook allemaal een beetje verwaarloosd waren. Dit deel van de wandeling had uiteraard niet het succes dat ik er van had verwacht. Tegenwoordig is daar veel

gerenoveerd en vooral aan de kaaien staan mooie huizen en er is een prachtig museum. En zelfs van de hoerenbuurt hebben ze iets moois gemaakt.

Ik wilde ook nog even naar de wijk rond het centraal station. Daar is de goud en diamantbuurt met het diamantmuseum. Dat museum wilde ik wel eens bekijken en ik dacht dat dat ook voor de anderen wel interessant zou zijn. Nee dus. In de diamantbuurt en rond de goud- en zilverwinkels wonen veel orthodox Chassidische Joden. Toen we daar doorheen liepen zei mijn dochter dat ze enorme trek had en een broodje wilde. Eén straat verder was een broodjeszaak. Wij naar binnen. Het stond daar vol met Chassidische Joden en ook de man die achter de toonbank stond had iets gelovigs over zich. Toen hij ons zag binnenkomen kreeg hij al iets afwerends, maar hij zei niet dat we moesten ophoepelen. Mijn dochter droeg een spijkerbroek en ook ik was duidelijk herkenbaar als heiden. Er lagen heerlijke broodjes achter het glas van de toonbank en mijn dochter wees er één aan. De tegenzin van de broodjesman om ons dat broodje te verkopen was duidelijk merkbaar, maar we kregen het wel. Het broodje was erg lekker en in ieder geval bijzonder, maar het gedrag van de broodjesman hield me nog een tijdje bezig.

Later zag ik op de TV een documentaire over het Chassidisme. Dat hangt van allerlei strenge voorschriften en geboden aan elkaar. In dat geloof is, zoals Fons Jansen zei, 'alles wat ongeoorloofd is verboden en al het andere verplicht'. Vooral de bereiding van voedsel is met allerlei rituelen omgeven en alles moet streng worden gecontroleerd op afwijkingen of beschadigingen. In de documentaire zag je een vrouw bezig met het nakijken van een emmer bruine bonen, waarbij op de achtergrond een rabbijn de boel in de gaten hield. Hierbij werden de bonen stuk voor stuk onderzocht op beschadigingen en zo ging dat met alles. Dat was natuurlijk ook met dat broodje zo gegaan. En dat dan voor een goj!

Verzameldrift

Een tijdje terug zag ik op de BBC een uitzending over een bedrijfje dat geld verdiende met het helpen van mensen die thuis zoveel troep hebben dat ze het niet meer kunnen hanteren en er radeloos en overspannen van worden. Medewerkers van het bedrijf gaan dan bij die mensen thuis eerst de boel bekijken. Als kijker ga je mee naar binnen en kun je zien wat sommige mensen allemaal bij elkaar kunnen slepen.

Gisteren was er weer zo'n programma. Deze keer waren ze in huis bij een professor van de universiteit van Oxford. Hij doceerde economie. Zijn vrouw was free-lance journalist. Ze hadden twee zonen van rond de veertien jaar. Ze woonden in een tamelijk groot huis ergens in Oxford. Binnen was het een ongelofelijke bende. Er stond niets te rotten of zo maar overal lagen bergen kleren, stapels papieren en allerlei andere nutteloze troep. Sommige kamers waren zo vol dat er niemand meer in kon. De zonen moesten om die reden bij elkaar in één zolderkamer slapen. Ik moet zeggen dat ik wel een beetje verbaasd was dat die mensen zomaar hun huis lieten bekijken. Maar goed. De methode die de adviseurs gebruikten om er greep op die troep te krijgen was wel slim bedacht. Ik bedoel, als je aan die mensen vraagt wat ze kwijt kunnen, dan beginnen ze in de enorme stapels rommel te graaien en dan blijkt dat alles moet worden bewaard. Dat hebben ze natuurlijk zelf al geprobeerd. Er was op die manier geen beginnen meer aan. In de tuin werden grote dekkleden gelegd en alles wat in het huis stond werd naar buiten gedragen. Daarna werd aan iedereen van het gezin gevraagd om een paar bananendozen te pakken en er in te stoppen wat hij of zij beslist wilde bewaren.

De vrouw raakte helemaal van slag. Het bleek dat ze bijvoorbeeld ruim dertig shawls had en honderden schoenen. Ze had tientallen jassen van haar overleden moeder, die ze niet weg kon doen en 'nog wel eens wilde dragen'. Het tafereel deed mij denken aan een televisie documentaire over Imelda Marcos, de vrouw van de dictator Marcos, die in haar paleis een speciale kamer had voor de ruim vijfduizend paar schoenen die ze bezat. En dat voor iemand die maar twee voeten heeft! De vrouw in de televisie documentaire kon niet besluiten wat ze wilde wegdoen en wilde eigenlijk alles maar weer naar binnen slepen. Er werd aan haar

gevraagd waarom ze bepaalde zaken wilde bewaren. Meestal bleek er sentimentele redenen te zijn: dit heb ik nog van mijn moeder gekregen, dit van mijn vader, hiermee ben ik nog naar mijn eerste bal geweest, enz. De vrouw kon geen afscheid nemen van een bepaalde jurk. De adviseur zei: 'O.K. je kunt 'm houden, maar alleen hij je nog past. Toen bleek dat ze er met geen mogelijkheid nog in kon liet ze het ding 'in vredesnaam' dan maar hangen.

In de werkkamer van de man stonden dozen vol met papier en stapels boeken, werkelijk overal. Hij had zich volledig ingebouwd. Er werd ook met hem gesproken over zijn gedrag. Dit gesprek vond plaats in zo 'n speciale box die je kunt huren om overtollige meubelen, kleding en papieren op te slaan. Je ziet dingen die dingen ook hier steeds meer. 'Ga je hier nog iets van gebruiken, Jim?', vroeg de adviseur. 'Ik denk het niet', was het antwoord. 'Wat kost deze opslagruimte aan huur?'. Jim noemde een aanzienlijk bedrag. Hoe lang heb je 'm al? Dat bleek ruim zeven jaar te zijn. Een snelle berekening leerde dat het totale huurbedrag bijna € 6500 bedroeg. 'Zeg, waarin was je ook al weer professor, Jim?', vroeg de adviseur. 'Ja, het is eigenlijk knap idioot', zei Jim.

Nadat iedereen een keuze had gemaakt werd er een 'carbootsale' georganiseerd om de overgebleven en nog bruikbare spullen te verkopen. Dit bracht nog een flink bedrag op. De rest werd in een kraakapparaat gestopt, vermalen en afgevoerd naar de vullis. Het huis was inmiddels opnieuw ingericht met de spullen die nog over waren en toen bleek dat de twee jongens makkelijk een eigen kamer konden krijgen. Iedereen was enorm blij dat alle troep weg was en de adviseurs spraken de verwachting uit dat de mensen hiervan hadden geleerd en ze er een nieuwe manier van leven op na zouden gaan houden.

Ik kan ze nu al vertellen dat dat laatste niet zal gebeuren.

Stront

Mijn vader heeft in de jaren rond 1960 met onze hulp een zomerhuisje gebouwd in 'Het Gors' in Oostvoorne. In de weekenden gingen we daar dikwijls naar toe. Om het huisje was een klein strookje grond, op sommige plaatsen één meter breed, op andere iets meer dan drie. Iedereen bij ons in de buurt maakte daarvan een plekje waar je kon zonnen, zaaide er bloemen of pootte er bollen, maar mijn moeder had zich in haar hoofd gezet dat daar nuttige en onbespoten groenten moesten worden verbouwd zoals penen, uien, kroten, sperziebonen, andijvie en dat soort ongein. Omdat alles wat door mijn moeder gepoot of gezaaid werd verdorde, door geheimzinnige schimmels werd aangetast of door gestreepte insecten geperforeerd, bedacht ze dat de grond te weinig voedingsstoffen bevatte en er dus bemest moest worden.

Haar wantrouwen tegen kunstmest gecombineerd met zuinigheid, leidde onontkoombaar tot de inzet van de volgens haar enige echte en eerlijke vorm van bemesting: STRONT. Mijn moeder wist ook waar dat vandaan moest komen: van de dijk op de weg naar Oostvoorne. Er liepen daar op een smal stukje wei een aantal koeien die voortdurend flatsen lieten vallen en mijn moeder had bedacht dat wij die flatsen moesten verzamelen en naar het tuintje bij het huisje moesten brengen. Hoe raap je koeienflatsen op en breng je die naar het huisje zonder dat je in die toestand wil worden gezien door Annelies van 'Ons Genoegen', op wie je heimelijk verliefd bent en een goede indruk op wil maken en waarbij je dus niet de kans wil lopen met haar in gesprek te raken met in je hand een emmer, tot de rand gevuld met glibberige groene koeienflatsen, maar waar je wel langs moet als je tenminste niet een enorme omweg wil maken?

Ik weet niet meer welke argumenten mijn moeder gebruikte om ons zover te krijgen, het moeten hele sterke zijn geweest, want ik kan me herinneren dat mijn broer en ik op een dag zelfs een heel zinken bad vol stront langs het huisje van Annelies naar ons huisje zeulden om dat in onze tuin om te kieperen. Aangezien het een warme zomer was werd het tuintje al heel snel groen, niet van planten

maar van duizenden strontvliegen. De stank was nauwelijks te harden en mensen passeerden ons huisje in loopspas en met zakdoeken voor hun neus. Of Annelies ons heeft gezien toen we diep in de shit zaten kan ik me niet meer herinneren, waarschijnlijk wel, het is in ieder geval tussen haar en mij nooit wat geworden. Tussen mijn moeder en de peentjes wel.

Simeon en Anna

Toen mijn moeder met een maagperforatie in het ziekenhuis belandde werd ons gezin opgesplitst. Mijn vader, mijn broer en ik bleven thuis, mijn zus ging naar een buurvrouw en de jongsten gingen naar het weeshuis van 'Simeon en Anna'. Mijn broer kookte voor ons. Hij was toen 13 jaar. Hij had een heel gevarieerd menu: op de even dagen kregen we aardappelen met sla, op de oneven dagen sla met aardappelen. In het weekeinde deed hij daar bij wijze van verrassing één ei bij. Over dat weeshuis had mijn vroegere collega Jan van Benthuisen nog een mooi verhaal.

Jan was ooit zijn carrière als monteur bij de boilerafdeling van het Gemeente Energie Bedrijf begonnen. In die hoedanigheid moest hij een keer naar het klooster van Simeon en Anna aan Kruiskade, voor een reparatie aan een elektrische boiler. Na galmend te hebben aangebeld aan een reusachtige, met koper beslagen voordeur, verscheen er na enige tijd een nonnetje in de deuropening. 'Een héél klein mensje', zei Jan die zelf nogal lang was. Het nonnetje herkende de problemen met de boiler en verzocht Jan om haar te volgen. De tocht ging, nadat er een aantal trappen was genomen, door een gang die bijna honderd meter lang was. Jan sjouwde met zijn zware gereedschapstas op de schouder achter de non aan, die nijver in de gang voort dribbelde. Toen, ergens halverwege de gang, knielde plotseling het nonnetje midden in het gangpad op de vloer. Jan, die deze beweging niet had verwacht, sloeg voorover over haar heen, maakte een halve salto en kwam met een klap op de grond terecht. Zijn gereedschapstas vloog van zijn schouder en barstte open. Schroevendraaiers, tangen, meetinstrumenten, moersleutels, stukken pijp en soldeerspullen vlogen kletterend alle kanten uit. Ook de non werd door dit gebeuren vakkundig gevloerd. Toen ze allebei weer waren opgekrabbeld en het stof van hun kleren hadden geslagen ontdekte Jan dat op die plek in de gang een nis was, waarin een heiligenbeeld stond opgesteld. 'Zo'n figuur met lang haar en een soort jurk aan die op z'n hart wijst', zei Jan die een beproefd heiden is. De non was volgens een ingesleten patroon van jaren zo gewend voor dat beeld te knielen dat ze vergeten was Jan te waarschuwen.

Voedseldroppings

Een aantal jaren geleden stond in de krant dat de voedseldroppings van de Engelsen en de Canadezen boven Nederland aan het einde van de Tweede wereldoorlog, zouden worden herhaald. Het was toen vijftig jaar geleden dat dat was gebeurd en dat wilde het gemeentebestuur van Rotterdam met een feestelijk tintje herhalen. Ze zouden dezelfde route vliegen boven Rotterdam als toen en op dezelfde plaatsen en op hetzelfde uur in plaats van brood en biscuits in grote blikken, snoepgoed naar beneden gooien. Ik nam mij voor op dezelfde plek te gaan staan als ik in 1945 had gedaan, namelijk aan het einde van de Lieve Verschuierstraat waar wij toen woonden, op de hoek met de Claes de Vrieselaan. Ik dacht dat ik me die gebeurtenis nog goed kon herinneren. Wat er indertijd aan vooraf ging weet ik niet meer. Ik denk dat toen op een of andere manier bij iedereen bekend was dat de droppings zouden worden uitgevoerd. Of er toen veel mensen op straat waren weet ik ook niet meer. Ik stond daar aan het einde van de straat en zag de vliegtuigen laag overkomen.

Zware bommenwerpers waren het en in mijn herinnering waren het net dikke zwarte brommende torren. Ze vlogen dicht langs de toren van het GEB gebouw aan de Rochussenstraat. Er werden in april 1945 meerdere van die vluchten uitgevoerd. Telkens als die vliegtuigen te horen waren dook mijn broer Frans onder de tafel

en begon hardop te bidden. Mijn moeder en ik lachten en zeiden dat hij niet bang hoefde te zijn. Ze doen toch niks joh! Maar hij geloofde ons niet en bad haastig door. Er waren toen verschillende droppings op verschillende tijden geweest.

Nu zouden ze maar één zo'n vlucht doen. Het was mooi weer en ik ging op de fiets naar Rotterdam. Ik was te vroeg en ging op een bankje aan de Heemraadsingel zitten. In mijn herinnering stonden hier aan het einde van de oorlog de tenten van onze bevrijders. Een aantal huizen in de Lieve Verschuierstraat waren gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Op de plaats waar wij vroeger woonden stond nu een appartementen complex. Ik liep naar de hoek van de straat en keek op mijn horloge. Meestal komen vliegtuigen bij zo'n evenement te laat. Maar op de afgesproken tijd klonk er in de verte een zwaar gebrom: vliegtuigen! Ze kwamen over op precies de plaats en hoogte die ik me kon herinneren. Het waren er alleen minder. Maar het gedaver van de motoren was indrukwekkend en het geheel gaf me een brok in mijn keel. Ik liep de Lieve Verschuierstraat weer in. Het huis waar de vader van Theo de Vree een waterstokerij had, waar je voor twee cent een emmer heet water kon kopen, was er nog.

Ik kan me de consternatie nog herinneren toen er in de waterstokerij was ingebroken en de politie daarna druk bezig was om in het duister te tasten. Ook toen al. Een eindje verder woonde de familie Eindhoven, waar ik wel eens binnen mocht komen en die een piano hadden waarop ze stukken uit 'Carmen' van Bizet speelden. Boven ons woonde de familie Plaat. 'Juffrouw' Plaat gaf eens een oude winterjas aan mijn moeder, die het ding uit elkaar haalde en er jasjes voor ons van maakte. Daar was ze goed in. Juffrouw Plaat had een inwonende zoon: Leen, die er (zelfs in die tijd) in was geslaagd een auto-ongeluk te krijgen. Als gevolg daarvan had hij een hersenbeschadiging opgelopen die maakte dat hij geen werk kon krijgen. Leen voorzag in zijn levensonderhoud door het huis aan huis verkopen van shag en vloeitjes. Mijn vader kocht ook wel eens wat van hem. Leen kwam dan binnen met een kartonnen koffertje waarin zijn rookwaar zat. Als hij dat opende kwam er een doordringend aroma van tabak de kamer in. Leen sprak met een zachte, haast smekende stem, waardoor je bij het kopen van een pakje shag ook het gevoel kreeg een goed werk te hebben verricht.

Slopen

Ik weet niet waar het op duidt, mogelijk op nieuwsgierigheid, maar toen mijn broer Frans en ik zo rond de zes jaar waren sloopten we alles wat kon worden gesloopt.. Nu ik er over nadenk hield dat ook niet op toen we ouder werden. Zo kregen we een keer een soort blikken robot die je kon opwinden en dan met zijn armen en benen begon te bewegen. Het ding heeft dat niet langer dan één dag gedaan. Wij wilden weten waarom hij bewoog. Met behulp van een aardappelschilmesje werden een aantal ijzeren lipjes omgebogen die de robot bij elkaar hielden en baanden wij ons een weg naar zijn binnenste. Na korte tijd lagen zijn ingewanden, die uit tandwielen, assen en spiraalveren bestonden, in een chaotisch hoopje op tafel. Tot onze teleurstelling werd de werking van de robot door deze ingreep niet aan ons geopenbaard. Pogingen om de oorspronkelijke toestand te herstellen liepen op niets uit, omdat doel en samenhang van de verschillende onderdelen ruim boven onze petjes ging.

Nog zo'n verhaal dat niet goed afloopt: Een ver familielid van mijn moeder, had in een groot aantal vrije uren een speelgoed draaimolen gebouwd. Het ding kon echt draaien en was helemaal versierd met ornamenten, spiegeltjes en miniatuur paardjes. Hij besloot dit stukje geslaagde huisvlijt aan de broertjes Udo te geven, om er mee te spelen. Het bleek geen verstandig besluit, wij verstonden onder 'er mee spelen' iets anders dan hij in gedachten had. Hoewel het deze keer iets langer duurde dan bij de robot, was ook de draaimolen na enige tijd vakkundig gemold.

Het speelgoed dat wij zelf maakten leefde een stuk langer. Zo maakten wij vliegtuigen van wasknijpers, karton en kurken, waarmee we, tot wanhoop van mijn moeder, in de woonkamer in de rondte vlogen. Ze werd tot bijna tot waanzin

gedreven door het brommende geluid dat een vliegtuig volgens ons hoorde te maken en dat wij binnensmonds imiteerden terwijl we met onze toestellen in de kamer rondvlogen.

Oorlog en godsdienst

De beste oorlogen zijn godsdienstoorlogen. Dan gaan mensen echt tot het uiterste en moorden, martelen en plunderen uit de volle overtuiging dat ze er een God welgevallig werk mee doen. Het kost me dan ook moeite mijn weerzin te onderdrukken als ik Bush hoor zeggen dat we allemaal moeten bidden voor onze soldaten, dat hij Gods zegen verwacht in de strijd en hij zegt met zekerheid in zijn stem: 'God bless America'. In één van mijn vorige bijdragen heb ik een stukje opgenomen uit het boek 'Hoger honing' van Rudy Kousbroek.

Hierbij nog één:

"Als de Paus in het openbaar met een feestelijke dankdienst uitdrukking kan geven van zijn overtuiging dat de H. Maagd hem het leven heeft gered door de op hem afgeschoten kogels 'uit hun baan te buigen', waarom wordt er dan niet eens een feestelijke dankdienst georganiseerd voor de uitvinder van de penicilline, het poliovaccin, of iets soortgelijks, dat miljoenen mensen het leven heeft gered? Waarom verscheen de moeder der smarten niet in de jaren '30 in Lourdes met de urgente en duidelijke boodschap dat Jodenvervolging ontoelaatbaar is?"

De grootste ramp die op het ogenblik de mensheid bedreigd is de overbevolking en één van de weinige hoopgevende gebeurtenissen op dat gebied was de ontwikkeling van de anti-conceptiepil. Kan dat niet gezien worden als een menslievende ingreep van Hogerhand? Helaas nee, integendeel, voor de kerk is die pil juist het werk van de baarlijke Satan. Deze merkwaardige dilemma's zijn niet uitsluitend eigen aan de Katholieke kerk, ze zijn zelfs niet speciaal Christelijk, maar meer een bijproduct van de religieuze manier van denken in het algemeen. Heilig water komt niet alleen uit Lourdes: er is bijvoorbeeld ook het water van de Indiase heilige rivier de Ganges. Dit water is niet alleen heilig, maar traditioneel ook één van grootste bronnen van infectie ter wereld. Eén drager van typhus of cholera kan tijdens zijn bad in de rivier gemakkelijk tienduizend mensen infecteren', schreef een vooroorlogse auteur over het leven in India. Toen de Britse koloniale regering besloot in stad Benares riolering en waterleiding aan te leggen werd zij daarbij systematisch gedwarsboomd door de woedende religieuze gemeenschap. De gelovigen weigerden het gefiltreerde water te drinken en schepten hun water demonstratief op tussen de baders. De waarschuwingen van de Britse officier van gezondheid werden bewust genegeerd 'Het ligt niet in het vermogen van de mens het water van de Ganges onzuiver te maken', aldus het religieuze standpunt; het filtreren van het water was dus onnodig en bovendien heiligschennis: 'Het haalt de heiligheid er uit'.

Zie daar een prachtig voorbeeld van Theofysica (Goddelijke Natuurkunde): de heiligheid blijft in het filter zitten. Maar het echte mysterie van het geloof is: hoe weten mensen zo iets? Waar baseren ze het op? Waarom denken gelovigen niet dat filtreren het water nog heiliger maakt, of tenminste dat het er niets toe doet en waarom denken - weten - ze wel dat vuil en infecties niet hinderen? Waarom werkt intuïtie van gelovigen altijd die kant uit, altijd in het nadeel van de mensen - tegen vaccinaties, tegen onderwijs voor meisjes, tegen geboortebeperving, tegen hygiëne, tegen emancipatie - waarom is dat niet omgekeerd? Bij dergelijke vraagstukken is de religieuze intuïtie altijd meteen op mars, resoluut en zonder aarzelen, in de richting van de achterlijkheid. En van het tegenstrijdige; ook wat dat betreft is het Gangeswater een goed voorbeeld: er wordt in één adem gezegd dat de mens niet het vermogen heeft het heilige water onzuiver te maken en tegelijk dat dit wél wordt bewerkstelligd door het te filtreren. Wat het illustreert is dat deze manier van denken geen antwoord heeft op de vraagstukken uit de moderne wereld en dat is goedbeschouwd de sleutel tot het hele onderwerp. Godsdiensten zijn eigenlijk niet te moderniseren. De grote misère van de religie is dat er geen wonderen meer gebeuren die nieuwe en profetische inzichten opleveren. De redding zou kunnen komen van een Heilige Maagd die met tranen in de ogen drie herderskinderen in Portugal komt vertellen dat zij verscheurd wordt door verdriet omdat meisjes

geen priester mogen worden. Nog beter ware het als zij eens in de Filippijnen of Mexico of ergens in Afrika aan de gelovigen verscheen met een aanstekelijk pleidooi voor condoomgebruik. Dat zou nu echt een mirakel zijn, in tegenstelling tot die reizen van de Paus door de Derde Wereld om te verkondigen dat iedere vorm van geboortebeperving tegen Gods wil is. Het is nodig om nuchter te constateren dat wij met een terugkeer naar het geloof, doodgewoon de achterlijkheid weer in huis halen.

De sirene

Op een vrije woensdagmiddag waren we met wat andere jongens aan het schooiëren in de buurt van de Parksluizen. Iemand ontdekte daar een ijzeren luik, op een heuveltje vlak bij het water van de Coolhaven. Het luik bleek na enig wrikken open te kunnen. Er werd een trap zichtbaar die steil naar een duistere onderwereld voerde en na enig aarzelen verdwenen enkele dapperen voorzichtig in de diepte. De trap leidde naar een tunnel van de stadsverwarming die onder de Coolhaven liep. Toen er een aantal jongens beneden waren ontdekte mijn broer een schakelaar, net onder het luik. Een schakelaar was voor mijn broer een onweerstaanbaar attribuut: die móest worden ingezet.

De gevolgen waren verschrikkelijk. De schakelaar bleek namelijk een sirene aan te zetten die een oorverdovend en onheilspellend gehuil voortbracht, wat in de tunnel nog eens flink werd versterkt. In de diepte brak volledige paniek uit. Jongens probeerden zo snel mogelijk de trap weer op te klimmen en klauterden daarbij over hun vrienden heen die min of meer werden vertrapt, tot ze zelf vielen en de anderen over zich heen kregen. Onder de schrammen en builen kwam uiteindelijk iedereen weer uit de tunnel. Woedend werd er gezocht naar wie de sirene had gestart. Wij waren 'm ondertussen gepeerd.

De hamer en de glasplaat

In 1955 was er in Rotterdam een grote tentoonstelling die E55 werd genoemd en tot doel had het publiek de nieuwste ontwikkelingen in techniek te laten zien. Maar er was op het terrein ook ruimte voor amusement: er was onder andere een televisiestudio ingericht waarmee uitzendingen werden gemaakt die op het terrein van de E55 konden worden bekeken. Voor ons was het geweldig om op de tentoonstelling rond te kijken, er was van alles te zien en te beleven. Geldnood maakte dat we helaas geen kaartjes konden kopen en dus klommen we bij ieder bezoek over het hek. Daarbij werden we één keer gesnapt, maar we konden ons tijdig uit de voeten maken en in het publiek opgaan. Het bijzondere van de tentoonstelling was dat je de meeste dingen mocht aanraken en er soms op mocht klimmen. Zo stond er een enorme dieselmotor die een generator aandreef. Rond de motor was een bordes gebouwd waar je op kon lopen. Er was ook een expositie van een glasfabriek.

Midden in die expositie was een grote glasplaat neergelegd waar een enorme hamer boven hing. Mijn broer, die zoals gezegd nergens af kon blijven, morrelde wat aan een kastje dat onderdeel van de installatie uitmaakte en drukte uiteindelijk op één van de knopjes die in het kastje zaten. Tot onze ontzetting ontgrendelde hij daarmee de hamer, die voorover met een daverende klap op de glasplaat viel. Iedereen in de omtrek staakte zijn gesprek en keek verschrikt naar ons. Wij stonden als aan de grond genageld. Er kwam een man kwam naar ons toe die mijn broer bij zijn arm pakte en zei: 'Zo jongen, dat gaat jouw vader een heleboel centen kosten!'. Deze uitspraak bezorgde ons angstige visioenen en we werden werd wat bleek in ons gezicht. Toen schoot de man in de lach en wees op de glasplaat. Die was nog heel en er was zelfs geen krasje op te zien. Het bleek dat mijn broer een opstelling had geactiveerd die bedoeld was om te demonstreren hoe sterk het gefabriceerde pantserglas was. Héél sterk, dat bleek.

Brommer

Mijn vader had graag een motor willen hebben, maar met zeven kinderen in de groei kwam het er niet zo van. Toen hij wat beter ging verdienen kocht hij na lang nadenken een bromfiets: een RAP. Geen idee waar die naam voor stond. Rijdt Alles Plat? Het was een product van dezelfde onderneming waar ook de Solex vandaan kwam: Stokvis aan de Westzeedijk. De RAP had drie versnellingen en dus een koppeling, een bijzonderheid in die tijd. Hij had een lichtgroene kleur en

De SENSATIE van 1955

Prijs **f 595.-**
met gemonteerde snelheids-
meterinstallatie **f 617.50**

Met trots presenteert
H. WALENKAMP
de veelbesproken nieuwe RAP -
de bromfiets zonder brom!

H. WALENKAMP & ZN
Turfmarkt 5, Leiden. Tel. 20050

Ga vooral eerst eens
deze buitengewone
bromfiets bekijken of
vraag de prachtige
uitvoering RAP-folder!
mo-002.52

een bolle tank die aan een merkwaardig gebogen frame hing, dat uit één stang bestond. Een flitsend model was het niet. Er zat een breed fietszadel op en een duo-zit waar mijn moeder dikwijls op zat. Aan dat zadel zat een ijzeren beugel waaraan je je kon vasthouden. Dat frame en het zadel maakte dat wij er niet de blits mee konden maken bij de meiden, toen de zogenaamde 'buddyseat' uitkwam.

Een buddyseat was een langgerekt zadel uit één stuk waar je met z'n tweeën op kon zitten en dat maakte dat de brommers er een stuk sportiever uitzagen.

Mijn vader had inmiddels een scooter gekocht van het merk Lambretta en mijn broer en ik mochten toen op de brommer rijden. Wij reden op de RAP uiteraard zonder valhelm, die toen nog niet verplicht was. Ik moet zeggen dat het aantal bijna-ontmoetingen met Magere Hein aanzienlijk toenam sinds we op die brommer reden. Zo scheurde ik een keer met een rotgang vanaf de Willem Buytenwechstraat rechtsaf de 1e IJzerstraat in. Die straat is vrij smal en door mijn snelheid nam ik de bocht te ruim. In de 1e IJzerstraat kwam net een schillenwagen met twee paarden er voor in mijn richting gegaloppeerd. Door een noodstop te maken wist ik te voorkomen dat ik onder de wielen van de schillenkar een vernederend einde zouden vinden.

Toen ons gezin in Teteringen kampeerde ging ik een keer op de RAP daar naar toe. Als de RAP er zin in had, de juiste benzine in de tank zat, de wind mee was, de banden de juiste spanning hadden, de luchtvochtigheid beneden de 60% was, je haar met de juiste kwaliteit brillantine strak naar achteren was gekamd en je heuvel af ging, haalde dat ding nét zestig kilometer per uur. Deze condities waren allemaal aanwezig toen ik de Moerdijkbrug over was en aan de lange afrit naar beneden begon. Helaas waren straatmakers bezig geweest het fietspad een meter op te hogen en nog maar tot halverwege gekomen. Voor het weekeinde hadden ze, als verbinding naar het stuk dat nog niet was gedaan, een kort hellinkje gemaakt. Dat hellinkje zag ik pas toen ik er nog tien meter vandaan was. De RAP gaf geen krimp, hoewel zij net zo moet zijn geschrokken als ik. We vlogen samen een stukje door de lucht en ploften met zestig kilometer per uur op het fietspad. De RAP hield zich goed, hij brak niet in stukken en ik slaagde er ook nog in er op te blijven zitten. Eenmaal in Teteringen ontdekte ik dat er in het frame een flinke scheur zat. Wij naar de dorpssmid. Die hield zich toen nog voornamelijk bezig met het verzolen van paarden en het lassen en repareren van bonkige en bemodderde landbouwwerktuigen, waarvan het toen nog mogelijk was zonder middelbaar technische opleiding de werking te doorzien. De smid wilde de scheur wel even voor ons dichtlassen. Dat deed hij met de tank van de RAP nog vol met benzine. Moet de tank niet leeg? Nee, dat doen we zo wel even.

Aangezien de scheur na een tijdje weer zichtbaar werd gaf Pa de RAP weg aan boer Dekkers, bij wie wij met onze tenten op het landje stonden. De betekenis van de versnellingen ging de door drank ondermijnde geest van Dekkers sterk te boven, laat staan drie versnellingen én een koppeling. In een ogenblik van helderheid, mogelijk geïnspireerd door vrouw Dekkers die de bui al zag hangen, ruidde Dekkers de RAP voor een brommer zonder versnellingen (en zonder scheur in het frame) met een andere agrariër daar in de buurt. Die is er een maand later doorheen gezakt.

Dekkers heeft met zijn versnellingloze brommer nog jaren de omgeving van Teteringen onveilig gemaakt.

Beschermengel

In mijn schooltijd had ik een vriend die Reinier heette. Mijn broer, die bij hem in de klas zat, vond dat Reinier meerdere beschermengelen moet hebben gehad, die het nog al druk met hem hadden. Zo herinner ik me dat hij op z'n twaalfde jaar een poging deed in de toren van de Laurenskerk te klimmen. Niets bijzonders zou je zeggen, dat kun je nu elke dag doen, het kost ongeveer drie euro en ongeveer 360 treden klimmen. Maar die kerk was in de oorlog gebombardeerd en van de toren stond alleen nog het uitgebrande skelet. Reinier vertelde dat hij al flink op weg naar boven was, toen de stenen waaraan hij zich vasthield onder zijn handen begonnen af te breken. Voor eerste keer op die dag begon hij zijn verstand te gebruiken en hij besloot om weer naar beneden te gaan. Helaas kon hij zich niet herinneren hoe hij omhoog was gekomen en overal waar hij zijn voeten zette braken stenen af. Hij bleef stil hangen en begon om hulp te roepen. Blijkbaar werd dat gehoord want na een tijdje klonken er in de verte sirenes en kwam er een flinke ladderwagen van de brandweer aanrijden. De mannen slaagden er uiteindelijk in Reiniertje heel naar beneden te krijgen. Na een bezoek aan het politiebureau aan het Haagse Veer, waar hij een uitbrander kreeg, kon hij weer naar huis. Maar hij haalde ook eens wat uit waar zijn beschermengelen geen raad mee wisten of in ieder geval te laat waren met ingrijpen. Reinier schooierde nog al wat rond op het spooreplacement dat naast de Westzeedijk lag. Dat werd toen druk gebruikt, maar is nu gesloopt omdat in de havens geen zeeschepen meer komen. Als een bepaald spoor niet mocht worden bereden bevestigde men in die tijd op de rails een kleine explosieve lading die in een rond doosje zat. In die tijd reed men daar rond met stoomlocomotieven. Als een locomotief over zo'n doosje reed dan explodeerde dat en wist de machinist dat hij op een onveilig spoor zat. Reinier vond een keer zo'n doosje. Het zat vast op het spoor en in plaats van het daar rustig te laten zitten zocht hij een grote kei, ging op zijn gemak op de rails zitten en sloeg daarna zo hard als hij kon met de kei op het doosje. Dat schrok daar zo van dat het explodeerde en daarbij een grote wond in het dijbeen van Reinier sloeg. Toen hij een keer het litteken van die wond liet zien vond ik het een wonder dat hij niet met hoge stem praatte.

Was er dan toch een ingreep van de beschermengel geweest?

Marianne

Reinier had twee zussen: Josje en Marianne. Josje was in mijn herinnering een nogal onnozel en een beetje dik wicht. Maar Marianne kreeg in de loop van de tijd op een aantal plaatsen plezierige rondingen en welvingen in haar figuur. Die welvingen en rondingen brachten mij er een keer toe, haar mee uit te vragen naar de film. De naam van de film weet ik nog: het was 'Porgy and Bess'. Hoewel we elkaar geloof ik wel mochten en we allebei ons best deden er iets van te maken, bleef het bij die ene avond. Mogelijk speelde het feit dat Marianne een vriendje van Reinier, die haar eens probeerde te zoenen een blauw oog had geslagen, daarbij een rol. Maar het kan ook het 'broer en zus effect' zijn geweest, omdat we elkaar al heel lang kenden. Mijn broer Frans vertelde eens dat Reinier zich had verslapen en in grote haast en wanorde te laat op school verscheen. Toen er tijdens de les iets moest worden opgeschreven boog Reinier zich voorover en werden er in zijn trui, tot toenemende opwinding en hilariteit van degene die om hem heen zaten, twee grote bulten zichtbaar. Nader onderzoek van onder andere Reinier zelf, wees uit dat hij in zijn haast de trui van Marianne had aangetrokken. Van Marianne weet ik nog te melden dat zij eens haar zinnen had gezet op een lange suède jas. Die waren toen in de mode. Zo'n jas kostte haar vader bijna een maandsalaris. Hij wees haar verzoek dan ook als volstrekt belachelijk van de hand. 'Zeuren en mauwen heeft geen enkele zin', zei hij er nog bij. Marianne barstte in tranen uit. En smeken en soebatten hielp inderdaad niet. Tenminste, aanvankelijk niet. Want tot mijn verbazing zag ik een maand later Marianne in de door haar zo begeerde jas. Reinier vertelde ons dat

ze tegen een vriendin had gezegd: 'Meid, weet je dat ik er bijna drie weken voor heb moeten huilen? Maar toen had ik 'm toch.'

Het kussen en de kaarsen

Het volgende verhaal speelde zich af in de schipperskerk in de Schoonderloostraat. We waren daar bij elkaar om ons voor te bereiden op één of andere kerkelijke festiviteit, wát weet ik niet meer. Reinier was er ook bij. Ik hoor nu wel eens onderwijzers klagen dat ze moeite hebben om orde te houden, dat leerlingen er een potje van maken en allerlei ongein uithalen. Dat was toen blijkbaar ook al zo. Toen de dienstdoende geestelijke zich even had verwijderd brak er een knielkussengevecht uit waarbij Reinier enorm uithaalde en een kussen naar een meisje smet. Die had in de gaten dat er een projectiel naar haar onderweg was en slaagde erin te bukken vóór ze werd geraakt. Het kussen vloog over haar heen en belandde in een grote kandelaar waar grote paniek onder de kaarsen uitbrak, waarbij er ongeveer 15 spontaan afbraken. Reinier werd veroordeeld tot het vergoeden van de kaarsen. Dit weigerde hij op grond van de redenering dat als het meisje niet had gebukt, het kussen niet in de kaarsen zou zijn beland en er dus niets zou zijn gebeurd. Het was dus eigenlijk háár schuld en zij, niet hij moest voor de schade aansprakelijk worden gesteld.

De geestelijkheid van de schipperskerk bleek voor de spijkerharde logica van zijn redenering niet ontvankelijk en zij kwamen bij hem aan huis om verhaal te halen. De vader van Reinier, die toch al niet veel met de kerk op had, steunde zijn zoon dit keer en gaf hem gelijk, hoewel hij hem buiten het zicht van de pastoor wel een flinke draai om zijn oren gaf. De gebeurtenis was niet ernstig genoeg om hem te excommuniceren, maar Reinier heeft na deze gebeurtenis de Schipperskerk niet meer bezocht.

Het geluk van de huisvrouw

In het historisch museum van Rotterdam was een expositie die 'Het geluk van de huisvrouw' heette. Het ging over de rol van de huisvrouw in de jaren '60. Met name over de apparaten die toen in zwang kwamen en de reclame er omheen. Er was een stuk tekst van Heinz Polzer (drs. P) afgedrukt, die jaren als tekstschrijver bij het reclame bureau Lintas in dienst was en voor Unilever werkte: 'Textiel kraakhelder en kijk eens, al die nare vlekken weg, de vaat blinkend schoon en toch zachte handen, stevige soep in een wip op tafel (zegt Corrie lachend) en mmmm! de heerlijke bruine jus, vader smult er van, en laat je kinderen maar ravotten, straks krijgen ze margarine, de bengels, wat glanst je haar mooi zeg, ja en kijk mijn tanden eens stralend wit zijn, en wat mijn huid betreft lijkt ik precies op negen van de tien filmsterren'. Typisch die taal van de reclame. De was is niet gewoon helder, maar kraakhelder. De vaat niet gewoon schoon maar blinkend schoon, je tanden niet wit maar stralend wit.

Op de expositie stonden allerlei 'handige hulpjes' uit de jaren '60, zoals een klein elektrisch koffiemolentje met een doorzichtig glazen dekseltje waar je koffiebonen in moest doen, die dan in een paar seconden onder luid geknetter werden gemalen. Maar er stond ook een hooikist, waar je pannen met eten in warm kon houden. Zo een hadden wij er vroeger thuis ook. En busjes 'Buisman koffie extract'. Dat spul ging maanden mee omdat er steeds maar een heel klein beetje van werd gebruikt als er koffie werd gezet. Het had de eigenschap om zo hard als beton te worden, zodat je het uit het blikje moest beitelen, waarvan het dekseltje trouwens altijd muurvast zat. Overigens ontdekte ik laatst dat de koffiezet-methode van mijn moeder weer in zwang is. Ze zette namelijk voor een hele week koffie. Dat was zulk sterk spul, dat je het gemakkelijk had kunnen gebruiken om er houten vloerdelen mee te beitsen. Het wordt tegenwoordig in koffieautomaten gedaan. Met een heleboel water er bij is het dan te drinken. Mijn moeder deed bij haar koffie- extract hete melk uit een 'melkkoker', een speciale aluminium pan waarin meervoudig uitgekookte melk zat, met dikke lagen vel die gedeeltelijk tegen de wand van de pan plakten en daar een taaie laag vormden, die alleen met een hamer en beitel te verwijderen viel. Die vellen

waren ook een verplicht nummer op de pudding die we na het eten moesten opeten. Alleen waren die vellen veel dikker en was er ook sprake van bonken. Gadverdamme!

Overigens stonden er op die expositie de voorlopers van de inbouwkeukens: de bekende witte Bruynzeel blokjes met de roestvrijstalen aanrechtbakken en er naast de oven- en gasstel-combinatie. Mijn moeder had deze moderniteiten nog niet tot haar beschikking in de Havenstraat. Zij moest het doen met een bomvrij uitgevoerde granieten aanrecht, aangebracht op hernia-hoogte, met een uit de muur stekende koperen kraan waar alleen koud water uitkwam. Er naast hing een rekje met 'ZAND-ZEEP-SODA' bussen, uitgevoerd in grijs-wit geaderd emaile. In het busje met 'ZAND' stonden tandenborstels en tandpasta. In het busje 'ZEEP' stond onder andere een tube tennis-schoenenwit waar mijn vader een keer zijn tanden mee poetste. Aan de andere muur hing een kastje met glazen deurtjes. Eén van die deurtjes ging steeds vanzelf open. Mijn broer Frans stond er een keer onder gebukt en toen hij weer rechtop ging staan stootte hij voor de zoveelste keer zijn kop tegen dat deurtje. Hij smiet het woedend dicht. Het ander deurtje vloog daardoor open en knalde met een klap tegen zijn knar. Er naast, in de hoek van de keuken stonden een grote ijzeren vuilnisbak en een kattenbak een wedstrijd te doen wie het hardst kon stinken. Meestal won de kattenbak op technisch K.O. In de hoek naast de aanrecht stond een gasfornuis waarop meestal een zwarte pan met jus stond met er op een dikke harde laag wit vet. Door het vet stak dikwijls het bot van één of ander jammerlijk omgekomen, uitgebakken dier. Ik kan me herinneren dat ik wel eens zo'n bot beetpakte en dat samen met het vet probeerde op te tillen. Soms liet het vet los van de pan en kwam een grote ronde schijf hard vet omhoog.

Schoolarts

'Jong fit betekent later veel minder risico op hart en vaatziekten', stond er in de krant. Het stukje ging over een kwaal waarmee we te maken krijgen als er straks niemand meer rookt: obesitas. De eerste patiënten zie je soms al op straat waggelen: enorm dikke mensen, waarvan er in Amerika en mogelijk ook in Canada zoveel schijnen te zijn dat ze het straatbeeld bepalen.

'Jong fit' deed me denken aan de schoolarts die vroeger bij ons op de lagere school kwam. We moesten op school één voor één in een kamertje komen, samen met de 'ouders, verzorgers of voogd'. Wat een voogd was wist ik niet. Het klonk als iemand van lagere adel. Maar bij ons in de klas had niemand een voogd. In de school op de Robert Fruinstraat, waar ik eerst op zat, was wel een groot aantal wezen. Zij onderscheidden zich van ons door de kleding die ze droegen. Dat waren een soort poepkleurige uniformen. Van kindermode was in die tijd geen sprake, dus het zag er niet veel lulliger uit dan wat we zelf aanhadden. Het was dus ook geen reden om ze er mee te pesten. Ze werden de Theresiaantjes en Luciaantjes genoemd naar de naam van het gesticht waar ze verbleven: het 'Theresia en Lucia' op de Claes de Vrieselaan. Ik hoor nu nog de stem van de meester als het bijna tijd was: 'de Theresiaantjes en Luciaantjes mogen naar huis gaan'. Je zag dan een poepkleurige golf door de schooldeur de straat opgaan. De Theresiaantjes en Luciaantjes werden daar opgesteld in rotten van twintig en afgemarcheerd richting Claes de Vrieselaan. 'Naar huis' betekende voor hen het gesticht waar ze ongetwijfeld harteloos werden behandeld door de 'Zusters van Eeuwigdurende Liefde' of zoiets. Maar goed, ik moest dus bij de schoolarts komen. Met mijn moeder. Mijn gestalte, gehuld in het flodderige ondergoed uit die tijd, werd misprijzend door de schoolarts bekeken. Ik was te mager, dat was duidelijk. 'Eet je wel alles wat je moeder je voorzet?', werd mij gevraagd. Ik dacht aan de spruiten en spinazie die ik wel eens in de WC uitspogde en de korsten van het harde bruine brood die ik in mijn zak stak en buiten weg gooide, maar zei niets. Hierna volgde een ritueel waarvan ik tot op de dag van vandaag niet weet wat de bedoeling er van was. 'Blaas eens op je hand', werd er gevraagd. Als je dat deed keek de schoolarts plotseling in je onderbroek, waar blijkbaar op dat moment iets belangwekkends gebeurde of juist niet, ik weet het nog steeds niet. Dit vreemde gedrag van de dokter was onderwerp van gesprek na afloop van de school, maar er was niemand die hierover iets zinnigs wist te melden. Het is niet zo dat

ik van dit vraagstuk wakker lag, maar niemand wist het antwoord en aan mijn voogd kon ik het uiteraard niet vragen. Nadat iedereen het kamertje had bezocht kwam de schoolarts bij ons in de klas. Hij keek ons aan met een gezicht waarop weinig vreugde was te zien. Ik kan me zijn commentaar bijna letterlijk herinneren: 'Ik zie te weinig bellefleuren en teveel bleekneuzen', zei hij, refererend aan de dikke rode appels die in de zomer bij de groenteboer lagen. De enige die in zijn ogen genade wist te vinden was de dikke Frans Brandenburg, die bijna aan obesitas leed. Het zou me niet verbazen als die op zijn dertigste aan een hartaanval of een beroerte is overleden.

Als het krantenartikel juist is heb ik van zo'n kwaal weinig te vrezen. Ik was ongelofelijk fit toen ik jong was en fit ben ik nog. Ik rende altijd naar school, alles ging bij mij in looppas. Toen ik in Spangen op school zat rende ik tussen de middag even naar huis om te eten en dan weer terug naar school. In de Sinterklaastijd rende ik meerdere keren even naar de Bijenkorf om naar de etalage te kijken waar ze speelgoedtreinen in een berglandschap lieten rijden. Prachtig vond ik dat. En totaal onbereikbaar om zelf te hebben. Maar nu heb ik 'm toch. Zo zie je maar.

Lien

Toen ik een jaar of veertien was ging ons volledige gezin een maand lang kamperen op het landje van boer Dekkers bij Teteringen. We stonden daar met een stel tenten. We hadden iets dergelijks al eens eerder gedaan, ergens op een boerderij. Kamperen op dat landje, vlak bij een bos was natuurlijk heel primitief. Wassen en toiletbezoek deden we bij de boer. Op een keer kwam onze tante Jo met haar kinderen een paar dagen op bezoek en zorgde ongewild voor een anekdote, die later tot het standaard verjaardagsrepertoire is gaan behoren. Dat kwam zo: Mijn moeder waste aardappelen in een teiltje, dat later op die dag werd gebruikt om de vuile voeten van de kinderen in te soppen. Tante Jo liet een kreet van ontzetting horen. 'Maar Ko', riep ze met haar hoge damesstem tegen mijn moeder, 'dat doe je toch niet in dát teiltje, daar moeten morgen de aardappelen weer in'. Mijn moeder zal vermoedelijk haar schouders hebben opgehaald over zo veel nuffigheid. Tante Jo is na deze gebeurtenis niet lang meer gebleven. Maar wij zijn er nog verschillende keren terug geweest. Het waren leuke vakanties. Mijn broer Frans zette er zijn eerste schreden op het vrijerspad en versierde meisjes in het naburige gehucht Dorst of Dongen. Die vielen als een blok voor Frans, die met verhalen over zijn reizen naar Amerika en een lichtblauwe broek en Hawaiï overhemd een verpletterende indruk op de dames maakte. Hoe hij er in slaagde uit de handen van jaloezische plaatselijke vrijers van die meisjes te blijven is mij nooit helemaal duidelijk geworden. Maar hij kwam steeds onbeschadigd en 'voldaan' terug in de tent.

Boer Dekkers had een dochter die Lien heette. Lien had de kracht en de betrouwbaarheid van een Zeeuws trekpaard, maar helaas ook zo'n figuur. En ik hield niet van zo'n figuur. Ik zag liever een slanke stadse deerne, met gestifte lippen, krullen in het haar en kuren. Maar Lien kon wel in één beweging een volle gamel melk op een wagen tillen. Dat zie ik een slanke stadse deerne niet zo gauw doen. Maar ik had geen schik in het landbouwbedrijf en dus was de kracht van Lien niet aan mij besteed. Vrouw Dekkers had eens landje met peeën aangenomen van boer van Dun, de buurman van Dekkers. Lien moest ook helpen 'peeën trekken'. Ze trok met één machtige armzwaai vier peeën tegelijk uit de grond. Mijn moeder ging helpen met oogsten en zette ook ons daarbij in, maar wij waren natuurlijk geen partij voor Lien en vrouw Dekkers die naast hun werkplek een snel groeiende stapel peeën verzamelden.

Op het landje van Dekkers stonden ook een paar koeien. Best intelligente dieren en ook erg nieuwsgierig, zoals mijn vader merkte toen hij 's morgens wakker werd van een indringend gesnuif en luid gesmak. Toen hij keek waar dat geluid vandaan kwam zag hij de kop van een koe die belangstellend door de opening van de tent naar binnen keek. Mijn vader bleef gelukkig kalm en probeerde niet de koe weg te jagen, omdat die er anders met de hele tent aan zijn horens vandoor zou zijn

gegaan. Toen de koe en mijn vader elkaar een tijdje hadden aangekeken ging het dier langzaam met zijn kop de tent weer uit.

Pikzwart

Toen ik een beetje kon lezen kreeg ik een 'leesboek' voor mijn verjaardag. Het was een werk van de kinderboekenschrijver Piet Broos, die er onterecht bekend mee is geworden. Maar ik vond het prachtig en had het boek in een paar uur uit. Ik weet de titel nog: Piempampoentje, Pompernikkel en Piepeling: 'De avonturen van drie pikzwarte nikkertjes'. (!) Het stond er echt hoor. De pikzwarte nikkertjes waren ook afgebeeld op de kaft van een boek. Helemaal naakt op een klein broekje na en inderdaad roetzwart. Met lippen zo dik als autopedbanden en een uitdrukking van vrolijke stompzinnigheid op hun gezichten. Dat kon toen blijkbaar. Ik kan me niet herinneren dat ik het werk: 'De school van meester Brabbelaar' ook heb gelezen. Meester Brabbelaar is ook niet afgebeeld alsof het een volle neef van Albert Einstein is. Ik vraag me wel af of ik mijn vooroordelen in die tijd door die boeken heb opgedaan.

De tijden zijn veranderd en dat is maar goed ook, Maar in de tijd van Piet Broos, hij leefde tot 1964 en zijn boeken werden rond 1945 uitgegeven, kon het allemaal nog. Enkele jaren geleden kregen 'negerzoenen', een mierzoet gebak gedoopt in chocolade, een andere naam of ze werden uit de handel genomen vanwege de discriminerende benaming. De bedenker van de avonturen van onze drie allochtonen heeft het nog meegemaakt dat zijn boeken werden vertaald en in andere landen uitgegeven. Op internet vond ik ook een stukje tekst uit één van de boeken. Daaruit bleek dat de moeder en vader van onze gekleurde vriendjes Brommie en Grommie heetten. Na het eerste boek wilde ik graag het vervolg, maar boeken kopen betekende een te grote aanslag op het huishoudbudget. Na heel veel zeuren kreeg ik er nog één, maar daarna was het over.

Niet lang daarna hoorde ik van een vriendje dat je ook boeken in de bibliotheek van de kerk kon halen en sindsdien ben ik niet meer opgehouden met lezen.

Molly

Ik hield vroeger een aantal tuinen bij. Allereerst die van mijzelf. Dan de voortuin van de burens. En ook de tuin van de stichting Volksuniversiteit hier in Ambacht. Vijf jaar geleden raakten ze hun subsidie kwijt en moesten ze flink gaan bezuinigen. Eén van de kostenposten was het tuinonderhoud. Dat werd door een bedrijf gedaan en men zocht vrijwilligers om dat over te nemen. Ik meldde

me, samen met nog iemand. Een beetje werken en wat lichaamsbeweging leek me wel wat. De tuin ligt bovendien tweehonderd meter van mijn huis, dus de reistijd was te overzien. De tuin was vrij groot, zo 'n 40 meter in het vierkant, wel met een gebouw er op en voorzien van een flinke heg rondom en een stuk of tien grote bomen waaruit voortdurend takken vielen. Na een maand zei mijn collega vrijwilliger dat hij ernstig ziek was en niet meer kon komen. Ik moest het daarna alleen doen en dat lukte heel aardig totdat er een mol in de tuin opdook. Ongelofelijk wat dat beestje aanrichtte. Er verschenen uiteraard molshopen in het gazon, maar het diertje groef ook tunnels onder tegels van het toegangspad, waardoor die verzakten en scheef gingen liggen en het gevaar bestond dat mensen er over zouden struikelen. Ik probeerde de mol levend te vangen maar dat lukte niet en uiteindelijk heb ik 'm toch katjefrik weten te maken (de uitdrukking is van mijn moeder. Omdat ik niet goed wijs ben, bracht ik de leiding van de VU hiervan per e-mail op de hoogte:

Het is gezien, het is niet onopgemerkt gebleven' (Gerard Reve: 'De avonden')

Enige en algemene kennisgeving

Het is onze droeve plicht u mede te delen, dat als gevolg van een laffe moordaanslag, op zondag 2 juli 2012 is omgekomen onze:

Molly

Molly was enige maanden als vrijwilliger bij het tuinonderhoud van onze stichting in dienst. Het is niet overdreven te stellen dat zij zeven dagen van de week dag en nacht aan het werk was. Zij verzette letterlijk bergen. Telkens weer stonden wij perplex over wat zij in korte tijd kon bereiken. Zij combineerde haar ijver met een bescheiden karakter en wilde beslist niet op de voorgrond treden. Vanwege haar gebrekkige communicatieve vaardigheden bleek het echter onmogelijk met haar samen te werken. Eind mei 2012 werd om die reden het dienstverband met Molly opgezegd. Ondanks herhaalde verzoeken van de tuinopzichter om te vertrekken, bleek zij hiertoe niet genegen en moest er uiteindelijk hard worden ingegrepen. Haar laatste grote hoop is haar uiteindelijk noodlottig geworden.

H. I. Ambacht, 4 juli 2012, Inge, Lutine en Wout
Molly ligt opgebaard in de bloembak naast de ingang , alwaar geen bezoek.

S.v.p. géén bloemen, daar had Molly helemaal niets mee. Molly zal in besloten kring, tijdens een korte plechtigheid, in één van haar tunnels te rusten worden gelegd.

De Buffel

Op bezoek in Rotterdam keek ik teleurgesteld naar de plek in de Leuvehaven waar vroeger de 'Buffel' had gelegen. Het is een zogenaamd ramtorenschip uit 1884 en hoorde bij het scheepvaartmuseum. Ik was er een aantal keren op geweest en heb toen bewonderend gekeken naar de vele miniatuur- en echte stoommachines die in het schip stonden en die men op perslucht liet draaien. Wegens bezuinigingen in Rotterdam werd de Buffel verkocht naar Hellevoetsluis waar het in een historisch droogdok ligt. We zijn daar op een mooie zonnige dag wezen kijken. De naam ramtorenschip slaat op de bouw van het schip: het heeft een bijzondere vooruit stekende boeg. De bedoeling was om daarmee dwars door vijandelijke schepen te varen. Dat bleek in de praktijk lastiger dan de ontwerpers hadden gedacht. Zo'n schip is natuurlijk geen autopod die je even snel opzij kan sturen. Het rammen is uiteindelijk maar één keer gelukt: bij een schip waarvan de stuurinrichting was uitgevallen. Ja, zo kan ik het ook.

Kroket

Ik vervolgde mijn tocht over de Coolsingel en besloot een zogenaamde saté kroket 'uit de muur' te gaan scoren. Ik kan me niet herinneren dat ik ooit ergens anders op de wereld zo'n batterij broedstoven met kroketten heb gezien. Net toen

ik er was kwam er een groep Japanse jongeren aan die elkaar luid pratend en lachend op de kastjes van de automaat wezen. Eén van hen, die blijkbaar de leiding had, deed een munt in de gleuf en trok hinnikend van de lach een kroket uit het kastje, die hij daarna op het kartonnetje rond liet gaan. Zijn vrienden bekeken het ding alsof het een handgranaat was die ieder ogenblik af kon gaan en gaven de kroket gauw door. Toen hij de hele kring was rond geweest legde de laatste Japanner de kroket op het deksel van een vuilnisbak, waarna de meeuwen zich er krijsend op stortten.

Chaos

In een boek, geschreven door de Amerikaanse auteur Juliet Schorr onder de titel "The overworked American", betoogt zij dat haar landgenoten sinds de jaren '70 niet korter zijn gaan werken, zoals iedereen verwachtte na de invoering van de automatisering en de toepassing en inzet van computers, maar juist langer. Zij vroeg zich af wat daarvan de oorzaak was. Schorr schreef dat baanonzekerheid een belangrijke reden van veel Amerikanen is. Er zijn in Amerika veel mensen die om die reden ook geen vakantie durven nemen, hoewel die maar twee weken duurt. Ze zijn bang dat het naambordje van hun kantoor is afgeschroefd als ze terugkomen of dat hun bureau er niet meer staat. Ze werken daar om die reden ook allemaal langer dan de vereiste kantoortijd en mensen passen er wel voor op eerder te weg gaan dan hun baas, maar ook niet eerder dan hun collega's. Tja, dan kan het wel eens laat worden. Een reden waar ik wel van opkeek was dat Schorr ook als reden aanvoerde dat veel mensen het op kantoor prettiger vinden dan thuis. Thuis heerste in veel gevallen chaos, drukte en herrie, geen aantrekkelijk perspectief vergeleken bij de orde en betrekkelijke rust van de kantooromgeving. Ook werden ze op kantoor beleefd aangesproken en hadden leuke contacten met collega's, terwijl ze thuis dikwijls door puberende kinderen en een overwerkte echtgenote werden afgesnauwd.

Toen ik dit las moest ik onvermijdelijk aan mijn vader denken die jarenlang heeft overgewerkt. Heerste er bij ons thuis chaos, drukte en herrie? Ik dacht van wel. Was mijn vader er daarom niet? Ik denk het niet, hij hielp thuis met een hoop dingen in het huishouden. Ik ben om die reden nooit langer op mijn werk gebleven, al moet ik zeggen dat al die zaken die Juliet noemde bij mij afwezig waren: geen baanonzekerheid, mijn bureau stond solide vastgeschroefd aan de vloer en een naambordje op de deur van mijn kantoor had ik niet. Ook vond ik het thuis erg prettig, maar we hadden dan ook geen zeven kinderen, maar slechts twee. Dat scheelt.

Schaar

Wij leenden boeken van de Volksuniversiteit. Mijn vader en ik gingen daar een keer heen toen hij werd aangesproken door de dame van de uitleen, met de vraag of wij thuis een schaar kwijt waren? Mijn vader zei dat hij daar geen meldingen ter zake over had ontvangen, maar vanwaar de vraag? De dame: 'We hebben in een boek een schaar gevonden en met wat speurwerk hebben we kunnen achterhalen dat dat boek door u is geleend'. Mijn vader: 'O jee, dat was natuurlijk niet de bedoeling, maar was er iets beschadigd? De dame: 'Nee er was gelukkig niets beschadigd meneer Udo, maar hier is uw schaar'. Toen we buiten stonden zei mijn vader: 'Haha, die denkt dat wij thuis een schaar missen!'. 'Als ik er een zie ga ik gelijk mijn nagels knippen, want dan kan het heel goed dat ik er daarna weken lang geen een meer vind'. 'En ongelofelijk, laatst vond ik er ineens drie tegelijk!'

Herman had het er laatst over dat wij allemaal met één tandenborstel ons gebit poetsten. Dat leek mij overdreven, maar van een systeem waardoor wij wisten welke tandenborstel bij wie hoorde kan ik me niets herinneren. Ik weet nog wel waar de tandenborstels stonden, namelijk in het middelste busje van het grijs-wit gaderde geëmailleerde rekje met de namen zand, zeep en soda, dat boven de bomvrije granieten aanrecht in de keuken hing. Als vaste regel kon je er bij ons thuis van uitgaan dat wat er op een busje of laadje stond, er in ieder geval

niet in zat. De tandpasta stond ook in één van die busjes, maar soms werd het verzet en het was dan ook niet zo raar dat mijn vader op een dag zijn tanden stond te poetsen met de pasta waarmee mijn zus haar tennisschoenen wit maakte. Het spul schuimde niet en smaakte ook nergens naar, dat was de reden waarom hij er achter kwam.

Eén van de dingen die mijn moeder deed om orde in de troep te krijgen was het overgieten van flessen. Als bijvoorbeeld een shampoo fles leeg raakte gooide ze de inhoud in een andere die nog half vol zat. Ik geloof dat ze niet zo erg lette op aanwijzingen op het etiket: voor weerbarstig haar, gespleten haar, vet haar, krulhaar, peenhaar en dergelijke. Al moet ik zeggen dat ik van peenhaar niet zeker ben dat het op de shampooflessen stond. Als het schuimde was het wel goed. Dat ging weleens fout. Mijn vader vertelde dat hij onder de douche zijn haar wilde wassen. Hij gooide een kwak spul uit een shampoofles op zijn hand en wreef dat in z'n haar. 'Maar', zei hij, 'dat spul schuimde helemaal niet. Nog maar een beetje dus. Nog steeds geen schuim. Bleek dat het machineolie was, ik was zo vet als een slak', zei hij. Mijn moeder was in haar ijver om het aantal flessen te verminderen iets te ver gegaan. Die neiging om flessen in elkaar over te gieten heb ik van haar geërfd. Maar ik heb nog nooit machineolie in de shampoo gedaan.

Compleet verzonnen

Jaren geleden bezocht ik het Lijnbaancentrum, een expositieruimte van de Rotterdamse kunstkring, gevestigd in een soort brug-gebouw over de Lijnbaan. Het was van dezelfde organisatie die in de jaren rond 1960 klassieke muziekconcerten organiseerde in de Riviérahall in Diergaarde Blijdorp. Het bedrijf waar mijn vader werkte was daar een groot sponsor van en hij altijd voldoende vrijkaartjes omdat niemand anders er heen wilde. Omdat ook mijn moeder er ook geen zin in had nam hij mij dikwijls mee en dan zaten we samen in de krakende rieten stoelen van de Riviérahall te luisteren naar het eerste of tweede pianoconcert van Chopin, de één tot en met negende symphony van Beethoven of één van de vijf en twintig pianoconcerten van Wolfgang Amadeus (KV 354 of zoiets, dat schijnt er altijd bij te moeten) of één van die andere werken uit het klassieke concertrepertoire, dat sinds die tijd en ook al lang er voor, nooit gewijzigd is.

In dat Lijnbaancentrum dus, was die keer wel een heel merkwaardige expositie. Er lagen daar woordenboeken van talen die nergens gesproken werden, dagrapporten van de politie in niet bestaande steden, storingsrapporten van tramlijnen die nergens reden en ongevalsrapporten van hulpdiensten in niet bestaande wijken, in niet bestaande steden, in niet bestaande landen. Het was kortom allemaal verzonnen en bij elkaar gefantaseerd, maar wel met een ijver en een inzet die bewondering afdwongen. Voor jaren en jaren werk lag daar bij elkaar en het ging allemaal over niets en nergens. Ik moest eraan denken toen ik in de krant las dat er een computerspel bestaat dat 'second life' heet. In Nederland zijn er volgens een krantenbericht al twee miljoen spelers, die er aan meedoen. Je kunt je daar virtueel personificeren in een door jou samen te stellen 'avatar', een bewegend poppetje dat er uit ziet zoals jij wil en die dan dingen gaat doen die jij wil. In die wereld kun je huizen kopen of stukken land, of allerlei andere dingen die je in het gewone leven wel uit je hoofd laat. Zo hoorde ik dat er in Amerika (waar anders) een hoogleraar aan een universiteit is ontslagen, omdat hij zijn mannelijke avatar een virtueel meisje had laten verkrachten. Het komt altijd weer neer op hetzelfde.

Iemand die ik over dit verschijnsel aansprak antwoordde op mijn vraag of hij aan dit spel zou willen meedoen: 'Second life?' 'Duvel op zeg, ik heb mijn handen al vol aan mijn first life'.

Heup

In de krant las ik dat Jane Fonda een nieuwe heup krijgt. Ze is er erg blij mee, stond er bij. Ik kan het me voorstellen. Zo nu en dan zag ik in één of ander blad, wat Jane de laatste tijd allemaal deed om slank te blijven. Ze kookte haar maaltijden in een vingerhoed en gooide voortdurend haar benen tot kinhoogte omhoog. Overigens wel één voor één. Toch moest dat wel verkeerd aflopen. Het bericht maakte mij attent op de leeftijd die ik inmiddels zelf aan het bereiken ben. Ik ben al zo oud dat ik Jane nog heb gezien in de film 'Barbarella'. Ik kan niet zeggen dat ze daarbij alles bedekkende winterkleding droeg. De gedachte aan een nieuwe heup kwam toen nog niet bij haar op en bij mij trouwens ook niet.

The Shadows

Alsof de kunstheup van Jane nog niet erg genoeg was, las ik in de krant dat The Shadows hun 45-jarig jubileum vieren. The Shadows herinnerden mij aan Diny, een meisje waarmee ik in de begintijd van The Shadows een kortstondige relatie met veel misverstanden had. Zij was een fan van The Shadows en van Cliff Richard, die inmiddels ook van de Engelse Drees trekt, maar toch nog optreedt. Diny vond dat ik op zijn minst één keer naar The Shadows moest luisteren. Ik behoorde in die tijd het klassieke repertoire toe. Diny was een beetje bleek meisje met een neiging tot bloedarmoede. Haar vader was geloof ik pianosjouwer of had een vergelijkbaar ontzagwekkend beroep. Op een dag had ze me zo ver dat we naar The Shadows gingen luisteren. We gingen niet naar een concert, maar naar een soort cafetaria met veel goedkope TL buizen, waar een jukebox stond. Diny gooide wat kwartjes in het apparaat, waarna The Shadows losbarstten. Ik was niet enthousiast, maar dat kan ook zijn omdat de akoestiek in het cafetaria ongunstig werd beïnvloed door de voorschriften van de warenwet. Ik luisterde onwillig naar het spel van The Shadows, dat naar de huidige maatstaven wel iets van Bach had.

Omdat de misverstanden tussen Diny en mij zich niet beperkten tot het muzikale domein eindigde niet lang daarna onze relatie.

Papegaai

Mijn vader was een nakomertje in een gezin met drie oudere broers. Hij vertelde over die broers verschillende verhalen, onder andere de geschiedenis van de uniformpet en de papegaai. Het was in die dagen dat er bij hen thuis, een papegaai in een kooi stond. Er zijn geen overleveringen bekend waarin nader wordt ingegaan op de woordenschat van dit dier, maar de beroepen van 'de jongens' in aanmerking genomen, kan het niet veel moois zijn geweest. Oom Hannes had een tijdje dienst gedaan als 'runner', dat is matroos bij een bergings- en zeesleepvaart bedrijf. Geen tak van bedrijvigheid die in de eerste plaats bekend staat vanwege het fijnzinnige of hoogdravende Nederlands dat er gesproken wordt.

Oom Henk had in zijn jonge jaren verschillende beroepen gehad waaronder huisschilder, in welke hoedanigheid hij een bijdrage had mogen leveren aan het tot stand komen van de wereldtentoonstelling in 1930 in Antwerpen. Daarna had hij in België verschillende baantjes gehad, onder andere had hij in kloosters honderden meters lange gangen gewit. Omdat dit 'los' werk was verdiende hij daar nauwelijks iets mee en verbleef hij noodgedwongen in goedkope logementen met

veel sperziebonen. Mijn vader vertelde dat hij dat hij om geld te besparen geen sokken kocht, maar lange dameskousen aanschaftte. Kwam daar een gat in, dan trok hij de kous een eindje door, knipte het versleten deel er af en legde in het einde van het overblijvende stuk, een knoop. (Misschien een goed idee om naar de 'Vrekkenkrant' te sturen.)

De taalkundige voorzetten van Oom Gerard kwamen uit de Rotterdamse haven. Welke aforismen hij de papegaai toewierp weet ik niet, maar veel stichtelijks zal het niet geweest zijn. Wel kan ik mij herinneren dat mijn vader zich nogal vrolijk maakte over het feit dat Gerard later bij de Rotterdamsche Elektrische Tram werkte, waar hij met behulp van een stok met een ijzeren schepje aan het eind en een constante druppel aan zijn neus, wissels en rails schoonhield. Die druppel en die neus horen volgens mijn vader sterk bij dit verhaal. Op een avond had oom Hannes, die inmiddels bij de RDM een positie als sleepboot kapitein had verworven waarbij hij een uniformpet mocht dragen, bij zijn thuiskomst zijn pet op de kooi van papegaai gegooid. Toen hij de volgende morgen na het ontbijt wilde vertrekken en naar zijn pet zocht, bleek dat de papegaai de nachtelijke uren had benut om zijn hoofddekseel in kleine stukjes te scheuren. Alleen de 'gouden' ring rond de pet en een onverteerbaar deel van de klep was nog intact.

Dril

In de buurt van de school van mijn kleinzoon Kas wordt gebouwd en er is daar een tijdelijke afwateringssloot. Kas en zijn vriendje Tycho meenden in die sloot kikkerdril te zien en dat liep gevaar vonden ze. Redding moest van hen komen en hier was samenwerking noodzakelijk. Kas liet zich langs de steile oever naar beneden zakken om bij het water en de dril te komen, maar gleed daarbij uit en zakte met één been in de sloot. Tycho probeerde hem er uit te trekken maar gleed daarbij zelf ook naar beneden. Kas was inmiddels met beide benen in de sloot terecht gekomen en ook Tycho hield het niet droog meer. Aangezien ze nu toch min of meer nat waren besloten ze dan maar samen helemaal in de sloot te gaan staan. De dril bleek een luchtspiegeling te zijn en ze begonnen een watergevecht. Zowel Kas als Tycho kwamen dus zeiknat thuis, Kas met de modder nog in zijn haar. Ze hadden gerekend op een enthousiaste reactie van hun moeder, in het kader van: 'een Hollandse jongen ligt tenminste éénmaal in zijn leven in de sloot', maar dat viel wat tegen. De ontvangst was koel om niet te zeggen kil. Er zijn wasmiddel reclames waarin je zo'n jongen thuis ziet komen met het kroos nog in zijn haar en dan kan zo'n reclamemoeder haar lach nauwelijks onderdrukken, want zij heeft de beschikking over een superwasautomaat, die zij kracht bijzet met een wasmiddel dat 'Turbozooi voor stralend wit', of zo iets heet. Misschien dat Kas en Tycho daaraan dachten. Maar Kas moest de volgende dag zijn eigen kleren wassen en dat viel hem zwaar.

Dikkopjes (1)

Mijn dochter geeft les op een basisschool en het idee van zich ontwikkelend kikkerdril sprak haar bij nader inzien enorm aan, vanwege de educatieve waarde die het voor de kinderen zou hebben. Dus vroeg zij mij om dril te oogsten in de sloten in het park bij ons in de buurt. Veel vertrouwen had ik er niet in, het was begin mei en nog best koud. Geen weer waarbij een kikker denkt: 'goh, laat ik eens lekker van (kikker-)bil gaan'. Inmiddels had ik op websites mijn kennis over het intieme leven van de kikker flink uitgebreid en begrepen dat aan het maken van dril, kwaken vooraf gaat. En van kwaken was (nog) geen sprake. Na een paar vergeefse tochten naar het park, waarbij ik mij had uitgerust met laarzen, schepnet en flessen, wat mij het voorkomen van een gegradueerde bioloog gaf, gaf ik het voorlopig maar op. Bij een latere tocht met mijn zoon zagen we plotseling kikkervisjes. Joost slaagde er zelfs in een te vangen. Hoewel het stadium van dril naar dikkopje dus op louter theoretische gronden aan de kinderen moest worden bijgebracht, maakte mailverkeer met Tamar duidelijk dat haar leerlingen kikkervisjes ook wel leuk zouden vinden. Of ik er maar een paar wilde vangen.

Ik weer naar het park. Inmiddels wist ik wel waar ik moest kijken en ik ving

vijf exemplaren die zenuwachtig heen en weer zwommen in een met slootwater gevulde plastic zak, die ik speciaal voor dit doel had meegenomen. Slootwater is essentieel voor het in leven houden van dikkopjes had ik gelezen, leidingwater was voor hen zoets als een bad gevuld met zwavelzuur voor ons. Aangezien mijn vrouw de auto in gebruik had bracht ik de dikkopjes in hun plastic behuizing, met de fiets naar haar school in Rotterdam Zuid. Tamar had mij geïnstrueerd niet met de beestjes de klas in te komen omdat ik dan waarschijnlijk door dertig nieuwsgierige kinderen onder de voet zou worden gelopen. Ze had bedacht dat de dikkopjes na afloop van de school in alle rust in een aquarium te water zouden worden gelaten. Maar dat ging natuurlijk allemaal anders. De conciërge die de schooldeur openmaakte en daarna mijn verhaal over 'dikke kopjes', slootwater en waterplantjes met stijgende verbazing aanhoorde, zei: 'nou geef maar hier die zoi, dan breng ik het gelijk even naar de klas'. Nou, hij werd niet onder de voet gelopen, maar het verrast waren de kinderen wel.

Dikkopjes (2)

Ik had een plastic zak met dikkopjes en twee grote flessen slootwater meegenomen naar de school van mijn dochter Tamar. De flessen liet ik leeglopen in een aquarium, dat zij op een kast in de klas had neergezet. Het aquarium bleek een stuk groter dan ik had gedacht en toen de flessen waren leeggegoten stond er amper twee centimeter water in de bak. Er stonden tien nieuwsgierige kinderen bijna met hun neus tegen het glas om te zien hoe dat nou verder ging. Ik stelde voor dat we het aquarium scheef zouden zetten, dan stond het water aan één kant, maar het was dan wel wat dieper. Dat lukte en de dikkopjes zwommen even later enthousiast door hun nieuwe 'behuizing'.

Er ging een week voorbij toen ik thuis werd opgebeld door Tamar die bijna hyperventileerde van emotie. 'Godzijdank dat ik je nog tref', piepte ze, 'kun je direct komen, want de dikkopjes liggen op apegapen'. 'En kun je dan ook twee grote flessen slootwater meenemen, want ik denk dat er vers water in het aquarium moet'. Ik zei dat ik onmogelijk direct kon komen, want ik had de hele dag afspraken, maar om half vier was ik klaar en dan kon ik. Mijn vrouw had de auto mee, dus ik moest op de fiets naar Rotterdam Zuid. Hopelijk was ik dan op tijd met het water om de dikkopjes te redden. Ik ging om half vier eerst naar de supermarkt om twee literflessen van het goedkoopste mineraalwater te kopen dat er voorhanden was, om die vervolgens te laten leeglopen. Daarna naar het park bij ons in de buurt, waar ik mijn fiets in het gras legde en op mijn buik naast een sloot ging liggen om de flessen te vullen, die langzaam borrelend vol liepen. Blijkbaar leverde ik in die houding een dramatische aanblik op, want even later stopte er een fietser die bezorgd vroeg of hij soms iets voor mij kon doen of dat misschien 112 moest worden gebeld? 'Nee, ik heb alleen wat slootwater nodig', riep ik. Zijn verbaasde blik zal mij nog een tijd bijblijven.

Toen de flessen vol waren kromp ik op de pedalen om vóór vijf uur in Rotterdam Zuid te zijn, want daarna was de school dicht. Ik moest dus wat snelheid ontwikkelen en ik had er dan ook behoorlijk de pest in toen het verkeerslicht bij een drukke kruising langdurig op rood stond. Aan de overkant stonden meiden van de Christelijk Gereformeerde School 'Calvijn' in evangelische jurken te wachten, met hun fietsen over de volle breedte van de weg. Toen het licht eindelijk op groen ging, ging ik dan ook zo ver mogelijk naar rechts om er voorbij te kunnen, maar ik zag te laat dat zich in het midden van de weg een flinke betonnen drempel bevond waar ik recht op af ging. Mijn voorwiel kreeg ik er nog half overheen, maar daarna knalde ik vol tegen het beton. Ik zag het asfalt van de weg met een angstwekkende snelheid op me af komen en daar lag ik. Rechts van mij stonden drie rijen auto's met grommende motoren ongeduldig te wachten op het groene licht. De flessen met slootwater waren uit mijn zijtas gevallen en rolden over de weg. De evangelische jurken, op wie het verhaal van de barmhartige Samaritaan blijkbaar weinig indruk had gemaakt, fietsten me links voorbij, maar een mevrouw was zo vriendelijk te vragen hoe het met me ging. Tot mijn eigen verbazing mankeerde ik weinig. Mijn handen waren nog heel, mijn broek was onbeschadigd en mijn fiets leek ook weinig te mankeren. Ik begreep wel dat ik als de donder weg moest voordat het licht op groen ging en dat lukte, zelfs

de flessen met slootwater kon ik nog redden. Op de school van Tamar bleken de dikkopjes springlevend, maar toch ook blij met het 'verse' water.

Dikkopjes (3)

Het lag in de lijn van de verwachtingen dat de dikkopjes uiteindelijk pootjes zouden krijgen en kikkers worden, iets wat de kinderen in de klas van juf Tamar dan zouden kunnen zien. Inmiddels was een en ander in de school bekend geworden en er kwamen andere klassen op bezoek om het mysterie te aanschouwen. Vanwege dit experiment steeg Juf Tamar minstens drie strepen in de rangorde van goede onderwijskrachten. Toen de dikkopjes echte kikkers waren geworden moesten ze terug naar hun sloot, vond Tamar. Samen met Dex en een fles water met de kikkertjes gingen we naar het park. We maakten er een uitstapje van, we hadden er zin in want het was zonnig weer en we hadden ook sterk het idee dat we bezig waren het milieu te redden. Bij de sloot wilde Tamar van het gebeuren een video filmpje maken met haar telefoon. Als Dex nou wilde meewerken kon het nog iets moois worden. Maar Dex begreep de aanwijzingen van Tamar niet zo erg en vond het interessanter om met zijn schoenen aan in het water te gaan staan. Ook de kikkertjes hadden moeite met de aanwijzingen van de regie, ze klampten zich vast aan de fles en waren niet van plan hun veilige behuizing op te geven. Door met de flessen te schudden vielen ze er ten slotte uit. Aanvankelijk dacht Tamar dat ze een belangrijk commando op haar Iphone was vergeten waardoor er geen opname was gemaakt, maar met wat gevloek lukte het allemaal toch. Het leek wel een echte filmopname.

Koplamp

Net als mijn vader ben ik gek op koopjes en wil ik wel een eindje omfietsen voor goedkope motorolie of een blikkie verf bij de Action, een winkelketen vol rotzooi uit China, zoals bebloemde borden met 'Welkom' die je voor je ramen kunt hangen, beschilderde houten ganzen of plastic tulpen met lampjes er in. Met mijn vader ben ik eens, op zijn verzoek overigens, helemaal naar Baarle Nassau gereden, onder andere om er een bezoek te brengen aan een winkel die 'Hebbes' heette. De troep die ze daar verkochten was zelfs mijn vader te gortig en we keerden onverrichter zake terug, maar het was er toch gezellig met koffie en gebak op het dorpsplein. Mijn vrouw had in die tijd nog een dynamo op haar fiets, iets waarover de kinderen van mijn Canadese broer zich enorm verbaasden toen we elkaar ontmoetten toen ze hier op vakantie waren en hij ze Nederland wilde laten zien. Dat was nog in de tijd dat je naar een internetcafé moest voor verbinding, digitaal gezien eeuwen geleden dus, maar dit terzijde. We moesten op hun verzoek een extra rondje fietsen, in het donker op het pleintje voor het Hilton in Amsterdam, om de werking van de dynamo te demonstreren. Ze hadden nog nooit zoiets vreemds gezien.

Bij de Action hadden ze koplampen in de oude stijl, dus in zo'n verchroomde kogelvorm, maar wel met LED's en batterijen erin. Je drukt op een knopje en je hebt licht. Die verchroomde koplamp sprak mij aan, want het wierp mij zo'n ruim zestig jaar terug in de tijd. Ik kreeg toen een nieuwe fiets en ik mocht zelf het model uitkiezen. Een nieuwe fiets was toen nog een gebeurtenis van betekenis, die dikwijls samenviel met een kerkelijk feest zoals het 'vormsel', of zoals mijn vader zei: 'Het Heilig Oliestel'.

Doet mij trouwens denken aan mijn broer, die een tijdje onderwijs heeft gevolgd aan de Latijnse School op de Beukelsdijk, waar het letterlijk zwart zag van de paters. Geen wonder dat hij mijn vader op een onbewaakt ogenblik aansprak met: 'pater'. Mijn vader: 'jongen, noem mij alles, desnoods dief of moordenaar, maar géén pater!!!'. Mijn moeder: 'Nou, nou, nou zeg, moet dat nou?'. Mijn nieuwe fiets was een 'Benzo', er zaten 'ballonbanden' op en natuurlijk die verchroomde kogelvormige koplamp. Toen we terugfietsten werd de zon in die verchroomde lamp weerkaatst en zag je het gebogen spiegelbeeld van de omgeving er langzaam in voorbij trekken. Mijn broer Frans was er ook bij en die hilde de hele weg aan een stuk door, omdat hij nog een oud barrel had. Zelfs toen we thuis waren ging

hij nog door. Zijn gejammer had succes, hij kreeg ook nieuwe fiets. Het was een rib uit het lijf van mijn ouders.

Maar ik heb nu dus een nieuwe koplamp. En blij dat ik ben, blij!

Familiewapen

Vraag me niet hoe ik er op kwam, ik denk dat ik op zoek was naar de afstamming van mijn grootvader, maar ik vond een website met: 'Naamgeving en wapen van de familie Udo'. Daar stond onder andere: over de oorsprong van de familienaam Udo is genealogisch het volgende van belang: de geslachtsnaam Udo behoort tot de zeldzame namen binnen de groep van versteende Nederlandse patronymica. De kwestie van patronymische namen (afgeleid van een voornaam zoals Jansen en Pietersen) tot circa 1811 speelt niet bij het geslacht Udo, dat reeds zo'n 600 jaar deze naam onveranderlijk van vader op zoon voert. Een zeer lang in de oudste archiefbronnen voorkomende familienaam die is afgeleid van een mannelijke voornaam, heet in de naamkunde een 'versteend patroniem'. Ooit zal er dus een voorvader van dit geslacht met zijn voornaam Udo hebben geheten. Dat de naam Udo in die tijd een voornaam was bewijst het leen dat Udo de Booze in 1426 kreeg van de hertog Arnoud van Gelre.

Dat is nog eens wat: een zeldzame naam binnen de groep van versteende Nederlandse patronymica!! 600 jaar al!! Udo de Booze!! Dat er in onze familie een 'Udo de Booze' was verbaasde mij niet. Maar ik was toch een beetje wantrouwig, want een tiental jaren geleden was er een opzienbarend fraudegeval waarbij iemand willekeurige mensen aanschreef met officieel uitziende brieven voorzien van indrukwekkende stempels, adelaars en gekruiste zwaarden, met de mededeling dat na uitvoerig genealogisch onderzoek was gebleken dat hun familie het officieel het recht had een familiewapen te dragen. Tegen overmaking van 50 euro zou een afbeelding van dat wapen, vergezeld van een uitvoerige familiechroniek en stamboom aan hen worden toegezonden. In België zijn destijds 20.000 mensen op een dergelijk aanbod ingegaan, wat de 'genealoog' een miljoen euro opleverde! Aangezien het 'familiewapen' gewoon een kopietje was van een in elkaar geflanst plaatje en de 'familiechroniek' een flodderig boekje, begrepen veel mensen dat ze in de boot waren genomen. Niet iedereen was zo sportief het hierbij te laten en zij begonnen een rechtszaak, waarbij de 'genealoog' werd veroordeeld tot een geldboete van 25 000 euro. Aangezien de winst het 40-voudige hiervan was begon man na zijn veroordeling gewoon opnieuw. Maar van fraude is bij 'Udo de Booze' geen sprake.

Blijft nog even de vraag of die Udo wel familie van ons is.

Bouquet

Toen ik een jaar of zestien was las ik wel eens in de 'Margriet', een blad waar mijn moeder op was geabonneerd. Mijn instemming had meestal het vaste liefdesverhaal dat in elke aflevering stond en waarvan mijn ervaring was dat je er niet teveel van achter elkaar moest lezen, omdat je dan een draaiend gevoel in je maag en een raar soort koppijn kreeg, die dagen kon aanhouden. Ook las mijn moeder wel eens boekjes uit de Bouquetreeks, waarover Sylvia Witteman schreef dat ze titels hadden als: 'In zijn machtige armen' en 'Op liefdes vleugels' en waarin mannen voorkwamen met namen als Steve Giacometti of Alan Turborova, die 'smeulende wolfsogen' hadden, onmetelijk rijk waren zonder dat het ze iets kon schelen en op gezette tijden dingen zeiden als: 'Geduld, liefste. Ik wil elke centimeter van je adembenemende lichaam verkennen. Ik wil dat je geen enkele twijfel hebt over wie er bezit van je neemt'.

De meisjes die in de boekjes voorkwamen studeerden zonder uitzondering Engels, hadden een uiterlijk als 'een tot leven gekomen schilderij van Rosetti' of waren van een 'ontembare olijfkleurige schoonheid', wat een beetje vreemd is omdat olijven meestal groen zijn. Op bladzijde 45 of daaromtrent voelde zo'n meisje dan 'de onmiskenbare kracht van zijn mannelijkheid, c.q. het harde bewijs van zijn opwinding, dan wel het groeiende teken van zijn begeerte'. Het neuken moest je er zelf bij denken. (Ik zie nu ineens dat mijn spellingcontrole onder 'neuken' een rood streepje zet. Nog even en je kunt dat woord niet eens meer

invoeren.) Toen ik een tijdje geleden zo 'n boekje ergens tegenkwam bleek dat de inhoud van de Bouquetreeks door de competitie met de porno industrie ingrijpend was aangepast aan de huidige tijd. Na een paar bladzijden lagen ze al te pijpen, beffen en naaien als konijnen. Is er dan *niets* meer heilig?

Duik

In een email memoreerde mijn broer Herman de prestaties van mijn broer Frans en noemde in dit verband zijn duik van vanaf de boeg van de Statendam. Inderdaad een formidabele manier om dat schip te verlaten. ik zou het voor geen goud doen en gebruikte dan ook heel laf de gangway. Maar het kan ook zijn dat ik afgunstig ben op de prestaties van mijn broer, want mijn sprongen mistten volledig de elegantie van de zijne en kenmerkten zich door de lachwekkende houderigheid die ik nooit heb kunnen afleren. Frans heeft wel eens geprobeerd mij iets van zijn kunsten aan te leren, maar gaf dat spoedig op omdat hij inzag dat ik, onder andere op dat punt, een hopeloos geval was.

Hij besteedde zijn tijd liever aan het imponeren van meisjes met zijn duiken waarbij hij steeds hogere vertrekpunten opzocht, totdat hij uiteindelijk op het dak van het brugwachtershuisje van de Pieter de Hoochbrug stond en vandaar de Coolhaven in dook. Hij had toen al het hoogste in zijn leven bereikt. Nu ik er over nadenk was hij mij op een aantal punten de baas, in ieder geval beheerste hij een aantal dingen eerder dan ik. Zo kon hij eerder zwemmen en fietsen, verdiende hij meer dan ik met zijn eerste baantje bij de 'LIJN', kon hij beter vechten dan ik en toen ik nog in vertwijfeling verkeerde over mijn eerste kus was hij al in staat van doodzonde, door met meisjes dat hele erge te doen waarover in de catechismus op meerdere plaatsen werd gewaarschuwd en bedreigd met de hel en eeuwige verdoemenis. Ook rookte Frans al een hele tijd voordat ik besloot daar nooit aan te beginnen. Alleen mijn rijbewijs haalde ik eerder dan hij.

Oom Herman

In de jaren '60, toen we in de Havenstraat in Delfshaven woonden, kwam bij ons wel eens een 'oom Herman' langs die in Tilburg woonde, in gezelschap van een vrouw die wij 'tante Stans' noemden. Herman en Stans waren kinderloos. De familierelatie die we met hen hadden is mij nooit duidelijk geworden. Oom Herman was bij ons kinderen populair, omdat hij met een auto kwam en we soms even mochten meerijden. Tegenwoordig beginnen kinderen te geeuwen van verveling als je zegt dat we met de auto ergens heen gaan, maar wij ervoeren zulke ritjes alsof we met een raket naar de maan werden geschoten. Herman was een echte kapitalist, hij was eigenaar van een leerlooierij met flink wat personeel. Hij had een groot huis, een aantal auto 's en Stans, een vrouw die hij niet om haar scherpe verstand had getrouwd. Tante Stans zei dingen als: 'toen we vanmorgen weg wilden gaan, vroegen we ons af of we met de Oldsmobile, de Packard of de Panhard zouden gaan'. Ze zei dat tegen mijn ouders, die net van het plan om nieuwe fietsen aan te schaffen hadden afgezien, wegens het ontbreken van de noodzakelijke financiële middelen. Oom Herman was om Stans gescheiden van zijn eerste vrouw en aangezien hij Rooms Katholiek was leefde hij in staat van doodzonde. Hij ging daar niet merkbaar onder gebukt, maar dat veranderde toen bij hem maagkanker werd vastgesteld. Toen het hem duidelijk werd dat hij ging sterven, de deur van hel al uitnodigend op een kier stond en er een sterke brandlucht in de ziekenkamer hing, liet hij toch maar gauw een pastoor komen. Die wilde hem wel de absolutie geven, maar alleen onder de stringente voorwaarde dat hij zich van Stans zou laten scheiden. Kort daarna overleed oom Herman.

Tanende macht

Eén van mijn oud collega's, met wie ik nog een mailcontact onderhoud, is werktuigbouwkundige en heeft als regelmatige klaagzang dat iedereen zich met zijn werk bemoeide, omdat ze allemaal meenden er wat van te begrijpen. Jij hebt

het makkelijker, zei hij, van jouw werk begrijpt niemand wat, dus kun je je gang gaan en ben je veel vrijer dan ik. Tja, helemaal ongelijk had hij niet, ik zei wel eens: als je wil weten hoe iets 'mechanisch' werkt, zaag het dan doormidden, dan zie je het. Bij elektrotechnische zaken kun je iets doormidden zagen tot je er bij neer valt, wijzer zal je daar niet van worden.

Maar toen ik bij mijn laatste bedrijf werkte als hoofd van de elektrotechnische dienst, kreeg ik te maken met de macht van het Gemeente Energie Bedrijf van Rotterdam. Die macht was tanende, vanwege de algemene opvatting dat de overheid moest terugtreden en er meer verantwoordelijkheden naar de 'mondige burger' moesten. Leidende functionarissen bij het GEB verzetten zich uiteraard tegen deze tendens en probeerden hun macht koste wat kost vast te houden. In de praktijk betekende dit dat zij eisen bleven stellen aan de opleiding van verantwoordelijke mensen en aan de elektrische bedrijfsvoering en wijze van installeren bij bedrijven en particulieren.

Toen ik een maand bij mijn nieuwe baas werkte kwamen er twee GEB mannen in ons bureau bij de AVR (Afvalverwerking Rotterdam), om naar mijn 'papieren' te vragen. Ze droegen nog net geen lange zwarte leren jassen en snauwden ook niet 'Papiere Bitte!', maar gedroegen zich wel alsof ze net hun inwerkperiode bij de SD met succes hadden afgesloten. Ik heb geen officiële HTS opleiding gevolgd, omdat ik zeevarende was, ik heb mijn studie 'Elektrotechnicus' schriftelijk gedaan bij het Polytechnisch Instituut in Arnhem. Mijn opmerking dat ik bij het GEB Rotterdam in dienst was geweest in een gelijkwaardige functie op een positie waar men een HTS opleiding eiste, maakte geen indruk. Om te beginnen zou ik een gesprek moeten hebben met hun hoogste baas op het hoofdkantoor van het GEB. Aan de hand van de uitkomst daarvan zouden verdere stappen volgen.

Het werd een merkwaardig gesprek daar op het hoofdkantoor. Ik had verwacht dat er scherpe vragen zouden worden gesteld over mijn opleiding, theoretische kennis en ervaring met elektrische energieopwekking en hoogspanningsinstallaties bij mijn bedrijf. Maar niets daarvan. De 'hoogste baas' kletste gezellig over waar hij met vakantie was geweest, over de omvang en de samenstelling van de maaltijden die hij daar had genoten, wat dat allemaal had gekost, waar hij volgende jaar met vakantie nog naar toe dacht te gaan en dat zijn bevordering tot technisch hoofdambtenaar eerste klasse volgens hem onrechtvaardig lang op zich liet wachten. Er werd mij niets gevraagd en ik heb alleen mijn naam gezegd. Toen hij met een kort hoofdknikje te kennen gaf dat wat hem betreft het gesprek was beëindigd en ik al met de deurknop in mijn handen stond, zei hij: 'à propos, ik ben akkoord met uw positie bij de AVR, maar u moet wel een opleiding hoogspanningsdeskundige gaan volgen'. Of U wel of geen HTS diploma heeft maakt niet uit, die opleiding moet. Die cursus heb toen maar gedaan. De lessen waren overdag en de theorie had ik al in mijn eerdere opleiding gehad, dus dat werd een makkie. Bovendien was ik 's middags vrij, wél zo prettig.

Enveloppe

Kerstmis is al weer een tijdje voorbij maar deed mij toch weer denken aan Gerard Kleinveld, die mijn baas was toen ik nog werkte. Dat kwam zo: bij het bedrijf hoorden drie solide betonnen schoorstenen van zo'n honderd meter hoog, die in onderhoud waren bij een firma waarvan de directeur: meneer Rövenich, een klein kogelrond mannetje, persoonlijk zaken deed met Gerard Kleinveld. Dat mocht niet. Het bedrijf schreef voor dat er voor alle werkzaamheden 3 offertes moesten worden aangevraagd.

Mijn collega Ron heeft eens, met ware doodsverachting, die drie offertes aangevraagd. Toen Gerard hier van hoorde liep hij paars aan van woede, liet Ron in gestrekte draf bij zich komen en daarna een hele ris vloeken en bedreigingen over hem heen gaan. Ron trok zijn aanvragen in. Enkele dagen vóór Kerstmis moest ik even bij Gerard zijn om zijn toestemming ergens voor te vragen. Voor mij uit liep meneer Rövenich die bij Gerard naar binnen ging, maar niet in de gaten had dat ik dat ook deed. Eenmaal binnen haalde Rövenich een enveloppe uit zijn binnenzak en gaf die zonder iets te zeggen aan Gerard. Gerard nam de enveloppe

zonder iets te zeggen aan en stak hem in zijn binnenzak. Ik zag dit tafereeltje aan en dacht: 'hier wordt gejat'. Overigens bleek later dat Rövenich één van de velen was die het zakgeld van Gerard in ruime mate aanvulden. Dat kostte hem uiteindelijk ook zijn baan, maar zoals dat hoort ging hij er met een riante regeling uit. Lang heeft hij er niet van kunnen genieten, twee jaar later hoorde ik dat hij was overleden.

Dat lijmen we wel

In de krant stond een bericht: 'Vaas in stukken door achteruitlopende bezoeker'. Het bleek om een tachtig kilo zware design vaas te gaan die in een museum door een bezoeker omver was gelopen. De man probeerde een ander kunstvoorwerp te fotograferen en lette tijdens het achteruitlopen niet goed op. De vaas viel om en brak in honderden stukken. Een paar weken geleden was ik in het architectuurinstituut in Rotterdam toen ik van een hoger gelegen verdieping een donderende knal hoorde. Ik er heen.

Soms hoort het er bij, zoals in het museum de Pont in Tilburg, waar een kunstenaar: Anish Kapoor, een kanon had laten opstellen dat met luchtdruk grote hompen rode was op een muur schoot. Het had wel iets. Belangstelling genoeg. De man die het kanon bediende hoorde bij de performance. Hij liep zwijgend, met plechtige stijve passen op de apparaat af en draaide aan wat kranen, waarna het ding sissend tot leven kwam. De knallen zaten trouwens duidelijk boven de grens waarop je schade aan je gehoor opliep. Ik zag het aankomen en had mijn vingers in mijn oren gestoken.

Terug naar het architectuurinstituut: de knal werd inderdaad veroorzaakt door een kunstwerk. Er stond een soort bed, vervaardigd van zo'n 3.000 aan elkaar gelijmde stukjes hout. Iemand was er in gaan liggen, er prompt doorheen gezakt en had toen gemaakt dat hij wegkwam. Ik stond er naast toen er twee hijgende suppoosten kwamen aangerend. Ja hoor, daar kwam de onvermijdelijke vraag: 'heeft u dit gedaan?'. Ik kon aannemelijk maken dat ik er niets mee van doen had en het tweetal snelde heen, waarschijnlijk om op bewakingscamera's te gaan kijken of er iets viel op te helderen. Deze keer had ik het echt niet gedaan en dus ook niet gelogen.

Een andere keer in een supermarkt had ik het wel gedaan en ook gelogen. Er stond zo'n groot stuk speelgoed bij de ingang, dit keer een vliegtuigje, dat na inworp van een munt op en neer kon bewegen. Hoewel het ding stil stond zat er een kind in dat met een gelukzalige glimlach om zich heen keek. Waarschijnlijk hoorde er een moeder bij, maar die was nergens te zien. Ik bedacht dat ik de vreugde van het kind mogelijk tot extatische hoogte kon opvoeren, als ik het geval in beweging zette. Ik vond een passende munt en wierp die in de daarvoor bestemde gleuf. Het effect overtrof mijn toch al hoog gespannen verwachtingen. Het kind, dat mijn handelingen al met wantrouwen had gadegeslagen, zette het keihard op een schreeuwen. Er kwam een vrouw aangerend die het kind uit het vliegtuigje rukte, mij woedend aankeek en zei: 'hebt u dat gedaan?'. 'Eh, nee', zei ik, 'waarschijnlijk staat hij op automatisch'.

Phil Bloom

Zo'n 50 jaar geleden lieten ze hier in Nederland voor het eerst op de TV een blote juffrouw zien. Het was Phil Bloom, die doodstil op een stoel haar buik zat in te houden en in die houding een halve minuut in beeld was. Keurig meisje hoor, niks mis mee. Ze krijgt, denk ik, inmiddels al AOW pensioen. Radio en TV waren na die gebeurtenis weken lang van slag. Die tijd ligt inmiddels ver achter ons, dat is wel duidelijk. Je ziet de grenzen van wat ongecensureerd op de TV kan, in alle richtingen opschuiven. Iemand wordt onthoofd door een terreur groep. Dat kun je op internet zien gebeuren. Ik heb daar niet naar gekeken, maar veel anderen wel. Een tsunami maakt honderduizend slachtoffers in Indonesië. Op de TV zie je mensen verdrinken, ouders die met hun kinderen worden meegesleurd en jammerlijk omkomen, je ziet lijken in bomen hangen en in stapels op het

strand liggen. Op Discovery was een uitzending over verkeersongevallen. Ik zag een uitgebrande auto, met er in de verkoelde skeletten van twee ouders en hun kinderen. Op de TV was een spelletje: zoek de homo. Bij een ander 'spelletje' geeft een of andere juffrouw zichzelf een klysma en laat deze handeling en het resultaat er van, niet in geuren maar wel in kleuren, uitvoerig op de TV zien. Een ander spelletje gaat over de belangrijke kwestie hoe lang het duurt voordat mensen vreemd gaan als ze op een tropisch eiland op elkaar worden losgelaten. En dat vreemd gaan kun je ook nog zien. Pornofilms op TV zijn de gewoonste zaak van de wereld geworden. En in de Amsterdamse grachten varen schepen voorbij, waarop mannen in het kader van de 'gay parade' in allerlei standen en standjes met elkaar in de weer zijn. De bioloog Midas Dekkers, die in Nederland wereldberoemd is, heeft in 2014 een boek geschreven over bestialiteit. '**LIEF DIER**', heet het. Op de achterflap staat een woord vooraf:

"Mensen houden van dieren. Een haal hier, een klopje daar, even met je neus in dat haar rollebollen. Hollandse honden worden vaker gestreeld dan Hollandse vrouwen of mannen. Alleen dat ene plekje blijft onberoerd. Meestal tenminste. Al is het 'not done', het gebeurt wel: seks met dieren, de consequentie van het houden van".

Midas noemt in zijn boek voorbeelden van bestialiteit en daaruit blijkt onder andere dat het van alle tijden is. Zo riep Theo van Gogh meerdere keren op TV en radio dat islamieten geitenneukers zijn. Als dat waar is zijn zij in ieder geval niet de enigen. Een stukje uit het boek van Midas Dekkers:

"Zo trok Lodewijk van Gonzaga, hertog van Nevers, in 1565 ten strijde met 3000 soldaten en 2000 geiten, waarvan sommige (de geiten) gekleed waren in velours. Zulke voorzorgsmaatregelen waren niet overbodig, want drie jaar eerder, bij het beleg van Lyon, waren de Italiaanse belegeraars gedeserteerd, niet zozeer omdat ze slechter werden betaald, maar door een gebrek aan willige geiten. Varillas schrijft in zijn 'Histoire de Charles IV' zelfs, dat boeren geen andere uitweg zagen dan alle geiten in de plaatsen waar de Italianen doortrokken, te verbranden."

Bestialiteit is blijkbaar zo oud als de mensheid. Nieuw is de vorm waarin we er soms mee te maken krijgen. TV programma's waarin porno wordt getoond zijn denk ik de 'prijs' die we betalen voor onze toegenomen vrijheid. Ik vind dat een redelijke prijs. Ik moet er niet aan denken om weer te moeten leven in de benepen, achterbakse en stiekeme cultuur van de jaren vijftig, toen dit soort dingen ondenkbaar was.

Fiat 500

Ik heb 'm gezien, de nieuwe Fiat 500. Het leek alsof ik door een enorm vergrootglas naar de oude Fiat 500 van mijn vader stond te kijken. De vorm zat er in, maar verder leek het wagentje niet erg op de vorige uitvoering. Groter en ook meer motorvermogen: drie keer zoveel zelfs. En de motor voorin. Ja, zo kan ik het ook. Waarschijnlijk zat er achterin een kofferruimte. Daarmee vervalt elke overeenkomst met de oude Fiat 500. In dat wagentje zat het motortje achterin. Voorin zat een onwaarschijnlijk kleine bergruimte die voornamelijk in beslag werd genomen door heel klein benzinetankje en een reservewieltje. In de overblijvende ruimte kon je dan net een pakje Zwarte van Nelle en een doosje krieleieren kwijt. Het wonderlijkste van de oude Fiat 500 was de binnenruimte. Op één of andere manier pasten we daar met z'n vijven in en dan gingen er ook nog een zak aardappelen, een doos appels en 100 eieren mee. Die aardappelen gingen door het open dak naar binnen en bij iemand op schoot gezet en stonden dan tot halverwege de ramen. De honderd eieren en de doos appels nam mijn moeder op haar knieën. Rijden maar. Dat rijden vergde overigens wel wat oefening. Er zat een akelig dun stuurwiel in de auto. De pedaaltjes waren zo klein en zaten zo dicht bij elkaar dat je moest oppassen om niet rem, koppeling en gaspedaal tegelijk in te trappen. En de versnellingspook leek nog het meest op een flinke schroevendraaier.

Grote schoonmaak

Tegenwoordig overkomt het niemand het meer, maar in mijn jeugd sloeg het in de weken vóór Pasen toe: grote schoonmaak. Ook mijn moeder ontkwam er niet aan. Je er tegen laten inenten, zoals tegenwoordig met de griep gebeurt, was niet mogelijk. Het was bovendien hartstikke besmettelijk. Elke zichzelf respecterende vrouw in Nederland werd er door bevangen en kreeg verschijnselen die nog het meest weg hadden van een tijdelijke dwangneurose, compleet met bewustzijnsvernaauwing, gejaagde hartslag en versnelde ademhaling.

Onder aanwending van allerlei tegenwoordig onbekende werktuigen, zoals daar zijn: de ragebol, de zwabber, de zeilwrijver en niet te vergeten: de mattenklopper, werd het halve interieur gesloopt, het behang van de muren gescheurd en vloerkleden door het raam naar buiten in de tuin gesmeten. Mattenkloppers had je trouwens in verschillende uitvoeringen: 2-slag, 3-slag of 4-slag. Dat verschil hing samen met het aantal wilgentenen die in zo'n ding was verwerkt. De 4-slag mattenklopper was het stugst. Die hadden wij thuis. De afdruk van dit werktuig stond bij mijn broer en mij regelmatig in de billen. Soms had mijn broer de tegenwoordigheid van geest om vlug de wetenschappelijke bijlage van Elseviers Weekblad in zijn pyjamabroek te stoppen, als onze ouders weer eens in wanhoop naar de mattenklopper grepen om hun pedagogische argumenten kracht bij te zetten.

Het ritmische geluid van de mattenklopper, vroeger te horen in onze tuin en in die van de burens, wordt tegenwoordig bijna nergens meer gehoord. Een mattenklopper, wij hebben hem niet meer. Wij hebben onze kinderen zonder zo'n ding opgevoed. In een stukje in de krant dat over de grote schoonmaak ging, stond dat het voor kinderen een feest was omdat ze dan minder in de gaten werden gehouden. Ik kan me niet herinneren dat ik het een feest vond en mijn vader had er gewoon een bloedhekel aan. De slaapkamer werd tijdelijk woonkamer en we zaten onwennig half op het bed te eten. Mijn vader werd uit zijn favoriete leunstoel gejaagd en kon er dus niet meer in slapen, wat hij altijd na het eten deed, met een stofjas half over hem heen. En 's avonds lezen was er al helemaal niet bij. De kachel moest uit elkaar en van roet worden ontdaan, er moest behangen en gewit worden. Het halve huis stonk naar bleekwater, groene zeep, behangplak en boenwas. Ook de kasten werden leeggehaald en er moest nieuw papier op de planken. Met punaises.

Fiets

Voordat mijn vader een nieuwe fiets kocht van het Britse merk Rudge, verplaatste hij zich op een oude zwarte damesfiets. We zouden zo 'n fiets nu een ' opoe ' fiets noemen. Waar komt het woord 'fiets' trouwens vandaan? Google geeft hierop het antwoord: waar het woord 'fiets' vandaan komt weten wij niet. Ja hoor eens, zo kan ik het ook. Ik weet wel waar het woord 'bromfiets' vandaan komt. Dat is namelijk uitgevonden door door de Amsterdamse stukjesschrijver Henry Knap. Geestig gevonden toch? De oude zwarte damesfiets van mijn vader was voor mij bestemd, geld voor een passende jongensfiets was er niet. Hoe ik ooit op die opoe fiets heb leren rijden is mij nu een raadsel. Van zijwieltjes had nog niemand gehoord. Als ik probeerde op het zadel te gaan zitten waren de trappers onbereikbaar ver weg. Als ik op de trappers ging staan zat de punt van het zadel in mijn rug en torende het stuur hoog boven mij uit.

Later kreeg ik een andere fiets die ook te groot was. Als op de trappers blokken werden gemonteerd en het zadel werd vervangen door een kussentje dat met touw op het frame was vastgebonden, dan ging het nét. Het kussentje was gevuld met kippenveren, waarvan de pennetjes na een tijdje op hinderlijke wijze in je reet

gingen steken. Vooral de wat langere tochten werden om die reden pijnlijke ondernemingen, wel niet zo pijnlijk als het lijden van Christus, maar wel erg genoeg om drie volle aflaten mee te verdienen. Later reed ik naar school op een fiets waarvan uit het achterwiel meer dan de helft van de spaken ontbrak. De rest zat zo los dat de velg ruim zes centimeter heen en weer bewoog. Omdat het bij het voorwiel niet veel beter was, was het verbazend dat ik op dat wrak elke dag naar school fietste en weer heelhuids thuiskwam.

Lange Dijkstraat

Een tijd terug waren we nog even in Delfshaven om de expositie van Ron Brus te zien, een kunstenaar uit de kennissenkring van mijn vrouw. Het oude Delfshaven is tegenwoordig een aaneenschakeling van galerietjes en eettenten. Bij één er van aten we 'Oud Hollandsche erwtensoep', met bruin brood en een glaasje wijn. Lekker hoor! Aangezien we er toch waren gingen we nog even in de Havenstraat kijken. Je houdt het niet voor mogelijk, maar in die straat staan tegenwoordig parkeermeters! Zelfs in de Lange Dijkstraat en de Schoonderloostraat stonden ze. De huizen in die straat worden trouwens afgebroken, evenals de huizen in de zijstraten. Er worden nieuwe gebouwd die de oude bewoners waarschijnlijk niet kunnen betalen. De taal waaraan mijn vader nog al eens refereerde, als we weer eens uitdrukkingen gebruikten die hem niet bevielen: 'die taal gebruik je maar in de Lange Dijkstraat', wordt bij gebrek aan bewoners dus niet meer gesproken. Zo verdwijnt er weer een stukje geschiedenis.

Flamberen

Op de christelijke school van mijn kleinzoon Kas werd aandacht besteed aan het lijden, de dood en de verrijzenis van Den Heere. Een nog al gruwelijk verhaal als je het mij vraagt. Kas gaat dat waarschijnlijk ook allemaal kritiekloos aanvaarden, al heeft hij met 'doodgaan' best wel moeite. Marlies vertelde dat hij er voortdurend vragen over heeft en vooral over hoe dan verder gaat als je eenmaal dood bent. Wat gebeurt er dan met je? Marlies zei dat je dan begraven kunt worden of gecremeerd. 'Gecremeerd?', wat is dat oma, vroeg Kas. 'Nou dan wordt je verbrand', zei Marlies. Dat idee joeg Kas zoveel schrik aan dat hij spontaan in huilen uitbarstte. Die middag zou hij bij ons thuis op bezoek komen. Onderweg in de auto was Kas stiller dan anders en had hij voortdurend een fronsje in zijn voorhoofd. Toen ik de deur opendeed om hem binnen te laten was het eerste wat Kas zei: 'zeg opa, je gaat je toch niet laten flamberen hé?'

Motor

Mijn broer had een motorfiets aangeschaft. Tegenwoordig zegt iedereen 'motor' om zo'n ding aan te duiden, maar die van mijn broer was 100 cc, tegenwoordig noemen we zo iets een flinke brommer. Mijn broer ging een reis van een half jaar maken met de Nieuw Amsterdam of een vergelijkbare rampenbak van de HAL en vroeg aan mij of ik zo nu en dan zijn motor even wilde laten draaien om te voorkomen dat die zou vastroesten. Op een dag was het zo ver. Een andere broer van mij en ik gingen naar de schuur van een bevriende buur waar het ding stond en probeerden de motor te starten. Dat lukte niet. We keken of er sprake was van benzine, of de brandstofkraan openstond en probeerden opnieuw. Geen resultaat. We drukten op knopjes, draaiden aan de gashendel en bedienden allerlei andere zaken waarvan wij dachten dat die van belang waren en traptten maar weer eens op de kickstarter.

..... Stilte.....

Net toen we besloten het op te geven en het nog één keer probeerden sloeg de motor aan. Aanvankelijk draaide het ding met veel tegenzin en pruttelde onregelmatig, maar toen kreeg hij er toch leut in en ging het steeds harder en harder. Aangezien een behoorlijke geluiddemper niet op de motor voorhanden was kon ik met mijn broer alleen met gebrul en handgebaren communiceren. Ik schreeuwde dat het mooi was geweest en de motor uit kon, maar zo veel moeite als we eerst hadden gehad om het kreng aan de gang te krijgen zoveel problemen

hadden we nu om hem weer te stoppen. De benzinekraan dichtdraaien had geen resultaat, het gas stond al dicht en alle andere handelingen hadden geen resultaat. Inmiddels had de motor een zorgwekkend hoog toerental bereikt, maar aan het geluid te horen leek hij niet van plan er mee op te houden en ging het alleen nog maar harder. Wij durfden niets meer te bedienen, want als de motor bij deze snelheid zou gaan rijden zou hij door drie schuren tegelijk gaan. Juist toen ik verwachtte dat de motor ieder ogenblik uit elkaar zou kunnen spatten, trok mijn broer in een helder ogenblik de bougie los en stopte het ding. Bij deze ene test hebben we het maar gelaten.

Kameel

In Dordrecht was het 'kerstmarkt'. Allerlei stalletjes verkochten kerstkneut, patat en vette worsten. Duizenden mensen schuifelden er langs. Mijn vrouw moest daar zingen met haar koor: kerstliedjes uiteraard. Het koor zingt zonder elektronische ondersteuning en dat is vandaag de dag even wennen. De meeste muziekgroepen treden op met luidsprekers met de afmetingen van een Amsterdams bruin café. Bij de Grote Kerk stond een 'levende kerststal' met een echte ezel en kameel. Ook Maria en Jozef waren 'in levende lijve' aanwezig, met kleren zogenaamd uit het jaar nul, waarschijnlijk ingehuurd door een theaterbureau uit de bak: 'moeilijk bemiddelbaar'. 'Maria' had het op een gegeven ogenblik wel even gezien, ze begon op haar gemak een Zware Van Nelle te draaien en stak daar even later in een hoekje van de stal de brand in, iets wat hevig dissoneerde met de rest van het tafereel. Rond de stal stond een hekje om de boel bij elkaar te houden. Gelukkig leken zowel de ezel als de kameel niet van plan om de benen te nemen, want het hekje was zo gammel dat het geen weerstand van enige betekenis had kunnen bieden. Dat bleek trouwens even later, want de kameel kreeg jeuk en begon zich, scheef staand, te schurken tegen het hekje, dat eerst dapper overeind bleef staan, maar uiteindelijk de strijd met het dier opgaf en krakend instortte. De kameel, die hier niet op gerekend had, verloor zijn evenwicht, duvelde languit in het publiek en dreigde daarbij een kind te verpletteren dat daar met zijn moeder tegen het hekje stond. Gelukkig had de moeder de levende lawine enigszins zien aankomen en ze rukte het kind nog net op tijd weg. Maria rookte onverstoorbaar door en liet het aan Jozef over de boel op te ruimen. De kerststemming bleef er dus nog even in.

Ach ja, de jaren vijftig...

Vorige week vrijdag zijn Marlies en ik naar 's-Hertogenbosch geweest. Het was mooi weer en we wilden wel even door de stad wandelen en de St. Jan bekijken. En er was in het Noord Brabants museum een expositie over de jaren '50, die we wel wilden zien. Opvallend hoeveel steden er mooi zijn opgeknapt de laatste twintig jaar. En 's-Hertogenbosch hoort daar zeker bij. Door de stad loopt een klein riviertje: de Dieze. Aanvankelijk was het plan om dat om te leggen en het water te dempen, maar uiteindelijk werd besloten het te restaureren. Nu vaart er een kleine, elektrisch aangedreven rondvaartboot door en kun je een stadswandeling langs de oever en kade maken.

De expositie over de jaren vijftig gaf veel herkenning. Zo was er een kleine bioscoopzaal ingericht waarin het Polygoonjournaal uit de Cineac werd gedraaid. De stem van Philip Bloemendaal herken ik uit duizenden. Ook stond er een Berini bromfiets. De bijnaam 'eitje', die de Berini kreeg, was ingegeven door de vorm van het benzine tankje, dat een duidelijke eivorm had. In het tankje kon hooguit twee liter benzine, maar aangezien het ding een verbruik had van één liter benzine op bijna vijftig kilometer, was dat geen bezwaar. De tankjes van de Berini's waren trouwens vervaardigd van aan elkaar gelaste koplampen van een Citroën. Tussen allerlei oude spullen uit die tijd herkende ik tot mijn verrassing ook de bamboe bloemphouder, die wij thuis hadden. Half Nederland had trouwens zo'n ding in de kamer staan. Ik weet niet of iemand zich dat rampzalige apparaat nog kan herinneren. Hij stond in de woonkamer, tussen de schuifdeur en de piano. Het ding bestond uit een rechtop staand, gegolfd stuk bamboe, waaraan drie grote ringen waren vastgemaakt. In die ringen konden

bloempotten worden gezet. Het geheel stond op drie wankelende poten en was zo topzwaar dat uiterst geringe verstoringen het geval konden laten kapseizen. Volgens mijn vader was doordringend er naar kijken soms al voldoende om de bloempothouder te laten omdonderen. De bloempotten kletterden dan met veel geweld op de vloer en de aarde en planten vlogen alle kanten uit. Mijn vader ging dan zuchtend een veger en blik halen om de hele boel op te ruimen, de bloempotten te vullen en het geval weer rechtop te zetten. Toen de bloempothouder voor de vijftiende keer was omgelazerd, werd er een Udosiaanse maatregel verzonnen om herhaling te voorkomen. Er werd een stuk elektriciteitsdraad (met de gekleurde isolatie er nog om, om misverstanden over de herkomst uit te sluiten) om de top van de bloempothouder gewikkeld en vervolgens met een flinke schroef aan de deurstijl bevestigd. De bloempothouder stond daarna scheef, maar is niet meer omgevallen.

Preppers

Op het TV-kanaal Discovery gaat het de laatste tijd dikwijls over zogenaamde 'preppers', mensen die zich in hun vrije tijd voorbereiden op de Apocalyps, de eindtijd, die er volgens hen onafwendbaar aan zit te komen. Die bestaat volgens die preppers uit de gevolgen van een inslag van een reusachtige meteoriet of het uitbreken van de derde wereldoorlog, maar de laatste tijd blijkt het falen van het internet of het geluidloos ineenzakken van het financiële stelsel al voldoende te zijn om in eigen tuin de schuilkamer maar eens op te gaan zoeken en de eerste noodrantsoenen aan te spreken. Op GOOGLE heb je een website die 'survive the apocalypse' heet en waar je aanwijzingen vindt over wat je in je schuilkamer minstens moet hebben om het een tijdje te kunnen uitzingen. Naast uitbrekgereedschap, de onvermijdelijke kettingzaag en tabletten om water te zuiveren bleek een mondharmonica onontbeerlijk in barre tijden van zelfredzaamheid.

Voor mij zou zo'n advies rampzalig uitpakken. Ik ben op een mondharmonica nooit verder gekomen dan een gekmakend mieieieie-mauauauau en zou ongetwijfeld na korte tijd door razende medebewoners de bunker zijn uitgelazerd. Overigens nemen sommige preppers hun maatregelen wel erg serieus. Op de TV was een man te zien die een enorme kuil in zijn land had laten graven, daar drie afgekeurde autobussen in gereden, die aan elkaar had laten lassen en er toen een dikke laag aarde overheen laten schuiven. Die autobussen zaten barstensvol etenswaar en andere zoi, je kon er nauwelijks in lopen. Toen mijn moeder naar het verzorgingshuis zou gaan, moest ons ouderlijk huis worden ontruimd. Bij een onderzoekstocht door het huis bleek er op zolder een flink aantal dozen olijfolie, zeepeoder, blikken vlees en meer van dat soort zaken te zijn opgestapeld. Dat bleek daar te staan met het oog op het uitbreken van de derde wereldoorlog. Een mondharmonica lag er trouwens niet bij. Ons vader was een prepper avant la lettre, bleek toen. Tja, zo'n hongerwinter vergeet je niet snel.

Pop

Mijn kleinzoon Dex heeft een vriendje genaamd Mees, dat een beetje eigenaardig is. Tenminste, zo zouden we het in mijn jeugd hebben genoemd. Tegenwoordig heeft zo'n karakterkleuring een lange Latijnse naam van vijf lettergrepen met een bijbehorend behandelplan, opgesteld door een dure medisch specialist en een zak medicijnen. Het vriendje had een pop. Dex wilde ook een pop en koos uit een grote doos speelgoed die we nog hebben van onze kinderen, de gloeipop. De pop is nog van mijn dochter geweest. Het ding heeft een rond plastic hoofd dat vriendelijk licht en waarin een lampje zit. In haar rug heeft de pop een ritssluiting en als die opentrekt zie je een batterij en een schakelaartje. Als je op het schakelaartje drukt gaat de kop van de pop gloeien en verspreid in het donker onder de dekens een zacht licht. Het hielp mijn dochter op die manier door perioden van angst en slapeloosheid. Het lampje deed het na ruim dertig jaar nog steeds en nu helpt de pop Dex in slaap.

Alleen

In de krant stond een stukje van een beeldend kunstenaar: Tinkebell, iemand die eigenlijk Katinka Polderman heet, geen naam voor een beeldend kunstenaar; voor niemand eigenlijk. Tinkebell is nog even wereldberoemd geweest omdat ze de vacht van haar kat had gebruikt om er een handtas van te maken. Ze had, mogelijk opzettelijk, niet verteld dat het dier al dood was toen ze dat deed. Het ontketende een storm van woede van mensen die zich dierenliefhebbers noemen, een ras dat ik wantrouw. Tinkebell werd door die lui met een gruwelijke dood bedreigd. Ik ben van mening dat als je tegenwoordig niet een keer of wat met de dood bent bedreigd, je eigenlijk weinig voorstelt. Zeker niet als kunstenaar. Maar dit allemaal terzijde. Tinkebell had iemand ontmoet die haar vertelde dat als hij bij het snijden van bijvoorbeeld een paprika een stukje op de grond had laten vallen dat daardoor oneetbaar werd, hij het altijd in tweeën sneed voordat het in de groenbak belandde, zodat het arme stukje paprika niet alleen zou zijn.

Of er mensen waren die dit herkenden. Een horde van twitteraars reageerde. Er was iemand die zichzelf wijsmaakte dat het dekbed dat ze nooit gebruikte - wat natuurlijk droevig is voor een werklustig dekbed - en dat dus altijd in een kist op zolder zat, vriendjes was geworden met die kist en er daarom helemaal niet uit wilde. Het lijkt allemaal raar, maar lees nu eens dat boek van die Japanse opruimgoeroe: Marie Kondo, die beweert dat je je sokken niet op een bolletje moet opvouwen omdat ze dan gespannen en ongelukkig worden. Hoe dan ook, mijn vrouw heeft een nicht die dwangmatige trekjes vertoont en vertelde dat ze de knijpers, als ze de was aan een lijn hangt, altijd twee aan twee op kleur vastzet. Als dat niet lukt raakt ze ontregelt. Ik vertelde dat aan een groepje mensen en de vrouwen in dat gezelschap herkenden dit onmiddellijk en zeiden dat ze dat ook deden. Wat is hier gaande?

Het Ei, God en de Consultatie

Mijn kleinzoon Kas krijgt, zoals het een gezond kind van zijn leeftijd betaamt, belangstelling voor dinosauriërs. Hij heeft al een kleine plastic tyrannosaurus (Rex) gekregen, maar wil er vanzelfsprekend meer. Daarom kreeg hij een paar weken geleden een groot dinosaurusei waarin een flink aantal barsten zaten. De bedoeling was dat het ei 24 uur in water werd gelegd, waarna de schaal uit elkaar zou vallen en een dinosaurusbaby zou worden geboren. Nu is 24 uur voor een kind als Kas ongeveer wat een jaar of twee voor mij is. Hij wilde het ei dan ook onmiddellijk open maken om te zien wat er in zat. Er werd door zijn moeder op hem ingepraat, het ei werd in water gelegd en viel de volgende dag inderdaad uit elkaar. Op de doos waarin het ei zat was een stralende baby-dino afgebeeld, maar dat bleek in werkelijkheid nog al tegen te vallen. Mogelijk was er te snel water in het ei gedrongen, maar wat er tevoorschijn kwam was een kleverig en flodderig gedrochtje, dat maar in weinig leek op de montere verschijning die op de doos stond afgebeeld. In de gebruiksaanwijzing stond dat de baby dinosaurus ook in water moest worden gelegd waarna het beestje zou gaan groeien. Zijn moeder heeft maar vlug een andere dinodaris gekocht en die aan Kas gegeven.

Kas zit in Barendrecht op een Christelijke school, die daar ook nog wat aan doet. Maar soms lopen er bij hem wat verhalen door elkaar. Zo had hij het laatst over Adam en Eva die van een vergiftigde appel hadden gegeten. Maar de almacht van God is goed tot hem doorgedrongen, al heeft daar soms wat overdreven verwachtingen van. Zo zegt hij zo nu en dan dat hij wel een broertje zou willen, of, als dat te moeilijk is, een zusje. Laatst stonden zijn moeder en hij bij een voetgangers oversteekplaats te wachten tot het 'groen' werd. 'God zou toch voor ons een baby kunnen maken', zei Kas plotseling. 'God kan alles, die kan mensen maken, dus ook baby's'. 'God', riep hij plotseling recht naar boven, 'wil jij voor ons een baby maken?'

Vorige week moest Kas met zijn moeder naar het consultatie bureau. Eén van de tests die hij daar moest afleggen was over een rechte lijn lopen die daar op de grond was aangebracht. Het deed mij denken aan een test die de politie gebruikt om te kijken of automobilisten te veel gezopen hebben. Kas weigerde aan die

proef zijn medewerking te verlenen, zodat de bureau medewerkster een list verzon. 'Stel je voor dat het een brug is die over een rivier ligt', zei ze tegen Kas. Onder die omstandigheden wilde hij het wel proberen en het lukte ook meteen. 'Nu moet je over de lijn heen en weer springen', zei de mevrouw van het bureau. 'Ja, maar wacht eens even', zei Kas, 'dan val ik in het water en ik kan nog niet zwemmen'. En deze keer bleef hij er bij: hij deed het niet.

Graf

Deze week heb ik een halve dag uitgetrokken om een graf op te knappen. Het was het graf van John. Die ken jij niet en ik ook nauwelijks. Het graf bevindt zich op de begraafplaats van Hendrik Ido Ambacht en aangezien mijn woonplaats overzichtelijke metingen heeft, is het niet zover van mijn huis. Vijf minuten fietsen. Mijn dochter had om het karweitje gevraagd. Zij kende John beter dan ik, omdat zij een tijdje bij hem en zijn vriendin Sonja in huis heeft gewoond. Dat huis was een zogenaamde eengezinswoning en mijn dochter kon de zolder betrekken. John was een beetje te dikke jongeman, ergens in de dertig, met een nog al grote mond, die hij dikwijls te ver opentrok tegen zijn vriendin Sonja. Hij had een aangeboren hartkwaal, die hij aanjoeg door ongeremd te drinken en te roken, iets wat hem uiteindelijk fataal werd. Sonja zag er wel aardig uit, maar was bijna twee meter lang, waardoor ze in lengte John de baas was, maar mentaal niet goed tegen hem op kon. Er waren nogal wat spanningen tussen die twee, waardoor ik, als ik daar was, voortdurend het gevoel had in een aflevering van de dramaserie: 'Goede tijden, slechte tijden', verzeild te zijn geraakt. Dat gevoel hadden Sonja en John trouwens zelf ook, zeiden ze toen ik er een keer een opmerking over maakte. Ze zijn niet lang daarna uit elkaar gegaan en mijn dochter kwam weer even thuis wonen, samen met Sonja, die het over ons huis als over dat 'poppenhuis' had. Speciaal voor haar moest ik de douchekop vijftig centimeter hoger instellen.

Ik was in die tijd net gepensioneerd en had wel tijd om de zolder bij Sonja en John bewoonbaar te maken en wat meubeltjes voor mijn dochter te timmeren: een bed, een tafeltje een zitbankje, dat soort spul. Ik heb daar dagen lang biezen matten aan elkaar zitten naaien. Overdag was iedereen weg en met een radiootje erbij was het wel uit te houden. Op een dag was het bindgaren op waarmee de matten aan elkaar genaaid moesten worden. Ik ging op zoek in keukenkasten en laden, vond geen bindgaren, maar uiteindelijk wel een boekje met dwingende aanwijzingen voor een opwindender seksleven. Ik kon het niet nalaten erin te kijken. Daaruit bleek dat er van Sonja werd verlangd tijdens 'de daad' haar tenen in haar nek te leggen, maar de rol van John in dat acrobatische nummer werd mij niet duidelijk.

En nu lag hij dus onder 'de groene zoden'. Nou ja, eigenlijk zelfs dat niet. Er stond een lullig heggetje rond zijn graf en een hoop onkruid, met aan het hoofdeind een dikke glazen plaat waaruit kunstmatig een stuk was afgebroken, mogelijk een symbolische verwijzing naar zijn plotselinge dood. 'Dichterbij dan ooit' stond er in de plaat gegraveerd en er onder zijn naam. Aan de toestand van zijn graf te zien, was 'Verder weg dan ooit' toepasselijker geweest.

Hoop

Ik hoop dat jullie het beter krijgen dan wij, zei mijn vader wel eens. Ik las een tijdje terug dat voor de eerste keer in de geschiedenis ouders nu denken dat hun kinderen het niet beter zullen krijgen dan zij. Wat bedoelde mijn vader met 'het beter krijgen'?. Hij maakte een grote economische depressie en een wereldoorlog mee. Hij had in allerlei opzichten een armoedige jeugd en ook later was het niet vet soppen met zeven kinderen. Het ziet er inmiddels niet naar uit dat ik nog een wereldoorlog ga meemaken. Een economische depressie, te vergelijken met wat er in jaren '30 gebeurde, zit er ook niet zo erg in. In materieel opzicht hebben al hun kinderen het stukken beter gekregen dan mijn vader en moeder. En dat niet alleen in materieel opzicht, maar in alle opzichten.

Maar hebben mijn kinderen het beter dan ik het had? Zeker wel. En denken zij dat hun kinderen het beter zullen krijgen dan zij? Ik moet het toch eens vragen. We denken bij 'beter krijgen' nog al snel aan materialisme: meer, verder en groter. Meer spullen, grotere huizen en nog verder reizen. Ik weet nog dat mijn vader na lang nadenken en sparen één langspeelplaat kocht. Kostte 45 gulden, te vergelijken met nu zo'n 145 euro. Er stond één pianoconcert op. Nu kan ik op internet op het YouTube kanaal meer dan 100 pianoconcerten van een perfecte kwaliteit beluisteren en helemaal gratis. En zo zijn er nog heel wat andere verworvenheden van deze tijd. De hoop van mijn vader is in vervulling gegaan, maar het belangrijkste is dat wij in dit land geen oorlog hebben meegemaakt.

Gratis

Als we bij de schoonzus van Marlies op bezoek zijn wil Kas altijd kijken bij de overweg van de Nederlandsche Spoorwegen die daar in de buurt ligt. Dat wilde hij al vanaf de tijd dat hij een beetje kon lopen. Over de afstand van 500 meter deden we toen soms een half uur omdat alles wat we onderweg tegenkwamen aan een nader onderzoek moest worden onderworpen. Steentjes moesten worden opgehaald en bewaard om later in een sloot te gooien, grashalmen en ander groen geplukt en onderzocht, takjes afgebroken en meegenomen. Omdat ik inmiddels wel weet hoe een grasspriet er uit ziet, nam ik later wel eens een voetbal mee omdat het dan een beetje beter opschoot.

We kregen strenge instructies mee om niets op de rails te leggen of om er tussen te gaan staan als er een trein aan kwam. Voor die laatste eis had ik wel begrip, voor de eerste minder. Mijn verweer dat mijn vader, toen ik klein was, ook wel eens een spijker of een cent op de rails legde, werd afgedaan met de opmerking dat mijn vader altijd al een gestoorde figuur was geweest. Ik moet zeggen dat er nu gelukkig meer treinen reden dan in mijn jeugd het geval was geweest. Wij gingen dikwijls op zondagmiddag naar een onbewaakte spoorwegovergang in de buurt van het station Schiedam en moesten dan soms een half uur wachten voor er weer een trein kwam. In die tijd werden de seinen en wissels nog met ijzere draden en met de hand bediend. De komst van een trein was merkbaar doordat een grote pijl op een seinpaal met een reutelend geluid omlaag ging staan of juist omhoog, dat ben ik even kwijt. Na de zesde trein hielden Kas en ik het voor gezien en gingen we nog even bij de spoorbrug kijken die een eindje verderop lag. Daarna liepen we naar het dorp Kethel waar Kas bij de kerk wilde kijken, omdat daar dode mensen lagen. Hij is nogal bezig met het mysterie van de dood, net als mijn dochter vroeger, die wilde ook altijd op kerkhoven kijken. Ik zei dat ik niet wist of daar een kerkhof was, maar Kas zei dat hij dat wel even ging vragen bij een vrouw en een man die een eindje verderop in een tuintje stonden te harken. Hij wordt niet gehinderd door verlegenheid, een mooie eigenschap die je leven een stuk gemakkelijker maakt. 'Mevrouw, liggen er bij de kerk dode mensen?', vroeg hij aan de vrouw. 'Niet bij de kerk, maar aan de overkant is een kerkhof', zei ze. Toen we er heen liepen draaide Kas zich nog even om: 'Mevrouw, het is toch wel gratis?'. Maar de laatste tijd wil mijn dochter niet meer dat we met Kas naar een kerkhof gaan, hij kan er 's nachts niet meer van slapen.

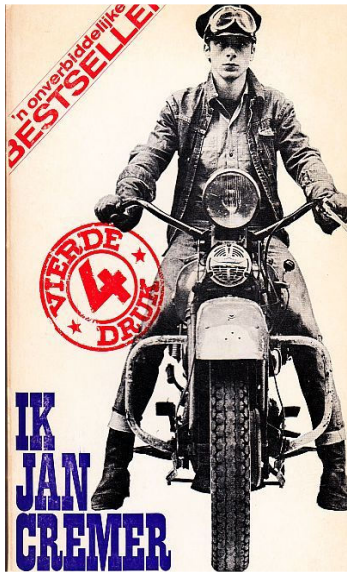
Gristelijk

Mijn kleinzoon Kas ging deze week voor het eerst hele dagen naar de basisschool. In mijn tijd heette dat kleuterschool. Mijn broer Frans en ik maakten daar puzzels, vlochten papierstroken en legden blokjes. Ook gingen wij op commando slapen. Nou ja, we deden alsof. We dronken lauwe schoolmelk door een rietje, de reden waarom mijn vrouw nog steeds geen melk drinkt. De gaatjes in de doppen van de melkfles, waar het rietje doorheen ging, werden er door de schooljuffrouw met een scherp gepunt potlood ingeprikt. Sommige juffrouwen hadden in dat prikken een grote virtuositeit bereikt. Je ziet dat soms ook in poffertjestenten, waar met poedersuiker bestoven mannen met een onwaarschijnlijke snelheid poffertjes omkeren, als ze aan één kant bruin zijn. Kas gaat naar een Christelijke school. De openbare school, die van de heidenen dus, is er naast, maar is minder gezellig ingericht en er heerst, volgens mijn dochter, een ander regime.

'Gezellig ingericht' was in mijn tijd geen reden om naar een bepaalde school te gaan. Scholen leken wel ontworpen door architecten die ook naam hadden gemaakt in het bouwen van bunkers en gevangenissen. Als Kas uit school wordt gehaald zie je hetzelfde tafereel als toen ik ruim veertig jaar geleden, mijn broer uit school ging halen. Er kwamen toen tweehonderd dezelfde blonde jongetjes naar buiten gerend. Ook nu kostte het wat moeite Kas daaruit te halen. Gisteren had hij een liedje geleerd, waar iets van Gods Geest doorheen zweefde: Denk aan mij als ik boos ben. Denk aan mij als ik slaap. En er was ook nog iets over een Onze Lieve Heers beestje, zei Kas, die duidelijk nog moet wennen aan de Gristelijke wending in zijn leventje.

Ik Jan Cremer in Afrika

Gisteren las ik dat het Stedelijk Museum in Amsterdam erg blij was om het originele ontwerp van de omslag van het boek 'Ik Jan Cremer' in haar collectie

te kunnen opnemen. Even in herinnering brengen: je ziet op die omslag Jan Cremer zelf, gezeten op een Harley Davidson, met een kekke motorbril op het voorhoofd. En uiteraard zonder valhelm. Hij had ook nog een leren jekkie en een spijkerbroek aan. Nú lopen ook hoogleraren en bankdirecteuren in zo'n outfit, maar toen (1960) was dat iets héél bijzonders. Voor wie het boek niet heeft gelezen: het schaamhaar komt bij wijze van spreken tussen de bladzijden uit en de taal die in het boek wordt gebruikt hoort beslist thuis in de Lange Dijkstraat, zou mijn vader hebben gezegd. Alle reden dus om het te kopen en mee te nemen op een lange zeereis naar Afrika. Nou was dat boek nog al bekend geworden, vooral door de provocerende uitspraken van Jan Cremer zelf, zoals: 'Rembrandt? Wie is dat? Ik hou niet van voetballen'. Ook hing hij een keer een schilderij van hem (toen net achttien jaar geworden) op een expositie, met een prijskaartje eraan: fl.1.000.000,-

Ik was dus bang dat iedereen aan boord het boek zou willen lenen, waarna het, als het al terug gebracht zou worden, onder de onuitwisbare en verdachte vlekken zou zitten. Maar voor de kok van het stoomschip 'Averdijk', waarmee we die reis naar Afrika maakten, wilde ik wel een uitzondering maken. De kok was een alcoholist die per dag een doos bier verstouwde, maar die erg lekker kon koken en heel weinig boeken las, zelfs nauwelijks kookboeken. Ik deed een omslag om het boek, zodat het voorblad niet zichtbaar was: 'Kantoorboekhouden voor beginners', had ik op de kaft geschreven, een titel waarvan ik dacht dat die voor potentiële leners afschrikwekkend genoeg zou zijn.

100.000 pietermannen

Op de foto staan twee mannen en een motor, genomen rond 1935. In de man die links naast de motor staat, meen ik mijn vader te herkennen. Maar wie is de man rechts? De mannen lijken op elkaar en dus zal het wel mijn oom Harry zijn. Hij staat er anders bij dan mijn vader: arm in de zij, één been naar voren, besluitvaardige blik. Geen twijfel aan: die motor is van hem. Dat kan kloppen: oom Harry heeft volgens mijn vader eens de hoofdprijs in de Staatsloterij gewonnen. Dat waren toen ook al 100.000 pietermannen! Helaas, of misschien gelukkig, gezien de afloop van deze geschiedenis, had hij maar een tiende lot, dus 10.000 vooroorlogse guldens in de knip. Wat daarmee te doen?

Mogelijkheden zat: oom Harry kocht een motor en daarna een filmcamera, projector en doek, om zijn avonturen vast te leggen. Spullen kunnen je gelukkig maken, al duurt dat meestal niet lang, maar ook ongelukkig en dat duurt dikwijls veel langer. Want motorrijden is gevaarlijk, dat is nu zo, maar in 1935 of daaromtrent al helemaal, zoals ook oom Harry ontdekte toen hij met zijn motor

bij een ongeval betrokken raakte. Goede helmen bestonden niet en doelmatige kleding evenmin. Ook van snelheidsbeperkingen had de regering in 1935 nog weinig werk gemaakt, zodat je in de stad 100 mocht rijden en men deed dat ook. Zoals op de foto is te zien geeft mijn vader blijk van een zekere doodsverachting, door er van uit te gaan dat een alpinopet bij een ongeval voldoende hoofdbescherming biedt. Wat oom Harry op zijn hoofd heeft is onduidelijk door de motorbril die hij op heeft, maar een integraalhelm is het zeker niet.

Of het bij deze gelegenheid was weet ik niet, maar mijn vader heeft mij eens verteld dat hij achterop de motor van zijn broer Harry een ritje langs de Schie heeft gemaakt. Er lagen daar hoge gebogen bruggetjes in het parcours, waar Harry, waarschijnlijk onder invloed van jeugdig brille, met flink wat gas overheen denderde. Hij had niet in de gaten dat mijn vader daarbij los kwam van het zadel en alleen omdat hij de beugel er voor goed vasthield voorkwam dat hij werd gelanceerd.

Het gebruik van de filmcamera had minder dramatische gevolgen, maar was toch ook niet zonder problemen. Wij vinden het tegenwoordig volstrekt normaal dat je, nota bene met je telefoon, honderden messcherpe foto's kunt maken, zonder je te hoeven bekommeren over lichtsterkte, diafragma, tijdstellingen, lichtgevoeligheid van de film en nog zo wat zaken. Dat moest in 1935 allemaal met lichtmeters en tabellen met de hand op het toestel worden ingesteld en daar waren zelfs speciale cursussen voor. Vooral bij het filmen was dat instellen een ongemakkelijke zaak, want dan kon het gebeuren dat wat je wilde filmen al ver achter horizon verdwenen was als jij net je apparatuur klaar had. Of hij ook zo'n cursus had gevolgd weet ik niet, maar mijn vader vertelde dat Harry eens een film had gemaakt van een kerkelijke processie, maar daarbij niet goed had gelet op de opname snelheid van de camera. Die snelheid was te laag en het gevolg was dat bij de vertoning van de film de deelnemers aan de processie, inclusief de dragers van het monstrans en de bijbehorende baldakijn, tot groot plezier van de aanwezigen, in gestrekte draf voorbij renden.

Hannover Messe (1)

Geen idee waarom Gerard wilde dat ik naar de Hannover Messe ging. Gerard was mijn baas bij de A.V.R, mijn laatste werkgever. Een echte macho, zo zag Gerard in ieder geval zichzelf. Groot, stevig postuur en met een dikke kop met golvend grijs haar, was hij iemand die door vrouwen van middelbare leeftijd

waarschijnlijk een aantrekkelijke man werd gevonden. Dat waren trouwens niet de vrouwen waar Gerard op viel. Toen ik bij het bedrijf kwam solliciteren kwam hij me in de gang tegemoet, met opgezette borst en zijn hoofd zo ver in zijn nek dat hij bijna achterover viel. 'Een stotse haan', zou mijn vader zeggen. Later begreep ik dat hij die houding aannam om te testen of ik daar onzeker van werd. Gerard kon slecht overweg met mensen die bang van hem waren. Ik was op oneigenlijke gronden erg zeker van mijn zaak. Ik had net een cursus management afgerond en zou die mannen bij de A V R eens een poepie laten ruiken, dacht ik. Dat gebeurde trouwens ook, vooral Gerard was onder de indruk van mijn kennis en zelfvertrouwen en dat is eigenlijk in de jaren daarna ook zo gebleven, ook toen daar geen enkele reden meer voor was. Het bewees weer eens de waarde van een eerste indruk.

Ik had geen trek in die Hannover Messe, ik ken dat soort evenementen, in de Jaarbeurs in Utrecht had je ze ook. Een paar uur is het wel aardig, maar daarna wordt het een eindeloze rij van min of meer dezelfde schakelkasten, motoren, pompen, slangen, ventielen, leidingen en dat soort gesnor. En slap ouwehoeren en dure drankjes drinken met de standhouders, tenminste als je klant bij ze bent. De Hannover Messe leek me hetzelfde, maar dan tien keer zo groot. De laatste keer dat ik in de Jaarbeurs was, was het buiten warm en zonnig, echt weer om in Utrecht op een terras achter een glas ' Heerlijk Helder Heineken ' te gaan zitten. Maar ik was er met mijn baas: Jan van de Bent en nog wat collega's. Jan was nog al een dienstklopper die vond dat wij tot einde werktijd daar moesten rondlopen, zinnig of niet. Om een uur of drie had ik het helemaal gezien en door de warmte begon de gedachte aan een koude pils hallucinerende vormen aan te nemen. Bij nog een keer eenzelfde stand verschanste ik mij achter een flink schakelbord tot iedereen uit het zicht was, ging 'on the double' in tegenover gestelde richting naar de uitgang en zat even later inderdaad in het zonnetje aan de gracht met een 'kouwe klets' binnen handbereik. 'Waar was jij nou gisteren', vroegen mijn collega 's de volgende dag. 'Waar was ik?', zei ik met goed gespeelde verbazing, 'waar waren jullie?'. Ze traptten er in. Geloof ik.

Hannover Messe (2)

Ik had dus geen trek om naar de Hannover Messe te gaan, maar Gerard, mijn baas, stond er op dat ik mij op de hoogte stelde van de nieuwste technologische ontwikkelingen. Ik geloof waarachtig dat hij dacht mij daar een plezier mee te doen, want mijn collega Ron mocht niet mee. Gerard had een beetje de pest aan Ron, sinds die drie offertes had aangevraagd voor onderhoud aan de drie schoorstenen van ons bedrijf. Bij schoorsteenonderhoud denk je al gauw aan zo'n mannetje met een eind touw op z'n rug met een loden bal en een bezem er aan, maar deze schoorstenen waren honderd meter hoog en dan red je het niet met een eindje touw en een bezem. Die drie offertes waren verplicht, maar Gerard had een 'short cut' met de directeur van een onderhoudsbedrijf georganiseerd. In ruil kreeg hij daarvoor tegen de Kerstdagen een dikke enveloppe en door de actie van Ron dreigde die enveloppe in gevaar te komen.

Die Gerard stal als de raven en hij was niet de enige. Hij zei dat ik het VVV in Hannover maar moest bellen, die hadden wel een hotel voor me. Tot mijn genoegen was er in heel Hannover en omgeving geen hotelkamer meer beschikbaar. Jammer, maar ik kon dus niet. Maar zo gemakkelijk kwam ik er niet vanaf. Gerard weer: ga nou in Hannover naar het VVV en vraag om een kamer bij een particulier. Hebben Pieter en ik een paar jaar geleden ook gedaan. Pieter was de chef van het bedrijfsbureau. Toen zaten we in een groot tuinhuis bij een villa. Geweldig geweest, zat ook nog een mooie tuin omheen. Ik naar Hannover, met de trein. Bij het VVV hadden ze inderdaad een adres, het was niet eens ver van het centrum. De straat viel wat tegen, van de villa's waar Gerard het over had gehad geen spoor, laat staan van tuinhuisjes met een tuin er om. Er stonden grijze woonkazernes in DDR stijl, ze zagen er uit alsof ze standaard waren voorzien van ingebouwde geheime microfoons. (90% van de DDR inwoners heeft een bandrecorder in huis, maar 10% weet dat ook.) Bij het opgeven nummer belde ik aan. Een man, die het overbodig had gevonden om een overhemd aan te trekken, waardoor een overdreven hoeveelheid borsthaar zichtbaar werd, deed open. 'Nah, was müssen sie denn

hier?'. Ik legde uit dat het Fremden Verein... op dat moment ging een deur open en kwam een vrouw naar voren in gezelschap van twee keffende hondjes, een blauwe walm en een lucht alsof er oude schoenen werden gebakken in afgewerkte motorolie. Je hoort wel eens van mensen die op zo'n moment acute ademhalingsproblemen krijgen. Ik heb daar gelukkig niet zo'n last van, maar het scheelde niet veel. De vrouw begon met een scheve mond in het Servo-Kroatisch een verhaal tegen mij op te hangen, zich daarbij wankelend vasthoudend aan de deurpost. Ik dacht op dat moment dat het Servo-Kroatisch of een vergelijkbaar weerbarstig dialect moest zijn, alleen gesproken in afgelegen dalen van de Karpaten, ik verstond er in ieder geval geen reet van. Ik knikte maar eens vriendelijk, want ik realiseerde me dat ik op dat tijdstip geen kant meer uit kon. Gelukkig was de kamer die voor mij was bestemd, schoon en aan de straatkant en konden de ramen open. De volgende morgen bleek dat de vrouw gewoon dronken was geweest, ze sprak bij het ontbijt, bij het serveren van een gekookt ei, glashelder Duits. Volgende keer meer hierover.

Hannover Messe (3)

Ik zat dus in een pension in Hannover, om naar de Messe te gaan en mijn technische kennis bij te spijkeren. 's Avondslaat werd er nog aan de voordeur van het pension gebeld. Het bleken twee Israëlische mannen te zijn, op zoek naar een slaapplek. De eigenaren van het appartement hadden geen bezwaar tegen hun komst, hoewel ik zelf dacht er geen ruimte meer beschikbaar was. 's Morgens bleek dat ze hun bed aan de mannen hadden afgestaan en zelf op grond in de keuken waren gaan slapen. Het werd gezellig vol dus. Onder de ramen van mijn kamer was een vensterbank, met daarop een rij plantjes in potten die op boekjes stonden. De boekjes waren allemaal van de Duitse schrijver Konsalik: 'Liefde op de steppen', 'Kaukasische nachten met Natasha', 'Hete zomers met Katinka', dat werk. Misschien was de pensionhoudster door deze boekjes wel aan de drank geraakt, wie zal het zeggen. Ik had ook een boek meegenomen: 'Inside the Third Reich', de autobiografie van Albert Speer, wat mij wel terzake leek. Maar het boek was nogal dik en dus niet zo gemakkelijk mee te nemen. Ik bedacht dat ik op die Messe wel eens ergens wilde gaan zitten en dan was het leuk als ik iets te lezen had. De 'Kaukasische nachte mit Natasha', kon je gemakkelijk in je zak steken en ik wilde ook nog iets aan mijn Duits doen, dus de bloempot moest het dan maar even zonder lectuur stellen. Ik nam Natasha dus gezellig mee naar de Messe.

Ik had wel eens wat kritieken gelezen over de tegenwoordige industriebeurzen. Eén van de opmerkingen was dat je vroeger op dergelijke evenementen indrukwekkende producten zag van de moderne techniek, indrukwekkend op een bijna lijfelijke manier. Reusachtige en ontzagwekkende machines, die werkend te zien waren. In een boek kwam ik een beschrijving tegen van de Amerikaan Henry Adams, die in 1925 de wereldtentoonstelling in Londen had bezocht en onder de indruk was geraakt van een reusachtige elektromotor die daar draaide. Hij schreef: 'Het draaien van de aarde zelf leek minder indrukwekkend dan dit enorme wiel, dat op nog geen armlengte afstand met duizelingwekkende snelheid ronddraaide en heel zachtjes ruiste - een fluisterend zoemende waarschuwing om toch vooral uit ontzag voor zo'n macht een haarbreed afstand te houden'. Spoorwegen waren in die tijd de belangrijkste vorm van vervoer en de meeste bezoekers van de expo kwamen per trein. Een middelpunt op de tentoonstelling was 'Railroads on Parade', een spectaculair gebeuren waarin de geschiedenis van de spoorwegen werd getoond.

Behalve historische locomotieven waren er inzendingen van belangrijke spoorwegmaatschappijen. Zo had The Pennsylvania Railroad het laatste snufje van techniek: zijn S1 locomotief opgesteld, met rollen onder de drijfwielen waardoor de machine elke dag werkend te zien was, stilstaand bij een machine snelheid van 100 kilometer per uur. Op de Hannover Messe niets daarvan. Op bijna iedere stand computers en beeldschermen. Erg knap en doordacht, maar van lijfelijk ontzag was geen sprake. Ik had nog een gesprek met een man uit de DDR die daar met een Russische PC stond. Het ding liet zien hoe de spanningen in een brug verliepen als er een trein over reed. Ook erg knap, maar het apparaat had de vormgeving van een gebutste ijzeren gereedschapskist. Dat heb je meer met dat Russische

spul: het werkt allemaal wel, maar het ziet er uit alsof de tweede wereldoorlog er nog mee gewonnen moet worden.

Uit een gesprek met de Israëliërs in het pension bleek dat zij speciaal naar de Hannover Messe waren gekomen om schemerlampen te kopen. Mogelijk kwamen die wel onder de indruk. Op het terrein stond een gebouw van 200 bij 200 meter, met twee verdiepingen, helemaal gevuld met schemerlampen. En zo waren er meer van die gebouwen. Ik had het na een uur of wat wel gezien, ging met Natasha op mijn knie ergens in een koffiehoeke zitten, nam een cappuccino en keek naar het gewoel om me heen.

De Pennsylvania Railroad Class S1 (PRR S1), alias 'The Big Engine' (7.200 pk)

Hannover Messe (4)

Ik denk dat ik van het bezoeken van industrie tentoonstellingen het fijne niet begrepen heb. Mogelijk ben ik ook teveel een dienstklopper, net als mijn baas bij het GEB en probeer ik toch iets op te steken van wat er allemaal te zien is. Dat was bij die Hannover Messe zo ontzaglijk veel dat er geen beginnen aan was. Ik denk dat de meeste bezoekers wel komen om hun technische kennis wat bij te spijkeren, maar vooral hun adresjes hebben waar ze bij een stand even kunnen gaan 'aanleggen' en 'innemen'. Anders dan op de Jaarbeurs in Utrecht had ik hier geen adresjes van leveranciers of standhouders en was ik ook niet van plan iets kostbaars te bestellen. Overdag op de Messe kon ik het wel uithouden met Natascha, die ik dicht tegen mij aan hield, maar erg lang kon zij mij niet boeien met haar gezeur over hete nachten.

's Avonds was een andere zaak. Wat te doen in Hannover? De kroeg maar in? Daar draait het meestal wel op uit, zo ook hier. In een of andere bierstube hadden ze ook wat te eten, dus daar maar heen. In Hannover was het trouwens koud, binnen was het warm, Natascha lag met haar hete nachten weer onder bloempot op de vensterbank in het pension, maar ik had het boek van Albert Speer bij me. Na de Duitse gehakte biefstuk met gebakken aardappelen ging ik daarin verder. In een hoek van de Stube zat een clubje oudere Duitsers met verhitte koppen met elkaar te praten, nou zeg maar schreeuwen. Waarschijnlijk liepen die ook één op vier. Ik ving flarden op van het gesprek: 'Wenn die Russen uns nicht gedroht hatten, hatten wir die Engländer ohne Schwierigkeiten ins Meer treiben können, verdammt noch mal! Ze zijn bijna uitgestorven die jongens, maar als ik zo'n oudere Duitser tegenkom vraag ik me altijd af bij welke afdeling van de SS, SD, Grüne Polizei, Einsatzgruppe of dat soort gespuis hij heeft gezeten. Beneden in de kelder naast de WC was een kegelbaan. Er stonden kastjes en een bord met mededelingen: 'Heute abend Bahnführer Schmidt und Gruppenführer Gerlach. Laat ze

maar blijven kegelen die mannen. Of voetballen. Dat is niet alleen voor hen, maar ook voor ons veel beter. Op de Messe had ik een uitnodiging van een busonderneming gezien die een tour in de omgeving van Hannover organiseerde. Aangezien mijn trein tegen het eind van de middag ging en ik geen zin had om weer naar de Messe te gaan kocht ik een kaartje voor de bus en ging met nog een aantal anderen de omgeving van Hannover bekijken.

Walra

In de krant stond laatst een citaat van Oscar Wilde: 'Het is bijzonder treurig dat er tegenwoordig zo weinig nutteloze informatie is'. Ik hoop met het onderstaande stukje een kleine bijdrage te leveren aan het opheffen van dit schrijnende tekort.

Op de radio was laatst een mevrouw te horen die een belangrijk deel van haar werkende leven in dienst van de firma Walra had doorgebracht. Dit deed mij denken aan Miep Schraage. Ik hoop dat er nu voor jou een wereld van onbegrip open gaat.

Walra?

Miep Schraage?

Walra én Miep Schraage?

Walra was een bedrijf dat de reden van zijn bestaan vond in het leveren van onmisbare huwelijksattributen, zoals daar zijn: handdoeken, lakens, slopen, tafelkleden en meer van dat gesnor, alles op keurige stapeltjes, bij elkaar gehouden met een zijden strik; aan meisjes die verlovingsplannen hadden, daaraan dachten of er tenminste op hoopten. Keurige stapeltjes glad gestreken textiel met een zijden strik er om, geen vrouw die daar niet voor door de knieën gaat. (*Oei Wout, dat soort opmerkingen kan echt niet meer!*) Walra deed dat overigens wel handig, met ongeveer dezelfde strategie als Tupperware. Zoals bekend stuurden die iemand langs om aan huis schaaltes, doosjes, potjes, bekertjes, bordjes en kopjes te verkopen, middels de *Tupperware party*.

Ik ben nou toch bezig, dus vooruit dan maar: zoals jullie weten zijn er drie echt grote gebeurtenissen in het leven van elke vrouw: haar trouwdag, de geboorte van haar eerste kind en haar eerste Tupperware Party. Walra liep op een gegeven moment klem, vanwege de veranderende maatschappelijke opvattingen rond de bescherming van persoonsgegevens en opvattingen rond het fenomeen huwelijk en vooral de verloving. Walra wist namelijk uit persoonsregisters welke meisjes op een leeftijd waren waarop een verloving waarschijnlijk op handen was en waar die meisjes woonden. Ze gingen dan gewoon even langs met de stapeltjes en de strikken. Niemand die zich er over bekreunde hoe Walra aan die gegevens kwam. Maar door de toenemende vrijheid in de jaren '70 verloofden steeds minder mensen zich en ook trouwen werd steeds meer vervangen door samenwonen. Daarbij kwam nog, dat ook in die tijd elke zichzelf respecterende magazijnbediende gewoon die hele handel van Walra op een vrije zaterdagmorgen bij IKEA kocht, in plaats van daar jaren voor te sparen. Einde Walra.

Maar nu Miep Schraage. Zoals uit de naam al blijkt, was Miep iemand die nu waarschijnlijk al jaren AOW heeft en dat klopt, het was een klasgenoot van mijn broer Frans, van de MULO. Voor zover ik me kan herinneren zag die Miep er best leuk uit en toen ik eens bij Frans informeerde of ze al een vriendje had sloeg die mijn hoop de bodem in, door te melden dat Miep haar cassette al had besteld. **Haar cassette al besteld!** Dat was ook zo'n mijlpaal. Als je die was gepasseerd, was je al bijna getrouwd. Zo'n cassette, ik meld het maar even, bestond uit een grote, luxueus uitgevoerde platte doos, gevoerd met zijde, waarin rijen messen, vorken, lepels, soeplepels, taartvorkjes en theelepeltjes, zij aan zij in slagorde lagen opgesteld, uitgevoerd in zilver of althans op zilver lijkend metaal. Het kostte toen een godsvermogen, een half jaarsalaris van een aankomend administratieve kracht, bedoeld als de eerste steenlegging van een levenslange en goddelijk gesanctioneerde huwelijksverbintenis. Mijn dochter en haar huisgenoot kochten hun bestek terloops bij Ikea, toen ze er toch waren, om wat andere spulletjes te kopen. Tja vrienden, we leven in een

verbijsterende tijd.

Herfst

Op een zondag waren we even naar Laren, naar het Singer museum. Het was mooi zonnig weer en onze rit ging door de Utrechtse Heuvelrug, waar bomen in de kleuren van een 'Indian Summer' mooi stonden te wezen. De kleuren van de schilderijen in het museum waren minder vrolijk. Veel donkerbruin, donkergroen, donkerblauw of gewoon donker. Mijn vrouw kreeg er bijna een depressie van. Je ziet wel eens huizen staan aan de rand van een bos, met bomen rondom, die zoveel licht wegnemen dat overdag binnen de lampen aan moeten. We zijn een keer in zo'n vakantiehuisje geweest. Dat was geen vrolijke belevenis. Als je wilde weten of de zon scheen moest je naar buiten en een stukje het bos uit lopen om te gaan kijken. Laren was vijftig jaar geleden een armoedorp met veel schapen, die op de zandgrond moeite hadden om van het kreupelhout dat er groeide in leven te blijven. Dat is tegenwoordig anders, want in Laren woont, naast de plaatselijke bevolking, het 'nieuwe geld', dikwijls patjepeeërs die op de beurs rijk zijn geworden. Dat geeft nog al wat spanningen met het lokale 'oude geld', dikwijls zelfgekozen armoedzaaiers die al decennia lang in Laren wonen en er langzaam uit worden gedrukt. Laatst was er weer een historische boerderij verkocht aan zo 'n nieuwe rijke, die het geval wilde platgooien om er een 'boerderette' op te zetten. Om het te vieren had hij zijn kennissen uitgenodigd, waaronder nog al wat leden van de 'Hells Angels', om eens even lekker met hun motoren door de tuin te rauzen voordat de aannemer met zijn werk begon. De oude garde zag dit met stijgende ontzetting aan en was 'not amused', stond er in de krant.

Koos

In het kader van de feuilleton: '**bazen in mijn leven**', dit keer de schijnwerper op Koos van Strien. Koos was mijn groepsleider bij het Ingenieursbureau Keynes in Schiedam, waar ik een paar jaar heb gewerkt als tekenaar-constructeur. Tekenkamers zagen er in die tijd heel anders uit dan nu, in feite bestaan ze niet meer, het zijn nu ontwerpbureau 's die vol staan met beeldschermen. Wij tekenden nog met potloden of REDIS pennen en later met Rapidograph Rotring pennen op grote vellen tekenpapier, haalden verkeerd gezette lijnen weg met een 'stukkje stuf' of krasten ze weg met een scalpel, op een verstelbaar tekenbord.

Een aantal bevoorrechten had zelfs een tekenmachine, wat in die tijd een opzienbarend technisch hoogstandje was dat nog een aantal jaren standhield tegen de oprukkende computer, maar daarna genadeloos het bij het 'grof vuil' werd gezet, samen met een aantal andere attributen uit die tijd. Toen ik mijn eerste ontwerptekening klaar had en dat bij Koos meldde, vond hij dat ik het wel goed en snel had gedaan, maar er zat volgens hem 'te weinig kleur' in mijn prestatie. Aangezien we alle tekeningen standaard met zwarte inkt maakten vroeg ik een beetje treiterig wat hij nou precies bedoelde? Het was mijn eerste misverstand met Koos. Er zouden er nog vele volgen. Eén ervan was de volgende: de Shell Raffinaderij, die een belangrijke klant van ons was, had een nieuw kantoorgebouw op het terrein laten zetten. Mogelijk zou er zelfs een tweede verdieping op komen, dat was nog niet duidelijk, maar Koos ging naar een bespreking waarbij dat zou worden beslist. 'Weet je wat je doet', zei hij, 'teken jij vast die verdieping erop, als ik terugkom laat ik weten of het doorgaat of niet'. Ik tekende die verdieping er op, maar moest daarna even weg. Toen ik terugkwam had iemand een groot kruis door de tweede verdieping op mijn tekening getrokken. Bij navraag bleek dat Koos dat had gedaan. Het was nogal wat werk, maar uiteindelijk had ik die hele verdieping weer van mijn tekening gehaald. Even later stond Koos naast me: 'Zeg, wat heb je nou gedaan?'. Ik: 'Die verdieping er weer af, er stond een groot kruis door'. Koos: 'ja maar, dat betekent dat het moet blijven staan!'

Hiep...

Verbazend hoe snel iets een traditie wordt. Zo kopen mijn dochter en ik elk oudjaar een staatslot omdat dan de hoofdprijs van 30 miljoen valt. Zoals ik al zei in mijn vorige bericht deden we een aantal keren vergeefs mee, maar deze keer hadden we prijs: 7,50 euries! Potverdikkie! *Hieperdepiep*, maar uiteraard niet *hoera*. Het schijnt iets typisch Nederlands te zijn, een loterij waarin je een 'eigen geldje' kan winnen. Als dat aan Amerikanen vertelt komen ze niet meer bij van het lachen. In andere landen gaan ze voor loterijen met maar één prijs en die is dan gigantisch hoog. In Spanje is er een: 'El Gordo', een naam die vaag doet denken aan een succesvol stierenvechter, met een hoofdprijs van 120 miljoen euro, kijk dan heb je nog eens wat. In Amerika kunnen ze er trouwens ook wat van: 300 miljoen dollar in de 'Power Ball'. Van het geld dat wij in 'El Nixo' hadden gewonnen kochten we een nieuw lot. Weer prijs: 7,50. Weer een nieuw lot. Nou hoop ik maar dat het nu wel iets wordt.

Met een bescheiden prijsje van een miljoen of tien zouden we al héél blij zijn. Mijn vrouw wil er niet aan denken om zoiets te winnen. Ze is er bang van geloof ik en misschien heeft ze wel gelijk. Iemand die bij de staatsloterij werkt en grote geldprijzen aan mensen mag uitdelen zei dat een vrouw die een paar miljoen had gewonnen zo bang werd dat ze in paniek in een hoek van de kamer kroop en er bevend over al haar leden door een gediplomeerd psycholoog uitgepraat moest worden. Waarom doen zulke mensen dan mee aan een loterij vraag je je af. De meeste mensen die een grote prijs winnen doen trouwens weinig met dat geld. Ze zetten het heel saai op de bank of beleggen het en dat is dat. Ze blijven meestal werken in dezelfde baan en houden dezelfde levensstijl aan. Soms gaan ze wel in een groter en luxer huis wonen maar als het even kan in dezelfde buurt. Dikwijls nemen hun zorgen toe: ze zijn bang dat ze hun geld kwijtraken.

Iemand die 4 miljoen gulden had gewonnen kon er niet toe worden gebracht iets met dat geld te doen. Na veel praten deed hij zijn oude auto weg en kocht een zelfde gebruikte, met minder kilometers op de teller. Ook krijgen mensen die grote geldprijzen hebben gewonnen nog al eens te maken met jaloezie van kennissen of familie. Ik ben daar niet zo bang voor. Ik weet dat jij het mij van harte gunt als ik tien miljoen win en daarover niet gaan zeiken of zeuren of proberen een tientje van mij te lenen.

Rotje

Het geknal bij de jaarwisseling herinnerde mij aan het verhaal dat mijn buurman eens vertelde. In de jaren '70 had je na Nieuwjaar nog een week vakantie van school. Die werd gebruikt om allerlei streken uit te halen. Oude kerstbomen verzamelen was er één van. Hele veldslagen werden er om geleverd. Een andere bestond er uit dat jongens een hondendrol voor de deur van een huis op de stoep legden en daar dan een rotje in staken. Als dat allemaal klaar lag werd er aangebeld, onmiddellijk er na werd het rotje aangestoken en dan was het zaak om *pronto* weg te rennen. Bij een juiste timing werd degene die de deur open deed frontaal getroffen door rondvliegende hondenstront. In het verhaal van mijn buurman had een vriendje na wat zoeken de drol van een volwassen bouvier op de stoep gelegd. Hoewel de afmetingen hiervan de kans op succes aanzienlijk deed toenemen ging het toch mis, want toen hij had aangebeld en het lontje wilde aansteken bleek dit zo kort dat het rotje vrijwel onmiddellijk explodeerde. Het vriendje werd vol getroffen en de stront zat van zijn knieën tot in zijn haren.

Scheiding en wraak

In het maandblad 'Vrij Nederland' plaatsden ze in de zomermaanden tegenwoordig lezersbijdragen over een bepaald thema. Deze keer ging het over: 'En nu is het genoeg!'. Er was een bijdrage van een mevrouw die had ontdekt dat haar man 'vreemd ging'. Het was niet de eerste keer en zij vond dat het nu wel genoeg was. Zij ging de tuin in, verzamelde wat naaktslakken, lichte platte stenen op en ving pissebedden, hooiwagens, wormen en ander kruipend en wriemelend gedierte. Het hele zaakje werd in kom fijngemalen en diende als basis voor een saus die met tomatenpuree en wat knoflook bij de spaghetti werd gedaan. Toen de

man 's avonds thuis kwam kwam hij enthousiast de keuken in gelopen. De wraak mislukte in die zin dat de man de spaghetti heerlijk vond en kreunde van genot over de bijzondere smaak. Dan vond ik de wraak van Tineke Verburg (een TV-persoonlijkheid) beter. Nadat ze had ontdekt dat haar man het met een ander hield, knipte ze de knopen van al zijn pakken. "Als ze zo goed naaien kan, heeft ze er waarschijnlijk niet veel moeite mee ze er weer aan te zetten", zei ze tegen haar echtgenoot. En dan was er die Engelse dame die door haar man bedrogen werd. Ze woonde met haar man in een klein dorpje. Ze nam wraak door zijn hele voorraad dure wijnen overal bij de mensen in het dorp voor de deur te zetten.

Oom Hannes houdt thuis de wacht

én van mijn zorgen is dat sommige verhalen voor de komende generaties Udo's verloren dreigen te gaan. Hiermee gaat een belangrijk cultureel erfgoed voor altijd ten onder. Dat zou natuurlijk rampzalig zijn. Wij moeten ons allen inspannen dit te voorkomen. Van mijn broer Herman heb al wat bijdragen mogen ontvangen. Vandaag het verhaal van oom Hannes die thuis de wacht hield. Het gebeurde in de Kerstnacht van 1935 of daaromtrent, dat de familie Udo uit de Waaldijk in Delfshaven, ter kerke wilde gaan. Naar de nachtmis, dat spreekt. Oom Hannes offerde zich op om thuis te blijven, de kachel aan te houden en het Kerstontbijt voor te bereiden. Buiten vroom het, er viel sneeuw en er stond een snijdende wind. Dit laatste verzin ik ter plekke, maar in het kader van het behoud van cultureel erfgoed horen deze details er sterk bij. Hoe dan ook, toen hij met zijn werkzaamheden klaar was ging oom Hannes in een gemakkelijke stoel zitten, stookte de kachel nog eens lekker op en viel in een diepe slaap.

Toen de familie terug kwam, verlangend naar een warme kamer en een kerstontbijt, viel het wat tegen toen er op hun gebel niet werd opengedaan. Het bellen werd een paar keer, dringend nu, herhaald, echter zonder resultaat. In arren moede (oud-Nederlandsch) werd er iemand opgetild die vervolgens met een wandelstok tegen de ramen begon te slaan, terwijl de anderen doorgingen met bellen. Volgens mijn vader hielp ook dit niet en werd er nu ook geroepen: 'Hannes doe open', en zelfs gefloten. Toen Oom Hannes ook hiervan niet wakker werd kwam iemand op het idee hem vanuit een naburig café op te bellen. Dit hielp. Oom Hannes werd wakker en blijf bijna dood van schrik van de herrie om hem heen.

Holvoeten

Toen ik op de **Westerdam**, mijn eerste schip bij de HAL ging varen, zaten er bij mijn uitmonstering machinekamerslofften. Een soort goedkope schippersschoenen, instappers zonder veters, met leren zolen. Die waren blijkbaar nodig. Waarom weet ik nog steeds niet. Ze boden geen enkele bescherming tegen wat dan ook en op de stalen platen van de machinekamervloer gleden ze weg alsof je op een ijsvloer stond. Ik zie nog de assistent machinist Jan Vink, met het machinejournaal in zijn handen heen en weer glijden op die vette gladde vloer, toen we weer in een storm verzeild waren geraakt en de Westerdam slingeren maakte alsof het een roeiboot was, in plaats van een zeeschip van 13.000 ton met een lengte van 160 meter. Tegenwoordig zouden er in machinekamerschoenen stalen neuzen zitten, maar daar was bij mijn sloffen geen sprake van. En dat terwijl de machinekamer van de Westerdam toch helemaal vol zat met zaken waaronder je desnoods helemaal kon worden verpletterd. De meeste zaten gelukkig goed vast of maakte deel uit van de voortstuwingsinstallatie, maar toch. Hoe dan ook, toen mijn zesde reis er op zat waren mijn sloffen versleten en ik bedacht dat ik net zo goed een paar oude schoenen van mijn vader kon overnemen om in de 'vetput' van de Westerdam te gebruiken.

Op de volgende reis droeg ik de schoenen van mijn Pa. Halverwege de oversteek naar New York kreeg ik een geheimzinnige pijn in mijn voet. Het zat in het bot en omdat het niet wegging en steeds erger werd, ging er uiteindelijk mee naar de scheepsarts. Ik trof het: het was die reis een chirurg die een vakantiereis maakte. Samen met de verpleger onderzocht hij mijn voet. Gelukkig begon hij niet gewoontegetrouw in mijn poot te snijden, maar stelde vast dat ik platvoeten had.

Ik moest aan de steunzolen. Ga in Rotterdam naar de medische dienst van HAL en laat je daar verder onderzoeken, zei de arts. Ik naar de medische dienst. Hmm, ja, zei de dienstdoende medicus daar, een duidelijk geval van holvoeten. Na deze compleet tegengestelde diagnoses bedacht ik dat het misschien de schoenen van mijn vader waren die de problemen hadden veroorzaakt. Ik kocht nieuwe machinekamerslofften en gooide de stappers van mijn vader met een mooie boog in de Atlantische Oceaan. Mijn volledig onbevoegde diagnose bleek juist: de pijn verdween.

Leermoment: ga niet op de oude schoenen van een ander lopen als je nog geen nieuwe hebt.

Frankrijk

Vorige jaren zijn we steeds een weekje in Frankrijk geweest naar het huisje van de zus van Marlies. Het huisje is een middeleeuws voorbeeld van twee onder één kap, de andere helft is van autochtone Fransen. Een jaar of wat geleden waren dat Parijzenaars, een gezin met een stuk of wat onduidelijke kinderen en vrouwen, waarvan de man een bedrijfje in de aannemerij had. Tenminste dat denk ik, want vanaf dag 1 ging hij aan de gang met allerlei gemotoriseerd gereedschap, waaronder betonmolens, brekers, boorhamers en cirkelzagen. De herrie daarvan werd slechts overtroffen door zijn geluidinstallatie waarop non-stop bouwvakkersmuziek te beluisteren viel. Gelukkig donderde hij na een paar jaar met zijn hele troep op en kwamen er plaatselijke Fransen wonen. Die hadden ook uitbreidingsplannen, maar hoefden die niet in een paar weken vakantie uit te voeren, zodat we deze keer echt naar het ruisen van de bomen konden luisteren en ongestoord van het mooie uitzicht genieten.

Bij het huisje is een stuk land van zo'n 100 bij 100 meter grasland met heel veel onkruid en een rij bomen er langs. Een aantal van die bomen had de strijd tegen de gestreepte schorsscheerders (Latijns: *linea cortex polypropodorus*) of hoe die gevreesde knagertjes ook mogen heten, al lang geleden opgegeven en stonden op hun gemak al jaren dood te zijn. Helaas staken ze daarbij een aanzienlijk eind boven elektriciteitskabels uit, die de Franse elektriciteitsbedrijven zoals bekend aan palen in het landschap hebben gehangen, om de huisjes van de nodige energie te voorzien. Mijn zwager Ed sprak de vrees uit dat die dode bomen op zijn land er uiteindelijk toch bij zouden gaan liggen en in hun val de kabels zouden meesleuren. Ergo: die bomen moesten om, maar graag wel in de juiste richting. Daar heb ik een groot deel van de vakantie aan besteed. Het heeft wel iets, zo'n boomstam doorzagen en dan het gevaarte langzaam en krakend om zien vallen. Dat gevoel heb ik denk ik van mijn moeder, die ook het liefst alle bomen langs haar woning in Hoogvliet zou hebben omgezaagd.

De reis naar het huisje bedraagt toch nog zo'n 750 kilometer, waarvan een groot deel over tolwegen. In augustus is het op sommige dagen dik hommeles op de Franse wegen, met ruim 800 kilometer file, een flink aantal doden en een veelvoud aan zwaargewonden. Half Parijs kruipt dan achter het stuur en gaat op weg naar het zuiden. Vorig jaar dachten we slim te zijn door op een zondag te gaan, maar dat was ook foute boel. Ergens bij Lille stonden we uur lang op de zelfde plek. Gelukkig konden we er nog af en een andere weg nemen, hierbij gesteund door TomTom, onze elektronische navigator. Helaas zat daar een verouderd programma op en ter hoogte van Reims wilde het ding dat we linksaf sloegen op een plaats waar alleen maar grasland te zien was. Dan maar op de wegenkaart verder. Helaas had ook die de snelheid van de veranderingen in het Franse wegennet niet kunnen bijhouden, zodat we vanaf dat moment 'blind' reden. Ik kan niet zeggen dat de stemming in de auto hierna nog vrolijk was. Gelukkig konden we bij een benzinstation een nieuw exemplaar kopen en daarop konden we zien dat er een compleet nieuwe tolgeweg was bijgelegd, dicht bij de plaats waar wij stonden. En zo suisdan we maar verder door het Franse land, dat een stuk mooier zou zijn geweest als we niet tijdig ergens nog ver weg zouden moeten zijn.

Grap

Ik vroeg aan mijn vader: 'moeten wij het leven zien als een grap?'. Hij antwoordde: 'zeker, maar dan wel als een misplaatste'. Wat ik zo mooi vind van mijn vader en moeder is dat ze nooit aan de drank zijn geraakt, terwijl ze er toch zeven goede redenen voor hadden. De bioloog Midas Dekkers zei dat er drie goede redenen waren om nooit aan kinderen te beginnen: Ponypark Slagharen, De Efteling en Duinrell.

IJslolliehoutjes

Wat doen heel gewone mensen soms krankzinnige dingen. In de krant stond een bericht over een man die van ijslolliehoutjes een vikingschip van 15 meter lengte had gebouwd. Vijftienmiljoen lolliehoutjes zaten er in zijn boot. In het begin van zijn onderneming had hij die houtjes gewoon van de straat opgeraapt, maar aangezien zijn project hiermee nog minstens honderd jaar zou gaan duren en bovendien de kans bestond dat de houtjes uiteindelijk door plastic zouden worden vervangen, kreeg hij hulp van de fabrikant van de ijslollies. Hij is nu van plan met dat vikingschip de oceaan over te steken en in Florida voet aan wal te zetten. Maar hopen dat hij watervaste lijm heeft gebruikt. Ik herinner mij dat mijn broer Frans een keer een zeilschip wilde gaan bouwen van roerhoutjes die je bij de verf krijgt. Maar dat moest een modelzeilschip worden. Bovendien kreeg hij weinig medewerking van de verfwinkel. Toen hij weer een keer langsging voor geen verf en wel houtjes, zei de man van de winkel, nog vóór Frans zijn mond had kunnen opendoen: 'Menéééér, gééééén houtjes meer!'.

Bellenpoetser

Van de Lieve Verschuierstraat, waar ik de eerste jaren van mijn leven sleet, herinner ik mij enkele merkwaardige figuren. Zo kwam er iedere dag een man langs met een houten been. Daar was geen misverstand over mogelijk, uit één van zijn broekspijpen stak een dikke zwarte houten stok met een rubberen dop aan het einde. Hij liep altijd midden op de straat, wat geen enkel probleem was, want er kwamen per dag ongeveer drie auto's langs. Hij zong altijd of deed daar een poging toe. Het was eigenlijk meer schreeuwen, alsof hij gepijnigd werd. Met een rammelend houten bakje maakte hij duidelijk dat hij geld wilde. Een andere figuur die dikwijls door de straat kwam was een man die tegen een vergoeding de koperen knoppen van voordeurbellen poetste. Naamplaatjes van koper poetste hij ook. Men zegt wel eens dat we tegenwoordig naar een diensteneconomie gaan. Maar in die tijd had je een ook heel leger van dienstverleners die bovendien bij je aan de deur kwamen: melkboeren, bakkers, aardappelboeren, opkopers van oud ijzer en koper, visboeren, petroleumventers, lorrenboeren, schillenmannen, scharenslijpers, eieren- en kaasverkopers, schoorsteenvegers en glazenwassers.

Proefverlof

Ik heb 21 december 2012 op de kalender vrijgehouden van alle afspraken en Marlies gevraagd dat ook te doen. Het wordt 21 december een spannende dag en ik verwacht dat om 21.12 uur alle TV en radio programma 's worden onderbroken voor apocalyptische verkeersinformatie. Wat is er aan de hand? Wel, op 21 december 2012 om 21 . 12 uur vergaat de wereld. Hoezo dat? Oudheidkundigen die een studie van de Mayakalender hebben gemaakt, hebben gevonden dat de antieke tijdrekening van dit volk, op die datum plotseling stopt. Dit verhaal heeft de aandacht van media getrokken en ook op internet zijn talloze meldingen te vinden dat de aarde op die dag aan zijn einde komt. Waar ze het nog niet over eens zijn is de manier waarop dat in zijn werk zal gaan. De inslag van een reusachtige meteoriet wordt dikwijls genoemd. Zo 'n ding kan inderdaad binnen enkele minuten de weersvoorspelling voor jaren ingrijpend veranderen. Een gammaflits vanuit een ster in de 'buurt' van de aarde, zal het einde van al het leven betekenen. Ook aardig. De uitbarsting van een supervulkaan is ook een mogelijkheid voor het veroorzaken van héél véél lééd. Of wat dacht u van een omkering van het aardmagnetisch veld?

Volgens de Belgische amateur astronoom Patrick Geryl zal dit een keten van rampen van Bijbelse omvang op gang brengen. Er zijn inderdaad aanwijzingen dat in dit kader iets te gebeuren staat. Het aardmagnetisch veld wordt al enkele jaren langzaam iets zwakker. Hoewel er nog geen historische ervaring mee bestaat, wordt dat door veel aardwetenschappers beschouwd als een aanwijzing dat er mogelijk een ompoling van de aarde op handen is. Deze gebeurtenis zal volgens Geryl plaatsvinden op 21 december 2012. Hij en 150 van zijn 'gelovigen' zullen de ramp overleven, omdat ze in een bunker in de Spaanse Sierra Nevada gaan schuilen. Voor de rest van de wereldbevolking is het: 'helaas, pindakaas'. In zijn succesvolle boek: 'De Orion profetie', legt Geryl uit dat hij de code van de Maya en de Oude Egyptenaren heeft gekraakt om hun astrologische theorieën te kunnen bestuderen. Beide volkeren zijn volgens Patrick afstammelingen van de bewoners van het verdwenen rijk Atlantis. In zijn boek legt hij verband tussen de bouw en positie van de Egyptische piramiden, het sterrenstelsel Orion, het Egyptische dodenboek, het astrologische tijdperk Leeuw, de zonnevlekkencyclus, de bewegingen van de planeet Venus, de Bijbelse betekenis van het getal 666 in het boek Apocalyps en de opmerkingen van Herodotus en Aristoteles hier over.

Dit mengsel is in de hersenpan van Patrick Geryl een beetje gaan overkoken en hij komt dan ook met een apocalyptisch scenario, dat begint met een gigantische uitbarsting op de zon. Door deze explosie wordt de kern van de aarde tot stilstand gebracht en gaat daarna de andere kant op draaien. De aardkorst zal deze beweging niet onmiddellijk volgen, maar de krachten die de kern hierop uitoefent veroorzaken reusachtige tsunami's, enorme vulkaanuitbarstingen en gigantische aardbevingen, die onze planeet in enkele uren totaal zullen vernietigen. Erg indrukwekkend allemaal en ik wordter ook een beetje stil en bleek van, maar hoe een uitbarsting op de zon er voor zorgt dat de aardkern tot stilstand komt en dan ook nog de andere kant gaat uitdraaien, legt Patrick even niet uit.

Misschien horen we hierover, na zijn volgende proefverlof, meer van hem.

Kou en ijs

In de Noord Oost polder is vannacht een temperatuur van -22,5 graad gemeten. Blijkbaar een record: want het stond in alle kranten en ook de andere media hadden het er druk mee. Herman zal er in Canada niet van onder de indruk raken, daar spreken ze pas van kou als ze met z'n allen onder de dertig graden zakken. Maar hier in Friesland worden de stempelkussens voor de Elfstedentocht al uit de kisten gehaald en bijgevuld met vorstbestendige inkt. Kleinzoon Kas was afgelopen zaterdag hier en had z'n schaatsjes bij zich. En dus gingen we het ijs op. Het had nog al gesneeuwd maar een paar mensen waren zo vriendelijk geweest een baantje te maken. Kas is zo 'n dertig keer gevallen maar hij krabbelde steeds weer op en ging vrolijk verder. Ongelofelijk die kinderen. Als ik één keer zo op m'n bek ga kan ik een week niet meer lopen.

Knarren

In de 'De Oud Rotterdammer', een gratis krantje bestemd voor oude knarren zoals ik, met allemaal berichten en foto's uit een niet zo heel ver verleden, is een rubriek die 'Waar was dat nou?', heet. Er staat dan een foto in met een straat zoals die vijftig jaar geleden was en dan is de vraag waar die foto werd genomen. In de volgende aflevering staan dan de brieven die ze kregen met de goede oplossingen en met sommige foute maar met een leuk verhaal er bij. Meestal weet ik het antwoord niet, maar het verbaast me soms wat mensen allemaal voor kennis over dat soort dingen hebben. In de laatste aflevering ook weer. Afgebeeld was de Benthuizerstraat rond 1950. Iemand wist te vertellen dat op de hoek de groentewinkel van Piet Kers had gezeten. Daarnaast zat kapper van de Marel en op nummer 54 de melkzaak van Kees Brakel. Zo'n beetje de kennis die wij van de Havenstraat in Delfhaven hebben. Tot voor kort hadden ze de foto's van vijftig jaar geleden uit het trammuseum geleend. Op elke foto stond dus ook een

oude tram. Eén keer was er antwoord van iemand die wist te vertellen dat de afgebeelde tram een vier-asser 2-4-2 was, met achteraandrijving door twee motoren van het type S354B fabrikaat Siemens Schuckert Wercke, bouwjaar 1952. Op de voorkant was nog duidelijk de rangeerlamp type SAQ123 24 Volt 20 watt te zien. Het rijtuig had een handwisselaandrijving en een speciale stop signaallamp type ASR2 fabr. Allan Rotterdam. De stroomafnemer was van het automatische pantograafstelsel 345TGD met handophaalmechanisme in het balkon en een treksnoer voor rij vrijgave door de conducteur. De besturing bestond uit een handaangedreven schakelcontroller bla blabla bla

Dat leuterde nog een tijdje zo door.

Wie zei ook alweer: 'er is in deze wereld een groot tekort aan nutteloze kennis?'. Nou, niet in dit blad. Maar ik kijk het graag door. En deze week ook weer zo'n foto. Zonder tram deze keer. En verdomd, ik wist waar dat was. Dus heb ik een e-mail gestuurd met het antwoord: Ik kijk altijd naar de foto in uw rubriek. Soms weet ik waar het is, meestal niet. Maar deze keer weet ik het zeker. Op de foto is de kruising van het einde van de 's Gravendijkwal en de Rochussenstraat te zien. In de verte staan de twee ventilatiegebouwen van de Maastunnel. Helemaal links staat het houten Noorse zeemanskerkje in het park. Rechts de Coolhaven en de parksluizen. Volgens mij staat er één brug open. Maar het leukst zijn natuurlijk de lage gebouwtjes links en rechts van de kruising. Dat waren nachtclubs. Links stond denk ik de 'L Ambassadeur. Als dat zo is staat rechts Cascade en daarnaast de Habanera. Zwoele namen die een indruk moesten geven van de sfeer binnen. Van de Cascade is later nog een liedje gemaakt, dat Conny Stuart zong over de 'Cascadee'en: 'Ik ben Ali Cyaankali, de gevaarlijke vrouw van Rotterdam'.

Card

Toen ik voor de eerste keer in Amerika kwam, met de oude Westerdam ditmaal, kwam de 'immigrations' aan boord, met een indrukwekkende rimram en wirwar van apparatuur en een hele stoet zwart geüniformeerde beamtten, die naar ons keken alsof wij zojuist op een houtvlot illegaal op hun kust waren aangespoeld. Van elke vinger werd een afdruk gemaakt en van mijn gezicht een 'selfie' genomen, waarbij vooraf op mijn borst een soort nummerbord werd bevestigd, zo een waarmee men ook lustmoordenaars en Arabische terroristen registreert, vóór dat zij in de dodencel worden opgesloten. Erg indrukwekkend allemaal. Het resultaat van al die moeite kregen we de reis erop, in de vorm van een kaartje, dat toen al de afmetingen van een creditcard had. Dat kaartje heb ik nog steeds en in voorkomende gevallen laat ik het nog wel eens zien, waarbij men niet geloven kan dat die foto echt van mij is. Nou ja, ik was negentien jaar toen. Dat kaartje van de immigrations is overigens miljoenen keren gebruikt als voorbeeld voor van alles en nog wat. Mijn rijbewijs, mijn betaalpas, creditkaart, kluskaart, klantenkaart van Albert Heijn, you name it, zijn allemaal van dezelfde afmetingen.

Klussen

Ik ben de laatste weken nog al met huisvljijt bezig geweest. Marlies wilde een nieuwe voordeur hebben. In de vorige zat veel glas en zij voelde zich bespied als ze daar 's morgens in de weer was met make-up, oogschaduw, mascara, eyeliner en al die andere spullen zonder welke geen fatsoenlijke vrouw zich op straat waagt. Toen zij bovendien in de krant las dat een vrouw dwars door de voordeur was neergeschoten, voelde ze zich nog onveiliger. Zij had in een blad van een bouwmarkt een deur gezien die precies was wat ze hebben wilde, maar aangezien ze met geen mogelijkheid meer kon achterhalen in welk blad dat was en ook op internet geen enkele deur aan haar wensen voldeed, heb ik op haar aanwijzing zelf maar een tekening gemaakt en ben aan de slag gegaan.

Ik heb dus zelf een voordeur gemaakt. Het resultaat is aardig gelukt, vind ik zelf. Bij het inhangen van de deur ontdekte ik dat de onderdorpel gedeeltelijk verrot was en die heb ook maar gelijk vervangen. Toe dat allemaal was geregeld

bleek de dakgoot lek en kon ik daar aan verder. Het is nu allemaal weer in orde en de volgende week gaan we een weekje naar de Veluwe Zoom in een huisje van het pensioenfonds van HAL, midden in een bos. De weersverwachting is echt ouderwets Hollands: wisselend bewolkt.

In memoriam To

Toen mijn vader overleed erfde ik zijn auto, een Toyota Corolla. Mijn moeder had geen belangstelling voor het ding onder meer omdat zij van autorijden even veel sjoege had als een koe van bijhouden, om het zo maar eens te zeggen. Het einde van To kwam na een keuring. Hoewel ik over de uitslag daarvan al grote twijfels had, heb ik To na overleg met Marlies toch naar de garage gebracht. To had inmiddels de mooie leeftijd van twee en twintig jaren bereikt. Jaha, dat was nog meer dan mijn Volkswagen. Die werd maar vijftien. De kilometerstand van To was ca 133.500, niet erg hoog dus. Ik reed erg weinig met haar nadat mijn moeder ook was overleden. De kosten per rit kwamen door de vaste lasten dicht in de buurt van taxiriten. Er viel ook een gat in het rechterspatbord. Dat kon ik met stopverf ´repareren´ en hoewel dat wel hield viel er niet lang daarna een gat naast. Ook dat heb ik met stopverf dicht gesmeerd en er netjes silverpaint op gesmeerd. De man van de garage maakte daar geen drukte over. ´Niet belangrijk voor de keuring´, zei hij. ´Als de dragende delen maar in orde zijn´.

Toen hij later opbelde was het niet om te melden dat To bijna door haar rug ging, maar om te zeggen dat de uitlaatpijp stuk was, één handremkabel afgebroken, de radiator lek, een koplamp defect en de voorband niet in orde. De reparatie van alleen de eerste twee punten zou op 450 euro komen. ´Dat doen we dus niet´, riep ik haastig. Ik heb To opgehaald en ben naar huis gereden. Tot 12 augustus kon ik nog met haar rijden, dan is het definitief voorbij.

Mijn vader was geloof ik wel te spreken over To en we hebben samen met haar nog ritten gemaakt naar de startpunten van onze fietstochten. Later heb ik met mijn moeder heel wat uitstapjes gemaakt, tot ook dat niet meer ging. Ik moet zeggen dat het wel makkelijk was, zo´n tweede auto waar je niet zo voorzichtig mee hoeft te zijn. De slaapkamerkastjes van mijn moeder heb ik er min of meer ingeramd toen haar appartementje moest worden ontruimd. Ook gooide ik onbekommerd over eventuele krassen mijn fiets erin als ik ergens een ritje ging maken.

Golfers doen het met één bal

In de krant stond een stukje over de 'British open' of zoiets. Er doet ook een Nederlander aan mee: Martin Lafeber. Aanvankelijk stond hij zelfs maar een paar plaatsen achter Tiger Woods, maar dat bleef niet lang zo. Tiger liep uit en met zo'n naam kun je eigenlijk alleen maar winnen. Maar er is geen proza als sportproza dacht ik, toen ik de volgende zinnestukjes las: "Ineens ploffen Lafebers ballen in de bunker. En vrijdag haalde hij nog overtuigend de cut. Nu is het klote, maar gelukkig hebben we Rasmussen nog."

Kindje

In mijn jeugd was er elke week op zondagavond op de radio een hoorspel over de avonturen van een beroepsspeurder die Paul Vlaanderen heette. Het werd uitgezonden door de AVRO, ik heb het nog even opgezocht, hoewel ik eigenlijk al onmiddellijk wist dat het niet de VARA kon zijn. Die waren toen nog echt socialistisch en daar paste geen vermakelijkheid in. Bovendien hadden de Vlaanderens een huisknecht (dat alleen al) Charley geheten en dat betekende dat zij erg rijk waren en dus tot de bovenlaag van de bevolking hoorden. Als we mochten opblijven luisterden we altijd naar dat hoorspel. Van Paul Vlaanderen werd gezegd dat hij altijd in een vrachtauto reed, omdat het motorgeluid zo hoorbaar moest zijn. Ik herinner me dat hij zijn vrouw Ina altijd aansprak met

'kindje'. Als je nu een vrouw zo aanspreekt moet je het daarna drie weken met één oog minder doen. Ook mijn vader sprak mijn moeder zo aan, in zijn tamelijk zeldzame liefdesbrieven. Er was blijkbaar in die tijd geen vrouw die er bezwaar tegen had op die manier te worden aangesproken. Overigens was Paul Vlaanderen een afwijkende heldenfiguur. Hij was keurig getrouwd en bleef dat alle afleveringen ook. En Ina zat niet stil op de achtergrond ladders in haar nylons op te halen, de sokken van Paul te stoppen of ingewikkelde kabeltruien voor hem te breien met ingevlochten hertenkoppen, nee, ze deed tamelijk actief mee met het oplossen van de vele mysteries waar hij mee worstelde. En het Nederlands dat die mensen toen spraken! Het was toen al erg netjes, om niet te zeggen bekakt. Zoals Ina: 'Oh, Paul', zei, werd in Nederland in die tijd een gevleugelde uitdrukking. De zwaarste krachtterm van Paul was 'sapristi', door hem uitgesproken toen hij in aflevering 345 een grote voorhamer op z'n tenen kreeg. Een nicht van Marlies, die al jaren in Engeland woont, spreekt dat Nederlands uit de jaren vijftig nog steeds. Onze kinderen lopen blauw aan van het ingehouden lachen als die langs komt. Heldenfiguren in romans en detectives zijn overigens bijna nooit getrouwd. Ik herinner me dat de schrijver Havank, waarvan mijn vader alle boeken heeft gelezen, zijn held 'De Schaduw': Charles C. Carlier, in één van zijn boeken liet trouwen met een zekere Lola, die hij met gevaar voor eigen leven uit de klauwen van een bende had gered. In een vraaggesprek zei Havank later dat het mens hem (en de Schaduw) daarna zo in de weg zat dat hij haar in zijn volgende boek onmiddellijk heeft laten vermoorden, een voor de hand liggende maatregel voor een schrijver van detectives.

Een andere heldenfiguur trad op in de strip 'Kapitein Rob', die op zijn zeilschip 'de Vrijheid' de wereldzeeën bevoer en daarbij allerlei avonturen beleefde. De naam van het schip wijst er al op dat Rob er niet voortdurend wakker lag van zorgen over een hypotheek of hoe het vrouw en kinderen tijdens zijn afwezigheid zou vergaan. Het verhaal verscheen in het Parool. Kapitein Rob was ongehuwd en behielp zich, tijdens zijn reizen over de wereldzeeën, met zijn keeshond Skip, die volgens de strip de respectabele leeftijd van tenminste 45 jaar bereikte. Ook op kapitein Rob leek de tijd nauwelijks vat te hebben, iets wat je bij wel bij meer stripfiguren ziet. Ook de detective Dick Bos was vrijgezel. Dat was maar goed ook, want ook hij zat voortdurend in de nesten en hoewel hij die meestal voortvarend met enkele jiu jitsu grepen wist op te lossen, moest zijn pak toch zo nu en dan toch flink onder de modder of bloedspetters hebben gezeten. En dan krijg je vragen als: 'hoe denk je dat ik dit weer schoon krijg?'. Of: 'dat heb ik verdomme vanmorgen nét gestreken!'.

Ook Sherlock Holmes moest het zonder vrouw stellen, maar die had een langdurige verhouding met Watson. Zelfs Adolf Hitler zag dit dilemma duidelijk vóór zich, hij hield zijn verhouding met Eva geheim en verklaarde deze houding door er in toespraken op te wijzen: '*Jetzt gehöre ich nur noch dem Deutschen Volk*'. Nou, dat hebben ze geweten. Toen hij eindelijk met Eva trouwde viel de huwelijks staat hem blijkbaar nog al tegen, want de volgende dag heeft hij zich meteen door zijn kop geschoten.

Bloeddonor

Jaren geleden ben ik eens door iemand overgehaald om bloeddonor te worden. Ik had er aanvankelijk niet veel zin in, ik was bang dat ik zou flauwvallen als er een halve liter bloed uit mijn lijf zou worden getapt. Ik heb wel van minder bijna het vaantje gestreken. Eén van die keren gebeurde dat op het motorschip **Westerdam**, op een reis naar New York. Ik moest met een boormachine in een metalen strip boren. Iedereen die dit wel eens heeft gedaan weet, dat dan het gevaar van een 'happende' boor op de loer ligt. De boor slaat zich vast in het materiaal, maar de machine draait door. In dit geval draaide de strip zich om de boormachine en sneed de top van mijn duim open. Toen ik mijn duim bekeek hing die half open. Op de **Westerdam**, een vrachtschip met een grote passagiers accommodatie, hadden we een verpleger en meestal ook een arts aan boord. Deze keer was het een chirurg die een vakantiereisje maakte. Hij vond mijn verwonding wel een leuk klusje geloof ik. Er werden enthousiast injectienaalden in mijn bloedende duim gestoken om de zaak te verdoven, maar toen de rol hechtgaren te

voorschijn kwam begon ik steeds lichter in mijn hoofd te worden en leek de stem van de dokter van steeds verder weg te komen. Het gebonk van de motoren van de Westerdam, leek samen te vallen met mijn hartslag. Flauwgevallen ben ik niet, maar het scheelde weinig. Uiteindelijk ben ik wel bloeddonor geworden en nu bijna aan mijn honderdste donatie bezig. Dat is dus bij elkaar bijna vijftig liter bloed. Applaus graag. Bij de honderdste keer krijg je een imitatie namaak gouden 'druppel' in een doosje met rood fluwelen binnenkant, met '100' erop. Ik probeer dat maar over te slaan. Hoe dan ook, toen ik er jaren geleden weer eens was, vroegen ze me of ik mee wilde doen aan een onderzoek naar verhoogd cholesterol. Kostte niets. Een of andere firma die geneesmiddelen maakte bekostigde de zaak. Het onderzoek vond plaats in hetzelfde gebouw, dus makkelijker kon bijna niet. Ik besloot er heen te gaan. Met mijn cholesterol was niets mis dacht ik, maar het kon geen kwaad dat toch maar eens te laten onderzoeken. Verhoogd Cholesterol was in die tijd in de mode geraakt en werd in verband gebracht met allerlei hartaandoeningen.

De intake

Ik moet zeggen dat die lui van dat cholesterol onderzoek verstand van psychologie hadden. Bij de 'intake'-balie zat namelijk een bloedmooie blonde juffrouw, die mij met haar prachtige blauwe ogen, glimlachend aankeek. Het nut van het onderzoek nam ineens met sprongen toe. 'Ik moet u wat bloed afnemen om uw cholesterolniveau te laten bepalen', zei ze met melodieuze stem. Ze pakte mijn pols en hield die een tijdje vast, terwijl ze mij diep in de ogen keek. Na het bloed afnemen bedankte zij mij vriendelijk en kon ik helaas gaan. Een paar weken later kreeg ik een brief, waarin stond dat mijn cholesterolniveau: 'verhoogd' is. Ik kwam in aanmerking voor verder onderzoek. Dit was aan één kant een verheugende ontwikkeling. Ik zou de opwindende dame weer ontmoeten. Aan de andere kant 'had ik nu ineens iets'.

Ik moest aan mijn collega Reinder de Haan denken. Hij was veiligheidskundige bij ons bedrijf. We hadden het tijdens onze lunchwandeling over medische keuringen en het nut daarvan. Bij ons bedrijf werd iedereen om het jaar medisch gekeurd. Het nut daarvan staat ter discussie, zei Reinder. Kijk, mensen willen daar wel aan meedoen, omdat ze graag willen horen dat er niets aan hand is. Is er wel wat aan de hand en kan dat door eigen gedrag worden beïnvloed, dan blijken maar weinig mensen bereid die moeite te nemen. 'U moet minder roken, minder vet en suiker eten, alcohol laten staan, minder zout gebruiken en meer bewegen!'. Je kan het thuis in je leunstoel verzinnen, met een sigaretje, een goed glas wijn of een pilsje er bij en een bordje met zoute pinda's en blokjes volvette kaas binnen handbereik. Heel veel dreigende problemen zitten in die hoek. De rest komt meestal bij de huisarts. Verder is het zo dat bij uitgebreid medisch onderzoek altijd afwijkingen worden gevonden. Dikwijls zijn dat afwijkingen waarmee je rustig oud had kunnen worden. Maar weet je die afwijking, dan ben je ineens patiënt. Dus Wout, denk goed na voor je daar aan begint. Ik weer terug naar de opwindende dame. 'Hoe kom ik nu aan verhoogd cholesterol?', vroeg ik, nadat zij mij had uitgelegd dat ik in aanmerking kwam om hun product hiertegen te gaan slikken. Dat slikken zou gepaard gaan met uitgebreide medische onderzoeken: hartfilms, bloed-, long-, darm-, lever-, alvleesklier-, nierfuncties en nog zo wat zaken. Om de zes weken herhalen, duurde twee en een half uur. 'Verhoogd cholesterol wordt uitsluitend veroorzaakt door eetgedrag', zei de opwindende dame. 'We zien u graag over twee dagen terug voor het eerste onderzoek'. 'Ho even', zei ik. Als het waar is wat u zegt, dan moet ik niet uw pillen gaan slikken, maar anders gaan eten. En ik denk dat ik dat maar ga doen, want ik heb er weinig zin in om al die onderzoeken te ondergaan en dan ook nog allerlei onbekende pillen te gaan slikken, met even zoveel onbekende bijwerkingen.

Ik zei dat ik ons onderhoud erg aangenaam had gevonden en wenste haar veel succes met haar pillen. Later las ik in krant dat het hele project was afgeblazen omdat er andere inzichten waren gekomen over cholesterol. Er waren goede en slechte van en van de een moest je wel wat in je systeem hebben, van de ander weer niet en van allebei niet teveel, maar ook niet te weinig, enz.

Tja, vrienden, ik hoop dat jullie allemaal nog een tijdje gezond blijven en kijk uit met opwindende juffrouwen.

Kaaimannetjes

Het abonnement dat wij op de diergaarde Blijdorp hadden, werd intensief gebruikt. Ruimhartig als mijn broers en ik waren, wilden wij ook anderen laten profiteren van onze verworvenheden. Dus namen wij dikwijls kinderen mee die op ons abonnement de diergaarde inkwamen. Wij gaven dat abonnement ook aan hen, door het gaas van het buitenhek. Een uitzondering werd gemaakt voor ons buurmeisje Elly de Bruin die door mijn vader 'de prop met de bril' werd genoemd vanwege haar figuur, dat de vorm had van een omgekeerde emmer en haar nogal overdreven fondsbril. Ze kon die bril niet afzetten, omdat ze dan op de tast verder moest. Maar met de bril op leek ze op geen van ons. Geen wonder dus dat de truc met het abonnement bij haar niet werkte.

Op een dag hadden we ons vriendje Henk meegenomen naar de diergaarde. Henk had de gave van allerlei zaken de gevaarlijke kant te zien en die ook in praktijk te brengen. In de tropische plantenkas stond een aquarium opgesteld waarin ongeveer 30 kleine krokodillen lagen, min of meer op elkaar gestapeld. Sommige hadden hun bekken open. Je kon zien dat ze allemaal ongeveer 100 vlijmscherpe tanden in hun kaken hadden. Ze lagen daar allemaal volkomen bewegingloos, ze knipperden zelfs niet met hun gemene ogen. Het aquarium was van boven open en omdat je gemakkelijk met je hand boven de opening kon komen, was er een waarschuwing op het glas aangebracht: LET OP UW VINGERS ! ! ! ! Onmiddellijk nadat Henk deze waarschuwing had gelezen, hield hij zijn hand boven de opening. 30 kaaimannetjes sprongen allemaal tegelijk omhoog. Enkele seconden lang hoorde je de metalig klinkende geluiden van 30 dichtklappende kaken. Daarna het opspattende water toen ze allemaal teleurgesteld terugvielen in het aquarium. Mis!

Victor Silvester

Na wat zoeken heb ik op internet een opname van het dansorkest van Victor Silvester gevonden. Het was muziek uit de danslessen van mijn jeugd. Toen ik de opname beluisterde kwam er een onwaarschijnlijk licht en een beetje zeikerig geluid, samen met een golf van nostalgie, uit de luidsprekers. In vergelijking met de disco muziek van nu verhoudt de 'sound' van Silvester zich als een barbecuevuurtje tot de uitbarsting van de Krakatau. Op internet vond ik Victor's levensbeschrijving. Hij was zijn carrière begonnen in 1928 in Londen als professioneel *ballroom dancer*. Ik begreep uit de beschrijving dat hij als eerste de dubbele linkse draai in de foxtrot kon maken, zonder daarbij zijn beide kniebanden af te scheuren. Die dubbele linkse draai in de foxtrot wist ik, na een heleboel glazen bier, tijdens een feestje in ons huis in de Havenstraat, waarbij de slaapkamer van mijn vader en moeder was omgebouwd tot ballroom, ook uit te voeren. Tenminste, ik dacht dat ik 'm maakte, maar ik werd daar bij sterk gehinderd door de schoorsteenmantel, waaraan ik aan het einde van de tweede draai ongenadig mijn kop tegen stootte. De schuifdeuren waren opengezet om het feest de nodige luister bij te zetten en er was een pick-up met luidsprekers (merk TrioTrack, volgens mijn broer Herman, die van de onwaarschijnlijkste dingen uit die tijd de merknaam nog weet) waarop de platen van Victor Silvester werden gedraaid. 48 toeren meen ik. Er werden gevulde eieren rondgedeeld en er waren denk ik ook kroketten, waarvan het recept met mijn moeder in het graf is verdwenen. Mijn zus Tina heeft het tot haar spijt nooit meer kunnen vinden, iets wat haar tot op de dag van vandaag hindert.

Keukenlijken

Sylvia Witteman had het in één van haar boeken over 'keukenlijken'. Wat zijn dat? Gelukkig legde ze het uit: "Ze leiden een kwijnend bestaan ergens in de keuken, de kelder of in het schuurtje. Het zijn apparaten of handigheidjes voor de keuken, die in een opwelling werden aangeschaft – of omdat ze er zo mooi uitzagen". Gebruikt worden veel van die dingen zelden of nooit, waardoor ze langzaam steeds verder uit zicht verdwijnen, totdat ze een stoffig en kwijnend bestaan leiden in het schemerduister van kasten, keukenladen, bergingen en schuren. Voorbeeld: een ei-pocheerder. Zelfs mijn computer kent zo'n ding niet, want er komt onmiddellijk een rood streepje onder dat 'pocheerder'. Het is een steelpannetje ter grootte van een kindervuist, met een ondiep bakje erin en een rood dekseltje er boven op. Voor het geval je er een wil aanschaffen: in het pannetje doe je water, in het bakje een ei. Deksel erop, pannetje op het vuur en binnen een paar minuten heb je een prachtig gepocheerd eitje.

Zo'n ei-pocheerder hebben wij nooit gehad maar ik heb in overleg met Marlies, ooit zelf een keukenlijk aangeschaft: een hogedrukpan. Eigenlijk hadden we die niet eens zelf gekocht, maar hem bij ons trouwen op de lijst van mogelijke huwelijks cadeau's gezet. De zus van Marlies: Els, had haar man Hans, die nog al vrekkelig is, na lang praten zo ver gekregen dat hij op zoek ging naar een adres waar ze zo'n pan tegen inkooprijks en met korting konden leveren. Althans zo stel ik het me voor, want Hans was wat geld betreft een enorme zeikert, die pas na de derde aanmaning morrend en met grote tegenzin tot betaling overging, als de deurwaarder bij wijze van spreken al aan het eind van de straat was verschenen. Het idee van een hogedrukpan kwam eigenlijk door mijn moeder, die zo'n ding al jaren had en er aardappelen en stukken vlees in deed, die op een andere manier niet gaar te krijgen waren. De pan is door ons nooit gebruikt omdat Marlies er niet mee om kon gaan en er ook een beetje bang voor was. Dan kwam onder andere doordat er een ingewikkeld deksel op de pan zat waarvan de sluiting zonder uitgebreide uitleg niet was te doorgronden en omdat het ding, als het water overging in stoom, nijdig begon te sissen en de indruk maakte ieder ogenblik te kunnen exploderen. Omdat de pan niet werd gebruikt verdween die steeds verder uit zicht, totdat hij in de schuur op een plank stond te verstoffen.

Zo nu en dan komt er bij ons in de brievenbus een blad dat helemaal vol staat met keukenlijken zoals een aardbeiontkroner, een kersenontpitter, een wildschaar en vooral een sapcentrifuge. Die laatste machine bestaat uit een samenstel van ongeveer 45 onderdelen die na het maken van een glaasje sap één voor één moeten worden schoongemaakt, vooral de zeven, waarin microscopisch kleine gaatjes zitten waarin zich duizenden vruchtenvezels verbeten vastklemmen en ook na langdurig en intensief spoelen niet van plan zijn te vertrekken. Een mooi keukenlijk is ook de römertopf, die bij ons de vernederende afgang naar de schuur niet heeft gemaakt, omdat hij van het keukenblad viel toen we nog plavuizen op de vloer hadden. Volgens mij zag de römertopf zijn afgang al naderen, maar hield de eer aan zichzelf door van de aanrecht te vallen en zo zelfmoord te plegen. Tegenwoordig is het niet moeilijk om keukenlijken in huis te halen, omdat je er bij IKEA en vooral bij zo 'n zaak als de ACTION, voor een luttel bedrag je winkelwagentje er helemaal vol mee kunt stouwen. Maar hoe was dat vroeger? Hadden wij vroeger thuis keukenlijken? Volgens mij waren wij zelfs te arm om keukenlijken aan te schaffen. Het enige wat ik kan bedenken is het grijs geëmailleerde rekje met zand, zeep en soda dat voor van alles werd gebruikt maar in ieder geval niet voor zand, zeep en soda.

Ik denk niet dat er ooit een keukenlijk is geweest dat zo'n gigantisch succes is geworden als die kast die bij ons in de keuken aan de muur hing en die in vrijwel in heel Nederland aan de muur prijkte. Ik bedoel die kast met porseleinen bakken met opschriften als: suiker, sago, kruidnagelen, foelie en zo. Dat was natuurlijk een keukenlijk vanwege de onbruikbaarheid. Overal waar je met mensen over die kast praat hoor je het zelfde verhaal: in de bak 'Suiker' zat zout, in de bak 'Sago' zaten erwten, in de 'Vermicelli' zat rijst, 'Rijst' zat vol met kattenbrokken en in de bak 'Kruidnagelen' zaten spijkers en schroeven. Regel was dat wat er op stond er niet in zat, dus als je iets zocht moest je al die bakken er uit trekken en er in kijken. Maar let op: het kan allemaal weer terug komen, al denk ik niet dat ik ga meemaken dat die bakkenkast

weer bij ons aan de muur hangt.

Kitkat

Journalisten van een Engelse kwaliteitskrant zijn in Syrië gaan onderzoeken wat jonge Engelse moslims beweegt om daar te gaan vechten. Met name vroegen ze aan die jongens waaraan ze het meeste behoefte hadden. Mag je raden wat op de eerste plaats kwam: haargel! Na enig nadenken valt het te begrijpen: machinegeweren trillen nog al als ze worden afgevuurd en daarvan gaat je haar flink in de war zitten. En het staat een beetje lullig als je eindelijk als martelaar in het hiernamaals verschijnt en al die 72 donker-ogige maagden tegelijk in een lachstuip schieten omdat je haar rechtop staat. Op de tweede plaats had men behoefte aan 'mobieltjes'. Daar kan ik inkomen. Het is wel handig als je met je medegelovigen kan bellen over waar de heidenen zitten. Het derde punt op de lijst van zaken waaraan dringend behoefte was lag voor mij ook niet direct voor de hand: KitKat. Voor degenen die de omstandigheden in Syrië niet uit eigen ervaring kennen: KitKat bestaat uit een koekje met een korstje van chocolade er omheen. Het verlangen naar KitKat deed mij denken aan de Amerikaanse mariniers die in de Pacific tegen de Japanners vochten en enorm naar Coca Cola verlangden. Het was het ware een teken van thuis.

Kerst

De kerstboom is inmiddels al weer een paar dagen opgeruimd. De ballen en de lampjes zijn terug in hun dozen, evenals de kerststal, waarin herders, Maria en Jozef, de kribbe met het kindeken Jezus, de wijzen, de os en de schaapjes door middel van een solide aangebrachte lijm één onwrikbaar geheel vormen. Van vroeger kan ik me kluwen witte draden herinneren die over de takken van de kerstboom werd gelegd. Engelenhaar noemde mijn moeder dat. Volgens mij 100 % brandbaar, evenals de kerstboom zelf, die al na een dag ritselfend begon uit de vallen. Ik heb onze boom in kleine stukjes geknipt en daarna in een vulliszak gepropt. Vroeger namen wij nog wel eens een boom met een kluit, die we dan in de tuin plantten, waarna ze meestal in hoog tempo dood gingen en zo gestalte gaven aan de uitdrukking 'de kluit belazeren'. Als ze niet dood gingen liep het dikwijls slechter af, zo'n kerstboompje groeide dan uit tot een reus van ruim tien meter hoog, waarna het geval zonder vergunning niet meer gekapt mocht worden. Onze burens hebben zo'n boom in hun voortuin staan en weten niet goed wat ze er mee moeten. In Rotterdam was het vroeger de gewoonte de kerstboom in de eerste week van januari gewoon naar buiten te flikkeren. Die werd dan door de jeugd meegenomen en op een geheime plaats opgeborgen. Rivaliserende benden probeerden achter zo'n bergplaats te komen waarna zich kerstbomen oorlogen ontwikkelden, waarbij het hard tegen hard ging. De boodschap van 'Vrede op Aarde' werd een paar dagen na kerstmis al een loze kreet en men ging elkaar te lijf met stokken, boksbeugels en fietskettingen. Zoals in elke oorlog werd de aanleiding al snel vergeten en begonnen ook volwassenen mee te doen, tot in sommige gevallen de politie ingreep. De toegenomen welvaart heeft ook op dit verschijnsel invloed gehad en tegenwoordig is het op sommige plaatsen de gewoonte in plaats van kerstbomen auto's in de fik te steken. Maar de stokken en fietskettingen zijn gebleven en worden nog steeds gebruikt.

Love

Een instructieavond voor verkeersregelaars. Na een inleiding door instructeur Cees komen we bij het onderdeel 'Verkeer regelen in de praktijk'. „Er zijn verschillende risicofactoren“, legt Cees uit. „Voertuigen, personen, omgeving.“ We staan stil bij het risico van de mens. Op het scherm verschijnt een foto van een vrouw, die versuft over het stuur van een auto hangt en in haar rechterhand een blikje bier vasthoudt. „Wat is er met deze dame aan de hand?“, vraagt Cees. Stem uit de zaal: 'Liefdesverdriet'.

Slavinken

In onze krant De Volkskrant, een zogenaamd links georiënteerd blad, las ik dat er nog al wat te doen was over de kosten van ons koningshuis. Niks nieuws, dacht ik, dat was waarschijnlijk in de tijd van Willem van Oranje ook al zo. Sylvia Witteman schreef in haar column in die krant: bijna 350 miljoen euro per jaar kost ons het koningshuis, 20 euro per inwoner. Mijn kinderen zijn al jaren de deur uit, dat scheelt weer 40 euro. Ik vergeet nog al eens het statiegeld bonnetje in te leveren bij de kassa van de supermarkt en dat is op jaarbasis ook ongeveer 20 euro, dus waar zeuren we over. Maar nu we het toch over de supermarkt hebben: ik las dat koning Willem Alexander 'gewoon in de rij staat bij Albert Heijn'. Daar keek ik wel even van op. Ik zag het voor me: die hermelijnen mantel zou hij er wel niet bij aan hebben, maar die oranje sjerp om zijn schouders zie ik duidelijk voor me. Vanaf de Eikenhorst is het 8 minuten rijden naar de dichtstbijzijnde Albert Heijn, in Wassenaar. Als dan om half zes onverwacht een vriendinnetje van Amalia vraagt of ze mag blijven eten, gaat hij er monter op uit om twee extra slavinken te halen. 'O, en Alex, neem ook een pak ggggopjesvla mee', roept Maxima hem nog door de keukendeur na.

Even later schrijft de koning de supermarkt aan het Stadhoudersplein binnen. Hij pakt een mandje, want het muntje voor het boodschappenkarretje ligt natuurlijk weer thuis in de fruitschaal. Nou ja, hij heeft ook bijna niets nodig. Hoewel: de stroopwafels zijn in de bonus en dat geitenkaasje ziet er wel erg lekker uit. Schuw kijkt de koning even om zich heen en mikt dan de kaas in zijn mandje. Daar sta je dan. In de rij voor de kassa. Wat treuzelt iedereen! Gewoon je boodschappen meteen in je tas stoppen, hoe moeilijk kan het zijn? Wat is dat voor achterlijk volk waar hij door God boven is gesteld? Nah, eindelijk dan. 'Gaat u pinnen?' Ja, wij, Willem Alexander, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Jonkheer van Amsberg, Markies van Veere en Vlissingen, Vrijheer van Ameland, Graaf van Schoonhoven enz. enz. enz., gaan pinnen.

En wegwezen. Daar zit hij dan. In de auto op de parkeerplaats van Albert Heijn. Achter elkaar propt hij de geitenkaas en de stroopwafels in zijn mond. Heerlijk. Dan weet je weer waar je het allemaal voor doet. Even die kruimels van zijn oranje sjerp kloppen. Max hoeft hier niets van te weten, dat geeft maar weer allerlei gedonder. Pas als hij na 8 minuten weer afslaat naar de oprijlaan van de Eikenhorst, bedenkt hij: Godverdomme, tóch die slavinken vergeten.

Stank

Toen ik mij vanmorgen wilde aankleden lag er op het stapeltje kleren de DEO roller die mijn vrouw daar had neergelegd. Zij leeft al jaren in een andere wereld dan ik, omdat ze ongeveer 100 keer beter ruikt. Mijn donkere, krachtige mannelijke geur wordt door haar dan ook niet op prijs gesteld. Ik liet haar een keer de uitslag een psychologische test zien waarin vrouwen moesten zeggen welke man zij het aantrekkelijkst vonden. De vrouwen kregen de mannen niet te zien, in plaats daarvan moesten ze ruiken aan stukjes textiel die door de oksels van de mannen was gehaald. Marlies ging bij het idee bijna over haar nek, maar de vrouwen kozen vrijwel allemaal voor één man en toen ze de heren zagen vonden ze die inderdaad het aantrekkelijkst. Zo zie je maar weer.

Toen ik de 'oorlogsbrieven' van mijn vader en moeder nog eens nalas viel mij op dat mijn moeder schreef dat ze in bad was geweest: 'Ik ben als eerste gegaan en daarna Bep'. Bep was een ver familielid dat haar gezelschap hield. Zoiets zouden wij nu zelfs in facebook niet meer schrijven. Maar het was midden in de winter van '44-'45 en toen was een wasbeurt iets bijzonders. Dat zou het trouwens nog lang blijven. Ik weet niet meer wanneer wij in ons huis aan de Havenstraat een 'douche' kregen. Het moet ergens in de jaren '60 zijn geweest. Er werd in een hoek van de 'tuinkamer' een oude kast omgebouwd tot badcel. Een zinken bak deed dienst als wateropvang. De 'geyser' hing er vlak bij. Levensgevaarlijk vanwege de mogelijkheid van het ontstaan van koolmonoxide, een gas dat al heel wat mensen zonder dat zij het merkten naar de andere wereld heeft geholpen. Ons gezin heeft volgens mijn broer Herman ook op die manier bijna het loodje gelegd.

Dat kwam door de grote kolenkachel die bij ons in de woonkamer stond. Dat ding leidde een eigen leven en liet zo nu en dan horen dat hij het niet naar z'n zin had door met een flinke knal zijn deksel in de lucht te gooien. In een boosaardige bui heeft hij ons bijna laten stikken, we werden op het nippertje gered door een oom, die die avond onverwacht bij ons op visite kwam. Het was dezelfde oom die ons in de hongerwinter een zakje aardappelen kwam brengen. We werden dus twee keer door hem gered.

Laatst heb ik het boek 'Het Parfum' van Patrick Süskind gelezen. Het verhaal speelt in de achttiende eeuw in Frankrijk en hij beschrijft hoe in die tijd iedereen stonk. Godfried Bomans schreef dat stank een contrastverschijnsel is, als iedereen stinkt ruik je het niet meer. Het zou kunnen. Ik kan me de jaren vijftig niet herinneren als een periode waarin iedereen stonk. Maar ik stonk vanzelfsprekend wel. Wij gingen in die tijd noodgedwongen één keer in de week 'in de teil'. Meestal in het lauwe en grijze water van je voorganger. Je ondergoed en andere kleding wisselde je één keer per week. En we geloofden wel in God, maar van een DEO-roller hadden we nog nooit gehoord.

Internet geeft aardige mogelijkheden waarover ik het al eens heb gehad. Zo kun je tegenwoordig ergens gaan kijken waar je nog nooit bent geweest om zelf te ervaren hoe het er daar uitziet. Laatst was er op de TV een bioloog aan het woord, het was Frans de Waal die het boek 'De aap in ons' heeft geschreven. Een boek waarin hij de samenleving van chimpansees vergelijkt met die van mensen. Boeiend boek. Hij woont in Amerika, in Atlanta, Georgia. Hij beschreef die stad als één groot bos, allerlei wilde dieren liepen gewoon bij hem in de tuin. Dat wilde ik wel eens zien, dus ik heb Atlanta, Georgia opgezocht en ben daar op verschillende plaatsen gaan kijken. Het zag er overal Amerikaans uit: 6-baans verkeerswegen dwars door het centrum, veel ziellose hoogbouw en reusachtige parkeerterreinen bij hypermarkten. In de buitenwijken was er inderdaad veel groen en daar woont Frans dan ook. Ja, zo kan ik het ook.

Vierluik

'In het leven van iedere ouder komt een ogenblik dat die zijn kind voor de laatste keer optilt'. Ik las deze zin in een stukje van Sylvia Witteman, die in onze krant een column verzorgt. Zij had die gedachte ook weer ergens anders vandaan en realiseerde zich dat dit ogenblik wat haar betreft inderdaad voorbij was, omdat haar kinderen inmiddels 16 en 18 jaar oud zijn. Maar zij wenste zich niet bij daar niet bij neer te leggen en probeerde toen haar dochter op te tillen wat nog nét lukte. Om haar rug te sparen heeft ze dat bij haar zoon maar niet gedaan. Ik kwam hier op omdat Dex nu zelfstandig de zoldertrap trap af kan (omhoog ging al) wat ik wel jammer vind, omdat hij tot nu toe door mij gedragen werd en daarbij zijn armpjes om mijn hals sloeg. Dat ogenblik van intimiteit behoort nu tot het verleden, omdat Dex zijn nieuwe verworvenheid volledig wenst te benutten. 'Nee opa, dat kan ik zelf'. Jammer, maar onherroepelijk en dat is eigenlijk maar goed ook. Marlies heeft, wat dit betreft de dierbaarste herinneringen aan het optillen van mijn dochter Tamar. Ze bracht haar naar school in een zitje op de fiets. 'Ik weet nog zo goed dat ik dat lieve kleine lijfie beetpakte en haar dan in het stoeltje zette en dan dacht ik, dat moet ik heel lang onthouden', zegt ze nu. In mijn familielevens zijn er veel momenten geweest waarvan ik dacht: ik wou dat ik ze vast kon houden om er later nog eens van te genieten, in plaats van ze nu voorbij te laten gaan. Maar het gaat onherroepelijk voorbij.

Bij de krant van vandaag zat een blaadje waarin een krantenbezorger werd gezocht. Het deed mij denken aan onze dochter Tamar, die dat in haar schooltijd heeft gedaan om een vriendinnetje helpen die een krantenwijk had en een paar weken met vakantie ging. Op de eerste morgen dat ze de kranten moest bezorgen regende het pijpenstelen, de gordijnen werden verlicht door bliksem- flitsen en er rolden zware donderslagen. Marlies zei: 'ik ga mijn bed uit, want dat kind kan zo niet de straat op'. Tamar en zij gingen met de auto op weg met een pak kranten. Om het zo moeilijk mogelijk te maken waren het ook nog kranten van verschillende uitgeverijen. De voorgaande dag had Tamar de kranten op volgorde

van bezorging gelegd, maar die volgorde raakte spoedig in war door de duisternis, de neer plenzende regen en het feit dat ze in die onoverzichtelijke nieuwbouwwijken bij ons in de buurt al snel de weg kwijt raakten. Als Tamar was uitgestapt bleek dikwijls dat ze bij het verkeerde huis met de verkeerde krant stond. De kranten werden nat van de regen, plakten aan elkaar en begonnen inkt af te geven waardoor de handen van Tamar zwart werden. Ook haar gezicht zat vol zwarte vegen omdat ze vergeefs de regendruppels uit haar ogen probeerde te vegen. De volgende morgen was het droog, maar regende het klachten van boze lezers die niet door hun dagelijkse krant weer in hun vooroordelen waren bevestigd.

Op de radio was een bericht dat een cruiseschip in Hamburg was bezet door demonstranten die woedend waren omdat ze vonden dat het personeel werd uitgebuit en onderbetaald. Het deed mij denken aan de tijd dat ik nog bij de HAL voer. Een Amerikaanse passagier vroeg mij eens hoeveel ik verdiende. Toen ik dat zei begon hij schamper te lachen. Het was nog minder dan een fooi vond hij. Maar het was voor ons geen reden om het schip te bezetten en meer loon te eisen.

Er zat vanmorgen weer het gebruikelijke rijtje mussen op de schutting te wachten op hun portie kruimels. Mijn vader gooide vroeger ook stukjes bood in de tuin en noemde zich om die reden hun 'voedstervader'. Ik heb mijn moeder nooit gehoord dat die beestjes, als dank voor de broodkruimels, hun tuinmeubels onderscheten, zoals bij ons het geval is. Op één stoel heb ik draadjes over de rugleuning gespannen zodat ze daar niet op kunnen zitten. Laatst zag ik een grijze flits over de heg vliegen en hoorde daarna een doordringend gepiep: een sperwer (denk ik) had een mus gegrepen. Ja mensen, we wonen midden in de natuur.

To the Loo

Vorig jaar gingen we, tijdens de voorjaarsvakantie, weer eens naar het boshuisje in Laag Soeren, waar we al eerder met veel genoegen een weekje waren. Ook dit keer gingen onze dochter Tamar, haar man Mark en de kinderen mee, wel in een eigen huisje, want met Dex er bij wordt het wat druk en loop je nog al eens tegen elkaar aan, wat hoge eisen stelt aan je inschikkelijkheid en reactievermogen. De huisjes stonden zo'n vijftig meter van elkaar, midden in een bos. Ze zijn van het pensioenfonds van de Holland Amerika Lijn. Ze zijn gebouwd in de jaren vijftig, toen mensen nog echt k(r)ampeerden en met de fiets naar hun vakantiebestemming reden, om zich op de Veluwe of in Drenthe twee weken lang traditioneel te pletter te laten regenen. Sinds die tijd is er aan het interieur van de huisjes weinig veranderd.

We zagen dat er sinds ons laatste bezoek twee jaar geleden, nieuwe CV ketels waren geplaatst. Dat stelde ons nog niet helemaal gerust, maar het was in ieder beter dan de laatste keer dat we er waren, toen kwamen er uit de CV installatie onrustbarende ratelende en knerpende geluiden en af en toe een flinke knal. Toen we de beheerder hierop attent maakten haalde hij zijn schouders maar eens op en schudde zijn doorgroefde hoofd. Niks aan de hand. Lucht in de leidingen. Toen we, na een onrustige nacht, allemaal weer gewoon wakker werden, besloten we dat het dan maar bij de folklore van het huisje hoorde. Volgens de beheerder waren ook radio, TV en een afwasautomaat moderne en overbodige fratsen en van WIFI had hij indertijd wel eens door een opgewonden boerin horen vertellen in het dorp, maar veel begrepen had hij er niet van.

Toen we er voor de eerste keer kwamen liepen er tot groot enthousiasme van Kas duizenden glinsterende blauw-metalic torren in het bos rond. Hij verzamelde ze in een glazen potje en vroeg toen aan mij wat die dieren eigenlijk aten. Ik wist het niet, maar later ontdekte ik dat het stront was. Er liep daar een ruiterspad, vandaar. Behalve die torren waren er in het bos ook teken, waarvan ik er een in mijn nek vond die zich al had volgezogen. Hoort ook bij de die zo bewonderde natuur, maar prettig vond ik het niet. Deze keer had Kas een glazen potje met een ingebouwd vergrootglas bij zich en hij verheugde zich al bij de gedachte dat er mogelijk deze keer weer torren en ander kruipend gespuis rond de huisjes te vinden zou zijn. Bij ons laatste bezoek bleek namelijk dat er een soort

natuurrampp op de torren was neergedaald, er lagen honderden doden en wat er nog leefde was ernstig verzwakt of miste ledematen. Er liepen ook deze keer wilde zwijnen rond, twee vrouwtjes met in totaal negen jongen, watervlugge gestreepte diertjes die elke avond rond etenstijd even kwamen buurten. Later bleek dat ze ook in het donker rond het huisje liepen; een verontrustende ontdekking, want wij moesten, bijgestaan door een klein zaklantaarntje, in het stikdonker vijftig meter naar het andere huisje lopen en dan krijg je bij het geluid van een grommend moederzwijn met een reut jongen toch een beetje gespannen gevoel.

We hadden overigens best aardig weer. We bezochten een aantal musea in de buurt, zoals het open luchtmuseum en het watermuseum in Arnhem, het Afrikamuseum in Nijmegen en het oorlogsmuseum in Groesbeek. Kas wilde graag naar een grote speeltuin in Apeldoorn en ik ben toen naar het paleis het Loo geweest. Dat is nu een museum. *Where have you been? I went to the Loo, my dear.*

Sharia in Canada

Raar hoor, hoe sommige mensen met nieuws omgaan. In Nederland zijn twee moorden begaan die een politiek tintje hadden. Eén was op Pim Fortuijn, een aankomend politicus met aspiraties voor het ambt van minister president, die van zijn afkeer van moslims een belangrijk programmapunt had gemaakt. Hij kon dan ook rekenen op ruim 20 zetels. De moord werd overigens gepleegd door een volbloed Nederlander. De andere moord was op Theo van Gogh, een schrijver/TV persoonlijkheid, die moslims in TV programma's op TV uitmaakte voor van alles en nog wat. Hij werd door iemand vermoord die was geïnspireerd door de profeet Mohammed en de mogelijkheid om in het hiernamaals veertig donkerogige schoonheden van hun maagdelijkheid te ontdoen. Er ontstond in Nederland een enorm kabaal, voornamelijk in de media.

In de krant stond een artikeltje over een 'opmerkelijke toename' van het aantal aanvragen voor emigratie, naar landen als Australië, Nieuw Zeeland en ook Canada. Men bracht deze trek in verband met de toegenomen wetteloosheid in Nederland. Vooral in Canada verwachtte men op alle punten rust en veiligheid. En géén problemen met Islamieten. In het blad 'OPZIJ', een maandblad waarop Marlies is geabonneerd en dat zich inzet voor de emancipatie van de vrouw, stond een artikel: 'Sharia in Canada'. Tot mijn verbazing las ik hierin het volgende: 'In de Canadese provincie Ontario is de sharia ingevoerd in het familierecht'. Het stukje behandelde de geschiedenis van een Pakistaanse vrouw die na haar uithuwelijking samen met haar man naar Canada was geëmigreerd. Na jarenlange mishandelingen door haar echtgenoot vluchtte ze naar een opvanghuis (blijf-van-mijn-lijf-huis). Haar familie drong er op aan haar zaak voor te leggen aan een shariarechter in Toronto. Die bepaalde dat ze terug moest naar haar man en dat hij niet meer met haar mocht slapen omdat ze ongehoorzaam was geweest. Hij mocht een tweede vrouw nemen. Dat werd meteen geregeld. Zo stonden er nog een paar voorbeelden in van behandelingen van moslimvrouwen, die door een 'gewone' rechter ondenkbaar zouden zijn. Dat Ontario een shariawetgeving kent, is nauwelijks bekend. Het begon toen in 1991 een wet werd ingevoerd die bedrijven de mogelijkheid gaf om onderlinge geschillen te regelen door middel van arbitrage, buiten de rechtbank om. Betrokkenen moesten dan een verklaring ondertekenen dat ze zich bij voorbaat zouden neerleggen bij de beslissing van de arbiter. De beslissing zou dan wettig zijn. Nog vóór dat deze Arbitration Act van kracht werd, benaderde een religieuze groepering de regering met de vraag of de wet ook mocht worden gebruikt om familiekwesties volgens religieuze tradities te regelen. En zo geschiedde. De Canadese Raad van Moslimvrouwen is woedend. 'De meesten van ons zijn juist hier komen wonen om te ontsnappen aan de sharia'. 'En denk eens aan de precedentwerking'. 'In Groot Brittannië wordt er nu ook om geroepen'. Tja, ook in Canada ben je niet veilig.

Marathon

Vorige week werd er in Rotterdam weer eens de marathon gelopen. De organisatie hoopte uiteraard op een wereldrecord, maar dat gebeurde ook deze keer niet,

hoewel ze er wel in waren geslaagd een contingent snelle jongens uit Swaziland, Botswana of een ander straatarm en warm Afrikaans land in te zetten, waar hardlopen een noodzakelijke vorm van persoonlijk vervoer is. Van één werd gezegd dat hij er in was geslaagd een jachtluipaard voorbij te lopen. Het dier was op dat ogenblik in diepe slaap, maar toch. Ook leuk is om te kijken naar de ploeg die opdoemt als de snelle mannen in een stofwolk in de verte zijn verdwenen. Van sommige van hen dacht ik: 'man, ga in vredesnaam weer in je leunstoel voor de TV zitten om te veel vette worst en volvette blokjes kaas te eten'. Onbegrijpelijk en levensgevaarlijk. Ook dit keer is er weer een deelnemer net vóór de finish gesneefd aan een hartstilstand. Treurig, maar toch vrij zeldzaam en ik denk dat er niet veel mensen zijn die onder het gejuich van honderden omstanders de pijp uit gaan.

Fiets

Vorige week bracht een vriendin van Marlies een klein fietsje voor Kas mee. Toen hij het zag werd hij helemaal enthousiast want er zat een standaard aan, net als bij een motor. Met een geroutineerde zwaai met zijn voet klapte hij het standaardje in en fietste weg. Later op de dag gingen we naar het park bij ons in de buurt, wij lopen en Kas op de fiets. Aanvankelijk konden we met korte en afgebeten militaire commando's voorkomen dat Kas aan de horizon zou verdwijnen, maar na een tijdje werkte dat niet meer en moest Tamar vloekend achter hem aan rennen, om te zorgen dat hij niet op een drukke straat terecht zou komen.

Het deed mij denken aan de fietsavonturen in mijn eigen jeugd. Mijn eerste fiets kreeg ik toen ik tien jaar was, een oude damesfiets waarop mijn vader dagelijks naar kantoor ging. Het ding was van een model dat tegenwoordig 'opoefiets' wordt genoemd en dat bij de vrouwelijke jeugd een geliefd model is, mits wit geverfd en versierd met plastic bloemetjes en kralenkettingen. Daar was toen uiteraard geen sprake van. De opoefiets van mijn vader was zwart, zoals alle degelijke fietsen in die tijd. Ik kan me nog herinneren dat hij op een zonnige namiddag uit kantoor kwam op zijn opoefiets. Ik nam het voertuig van hem over en vroeg me hardop af hoe ik op dat ding zou kunnen leren fietsen. De punt van het zadel zat ergens in mijn rug en het stuur torende bijna onbereikbaar hoog boven mij uit. Toen ik een jaar of twaalf was kreeg ik toch een nieuwe fiets, een BENZO met 'ballonbanden'. Een degelijk ding waarop je een zak cement van 50 kilo kon leggen zonder dat hij dubbel klapte. Niet dat ik dagelijks met zo'n vracht rondfietste maar het kón en om één of andere reden sprak mij dat aan.

Luizenzak

Ik had ook nog nooit van dit woord gehoord, maar Kas gebruikte het toen hij naar school werd gebracht. 'Ik moet mijn jas nog in de luizenzak hangen', zei hij voor hij in de klas verdween. Aan de kapstok hing een rij zakken voorzien van een lange rits waar de jas in moest. Daarna moest de rits dicht. Op deze manier hoopt de schoolleiding de gestage opmars van de hoofdluis een halt toe te roepen. Onze kinderen kregen er in hun tijd ook mee te maken. Met een netenkam en chemische bestrijdingsmiddelen hebben we de hevig verzet biedende diertjes er onder weten te krijgen, maar door het ontbreken van luizenzakken bleef de strijd doorgaan. De medewerking van onze kinderen in de strijd die op hun hoofd werd gevoerd, was trouwens niet geweldig. Ze begonnen al te krijsen als ze de fles met luizenlotion op tafel zagen. Toen ik op de 'lagere school' zat, was het bij ons ook wel eens prijs. Mijn moeder hield in dit verband niet van halve maatregelen en spoot ons met een soort fietspomp onder een stinkende vloeistof 'FLIT' genaamd. Het middel bevatte DDT, een probaat werkend, maar nogal giftig spul. De luizen namen gillend de benen na deze gifaanval, maar wij hadden het gevoel dat we zelf ook bijna het loodje legden. Overigens blijkt dat die luizenzakken geen zak helpen. Kinderen gaan in de klas, bij het oplossen van vraagstukken die ze samen moeten oplossen, 'de koppen bij elkaar steken', waarna een zacht geritsel is te horen van de luizen die overspringen.

Kerk

In de serie: 'verhalen die ik niet meer wil horen' de volgende familie anekdote: Mijn moeder vertelde aan mijn vader dat een vrouw, die op zondag naar de kerk was gegaan, over een stoepje was gestruikeld en daarbij een been had gebroken. Commentaar van mijn vader: 'zo zie je maar weer hoe gevaarlijk het is om zondags naar de kerk te gaan'.

Lijster op brandewijn

We eten vanavond burrito's, volgens een nieuw recept dat Marlies voor mij heeft meegenomen uit de bieb. Een paar dingen uit het recept kon ik niet krijgen en die heb ik dus vervangen door iets waarvan ik denk dat het er op lijkt. Het resultaat blijft natuurlijk afwachten en vanavond weten we meer, maar ik heb het natuurlijk niet zo gek gemaakt als de machinist van de zeesleper Jan van Gent uit het boek 'Hollands Glorie'. Toen de kok van de 'Jan van Gent' ziek was ging Bout, de machinist, koken. Hij gebruikte hierbij een kookboek van de kok, maar veel ingrediënten die daarin werden genoemd, waren natuurlijk niet aan boord. Elk bestanddeel dat er niet was werd door Bout vervangen door peper. Het resultaat was dat bij iedereen de vlammen uit de bek sloegen. Dat was allemaal nog wel te verdragen, maar toen Bout de papegaai uit zijn kooi wilde halen en hem de nek omdraaien, om daarna te verwerken tot 'lijster in brandewijn' (recept 23), kwam de kok vloekend uit zijn bed en joeg hem de kombuis uit.

Leeuw

Ik vertelde al eerder dat we in mijn jeugd een gezinsabonnement op diergaarde Blijdorp hadden. Soms namen wij een vriendje of vriendinnetje mee op ons abonnement, door dat document door de tralies van het buitenhek aan hen toe te steken, waarna ook zij naar binnen konden. De portiers namen nooit de moeite om goed te controleren. Op een keer namen we een jongen mee die bij ons in de buurt woonde: Peter. Met hem liepen we in de dierentuin het binnen hok van de leeuwen in. Tegenwoordig zijn al die dierenverblijven voorzien van dikke glazen platen, maar dat was toen niet. De leeuwen zaten achter dikke ijzeren tralies. Die keer dat wij er waren lag er één leeuw achter de tralies, een mannetje, dat ons aankeek met een blik, waarin wij diepe minachting meenden te zien. Vóór de tralies stond een hekje waar je over heen kon klimmen. Iemand had dat eens gedaan, was toen door een leeuwenklauw gegrepen, van zijn hoofdhuid ontdaan en voor de eerste vijftig jaar van kapperskosten gevrijwaard. Peter zei dat je dieren kon hypnotiseren en dit leek hem een geschikt moment om dat eens in de praktijk te brengen. Hij boog zich zover hij kon over het hekje om dichterbij de leeuw te komen en keek het dier recht in zijn ogen. De leeuw keek zonder merkbare reactie terug. Alleen het puntje van zijn staart ging een beetje sneller op en neer. Peter hield zijn blik vast in de gele ogen tegenover hem. Toen één minuut was verstreken sprong de leeuw plotseling tegen het hek, liet een donderend gebrul horen en sloeg met één van zijn klauwen tussen de tralies door in onze richting. Wij schrokken ons te pletter en wisten niet hoe snel we uit het leeuwenhuis moesten komen. Zelfs toen we zijn huis uit waren brulde de leeuw nog een tijdje woedend door. Het geluid was honderden meters ver te horen. Het was een spectaculaire, maar weinig overtuigende demonstratie van de hypnotiserende kracht van Peter.

Krokodil

Ons bezoek aan de leeuwenverblijven was dus niet geruisloos verlopen. Ongehinderd door deze ervaring gingen we daarna naar het verblijf van de krokodillen en andere reptielen. Zij zaten in een ondiepe vijver, maar gelukkig wel achter glas. Dat glas was ongeveer twee meter hoog. De krokodillen waren ruim drie meter lang en lagen, met opgesperde bekken, op het droge te slapen. Waarom hebben krokodillen altijd hun bek open als ze op het droge liggen? Geen idee. De krokodillen lagen zo totaal bewegingloos dat Peter opperde dat ze van

gips of plastic waren, in ieder geval niet echt. Tegen de ruiten tikken had geen effect. Roepen evenmin. Toen deed Peter een vreselijke ontdekking. In het verblijf stond een bezem met een opvallend lange steel. Met deze bezem hengelde hij over de rand van het glas in het krokodillenverblijf. Toen bleek dat de dieren toch levend waren. Van de ene seconde op de andere klapten hun kaken dicht. Ze begonnen heftig te blazen en sloegen zo krachtig met hun staarten dat het water tegen het plafond spatte. Ook hier namen wij snel de benen. Die Peter hebben we daarna maar niet meer uitgenodigd.

Marshmallow test

Op internet vind je soms zaken die zowel onaardig als heel erg leuk zijn. Eén er van is de marshmallow test. Mogelijk heb je er wel eens van gehoord: een kind krijgt een marshmallow aangeboden, maar mag er ook voor kiezen om het snoepgoed niet op te eten. Lukt dat, dan krijgt het er vijf minuten later nog één. Er bleek een relatie te bestaan tussen de keuze die het kind maakte en het succes op latere leeftijd. Kinderen die de marshmallow direct opaten en dus aan de korte termijn dachten, waren in hun latere leven minder succesvol dan kinderen die de marshmallow konden weerstaan. Ik weet niet hoe ik het er vanaf gebracht zou hebben, ik denk dat ik wel zou hebben gewacht, maar ik heb makkelijk lullen, in mijn jeugd bestonden marshmallows niet. In plaats daarvan was er sprake van ouwel, zoethout en zoute drop. Op YouTube zijn er leuke filmpjes te zien van kinderen die aan de test deelnemen en van alles verzinnen om zich niet aan de marshmallow te vergrijpen. Ze gaan op hun handen zitten of kruipen onder de tafel om de marshmallow niet te hoeven zien, lopen in het rond, besnuffelen het ding, likken er een beetje aan of knabbelen er kleine stukjes af. De kinderen lijden pijn en de verleiding is enorm, zoals je op de website bij de 'Marshmallow test' kunt zien. Erg leuk toch.

Ring

Een tijdje geleden waren Marlies en ik in Amsterdam. We kwamen op onze wandeling door de stad in de buurt van de Schans waar ik een groot gebouw zag waarvan ik me afvroeg wat het zou zijn geweest of wat het nu nog was. Omdat dat aan de buitenkant niet was te zien liepen we de hoofdingang naar binnen om het te vragen. Het bleek de diamanthandel van Gassan te zijn, in het gebouw zat vóór de oorlog een diamantslijperij waar zo'n honderd diamantslijpers werkten. We werden vriendelijk te woord gestaan en men vertelde ons de functie van het gebouw. In de hal was een kleine expositie over het vak van diamantslijper. Maar als we even konden wachten mochten we ook binnen kijken. Er kwam een dame met een grote bos sleutels en toegangskaarten en we gingen door een soort sluis met dubbele deuren naar binnen. Na wat gangen te hebben doorgelopen die ook allemaal waren voorzien van deuren met ingewikkelde sloten, kwamen we in een kamer waarvan ook de deur achter ons in het slot ging. We mochten gaan zitten en de dame telefoneerde naar iemand die even later met een zwart leren koffertje binnen kwam. Op een blauw fluwelen ondergrond werden ons even later diamanten ringen getoond met een prijskaartje waarvoor we kort daarvoor ons huis hadden gekocht. 'Vindt u deze ring mooi, mevrouw?', vroeg de Gassan mevrouw aan Marlies. 'Nou, erg mooi hoor', zei Marlies. 'Kijk meneer, dit vindt uw vrouw nou een mooie ring', zei de mevrouw van Gassan hoopvol. Ik zei maar dat ik 'm ook erg mooi vond. Als geld een probleem was konden we bij Gassan ook een lening afsluiten, maar toen vonden we het wel mooi geweest. Na heel veel deuren en sloten stonden we weer buiten.

'Never underestimate the power of a good story', schreef mijn Canadese broer Herman eens in een e-mail. Ik moest daar aan denken toen ik in de krant las dat Gassan door een eigen personeelslid was bestolen van ruim 8.000 diamanten met een waarde van tien miljoen euro. De manier waarop dat was gegaan bevestigde de uitspraak van Herman dat een goed verhaal soms sterker is dan een rij stalen deuren. De man was naar de mensen van de bewaking gegaan om te vragen of het goed was dat hij een magnetronoventje, dat hij in de middagpauze wilde gaan kopen, mee naar binnen mocht nemen. Dat mocht. Eenmaal binnen haalde hij de oven

uit de doos en propte die vol met de diamanten. Toen hij 's avonds na afloop van zijn werk weer naar buiten ging riep hij vrolijk tegen de man van de bewaking: 'Ik neem 'm weer mee hoor!' en stapte op Schiphol op het eerste vliegtuig naar Mexico. Langer dan een maand is hij daar overigens niet gebleven. Hij kreeg wroeging, mogelijk ook vanwege de Mexicaanse maffia die ook wel een diamantje wilde meepikken, en meldde zich bij de politie.

Wim Koops

In vervolg op mijn vorige aflevering van '**bazen in mijn leven**' deze keer aandacht voor Wim Koops. Niet dat het zo'n kleurrijke figuur was, want dat was hij nou juist niet. Marlies bracht dat treffend onder woorden. Ik moest een keer een weekeind doorwerken aan een project, samen met Wim. Marlies kwam ons gezelschap houden in de tekenkamer, zij had wat boeken meegenomen. Toen we klaar waren en naar huis gingen vroeg ik aan haar: 'en hoe vond je Wim?'. Marlies: 'hij lijkt me wel vriendelijk, maar hij heeft zo'n enge rug'. Ik had het zelf niet beter kunnen verwoorden. Het contact met de klanten verliep altijd via Wim. Die ging praten over wat de klant wilde, hoe hij het wilde, wanneer het klaar moest zijn en zo meer. Probleem was dat hij tijdens die gesprekken geen notities maakte, dat vond hij zwak overkomen. Het gevolg was dat hij terug op zaak niet meer wist wat er was besproken en dus onvolledige en onjuiste informatie gaf aan degene die het ontwerp moest maken. Die ging dan maar naar beste weten en kunnen met de verbrokkelde informatie van Wim aan de slag en meestal kwam er dan iets op papier wat niet de bedoeling was.

Dat gebeurde zo dikwijls dat Wim uiteindelijk promotie maakte tot hoofd huishoudelijke dienst. Ook in hoedanigheid wist hij er een zootje van te maken. Bij de Shell ging men in 1975 over van het tekenen op papier naar polyester vellen. Volgens Wim, die de voorraad pennen en inkt beheerde, konden we gewoon met dezelfde inkt blijven tekenen. Dat had tot gevolg dat als je je tekening oprolde de lijntjes die je met veel moeite had getrokken, gewoon van het polyester vel afvielen. Er kwam andere inkt waar de aceton bovenuit stonk. Als je daarmee tekende kreeg de lijnen nooit meer uit je tekening. Fouten maken kon niet meer, je moest het in één keer goed doen. Dat is knap lastig met elektrische schema's. Bovendien werden de tekenpennen vloeibaar en losten op. Uiteindelijk werd het door iemand van de Shell opgelost. Er moesten zonweringen komen en Wim bedacht dat de verschillende groepsleiders die dingen zelf maar in hun afdeling konden ophangen, daar hadden ze best tijd voor. Eén van de groepsleiders viel hierbij van een trapje, ging dwars door een ruit en liep hierbij een jaap van tien centimeter in z'n rug op. Ik zie die man nog staan in een met bloed doorweekt overhemd. Grote paniek natuurlijk, man het ziekenhuis in, drie weken uitgeschakeld. Er kwam daarna een timmerman, die rustig en met kennis van zaken de zonweringen ophing.

Ik ging bij Hoogovens in IJmuiden werken en verloor Wim gelukkig voor langere tijd uit het oog en wat nog beter was: hij mij.

Schoolfoto

Mijn generatie heeft nog de opkomst van de schoolfotograaf meegemaakt. Er kwam dan een man met een echt fototoestel: een grote houten kist op een driepoot, met een zwarte doek er over, waar die man, als we ons hadden opgesteld, onder dook en zo, uitgedost als een fundamentalistische moslima, met zijn hand zwaaiende gebaren maakte om de groep op de juiste plek te krijgen. De meeste van de foto's die in die tijd zijn gemaakt zijn natuurlijk zoek geraakt, maar op de website: 'schoolfoto', kun je je eigen portret terugzoeken. Je moet dan wat gegevens, zoals naam van de school, jaar en dergelijke invoeren. Ik heb dat geprobeerd. De naam van mijn school wist ik niet meer, dus ik gaf de naam van een of andere heilige in. Ik kon me trouwens niet herinneren dat er daar ooit schoolfoto's zijn gemaakt. Blijkbaar was dat een juiste veronderstelling, want de zoektocht op de website eindigde met een foto van een groep chimpansees. Boven één er van (de domste) stond een pijl met de tekst: 'volgens onze gegevens bent u dit'.

Een poesje in Heer Hugowaard

Toen ik een jaar of tien was werd ik door mijn moeder meegenomen naar één of andere gemeentelijke instantie die er voor kon zorgen dat je, als je door ondervoeding of andere ellendige omstandigheden sterk vermagerd was, gratis naar een vakantiekolonie kon om aan te sterken. Ik werd daar gekeurd of ik een slachtvarken was: ik werd gewogen, in mijn armen geknepen en in mijn ribben gestompt. De uitslag van het onderzoek gaf aan dat er geen dwingende reden was om mij op kosten van de gemeenschap vet te mesten. Zichtbare teleurstelling bij mijn moeder, die waarschijnlijk wel eens een paar maanden zonder mij door het leven wilde. Later heeft ze nog een keer een poging gedaan om een paar van haar kinderen uit te besteden. Deze keer met meer succes: mijn zussen Pita en Tina konden een maand of wat naar een boerderij in Heer Hugowaard om daar 'aan te sterken'. Na een maand werden ouders in de gelegenheid gesteld om hun kinderen te bezoeken en te horen hoe het met ze ging. Ergens in Heer Hugowaard was een soort ontvangstruimte waar de ouders bij elkaar kwamen. Mijn vader vertelde later hoe de bijeenkomst was verlopen: 'er zaten daar allerlei rare knullen bij elkaar: bootwerkers, pianosjouwers, betonvlechters, dat soort gasten'. We werden ontvangen door een leuke juffrouw, die na haar inleidende praatje ook nog meldde dat er een nest jonge katjes was. Was er misschien nog iemand die een poesje wilde meenemen? Wacht, zei ze, ik zal de poesjes even halen, dan kunt u ze zien. Waarop één van die bootwerkers: 'nou, ook een mooie rotzooi hier, we zijn nog geen vijf minuten binnen of ze wil haar poesie al laten zien'.

Mist

Door de schonere lucht is er steeds minder mist, las ik in krant. Mist ontstaat doordat waterdampdruppeltjes condenseren op zwevende roetdeeltjes en die zijn er blijkbaar steeds minder. Ik denk dat veel mensen het niet zo erg vinden dat het niet zoveel meer mist. Mistig is het meestal in de herfst, toch al geen jaargetijde dat bekend staat om zijn vrolijk makende stemmingen. Ik vind mist niet onprettig, dat wil zeggen als ik geen lange autorit moet maken. De wereld wordt een stuk kleiner en misschien daardoor wat overzichtelijker en het wordt ook stiller. Men zegt wel eens dat Eskimo's tientallen woorden hebben voor sneeuw, maar volgens Wikipedia zijn dat er hooguit drie. Het verbaasde mij dan ook hoeveel woorden wij hebben voor mist: grondmist, mistbank, stralingsmist, advectieve mist, zeemist, regenmist, ijsmist, nevel en industriële mist.

Moderne teleurstellingen

Van de week was ik in Rotterdam voor een bezoek aan de centrale bibliotheek. Wat een mooie voorzieningen zijn er tegenwoordig in de stad! De centrale bieb is niet alleen een heel mooi modern gebouw, het is ook prachtig ingericht. Ik ga er altijd met veel genoegen heen en ben er meestal een paar uur om dingen uit te zoeken. Binnen is er ook een restaurant waar je koffie kunt drinken en wat kunt eten. In de zomer kun je op een groot balkon zitten waar je een mooi uitzicht over de stad hebt. Prachtig allemaal. Toen ik er vorige week was, stond er voor de ingang een vrouw die 'straatkranten' verkocht. Ik weet niet of dat een wereldwijd verschijnsel is, maar in Nederland is een stichting die zich het lot van dak- en thuislozen aantrekt. Ze doet dat door die mensen krantjes te laten verkopen en ze zo aan een bescheiden inkomen te helpen. Toen ik vlak bij de vrouw met de straatkranten was, zag ik tot mijn verbazing dat ze met haar mobiele telefoon in de weer was en een druk gesprek voerde. En ik heb niet eens zo'n ding. Het deed me een beetje denken aan de cabaretier Henk Elsink, die naast zijn theater een restaurant dreef. Op een dag stond er voor de deur van zijn restaurant een bedelaar die hem om een boterham vroeg. 'Een ogenblik', zei Henk, 'ik zal even in de keuken gaan vragen of er nog wat over is'. 'Wilt u dan wel opschieten', zei de bedelaar, 'ik sta dubbel geparkeerd'.

Iets dergelijks maakte ik mee in de metro van Parijs. Daar kwam een clochard op me af die mij iets vroeg. Ik dacht eerst dat het om geld ging, maar Marlies zei dat hij vroeg hoe laat het was. Ik hem mijn horloge zien, waarna de man met

grote snelheid naar de uitgang rende. Een van mijn laatste illusies sneuvelde. Ik had altijd gedacht dat het laatste waar een clochard belang in stelt, is te weten hoe laat het is. In wat voor tijd leven wij, vrienden, als zelfs clochards haast beginnen te krijen?

Monopoly

Thuis (in Delfshaven in de Havenstraat, ik zeg het maar even bij) speelden wij met ons gezin dikwijls Monopoly. Met een echt bord, echte pionnen, echte dobbelstenen en namaak geld. Hoewel, van die pionnen ben ik niet helemaal zeker. Wij namen ook wel eens een stuiver, vingerhoed of zoiets, als mascotte. Meestal speelden we op zaterdagavond als er ook een vrijgezelle oom op visite was. Na zo'n spel kon ik uren niet slapen van de opwinding. Zouden er nog kinderen zijn die uren niet kunnen slapen van opwinding als ze zo'n familiespelletje hebben gespeeld? Ik kom hierop omdat in de krant stond dat je tegenwoordig op de computer MONOPOLY kunt spelen. Met een elektronische dobbelsteen, maar wel een die een echt ratelend geluid maakt als je gooit. Ik heb het nog niet geprobeerd, maar je speelt dan waarschijnlijk tegen iemand uit Vuurland of Binnen-Mongolië in plaats van tegen een vrijgezelle oom. Hij is al lang overleden maar ik sluit niet uit dat hij ons vanuit cyberspace in de gaten houdt.

Mosselen

Mosselen zijn niet ieders favoriete voedsel. Van 'vroeger' kan ik me niet herinneren dat ik er een grote hekel aan had. Ook niet dat er met lijfstraffen moest worden gedreigd om mij tot eten van deze kostelijke schaaldieren te dwingen. Wel is opvallend dat niemand ooit naar het recept: 'mosselen op de Haven-straatse wijze' van ons Moeder heeft gevraagd. Waarschijnlijk was daar ook weinig reden voor, net als over de bereiding van haar kabeljauw, die zonder enige toevoeging zo uit het kookwater op je bord werd gekieperd en de tot snot gekookte andijvie die wekelijks op ons menu prijkte. Wat dat betreft vormden de befaamde kroketten, waar mijn zus Tina smartelijke herinneringen aan had en waar ze vreselijk naar verlangde en de 'Haagse Bluf' die soms plotseling op zondagavond werd gemaakt, feestelijke uitzonderingen, die door ons kinderen met gejuich werden begroet.

Marlies heeft wel verhalen over de dwangmaatregelen die bij haar thuis werden toegepast bij het mosselen eten. Hoewel die maatregelen bij haar thuis aanzienlijk soepeler werden gehanteerd dan bij ons op de Havenstraat het geval was. Ik wek mogelijk de indruk dat het regiem bij ons thuis te vergelijken viel met de strafkampen in de Goelag. Ik haast me te zeggen dat dat niet het geval was. Nou ja, misschien kwam de korstenpap met vellen, die 's morgens werd verstrekt en die mijn vader gelukkig meestal zo goed was om op te eten, er het dichtst bij. Bij Marlies thuis ontstond de weerzin tegen mosselen doordat zij en haar zussen die dingen op hun bord gingen ontleden. Dat kun je inderdaad maar beter achterwege laten. Zo'n dier is meestal nog in het bezit van allerlei inwendige organen en die worden pijnlijk nauwkeurig zichtbaar als je hem open snijdt. Gisteravond aten we mosselen. Lekker hoor. Met allerlei sausjes en kruiden. Kas zat er ook bij. Hij had al gegeten, maar zijn vader Mark gaf hem ook een mossel, nog in de schaal. Kas bekeek het ding aan alle kanten, maakte 'm open, peuterde de mossel er uit en at 'm smakelijk op. Hij maakte met z'n hand een zwaaiend gebaar naast z'n hoofd ten teken dat hij 'm erg lekker vond en begon enthousiast aan de volgende. Zo heeft hij er zelfstandig nog een stuk vijf opgegeten. Erg lekker vond hij het. En dat allemaal met twee tanden. Knap hoor.

Gekrulde haren, gekrulde zinnen

Vanmorgen is bij ons thuis de kapster geweest. Niet voor mij overigens, ik doe het al jaaaaaaren zelf. Na lange tijd mijn toenemende kaalheid vergeefs te hebben gecamoufleerd door de resterende haren kunstig over het middenveld te draperen, heb ik bij de KIIK-shop een tondeuse gekocht. Op de tanden daarvan kun

je een soort kammetje klemmen en daarmee ligt de lengte van de te knippen haren vast. Als het kammetje er niet afvalt tenminste, zoals mij één keer is overkomen. Er werd toen een grote hap uit mijn 'kapsel' genomen. Dat viel niet meer te camoufleren, maar gelukkig was het winter en dassen en coltruien bedekten de kaalslag enigszins. En het groeide ook weer aan. Ik moest denken aan mijn zus Pita die in haar Havenstraatse periode op het idee kwam het roer, wat haar kapsel betrof, eens drastisch om te gooien. Toen die van de kapper terug kwam leek ze niet meer op zichzelf. Tenminste, dat vond mijn moeder. Die raakte in alle staten, van de kook en boven haar theewater. Andermaal zag ze de maagdelijkheid van haar dochter in gevaar komen, want: 'gekrulde haren, gekrulde zinnen', nietwaar? Maar na een tijdje was iedereen er aan gewend, werd het allemaal gewoon en kalmeerde mijn moeder ook weer wat.

Verkeerslichten

Ik moet dat toch eens statistisch gaan onderzoeken. Als je in de auto een klusje wil doen en je denkt: dat doe ik even bij het volgende verkeerslicht: jawel hoor: alles staat op groen. Dreig je te vroeg te komen op een afspraak en probeer je zo langzaam mogelijk te rijden: yes sir: alles groen, je kan potverdomme overal zo doorrijden. Probeer je dat effect te gebruiken door opzettelijk een karweitje mee te nemen, om dat bij een verkeerslicht even te doen, haha: alles rood. Heb jij ook die ervaring ook en heb je daar een verklaring voor, laat even weten, ik ben benieuwd.

Char

Dit zou een geweldige tijd voor mijn vader zijn als hij nog leefde, hij was erg (bij-)gelovig. Het wemelt tegenwoordig van de telepatische schemerfiguren op de TV. Char Magolsky of zoiets is één van de bekendste. Char vraagt aan iemand: 'Mag ik bij u een' reading 'doen?'. (Waarom moet dat in het Engels?) Ze werkt altijd op dezelfde manier: noemt een letter: 'M'? Iemand die u kent met een M? Ja. Eh, Martin? Ja, dat is mijn overleden vader. Wacht, ik roep hem even voor u op. Die iemand is er dan ook altijd. Nooit komt de mededeling: 'Hij is in gesprek' of: 'kan even niet komen' of zoiets. Er volgt dan een 'gesprek' met de overledene. Dat zit vol met waarderingen: dat het zo'n leuke tijd was, dat er nog steeds aan elkaar gedacht wordt en van elkaar gehouden wordt. Nooit de opmerking: 'Ik wil niks meer met dat takkewijf te maken hebben'. Tja. Maar misschien had mijn vader er niets van willen weten, juist omdat hij er in geloofde.

Schip

Mijn zus stuurde mij een krantenknipsel over de nieuwe 'Westerdam'. Ik heb die bak indertijd in Rotterdam zien liggen. Dat drijvende flatgebouw had natuurlijk weinig van doen met de 'Westerdam' waarop ik heb gevaren. Dat was tenminste een schip met een fatsoenlijke lijn er in, een zeeg, een degelijk stel masten, een hoofdmachinist die elke dag dronken was en een echte schoorsteen, niet zo'n knalpijp als die bakken vandaag de dag hebben. Je ziet, ik ben een echte mopperende voormalige zeedinges. Voor een zeebonk heb ik niet het juiste postuur, dacht ik zelf.

Namen

Volgens een doordacht stukje in de krant zou er een verband zijn tussen de namen die ouders hun kinderen geven en hun sociale klasse. Je zou hieruit kunnen vaststellen dat Nederland nog steeds een klasse-maatschappij is. Toen ik het stukje las vroeg ik mij af of dat in mijn jeugd ook zo was. Ja, natuurlijk. Geen idee hoe dat toen werkte; onze buurkinderen heetten Truus, Nel en Albert. Hun vader was ambtenaar bij het 'gas'. Mijn vader was ambtenaar bij het ministerie van hopeloze zaken, ergens in den Haag. Truus, Nel en Albert waren namen die je

niet meer hoort. Als je je dochter nu echt wil pesten noem je haar Truus, die naam is tegenwoordig bijna een scheldwoord. Wij noemden Albert trouwens Appie. Appie was niet helemaal goed wijs, wat er met hem was weet ik niet, hij was ... 'anders'. Daar werd rond de jaren vijftig niet moeilijk over gedaan. Dat 'anders zijn' een moeilijke Latijnse naam geven en er een kostbare, maar vergeefse therapie op loslaten, er was niemand die daar aan dacht. Appie had een beetje verkering met Jopie Toledo, die ook een 'klap van de molen' had gehad. Zij was de dochter van de schoenmaker, die in een muf keldertje aan de Claes de Vrieselaan een bedrijfje had. Jopie, ook zo'n verdwenen naam. Op internet stond een lijst van de 500 nu populairste jongensnamen. Bovenaan stond 'Daan', direct gevolgd door Bram en Milan. Het spijt me voor mijn broers, maar Herman en Tijn waren nergens meer te bekennen, ik stond op plaats 132 en ook de naam Frans, toch een eerlijke Hollandsche naam, is zelfs helemaal uit de lijst verdwenen. Hoe zit het trouwens met de meisjes? Sorry Pita, Tina en Ria, ik zou jullie graag een plezier hebben gedaan, maar ook jullie namen inspireren blijkbaar nog maar weinig ouders. In plaats daarvan staan Sophie, Emma en Julia bovenaan de lijst.

Negerzoenen

Negerzoenen mogen niet meer. Wie kan zich die zoetige gebakjes, met veel chocola, nog herinneren? Ze bestaan nog. Maar ze mogen niet meer. Althans de naam mag niet meer. Discriminerend. Die naam. Ik kan me herinneren dat mijn broer Frans eens vertelde dat hij 's avonds laat naar de radio luisterde, zelfs tot voorbij het Wilhelmus. Toen hoorde hij tot zijn verbazing de omroeper, die normaal met een met een keurige en enigszins bekakte stem sprak, zeggen: 'zo, en krijg nou allemaal de kolere maar'. Waarna de zender definitief uitging, hoorbaar aan optredende ruis met daar doorheen een zwakke stem die iets in het Servokroatisch zei. De Nederlandse omroeper had blijkbaar gedacht dat de zender al uitstond. Gisteren kwam er op de TV na het allerlaatste nieuws van die dag, een omroepster die was aangenomen op haar politiek correcte uiterlijk. Ze was dus enigszins bruin van kleur. 'Zo', zei ze, 'en nu krijgt u van mij de allerlaatste negerzoen'. Waarna ze een luchtkus in de richting van de camera wierp.

Mogelijk naar aanleiding hiervan stond er een paar dagen daarna een ingezonden stukje in de krant: 'Als negerzoenen niet meer mogen, dan vind ik dat er ook een einde moet komen aan de blanke vla'.

Baby

Toen mijn dochter ging bevallen voor haar eerste kind wilde ze dat thuis doen. Vooraf had ik zes kisten gemaakt waarop het kraambed op de vereiste hoogte werd gebracht. De kraamhulp had verder geëist dat er een looplamp van ten minste 100 Watt aanwezig zou zijn, voor het geval dat de normale verlichting het zou laten afweten. Verder wilde ze dat er ook een zaklantaarn van voldoende sterkte beschikbaar zou zijn, voor het geval dat ook de looplamp de geest zou geven. Tot mijn verbazing was geen verzoek om kaarsen en lucifers gereed te houden als ook de zaklantaarn dienst zou weigeren. Ook hoefden er geen stutten te zijn om het dak te ondersteunen voor het geval dat dit, tijdens de bevalling naar beneden dreigde te komen. Toen al deze maatregelen waren genomen werd het door de betrokken arts beter geacht om de bevalling in het ziekenhuis te laten plaatsvinden.

Op de hol

Mijn vader woonde in z'n jeugd aan de Waaldijk in Delfshaven. De Waaldijk was een zogenaamde 'hol'. Geen idee waar die naam vandaan komt. De Schoonderloostraat was er ook een. Die straten liepen schuin naar beneden. Mijn vader hield vol dat hij een keer op een fiets zonder remmen de Schoonderloostraat was afgereden. Een ongelofelijk verhaal.

De Schoonderloostraat was zo steil als een zwarte skihelling en eindigde in een T-kruising. Linksaf was na 15 meter een genadeloze granieten trap die tien meter omhoog ging. Als je in leven wilde blijven was rechtsaf de enige optie. Omdat de straat daar vrij smal was kon je niet zien wat er om de hoek stond. Meestal was dat niets substantieels, auto's waren er nauwelijks en in de Schoonderloostraat al helemaal niet. Ja, er stond jarenlang aan het einde een zwart autootje weg te roesten. Ik weet het merk ook nog: het was een Singer. Die naam verbaasde mij nogal, ik dacht dat Singer alleen maar naaimachines maakte. Ik dwaal wat af, merk ik nu. Mijn vader suisde dus met een rotgang op een fiets zonder remmen van de hol af en slaagde er blijkbaar in rechtsaf te slaan. Tot zijn ontzetting stond daar een 'pianowagen' te lossen, een vrachtauto met een schuin oplopende laadklep. Niet in staat om zowel zijn richting als zijn snelheid nog te beïnvloeden vloog mijn vader met zijn fiets de laadklep op en de vrachtauto in. Binnen waren juist twee potige verhuizers bezig met het versjouwen van een kast. Volgens Pa raakte hij één van de verhuizers vol tussen de benen en werd hij daarna door de andere met fiets en al de pianowagen uitgelazerd.

New York (1)

Het was een diep gevoelde wens van Marlies: naar New York! De wolkenkrabbers wolken zien krabben, de brandlucht bij Ground Zero opsnuiven en op Times Square en 5th Avenue eens heerlijk onder de voet gelopen worden door de duizenden mensen die daar naar gigantische lichtreclames en tassen van 6 000 dollar van ene Gucci komen kijken. Ik deelde die diepe wens niet. Ik heb niet echt goede herinneringen aan New York, al zijn die herinneringen inmiddels bijna 50 jaar oud. Ik vond New York rommelig, chaotisch, druk en lawaaiig. Bovendien was ik er, in mijn loopbaan voor de HAL, al ongeveer veertig keer geweest. Achteraf had ik mijn gedachten over New York aan Marlies duidelijker moeten maken met de opmerking: 'ga maar samen met Miriam en Wim', een bevriend echtpaar, dat met betrekking tot New York ook van die diep gevoelde wensen had. Ik ben niet zo'n reiziger. Heb ik denk ik van mijn moeder, die ook een gezonde weerzin tegen van huis gaan had. Ik zie op tegen de ongemakken die reizen met zich mee brengt. Om te beginnen moet je meestal in het holst van de nacht je warme nest uit, om daarna sjouwend met zware koffers te zorgen dat je op tijd op een overvolle luchthaven bent, om vervolgens in lange rijen voor een gesloten loket te wachten tot er iemand, die duidelijk ook liever nog in z'n warme bed had gelegen, bereid is je bagage vol te plakken met geheimzinnige, maar noodzakelijke streepjes codes, zonder welke je koffers ineens in Zuid Timboektoe of Rawalpindi staan. Gelukkig zorgt Marlies er, volgens een strak schema, altijd voor, dat in de koffers de voor het voortbestaan noodzakelijke zaken zoals verse onderbroeken te vinden zijn, zodat ik me daarover geen zorgen hoeft te maken. De eerste keer dat ik in New York kwam was met de 'Westerdam'. Ik had er een toen beetje de pest in, want ik moest in de machinekamer assisteren bij het manoeuvreren. Hierdoor miste ik het uitzicht op het Vrijheidsbeeld en de eerste aanblik van Manhattan. Toen ik aan dek kwam lagen we al aan de 'Pier Foot of Fifth Street' in Hoboken, New Jersey. Het was wat mistig, maar aan de andere kant van de rivier zag ik in de verte het Empire State Building. Ik was in New York.

In 2010 arriveerde ik daar op een andere plaats: het vliegveld van Newark. De overtocht hadden we gemaakt in zorgwekkend klein vliegtuig, een tweemotorige Boeing 737, waarvan ik dacht: moeten we daarmee naar de overkant? Dat wordt douwen onderweg. Ik had een 747 verwacht, daar kun je tenminste nog een klein beetje in rond lopen. Want lang in een stoel zitten is niet echt mijn ding. Ik ben te onrustig. Halverwege de overtocht zei de purser: 'Zo, en nu gaan we allemaal gezellig slapietjes doen' of woorden van gelijke strekking, en hij begon alle ramen te verduisteren. Daarna ging hij in z'n eigen hokkie, met zijn hoofd op zijn armen, zitten pitten. De stewardessen lagen al, in groteske houdingen, in het keukentje te gonzen. Ik hoopte dat in ieder geval de piloten wakker zouden blijven, maar een tijdje geleden las ik dat die dikwijls de hele boel ook maar overlaten aan de automatische piloot. Het toppunt van techniek: een stewardess die in verwachting is geraakt van de automatische piloot.

New York (2)

Bij ons bezoek aan New York landden we op het vliegveld van Newark, een stalinesk gebouw, dat in een toestand van permanente verbouwing leek te verkeren. Het was, Nederlandse tijd, inmiddels 2 uur 's nachts geworden maar het was in Newark uiteraard nog klaarlichte dag.

Na een vliegtocht van ruim acht uur had ik het wel gehad, maar we moesten nog even door de douane en de emigrations formaliteiten, voordat we vervoer naar ons hotel konden gaan regelen. Ik zal je een beschrijving hiervan besparen, maar dit viel duidelijk onder de ongemakken die mij deden denken: 'was ik maar thuis gebleven'. Nu begon het zoeken naar vervoer naar Manhattan. Vanwege de verbouwing op het vliegveld waren er op cruciale punten wegwijzers weggelaten zodat we een tijdje met koffers tussen hopen bouwafval heen en weer liepen, maar uiteindelijk stonden we in de juiste rij. Na nog wat strubbelingen belandden we tenslotte in een busje, dat er van buiten uitzag alsof het een tijdje in Afghanistan had rondgereden en van binnen alsof er zieke nijlpaarden in waren vervoerd. De tocht naar Manhattan kon beginnen! Amerika is één van de rijkste landen van de wereld, maar daar viel in Newark in ieder geval weinig van te merken. We reden kilometers door een industriegebied vol gore fabrieken, over wegen waar al jaren niets aan was gedaan. Het zag er uit als een derde wereld land. Dat veranderde niet toen we, na door de Holland tunnel te zijn gereden, in Manhattan terecht kwamen. Ook daar waren op sommige plekken gaten in de straten en haveloze gebouwen tussen strakke hoge woontorens.

Ons hotel in New York stond vijftig meter van het Times Square: hotel Edison. We zaten dus in het centrum van het centrum. Dat was te merken aan de duizenden mensen die daar 24 uur van het etmaal rond liepen: 'The City that never sleeps', zong Frank Sinatra en we konden nu zelf meemaken dat dat niet overdreven was. De laatste keer dat ik op Times Square rondliep was zo'n 50 jaar geleden. Was er veel veranderd? Het was er nog veel drukker dan toen. Er waren ook meer lichtreclames, ze waren groter en de meeste bewogen met de snelheid en de intensiteit van een flitslamp. Er zaten honderden mensen op een soort tribune midden op het plein naar te kijken. Waarschijnlijk hadden ze thuis nog niet genoeg reclame op de TV gezien, wat mij onwaarschijnlijk leek. De grote reclameplaat met de Marlborough man, die in mijn HAL-tijd om de minuut een grote kring rook uitblies, was verdwenen. Ook verdwenen waren de vreemde winkeltjes waar je behalve tientallen Empire State buildinkjes de meest uitbundige rotzooi kon kopen, zoals liggende porseleinen naakte vrouwenfiguren met enorme tieten, die in deze uitvoering dienst deden als peper en zoutvaatjes. Ook de haveloze, doorgezakte, in lompen gehulde zwabberende figuren, die hun hele hebben en houwen in een wagentje met zich mee sleepten, behoorden niet meer tot de attracties van Times Square. Vijftig jaar geleden zag ik daar een oude vrouw die bij vijftien graden vorst in een portiek lag te slapen, zo op de granieten stoep. Ik nam aan dat ze sliep, maar misschien was ze wel dood, nobody cared, ik trouwens ook niet.

New York (3)

Volgens de 80-20 regel van de Italiaanse wiskundige Pareto is maar 20% van je vakantie echt leuk. Bij ons bezoek aan New York kreeg ik de gelegenheid dat in praktijk te testen. Tot mijn spijt klopte het. Er waren zeker leuke momenten, zoals onze wandeling door het Central park en een bezoek aan het Battery park, aan het uiterste Zuid puntje van Manhattan. Er was daar een mooi restaurant met een ruim terras, waar je een fraai uitzicht had over de baai die aansluit op de Atlantische Oceaan. In de verte zag je het Vrijheidsbeeld. Met een koel glas witte wijn en veel zon was het er goed uit te houden. Ook een wandeling over de Brooklyn bridge was de moeite waard en ons bezoek aan het Guggenheimmuseum had ook wel iets. Bij het Woolworth building, dat ik ook wilde bekijken vanwege het bijzondere interieur, stond een bord voor de hoofdingang: 'strictly forbidden for visitors'. Toen we de hoek om gingen bleek er ook een zij ingang te zijn, waar geen bord stond. Wij naar binnen. Woolworth was een groot bewonderaar van Europese gotiek en in het bijzonder van de Londense parlamentsgebouwen. Hij gaf

zijn architect opdracht zijn hoofdkantoor in die stijl uit te voeren. Als je dit weet herken je het. Ik wist dat het plafond van de ontvangstruimte beschilderd was met fresco's waarin ook Woolworth zelf figureerde. Je ziet hem daar als een vrek zijn geld tellen. Een bekend verhaal is namelijk dat hij op het gebouw geen hypotheek nam, maar de bouwsom (vijftien miljoen dollar) contant aan de bouwmaatschappij uitbetaalde. Ik zag het voor me: Woolworth die een enorme stapel geld op tafel uit legt en een aannemer die meetelt. Als je dan halverwege maar geen vergissing maakt, anders kun je weer van voren af aan beginnen. Het Woolworth Building is inmiddels een monument van de stad New York.

Tot de wat minder geslaagde uitstapjes hoorde een wandeling, die we op aandrang van Miriam, de vriendin van Marlies, moesten maken. Zij had die wandeling uit een boekje. Het parcours voerde langs enkele 'bezienswaardigheden' die we niet mochten missen, zoals de woningen van de heren Dickerdack en Baconcutter, die blijkens de tekst in het boekje in lang vervlogen tijden burgemeester van New York waren geweest. Ook kwamen we in een buurt waarin voornamelijk autoreparatiebedrijven en opslagplaatsen van verhuizers waren gevestigd. Ik keek om me heen. In de verte stonden woontorens, zo te zien vrij nieuw, 60 etages hoog, met daartussen verveloze wrakkige loodsen en onduidelijke fabriekjes waarin zonder enige twijfel onder aanwending van stinkende en borrelende grondstoffen, enge chemische troep van de ergste soort bij elkaar werd geharrypotterd. Let wel, we stonden hier in het centrum van New York, zo 'n 1500 meter van Times Square. Ik dacht: wat moet ik in godsnaam hier in deze zoi? Gelukkig kwamen we een kwartier later een Starbucks Coffee tegen, waar ik even kon bijkomen.

Vroeg opstaan

Mijn gepensioneerde Canadese broer Herman vertelde in één van z'n emails dat hij een bezigheid zocht waardoor hij gedwongen werd wat vroeger z'n bed uit te komen. Ik begreep zijn verlangen totaal niet. Ik vind het juist één van plezierige dingen van het gepensioneerd zijn dat je niet zo godsgruwelijk vroeg je nest uit hoeft. Eén van de pijnlijkste herinneringen die ik heb, is van die keer dat ik in die steenkoude slaapkamer in ons huis aan de Havenstraat in mijn warme bed lag en me nog een keer omdraaide, met de gedachte dat het gelukkig zondag was en ik lekker lang kon blijven liggen. Een plotselinge alarmkreet scheurde mijn goede humeur aan repen: Wououout! Opstaan, het is zeven uur geweest! Ik riep terug: 'donder op man, denk na, het is zondag!'. De stem: nee, verdomme, het is maandag! Bevend van ontzetting kwam ik mijn bed uit en zat een kwartier later ontredderd op mijn fiets, in 15 graden vorst op weg naar die gore machinefabriek waar ik toen werkte. Soms stuurt iemand mij nostalgisch bedoelde filmpjes van het oude Rotterdam, met een ondertoon van hoe mooi die tijd was en hoe jammer het is dat dat allemaal voorbij is. Ik snap daar geen moer van. Ik vond de jaren rond 1955 de ellendigste jaren van mijn leven en ik dank god dat die tijd voorbij is en hopelijk nooit meer terugkomt. Het is jammer dat je er zo snel aan went en het niet meer als een gunst ervaart dat je in je warme bed kunt blijven tot je er zelf uit wil. Maar meestal sta ik toch om acht uur op. 't Scheelt overigens enorm dat het in mijn slaapkamer niet meer vriest.

Moeder, ik wil naar Mars!

In de krant stond een bericht: 'Nieuwe realityserie: de kolonisten van Mars, 24 uur per dag gefilmd'. 'Al duizend aanmeldingen voor een enkele reis naar de rode planeet'. Het Nederlandse bedrijf 'Mars One' denkt in 2023 een kolonie op de planeet Mars te kunnen vestigen. De missie is een puur commerciële aangelegenheid, gefinancierd uit de opbrengsten van een TV serie, die 'Mars One' van de reis en de kolonie op Mars wil gaan maken. Helaas is er voor de deelnemers geen weg terug. Eénmaal op Mars zullen ze er moeten blijven. Als ik het vol hou tot 2023 ben ik 84. Ik vraag me af of zo'n TV serie me dan nog interesseert, want eerlijk gezegd ben ik nu al niet zo enthousiast over 'reality-series'.

Toen ik een jaar of veertien was ging er op de radio een hoorspel dat 'Sprong in het heelal' heette. Het was bloedspannend, maar kwam helaas maar één keer in de twee weken. Onderweg naar Mars gebeurden er al allerlei enge en onwaarschijnlijke dingen, maar éénmaal op de rode planeet ging de tekstschrijver helemaal los. In zijn beleving was Mars uiteraard bewoond en waren er 'kanalen' begroeid met levensgevaarlijke planten en liepen er dieren rond waarbij onze dino's maar bleekjes afstaken. Half Nederland luisterde naar dat hoorspel en in ons gezin was een terugkerend onderwerp of we dat nog zouden meemaken: een reis naar de maan of naar Mars. Ik meen me te herinneren dat mijn vader dacht dat we allemaal een reis naar de maan zouden kunnen beleven. Maar hij verwachtte niet dat hij lang genoeg zou leven om ook getuige te zijn van een expeditie naar Mars. Hij dacht overigens, net zoals wij trouwens, dat de eerste tocht naar Mars ook meteen een bemande reis zou zijn. Het idee van rondrijdende robots kwam niet bij ons op. Overigens zei mijn vader dat de werkelijkheid vreemder zou zijn dan de verbeelding. En als die bemande tocht naar Mars ooit zal doorgaan krijgt hij als nog gelijk. Want wie had rond 1956 kunnen denken dat Mars zo dood is als een pier, een bemande tocht er heen dus volslagen zinloos, maar toch zal worden gemaakt in het kader van een TV serie en bekostigd met advertentiegelden voor zeep, tandpasta en maandverband?

Over paardenvlees en zo meer

In een aantal landen van Europa, waaronder Nederland, is groot krakeel uitgebroken over paardenvlees dat door partijen gehakt zou zijn gedraaid, dat vervolgens als 'zuiver' rundergehakt werd verkocht. Ook was er een restaurant in Amsterdam, dat al jaren met veel instemming van de gasten smakelijke biefstukken op het menu had, die geheel van het paard kwamen. Niemand die het had gemerkt, iedereen dacht dat hij rund zat te eten. Aan dit soort flauwekul deden wij vroeger thuis niet. Wij aten, volledig vooropgezet, honderd procent paardenbief en tartaar van slager Abas in de Pupillenstraat. Herman werd daar wel eens heen gestuurd met de opdracht 1 kilo tartaar te gaan halen en hij vertaalde deze opdracht voor Abas met de woorden: 'slager, graag één duizendste ton tartaar'. Ik ruik nu nog de geur van vers zaagsel dat op de vloer van de slagerij lag. Ik denk overigens dat slager Abas nu standrechtelijk zou worden geëxecuteerd door de Keuringsdienst Van Waren (let op de hoofdletters!), mochten ze nu een inspectie in zijn zaak van toen gaan uitvoeren, maar wij aten jarenlang met veel smaak zijn biefstukken. Niemand is er ooit ziek van geworden of er van gaan hinniken of krachtig achteruit schoppen. Kijk eens, het natuurlijk altijd al zo geweest dat je op je tellen moest passen. Maar sinds we bijvoorbeeld vijf soorten eieren hebben: vrije uitloop-, biologische-, scharrel-, maïs- en gewone eieren is het aantal 'vergissingen' met sprongen toegenomen.

Youp van 't Heck schreef over deze kwestie dat het hem niet zou verbazen als bleek dat de Amsterdamse restauranthouder niet alleen zijn klanten beduvelde, maar zelf ook in de heupzwaai was genomen. Die dacht namelijk dat hij Nederlands paardenvlees kreeg, maar het waren gewoon Zuid Amerikaanse steppepaarden. Alleen de groothandel wist zeker dat het zebra's uit Tanzania waren. Via een sjoemelende Keniaan werd dat naar Argentinië verscheept, daar kreeg het een label: paardenvlees en werd het via Engeland naar Amsterdam gevlogen. Althans dat dacht die groothandelaar uit Weesp. Hij wist niet dat de Keniaan een goede relatie had met een wat vage Australiër, die in diepgevroren tweede hands kangoeroes handelde. Dat ook de Australiër de kluit belazerde wist de Keniaan niet. Natuurlijk waren het geen kangoeroes. Enig idee hoe duur die krenge zijn? De zogenaamde kangoeroes waren gewoon struisvogels uit Roemenië waar men elke dag een handje graan door de anti-bioticum gooide waardoor het vlees er zo mooi blakend uitzag. En wat sulfiet natuurlijk, voor de kleur. Nee, er gaat niets boven een heerlijk stukje rundpaardkangostruis.

Naar het zuiden

Kas: 'opa, weet jij waarom vogels in de herfst naar het zuiden vliegen?' Ik wilde juist een doordacht antwoord op deze vraag gaan opzetten, met ingewikkelde

verwijzingen naar opdrogende voedselbronnen en rijzende paringsdrift, maar Kas wist het antwoord al: 'omdat het te ver is om te lopen, opa'.

Verrot

Vorige week was ik even druk in onze tuin. Een storm had de schutting omver geblazen. Een aantal palen was verrot. Nou valt het niet mee om een stuk paal dat nog in de grond zit, er uit te krijgen. De eerste keer dat ik daarmee te maken kreeg dacht ik: ik graaf even een kuil en hupsakee. Vooral van dat 'hupsakee' had ik grote verwachtingen. Het bleek allemaal nog al tegen te vallen. Het begon al met die kuil. Die bleek steeds niet diep genoeg. Als ik dacht: nu ben ik er, bleek het einde van de paal toch weer dieper te zitten. Uiteindelijk heb ik in het deel wat nog niet verrot was een bout gedraaid, een stuk touw er omheen en trekken maar. Het leek een beetje op dat spel 'armpje drukken', met de paal als tegenpartij. Die bleek voorlopig niet van plan zich zomaar gewonnen te geven en klemde zich vastberaden in de grond vast. (Op you tube: armpje drukken' is een filmpje te zien van een man die bij het spelletje zijn arm breekt, maar dit geheel terzijde) Het probleem van de rottende palen houdt meer mensen bezig, dat bleek toen ik het als zoekterm op GOOGLE in gaf. Waarom rotten palen op de grens van grond en lucht en niet daaronder of er boven? Op die vraag heeft een zekere Joris ook geen antwoord, wel weet hij hoe je het kunt voorkomen: 'Alle hout, behandeld of niet, gaat vlak boven de grond rotten ', schrijft hij. 'Je kan het optimaal beschermen door het bij regen binnen te zetten en het dan drie maal vierentwintig uur na de laatste regenbui terug te plaatsen'. Bedankt Joris, je hebt ongetwijfeld gelijk, maar als het om de palen van je schutting gaat is het wat omslachtig om je raad op te volgen. Uiteindelijk had ik de krik van mijn auto nodig om de paalrest uit de grond te trekken, maar toen lag hij er toch naast. Een nieuwe paal er in ging een stuk vlotter, gelukkig.

Pauw

Mijn dochter is met haar gezin een weekje wezen kamperen, om eens te kijken hoe dat beviel. Ze gingen niet, zoals wij vroeger, in tentjes die door mijn moeder eigenhandig op de trapnaaimachine (merk: Singer) in elkaar waren gezet. Ik heb nog eens ongenadig mijn tenen geklemd onder het trapedeelte van dat ding, dat vanwege zijn belang een prominente plaats in de huiskamer innam. Je kon de leren snaar, die de machine aandreef, in een soort vrijloopstand zetten en daarna kon je het aandrijf wiel heel snel laten draaien. Toen ik dat een keer deed was ik zo onhandig om met mijn voet onder de trapper te komen. Voor de Bond Tegen Het Vloeken was het geen leuke dag. Mijn dochter en schoonzoon hadden ergens in de Achterhoek in een bos, op een camping een tent gehuurd. Compleet met alle spullen, waaronder een koelbox. We werden een dagje uitgenodigd en gingen toen op bezoek in de 'Apenheul', in Apeldoorn. Waar de apen los rondlopen tussen het publiek. Zo stond het tenminste in de folder. Dat was ook wel zo, maar gelukkig waren het kleintjes en als die te dicht bij kwamen werden ze door het dienstdoende personeel met een soort plantenspuiten op afstand gehouden. De gorilla 's zaten gelukkig achter solide schrikdraad en waterpartijen. Ergens in het bijbehorende park zat een pauw op een hek. Het dier was tamelijk tam en je kon er vlak bij komen. Toen we dat deden gaf het beest plotseling een keiharde schreeuw: PAUWWW!!!. Mijn kleinzoon Kas schrok zich te pletter en sloeg zijn handjes voor zijn ogen: als ik jou niet zie, besta je niet. Toen gebeurde er iets moois: heel langzaam deed hij zijn vingertjes een beetje van elkaar zodat hij er voorzichtig tussendoor kon kijken.

Met die wijn was niets mis

Van Miep, de buurvrouw om de hoek, kreeg ik een boek over kerken die sinds 1950 in Rotterdam zijn gesloopt. Dat waren er heel wat. Het deed mij denken aan mijn

tijd als misdienaar in de Petruskerk, een gebouw dat achter ons huis in de Havenstraat stond en ook in dat boek van Miep werd vermeld. Eén van de taken van een misdienaar was, vóór de mis twee glazen ampullen vol te schenken. In de één moest water en in de andere wijn. Ik ben vergeten of dat wijwater was of gewoon kraanwater, maar ik denk het laatste. In ieder geval was de wijn nogal zoet. Wanneer het begon weet ik niet meer, maar er ontstond een gewoonte om het restje wijn dat na het uitschenken tijdens de dienst achterbleef, na afloop stiekem op te drinken. Dat smaakte eigenlijk zo goed, dat ik bij het uitschenken tijdens de mis probeerde wat achter te houden, zodat ik zelf meer had. Ik dacht dat ik enige was die dat deed, tot ik veel later in een boek las dat bijna elke misdienaar zich hiermee bezondigde.

De priesters die ik bediende namen er genoeg mee dat ik wat wijn achterhield, totdat ik rector Nolet moest bedienen. Het was een oude man die de hele santekraam al jaren uit zijn hoofd kende en de eigenaardige gewoonte had om het missaal op het altaar te negeren en tijdens het opzeggen van de gebeden, met zijn handen op zijn rug, uit het raam te gaan staan kijken. Toen ik hem de wijn moest inschenken probeerde ik, inmiddels gewoontegetrouw, weer wat achter te houden, maar tot mijn schrik riep hij woedend: 'SCHENK!' en moest ik de hele ampul leegschenken. Jammer, maar als ik Nolet had was er voor mij geen druppel drank. Omdat er in de ampullen maar weinig achterbleef trokken wij ook wel eens de kurk van de fles en namen een slokje van dat zoete spul. Het werd niet zo erg dat ik de gebeden onverstaanbaar en met een dubbele tong lallend in een onverstaanbaar Latijn opzegde. Omdat ik niet de enige was die af en toe een gezegende neut nam, liep dat uiteindelijk in de gaten. GOD weet en ziet alles, maar heel sympathiek: HIJ verraadde ons niet. Het was de koster die één van ons betrapte. De fles werd later in een degelijke kluis opgeborgen.

Pietje Paalsteek

Ik ga steeds meer op mijn vader lijken. Ik heb me er lang tegen verzet maar ik moet het nu eindelijk toegeven: ik berijd dezelfde stokpaarden en heb dezelfde wrevel en rancunes. Goed, ik wil dan geen derde wereldoorlog ontketenen om de heer Chroetsjov, of nu: Poetin, eens een poepie te laten ruiken, ik ben tegen de doodstraf en ik vind dat homoseksuelen en mensen met een ander kleurtje niet mogen worden gediscrimineerd. Maar mijn mening over Pietje Paalsteek is dezelfde als die van mijn vader. Wie is in 's hemelsnaam Pietje Paalsteek?

Pietje Paalsteek was een figuur die voorkwam in de aanroepingen en verzuchtingen van mijn vader tijdens het nieuws of de sportberichten, als de nieuwslezer of verslaggever meedeelde dat de honderd meter horden weer eens met driehonderdste van een seconde was verbeterd. 'Wie kan het nou toch in vredesnaam ook maar ene moer schelen dat Pietje Paalsteek (daar heb je 'm) de honderd meter horden met driehonderdste van een seconde heeft verbeterd?', riep mijn vader dan. En mijn moeder zei op z'n ogenblik, hetzelfde als Marlies nu: 'Hé, hou toch eens op!'.

Dit seizoen zou voor mijn vader niet zo leuk zijn geweest. De radio en de TV zijn al weken lang helemaal van slag vanwege de Olympische spelen. Bekende radio en TV programma's worden weggevaagd of tenminste onderbroken om te laten horen dat weer een of andere Pietje Paalsteek een kogel drie millimeter verder heeft gestoten of het wereldrecord achteruit rennen met zeventuizendste van een seconde heeft verbeterd. Trouwens: hoezo 'verbeterd?'. Wat is daar beter aan? We beschikken over allerlei technische middelen en werktuigen om de honderd meter in één - duizendste van een seconde in zijn geheel af te leggen, een kogel van vijfhonderd kilo, dertig kilometer ver weg te stoten of desnoods jarenlang in een baan om de aarde te laten draaien. Dat zijn nog eens records. Allemachtig, wat kan ik toch zeuren. Dat daar nou geen Olympisch nummer van bestaat. Ik zou gelijk meedoen en het met drie honderdste seconde verbeteren. Nagekomen sportbericht. Vanuit Tokio kwam hedenmiddag het bericht dat de Nederlander Pietje Paalsteek het wereld uurrecord heeft verbeterd! Hij deed over het uur precies 59 minuten en 60 seconden! Dit betekent goud voor Oranje! Voor Pietje Paalsteek was het tevens een persoonlijk record. Erg jammer dat mijn vader dit niet meer mee mocht maken.

Pijltjes

Vorige week was mijn kleinzoon Dex hier en heb ik voor hem een blaaspijp gemaakt en papieren pijltjes voor hem gedraaid. Hij schoot al gelijk een flink eind weg. Toen ik zijn leeftijd had probeerde ik zelfstandig pijltjes te draaien, maar het duurde een hele tijd voor ik het soort handigheden machtig was, zonder welke je in het leven eigenlijk geen kans van slagen hebt; zoals op je vingers fluiten, zwemmen, fietsen, autopetten, vliegtuigjes vouwen en papieren pijltjes draaien. Mijn eerste pijltjes zagen er uit als oude natgeregende kranten. Als je die in je blaaspijp stopte en je blies, dan werden je wangen bol en je hoofd rood van de interne druk, maar de pijl bleef gewoon zitten. Kwam zo'n pijl er toch uit, dan boorde die zich, na een merkwaardige spiraalvlucht, onmiddellijk in de grond. Pas na geduldig en vlijtig oefenen werd ik de kunst van het pijpen draaien meester. Leuk effect is dat ik na zeventig jaar onmiddellijk weer zo 'n pijl kan draaien. Je verleert dat blijkbaar niet. Aanvankelijk bliezen mijn broer Frans en ik door 5/8" ijzeren pijpen, met een lengte van ca 1 meter. Hiermee bereikten we een hoogte van ca 15 meter. Geen hoogte waar ze in de verkeerstoren van Schiphol of Zestienhoven nerveus van zouden worden. Een enkele keer hebben we 3/4" ijzeren pijp gebruikt, maar dat was ballistisch geen succes. Later gebruikten we plastic pijp, van het merk polyvolt, eveneens 5/8" bij 1,5 meter. De hoogte die we daarmee bereikten was ca. 20 meter. Een belangrijke verbetering werd bereikt door de toepassing van een oude gordijnroe van 2 meter lengte van mijn moeder. Het kostte wat moeite om pijltjes te draaien die daar in pasten, vanwege de geringere diameter van de buis. Maar toen we dat eenmaal konden, schoten we vanuit de tuin, over het huis, op de Havenstraat. Ook de toren van de Schipperskerk lag binnen ons bereik en die hebben we ook meerdere keren geraakt. Op een dag kwam ik in de tuin, keek omhoog en daar lag de kat van de bovenbuurvrouw op een plank op het wasrek te zonnen. Zijn kop en staart lagen net buiten de plank. Een pracht doelwit. Ik rende naar binnen om de roe te halen en draaide nerveus twee pijltjes. Mijn broer was op het tumult afgekomen en wilde het eerste schot. We spraken af om de beurt te vuren. Ik ging eerst. Ik trof de staart. De kat schrok, keek verbaasd om zich heen, maar ging weer liggen. Het schot van Frans raakte de kat aan zijn oor. Hij keek opnieuw om zich heen, maar ging weer liggen. Mijn volgende pijltje raakte de kat vol onder zijn kin. In paniek rende het dier over de plank naar binnen.

Popje

In de bloeitijd van het feminisme ging men er van uit dat 'de mens voornamelijk het product is van zijn opvoeding en omgeving'. Meisjes worden niet geboren met neigingen tot een bepaald gedrag en jongens ook niet. De opvoeding bepaalt dat. Maarten 't Hart heeft over deze kwestie een leuk boekje geschreven: 'De vrouw bestaat niet'. Feministen beweren dat meisjes wordt geleerd lief, aanhankelijk en zorgzaam voor anderen te zijn. Jongens wordt te verstaan gegeven dat ze zich in het strijdgewoel dienen te mengen. Vrouwen worden met een zwak ego op de wereld gezet, was de mening. Maarten 't Hart schrijft daarover: wie dat denkt moet maar eens brood gaan bezorgen in Maassluis, zoals ik in mij jeugd heb gedaan om wat bij te verdienen en dan tegen zo 'zwak ego' zeggen dat er geen wit brood meer is. Ik ben een keer door zo'n iemand gegrepen en met mijn hoofd tussen de klep van de broodkar geklemd. Hij noemt ook meisjes waar hij vroeger mee omging en waarbij het leren van die rol blijkbaar totaal mislukt was. Eén van die meisjes heette Krijnie Baks. Zij was een onbetwiste leidster die je ' buitengewoon vinnig op je plaats kon zetten als je het zelfs maar aandurfde tegen haar te protesteren '. Als er in de speeltuin al jongens of meisjes waren dan schold Krijnie hen van de wippen en schommels af. Luisterden ze niet dan ging ze duwen of op de vuist. Zelfs oudere jongens delfden het onderspit. Stond Krijnie in de rij bij de buurtbioscoop dan duwde, stompte, spuugde en kneep ze net zo lang, tot ze helemaal vooraan stond. Maarten 't Hart: 'als ik ook maar iets hoor over aarzelende passieve vrouwen, die door hun opvoeding zo zijn geworden' of over: 'het zwakke ego waarmee vrouwen de wereld worden ingestuurd', dan hoef ik maar aan Krijnie Baks te denken om in de lach te schieten. Ik heb zelf ook met zulke meisjes te maken gehad. Als ik langs de meisjesschool op de Mathenesserdijk moest werd ik regelmatig belaagd door een groep venijnige meiden

die mij uitmaakten voor van alles en nog wat. Op de vuist gingen ze nog net niet. De leidster heette Rudy de Man. Hoe verzin je zo'n naam voor zo'n type. Ik herinner mij ook een verhaal van een feministe die zich had voorgenomen haar zoon geen rolbevestigende opvoeding te geven. Ze baalde dan ook enorm toen het eerste woord dat hij kon uitspreken 'soevedaaie' was (schroevendraaier) Maar nu even terug naar huis. Kas speelt bij ons voornamelijk met autootjes, blokken en bekertjes die je kunt stapelen. Hij heeft ook speelgoedberen, poezen en een lappenpop die altijd met hem mee naar bed moet. Maar wat zou hij doen met een echte pop? Er werd een pop gekocht. In spanning wachten wij af. De pop werd welwillend bekeken, daarna in een hoek geflikkerd en niet meer aangeraakt. In bad dreef de pop in comateuze toestand rond. Ons valt niets te verwijten. We hebben het geprobeerd.

Poppenkast

Vorige week Zaterdag zag ik op de Coolsingel een werkende poppenkast. Het riep verre herinneringen in mij wakker. Ruim 75 jaar geleden ging mijn vader met Frans en mij, op zaterdag, naar het Heemraadplantsoen voor de poppenkast. Ik zag nu dat het poppenkastwezen sinds die tijd niet wezenlijk was aangetast door het computertijdperk en de almaar voortschrijdende mechanisering van het dagelijks leven. Er stonden zitbankjes voor de poppenkast, waarop het publiek kon plaatsnemen. En er hingen luidsprekertjes aan de poppenkast. Dat was in mijn tijd niet. Er waren alleen staanplaatsen en de man in de kast moest zijn teksten onversterkt door het doek van de kast schreeuwen. Wat ook hetzelfde was gebelevens waren de rotjongens die pijltjes afschoten op Jan Klaassen en door de tekst heen stonden te roepen. Veel belangstelling was er niet. Het programma bestond ook nu uit een aantal moment opnamen uit het problematische huwelijksleven van Jan Klaassen en Katrijn. Ook op dit onderdeel was weinig veranderd. Democratisering, sexuele revolutie, vrouwenemancipatie en de theorieën die in de jaren zestig zo driftig werden uitgevent op de sociale academies, ze waren allemaal aan de poppenkast voorbijgegaan. Jan Klaassen kreeg ook nu weer van Katrijn op zijn flikker als hij te laat thuis kwam. En iedereen leefde mee als Jan weer eens een mooie val opzette voor Katrijn. In de tijd van de ' fabeltjeskrant ', een populair jeugdprogramma op de TV, zag ik een interview met een aantal ' dolle mina 's '. Zij waren woedend over de cast van de ' fabeltjeskrant ', Zij spraken over de mannenrollen in de fabeltjeskrant: meneer de Uil: wijs en intelligent, iemand die mooie puntige samenvattingen kon geven, de gebroeders Bever: handige toffe jongens die elk klusje in een handomdraai konden oplossen, Lowieke de Vos: een levensgenieter, Bor de Beer: een verknijpte geest, maar wel een die sympathie opwekte, kortom alle mannenrollen waren jongens waar je goed mee uit vissen kon gaan. Maar nu de vrouwenrollen: juffrouw Ooievaar: een etter van een wijf, die er genoeg in schepte iedereen af te zeiken, arrogant en neerbuigend. Myra en Martha hamster: bemoeizieke slissende oude vrijsters, juffrouw Mier: een altijd poetsende neurotische normerende trut met haar tuutuututuut. Je kon wel zien dat mannen achter de fabeltjeskrant zaten. Na deze kritiek zorgden ' de mannen ' er als een haas voor dat er sympathieke vrouwenrollen verschenen, maar een echt succes werd het niet. In de poppenkast uit mijn jeugd kwam een huiveringwekkende figuur voor: Pietje de Dood. Hij was een voortdurende bedreiging voor Jan Klaassen, maar hoewel die er altijd in slaagde hem met een eindhout neer te slaan was ' De Dood ' het middelpunt van mijn ergste nachtmerries. Meerdere keren werd in badend in mijn angstzweet wakker als ik weer eens door De Dood achterna was gezeten. Waarom hebben kinderen toch meer nachtmerries dan volwassenen?

Potvis

In Nederland is een politieke 'partij voor de dieren'. De partijleider is zoals bekend een vrouw: Marianne Thieme, die elke toespraak die ze in het parlement houdt beëindigd met het zinnetje: 'overigens vind ik dat er een einde moet komen aan de bioindustrie', een idee dat ze heeft gepikt van de Romeinse redenaar Cato. Marianne Thieme is uiteraard vegetariër, maar ook lid van de Zevendedagsadventisten, een club die beweert dat zaterdag, volgens de bijbel, eigenlijk zondag is. Nou, lekker belangrijk zou ik zeggen, maar Marianne en met

haar vele anderen denken daar anders over. Uiteraard zijn er in die kerk veel dingen verboden, maar daar staat tegenover dat er ook heel veel zaken verplicht zijn. Kijk, daar heb je wat aan. Thieme gaf een interview aan De Telegraaf, waarin zij verklaarde dat Adam en Eva aanvankelijk vegetariërs waren en pas na de zondeval vlees waren gaan eten. Met deze uitspraak zou ze gepleit hebben voor vegetarisme, maar meer nog voor haar geloof in de letterlijke waarheid van de bijbel.

Het valt overigens wel op dat de partij voor de dieren zich voornamelijk inspant voor aaibare dieren: honden, katten, paarden of ezels, en ook willen ze nog wel eens over hun toeren raken als iemand een cavia beledigt. Schorpioenen, zeeëgels, kwallen, inktvissen, gifslangen en soortgelijke engerds vallen niet binnen hun emotionele kader. Ik vond het dan ook niet vreemd dat zij weinig van zich lieten horen toen er op het strand van Noord Holland een potvis aanspoelde, want erg aaibaar is zo 'n beest niet. Maar wel zo groot en opvallend dat Sylvia Witteman er in de krant een stukje over schreef. Want toen het strandde was het hele land in rep en roer. Er werd een gracht om de potvis gegraven, brandspuiten hielden haar nat en een sleepboot trok flink aan haar staart, maar dat maakte het leed alleen maar groter. Het dier kreeg een naam (Johanna), mensen brachten teddybeertjes en bloemen, en na haar onvermijdelijke dood was er een stille tocht met zwaaiende lichtjes van mobiele telefoons. Al die vergeefse moeite kostte natuurlijk een godsvermogen en er waren veel vragen in de plaatselijke en landelijke politiek. Er werd een protocol opgesteld hoe in het vervolg bij dergelijke evenementen te handelen.

Ik zie dat soort zaken mogelijk te eenvoudig, dat stuk besloeg ruim 30 kantjes A4. Een cabaretier gebruikte delen van dat protocol in zijn conference en had daar veel succes mee. In het stuk stond dat als laatste maatregel opblazen met dynamiet moest worden overwogen. Je vraagt je af of die lui wel kranten lezen. In 1970 zaten ze aan de kust van Oregon ook met een gestrande walvis. Die was al een tijdje dood en lag te rotten. Wat te doen? Opblazen met dynamiet natuurlijk; in duizenden kleine stukjes, die ter plekke zouden worden opgeruimd door hongerige zeemeewen. Zo gezegd zo gedaan, alles werd bovendien gefilmd en is nu nog steeds te zien op internet. Een geweldige explosie, dat wel, vervolgens het geluid van honderden vallende reuzenkleders vlees, een strand vol lillende brokken kadaver en een auto die total loss was, na te zijn getroffen door een stuk rottende walvis van honderden kilo 's. Dat was eens maar nooit meer daar in Oregon.

Kledinglijn

Als vrouwen van bekende Nederlandse voetballers van verveling niet meer weten wat ze moeten doen, omdat ze alles uit de P.C. Hoofdstraat al hebben aangeschaft, beginnen ze soms een 'kledinglijn', wat inhoudt dat ze zelf flitsende onderbroeken en kekke leren jasjes gaan ontwerpen, om die in India, door magere kindertjes in zompige werkplaatsen met veel vieze vliegjes, in elkaar te laten naaien. Veel nieuws is dat allemaal niet. Mijn moeder deed dat al, zij het dat ze het niet deed uit verveling, maar uit pure noodzaak. De kleren die ze voor ons maakte bedacht ze dikwijls zelf, (ik vermijd hier het woord 'ontwerpen') maar soms haalde ze patronen uit de Libelle, Margriet of de Beatrijs. Van die drie bladen leidt alleen de Libelle nog een kwijnend bestaan, de anderen zijn allang geleden bezweken onder aanstormende vernieuwingen als de pil, het homohuwelijk, flitsscheidingen en vooral het feminisme. Laatst was er een TV uitzending over de Libelle, waarin je kon zien dat dat blad werd gerund door een ongelofelijk stel truttebollen, maar dit terzijde. Later haalde mijn moeder ook knippatronen uit de Burda, een Duits modeblad met een minder truttig imago, met daarin foto's van mooie, maar onwaarschijnlijk nette meisjes. Mijn moeder was in mijn herinnering uren in de weer om met een groot aantal spelden en een krijtje de dunne papieren patronen uit te tekenen. Maar ze noemde haar creaties geen kledinglijn en de jasjes en broeken die ze maakte waren ook niet voorzien van een modieus merk, waarmee je je vriendjes op school de ogen kon uitsteken. Die liepen trouwens in dezelfde zakkige kleren als wij. Voor mij en Frans had mijn moeder eens jasjes gemaakt die uit een oude winterjas van mijn

opa waren geknipt. De kleur van onze kleren was dan ook geen opzienbarend geel, blauw of rood, maar poepbruin, een kleur waarin zo'n beetje half Nederland liep.

Het waren barre jaren toen. Lichtgrijs was in die tijd al op het randje en werd uiterst modieus gevonden. Ik kan me dan ook nog goed de consternatie herinneren die ontstond toen mijn broer Frans, van één van zijn reizen naar New York, thuiskwam in een lichtblauwe broek met daarop een kanariegeel shirt, een rode stropdas en mocassins aan zijn voeten om het af te maken. Die rode stropdas verzin ik er bij om het allemaal zo opzienbarend mogelijk te maken, maar de rest is niet gelogen. Nu lopen we allemaal in zo'n outfit en als hij nog had geleefd zou zelfs mijn opa er in gelopen hebben, net zoals ik nu.

Open Monumentendag

Afgelopen zondag was er in Rotterdam de Open Monumentendag. Naast de bekende gebouwen die elk jaar te bezichtigen waren stond tot mijn verrassing ook de voormalige woning van mijnheer Pieters, de directeur van Hudig en Pieters, op de lijst. Ik vond wel dat ik die moest zien. In de tijd dat hij daar werkte had mijn vader wel eens gewezen waar zijn hoogste baas woonde. Het bleek een woning in de Javastraat te zijn, een smal straatje achter de Westerkade, dat de allure van de Lange Dijkstraat had. Voor mensen die deze straat niet kennen: de Lange Dijkstraat was een zijstraat van onze straat en volgens mijn vader woonde daar alleen afschuwelijk gespuis en schorem: doorlopend beschonken en vloekende los arbeiders, werkloze sjouwers, hoeren en klaplopers. De 'voormalige directeurswoning' bleek overigens niet in de Javastraat te staan, maar aan de Westerkade. Eenmaal binnen werd ik onmiddellijk getroffen door de nog aanwezige sfeer van 'Oud Geld'. Een beetje benauwend was dat wel en omdat het huis door de jaren werd ingebouwd door de hoge kantoorkolossen van van Ommeren heeft Ludo Pieters een grote bungalow laten bouwen in Rhoon. Gerard Reve kwam daar dikwijls op bezoek en hielp mee de flessen rode wijn uit de wijnkelder leeg te maken. Toen ik in google: 'Ludo Pieters en Gerard Reve' ingaf, bleek daar een omvangrijk verhaal van Ludo Pieters over zijn relatie met Gerard in te staan.

De 'ergte' van een ramp

Een paar weken geleden stortte in Verweggistan een vliegtuig neer. In het radio nieuwsbericht werd gezegd dat er geen Nederlanders bij waren omgekomen. De stem van de nieuwslezer klonk opgelucht bij deze mededeling. Vorig jaar stond er een stukje in de krant van iemand die een wiskundige formule had bedacht waarmee de 'ergte' (E) van een ramp kon worden berekend. Dit ging als volgt:

- De ergte van een ramp is evenredig met het kwadraat van het aantal Nederlanders (N) dat bij de ramp is omgekomen.

Om die reden is het omslaan van een veerboot in India of Indonesië, waarbij traditioneel minstens vierhonderd mensen verdrinken, in onze kranten niet meer waard dan een berichtje van vijf regels in de kolom 'gemengde berichten'.

- Een ramp is erger naarmate er meer mensen (m) in één keer bij omkomen.

In Nederland kwamen in het jaar 2011 bijna 700 mensen om bij verkeersongelukken. Elke dag een paar. Zouden deze mensen tegelijk bij één ongeval omkomen dan zou men spreken van een ramp van apocalyptische omvang. De media zouden nog jarenlang van slag zijn. Er zouden onderzoekscommissies worden benoemd en parlementaire enquêtes worden gehouden. De dagelijkse verkeersslachtoffers worden niet eens meer gemeld in de krant, tenzij er bij één ongeval meerdere mensen tegelijk omkomen.

- Hoe verder weg van Nederland (s), hoe minder erg een ramp is.

Een ongeluk in India of Zuid-Amerika wordt als minder erg ervaren dan een vergelijkbare ramp in Duitsland of België.

- **Hoe langer geleden (t) het is dat de ramp zich voltrok, hoe minder erg die wordt.** De consternatie over een ramp die net is gebeurd wordt snel minder en na een paar weken zijn de meeste mensen het al weer vergeten.

- **Als een bepaald soort rampen (r) dikwijls gebeurt worden ze minder erg.**

Overstromingen, vulkaanuitbarstingen en aardbevingen worden erg gevonden, maar zijn toch minder erg dan een vliegtuigongeluk of een grote brand in een spectaculair gebouw, waarbij evenveel of minder mensen omkwamen. Te denken valt aan de ramp met het World Trade Center, waarbij bijna 3000 mensen omkwamen en de tsunami van 1998 in Papoea Nieuw Guinea waarbij 30 000 mensen het leven lieten. Over de eerste ramp lullen we nog steeds, van de tweede had ik zelfs nooit gehoord. Zodat de formule om de ergte (E) van een ramp te berekenen als volgt kan worden geschreven: $E = N2.m.$ gedeeld door $s.t.r$

SS Rotterdam

Mijn ouwe schuit: de Rotterdam, ligt permanent afgemeerd in Rotterdam, aan het einde van de landtong Katendrecht, meer bekend van de hoeren en knokcafé's. Door een vasthoudend beleid van de gemeente Rotterdam zijn die verdwenen en verhuisd naar de Binnenweg en omstreken. Katendrecht is daardoor een nette, maar wel een beetje saaie buurt geworden. Er was nog al wat herrie over de kosten die het opknappen van de Rotterdam met zich meebracht. Die kosten werden met zo'n 2000 % overschreden vanwege de asbest die in het schip zat en die moest worden verwijderd. Dat spul zat letterlijk overal, zoals een stuurman zei: van top tot bottom zat die bak vol met blauwe asbest, nog de gevaarlijkste soort ook.

Maar goed, het meeste is er uit en de rest is netjes ingepakt. Bovendien zal de Rotterdam geen klappen op de golven meer maken daar in de Rijnhaven. Ik ben er dus op bezoek geweest. Een wonderlijke zaak om de machinekamer nog vrijwel in dezelfde staat te vinden als vijftig jaar geleden. En mijn hut op het sloependek was er ook nog. Er zat nu een kantoor in en er was een wand doorgebroken, maar toch. Het was dé klacht van een groot aantal vroegere bemanningsleden: mooi dat het schip er nog is, heel mooi zelfs, maar van onze verblijven is niets meer over. Veel van die mensen hadden hun familie meegenomen om te laten zien waar ze vroeger hadden geslapen. Helaas, dat was er niet meer. Op die plekken waren grote en lelijke roestige stalen ruimten. Maar ik herkende er nog erg veel van, vooral in machinekamer. Het hoofdschakelbord in de elektrische centrale, waar ik een volstrekt nutteloze en overbodige functie had, was nog in vrijwel dezelfde staat. Een aantal instrumenten en bedieningsknoppen was er uit gesloopt en het geval was duidelijk vijftig jaar ouder geworden maar ik herkende het nog helemaal. Ik kon zelfs op dezelfde plek gaan staan als waar ik vroeger stond: onder de uitblaas van de ventilatiekoker, want het was in de tropen op die stoomboot goed warm. Alleen het kastje met aardsluitlampen kon ik niet meer vinden. Het was weg of het zat achter een later geplaatste wand. Die aardsluitlampen waren in mijn tijd erg handig gebleken. Als een van die lampen ging branden betekende het dat ergens in het schip elektrisch iets fout zat. Wij hadden de taak om na te gaan wat dat was. Nu hadden we (er waren twee elektriciëns op wacht) 's nachts wel zin om uit die bloedhete machinekamer te gaan en een wandelingetje door het schip te gaan maken. Vooral in keuken viel nog al eens wat te snaaien. We maakte dan een vals draadje in die lampenkast waardoor een van de storingslampjes ging branden. Daarna maakten we dat we een uurtje pleite waren. Kwamen er vragen dan wezen we met een ernstig gezicht op het rode alarmlampje.

Busje komt zo

In Zwijndrecht hadden ze zo'n busdienst die met vrijwilligers draaide. Toen ik afzwaaide van m'n werk meldde ik me daar. Ik heb dat twee weken volgehouden en het toen voor gezien gehouden. Ik heb eigenlijk een hekel aan autorijden, vooral in de stad. Automobilisten zijn het meest gepeste deel van de bevolking met al die verboden en geboden, dwingende aanwijzingen, borden, schilden, dubbele strepen, driehoeken, doorgetrokken strepen, dubbel doorgetrokken strepen, camera

's, verdrijvingsvlakken en al die andere zaken die het een' vrije jonge ' moeilijk maken er nog lol in te hebben. Laat mij maar fietsen. Kwam nog bij dat er bij die busdienst mensen zaten die erg goed de weg wisten in Zwijndrecht en dan kreeg je van die gesprekken als: 'als we naar de Lelielaan moeten om meneer Smit op te halen komen we door de Brandnetelstraat, pikken we gelijk mevrouw Boterman op en ook meneer Gortmeijer die daar net om de hoek woont. Op de terugweg rijden we dan door het Riederlaan waar de dames Fluitkoren op ons staan te wachten en stoppen dan gelijk om de hoek op de Hooibaal 234 waar meneer Hetebrei woont'. Ik was bij de Lelielaan de weg al kwijt geraakt. Nee, dat werd niks met die bus.

Knotsgek

Market street, San Francisco, het jaar 1965. Bij een winkel stond een meisje in de etalage te kijken. Ik zag haar op de rug: kinderjurkje, platte lakschoenen, witte sokjes en een grote strik in het lange haar. Toen ze zich omdraaide bleek het een vrouw van over de 70 te zijn. Dat was effe schrikken kan ik je verzekeren. Een eindje verder wachtte ik bij een oversteekplaats op het groene licht. Aan de overkant stond een wat armoedige man die mij aankeek en naar mij wees en plotseling keihard begon te schreeuwen: 'damn you, damn you, damn you', tot het licht groen werd en ik gelukkig kon doorlopen.

Rond de jaren 60 was er in Amerika een omwenteling in de psychiatrie, waarbij men massaal patiënten de straat opstuurde. Was ook belastingtechnisch een prima regeling vond men. In New York liepen de meest vreemde figuren zwervend rond, in zichzelf pratend, in voden gehuld, met wagentjes met al hun spullen er in. De criminaliteit steeg met sprongen. Het was in die tijd verstandig om wat geld bij je te hebben om geweld af te kopen. Iets dergelijks, maar minder drastisch, vond je jaren later ook in Nederland, waarbij men vindt dat patiënten zoveel mogelijk in de gewone maatschappij moeten worden opgenomen. Mij zoon Joost kreeg ook zo'n figuur naast zich wonen in zijn vroegere appartement. Zo gek als een deur. Leefde 's nachts, zette daarbij keihard zijn radio aan, sloeg op een dag alle ramen kapot, schopte gaten in deuren en maakte een onvoorstelbare rotzooi. Klachten hadden geen zin, dus na een paar maanden besloot Joost daar weg te gaan en een huis te kopen. Ik zei later tegen hem dat hij die gast gebak moest brengen om hem te bedanken, want anders had hij er nog gewoond en inmiddels waren de huizenprijzen flink gestegen

Thigmofilie

De Nederlandse auteur Midas Dekkers heeft een boek over thigmofilie geschreven. Het is de tegenhanger van claustrofobie: thigmofilie, de liefde voor de kleine ruimte, het verlangen naar geborgenheid, zekerheid, grond onder je voeten, het gevoel dat weg kruipen de beste oplossing is. Sommige dieren hebben dat ook. Hij schrijft: als je kat jarig is geef hem dan geen dure kattenbrokjes maar een kartonnen doos, liefst een die net te klein is voor haar om in te zitten. Op internet zijn leuke filmpjes te zien van poezen die proberen in zo'n kleine doos te kruipen. Ik kan me helemaal vinden in de observaties van Midas. Toen Marlies en ik een ruim aantal jaren getrouwd waren gingen we, om het te vieren naar een soort kasteel ergens in Zuid Engeland. We kwamen terecht in een zaal van een kamer met zelfs vier pilaren in het midden. Ik voelde me daar niet op mijn gemak: te groot, te hoog.

In de krant stond een stukje over een Nederlandse ondernemer die een reusachtig appartement laat bouwen ergens in Amsterdam. De woonkamer meet 600 vierkante meter. Er was een plaatje bij van die kamer, er stonden reusachtige bankstellen in met er tussen salontafels met afmetingen van een pingpong tafel. Won Yip (zo heet die man) denkt waarschijnlijk dat hij ruim woont, maar ik las ergens dat de Russische tsaar Nicolaas in een paleis met 900 kamers woonde (het Gatchina paleis) en er zich op zijn gemak voelde. Het is mij een volkomen raadsel hoe iemand in zo'n gebouw denkt: 'goh, wat gezellig'. Het was nog een zogenaamd

winterpaleis ook en aangezien het in die streek makkelijk 30 graden kan vriezen zie ik de stapel bomen al voor me die nodig waren om het een beetje te verwarmen.

Waarom is bij veel mensen groot ook beter? Volgens Midas Dekkers is dat niet alleen bij mensen zo. Als je naast het nest van een broedende meeuw een kippenei legt rolt de vogel zijn eigen eieren uit zijn nest, het kippenei er in en gaat er op broeden. De thigmofilie van Midas spreekt mij dus wel aan. De meeste reizen bij de HAL maakte ik in hutjes van 9 vierkante meter en ik denk nog wel eens aan die keer dat we met een vrachtschip in Swansea aan de Engelse westkust lagen. Het was december en er hing een zeer dichte mist, dat maakte de hele wereld al klein. Ik zat in mijn warme hutje aan boord, op de radio was de BBC te beluisteren met fijne muziek de hele avond, m'n studiewerk was zo goed als af, ik had het helemaal naar m'n zin daar. Voor mij geen appartement van 1400 vierkante meter please.

Gympen

Laatst moest ik bij mijn (vrouwelijke) tandarts op mijn behandeling wachten en las daar zo ' n blad voor de moderne vrouw. Bladen met blote vrouwen, dure auto 's en misdaadverhalen vol geweld waren niet voorhanden, dus het wachten duurde vrij lang. Ik moest eerst door 20 pagina's reclame voor de moderne vrouw, maar toen was ik er: het hoofdartikel ging over 'vrouwen van Wallstreet'. Het waren uiteraard allemaal vrouwen in de huwbare leeftijd, die enorm veel geld verdienden en een turbulent leven leidden, waarin dwangmatig shoppen de voornaamste vrije tijdbesteding leek te zijn. Maar daarover verbaasde ik me niet, dat was min of meer te verwachten, wat mij opviel waren de schoenen die AL die vrouwen aanhadden. Het waren dit keer geen elegante schoenen met hoge hakken maar dikke sportschoenen, gympen noemden we die vroeger. Het was in New York blijkbaar mode geworden om die dingen onder je zomerjurk aan te doen. Maar toen ik er even over nadacht verbaasde me ook dat niet. Toen ik in jaren '60 van de vorige eeuw (jaja, we lopen al een tijdje mee) in Jouw Jurk (zoals we New York toen ook wel eens noemden) kwam, was het daar mode voor jonge vrouwen om met een enorm hoofd vol ingedraaide haarrollers, met daarover een netje, in een korte lange broek en er onder dikke gympen, op straat te gaan lopen en zo met je vriendje naar de bioscoop te gaan. Ik vond toen al dat ze daar behoorlijk geschift waren. Wat dat betreft hielden de vrouwen van Wallstreet zich nog in.

Schakelen

Het schaakspel van mijn vader staat bij mij op zolder, in een mooi houten kistje met schuifdeksel. Het bord is er ook nog, al heb ik dat wel moeten restaureren, want het was flink gehavend. Mijn broer Herman of Tijn had er met een mes tik tak tor of zoiets mee gespeeld en die krassen kreeg ik er , ook na herhaald schuren, niet uit. Een paar weken geleden ontdekte Kas het kistje en hij was net zo ongeduldig om het deksel er af te schuiven als Howard Carter indertijd om het graf van Tutanchamon te openen. De inhoud viel niet tegen en er moest onmiddellijk mee gespeeld worden. Ongehinderd door kennis van een Spaanse opening of herdersmat werden de stukken in slagorde opgesteld en kon het spel beginnen. Kas was voortdurend aan zet en sloeg mijn koningin met zo 'n kracht van het bord dat die een paar meter verder op de grond terecht kwam. Uiteindelijk zette hij ook LEGO mannetjes tussen zijn oprukkende zwarte pionnen en heb ik me maar gewonnen gegeven. Hij vond het wel leuk geloof ik, want bij het afscheid zei hij: 'Opa, als ik weer kom gaan we dan weer schakelen?'

SIAK's

In het blad De Oud Rotterdammer, een gratis krantje dat Marlies wel eens meebrengt uit de bibliotheek, staan veel verhalen uit de ' goeie ouwe tijd'. Zo ook deze keer: "Als kind van acht was ik in 1954 knechtje van melkboer Cor

Houtbraken. Opstaan om zes uur en na vier boterhammen rende ik door de vrieskou naar zijn pakhuis in de Afrikaanderwijk. Een trui had ik niet, mijn jasje was dun en mijn broek bijna doorgesleten. In de linkerschoen zat een gat. Om de straat niet te voelen had ik van een margarine doos een binnenzooltje geknipt."

Het verhaal deed me denken aan mijn dochter Tamar. Toen ze ongeveer dertien jaar was en al behoorlijk opstandig droeg ze schoenen van het merk SIAK. Het waren zwarte suède laarsjes met een 'spekzool' er onder. Hoewel bijna onverwoestbaar, was de spekzool na een hele tijd versleten en dun geworden. We stelden voor dat ze maar nieuwe SIAK's moest kopen. Dat weigerde Tamar. Haar oude laarsjes liepen net zo lekker en ze had ook geen zin om mee naar de schoenenwinkel te gaan. We drongen aan, wat niet hielp. We dachten dat ze op een gegeven ogenblik wel zou inzien dat vernieuwen niet langer meer uitgesteld kon worden. In de zolen kwamen uiteindelijk kleine gaatjes die snel groter werden, zodat ze bij regen met natte voeten liep. Dit was helaas voor haar geen reden om haar trouwe SIAK 's op te geven. Uiteindelijk waren de gaten in de zolen waren inmiddels zo'n 6 cm groot geworden, zodat Tamar praktisch op haar sokken op straat liep. Nieuwe schoenen weigerde ze nog steeds. We zeiden dat we de SIAK's met de vuilnis zouden meegeven. Tamar zei dat ze dan op haar sokken of desnoods op blote voeten naar school zou gaan. We hadden geen reden om aan haar woorden te twifelen. Op aandringen van mijn vrouw haalde ik de SIAK's 's nachts stiekem uit haar kast en bracht ze de volgende dag naar de schoenmaker. De man keek naar de enorme gaten in de zolen en toen naar mij. Hij schudde langzaam zijn hoofd, met een blik waarin ik verbazing over zoveel onverantwoordelijk ouderschap meende te zien. 'Kan dit nog worden gemaakt?', vroeg ik. 'Ik zal wel proberen', zei hij. Het lukte nog ook, zodat althans deze crisis voorlopig even bezworen was.

Wij gingen naar.... **Sint Petersburg (1)**

Met de vlieg natuurlijk. Van de Klem. In iets meer dan twee uur waren we er. Er stond een dikke doorrookte Rus met een taxi klaar, die ons, door bekwaam links en rechts in te halen, met een rotgang naar ons hotel bracht. We zagen het van een flinke afstand al staan. Hotel Sovjetkletsokopkaja of zoiets. Een reusachtig Stalinistisch monster, met 800 kamers of daaromtrent, verspreid over 14 etages. De kamers hadden een Russisch interieur uit de jaren zestig, waarin veel bruin en verschoten groen was toegepast. Bonkige leidingen zaten als dikke worsten tegen de muur van de badkamer. Alles werkte wel, maar pas na wat proberen. Tegen het plafond zaten de afluistermicrofoons nog, dachten wij romantisch, maar het bleken branddetectoren. (Grapje uit de Stalintijd: Tachtig procent van de Russen heeft een bandrecorder in huis, maar twintig procent weet dat ook.) Boven de gescheiden bedden hing een Russische variant van een Bob Ross schilderij. We zaten vijf hoog en zagen in de verte de gouden koepels van de kerken en paleizen van het centrum. Honderd meter van het hotel was de eerste van de 'grachten', die onder regie van Peter de Grote, naar voorbeeld van Amsterdam, in Sint Petersburg zijn gegraven. We waren 's middags rond vijf uur gearriveerd en besloten de omgeving van het hotel wat te verkennen. Dat was niet het deel van Sint Petersburg waarover de reisfolders juichende verhalen hadden. Er was vooral veel verval en smoezeligheid te zien. We maakten ook kennis met de Russische automobilisten, die in roestige en stinkende Lada's toch nog snelheden van rond de negentig kilometer per uur wisten te bereiken. Ook de voetgangers-oversteekplaatsen, die er wel degelijk waren, hadden duidelijk een andere betekenis dan bij ons. Wat die betekenis was is mij tijdens ons verblijf niet duidelijk geworden, maar naar het gedrag van de automobilisten te oordelen zou je een premie krijgen als je iemand op zo 'n oversteekplaats te pletter zou hebben gereden. Bij een 'zebra' stond een vrouw met een kinderwagentje, gebogen in de startblokken alsof ze aan hardloopwedstrijd ging deelnemen, maar daar telkens van afzag omdat er weer één of andere gek kwam aanscheuren. Ook zagen we trams rijden die er uitzagen alsof ieder ogenblik de zijwanden er uit konden vallen. Restaurants waren er niet en we vonden één café met een interieur als een mijnschacht. Daar zijn we maar niet ingegaan. Ik hoopte dat het deel van Sint Petersburg waar we voor kwamen, er beter aan toe zou zijn.

Sint Petersburg (2)

Stedenreizen lijken erg in trek te zijn, vooral bij 50+. Over Sint Petersburg had ik veel over gehoord en gelezen, dus dat wilde ik ook wel eens zien.

Het bleek minder eenvoudig om daar heen te gaan dan we hadden gedacht. Je hebt namelijk een visum nodig. Kost toch nog 60 euro per persoon. Wij naar de Russische ambassade, want je moet je persoonlijk melden. Dat was in de Laan van Meerdervoort in den Haag. De Russische Ambassade in de Laan van Meerdervoort, daar hadden we een bepaalde voorstelling bij, een voorstelling waarin veel marmer en bladgoud voorkwam. Daar bleek niets van te kloppen. Zelden zo'n armoedig hok gezien. Hardboardplaten op de vloer, bruin behang uit de jaren vijftig en drie loketten met tralies, waarachter drie grimmige Russinnen zichtbaar zaten te hopen op een spoedige beëindiging van hun contract in Nederland. Toch nog maar even blijven, want het zal niet de eerste keer zijn dat eenzijdige opzegging van een contract met de Russische overheid eindigt in een kwikmijn. Blijkbaar werden ze slecht behandeld en nog slechter betaald, want er kon geen lachje af en ze communiceerden uitsluitend in gesnuwde bevelen. Uiteindelijk kregen we wel wat we wilden: de visa, een stapel paperassen en stempels in de paspoorten. In Sint Petersburg bleek het voldoende om ons op het vliegveld door te laten. Na onze eerste nacht in hotel Sovjetkletsokopkaja besloten we de volgende dag naar het centrum van Sint Petersburg af te reizen. We zouden met de metro gaan. In de reisgidsen stond dat de metro in Russische steden vaak overdreven protserig was uitgevoerd. Daarvan was in St. Peet niet veel te merken. Bovendien liet de bewijzering in de stations te wensen over. Zo waren de namen van de stations in Cyrilische letters aan de wand tegenover het perron aangebracht. Die naam kon je dus niet zien als je met een trein een station binnen reed. Plattegronden van het metrosysteem, zoals je die in Londen en Parijs ziet, waren zorgvuldig achterwege gelaten. Om de weg niet kwijt te raken moest je goed kijken in de reisgids in welk station je instapte en dan tellen hoeveel haltes je mee moest. De metro ligt ook erg diep. We gingen met een lange roltrap ongeveer tachtig meter naar beneden.

We kwamen er om tien uur 's morgens, dus de spits zou wel achter de rug zijn, dachten wij. Beneden troffen we Japanse toestanden aan. Bomvolle perrons en treinen. We persten ons er uiteindelijk maar bij, niet echt leuk. Duur was het overigens niet. Een ritje kostte omgerekend ongeveer 15 Eurocent. Aangezien ook hier de privatisering heeft toegeslagen kan het systeem van deze bijdragen natuurlijk niet bestaan en wordt onderhoud uitgesteld. Het resultaat van dit beleid was goed merkbaar en we waren dan ook blij toen we zonder mankementen op de plaats van bestemming kwamen. We werden de twee volgende dagen rondgeleid door de kettingrokende Rus die ons van het vliegveld had gehaald en een Russische vrouw die goed Nederlands sprak. Ze had kunstgeschiedenis gestudeerd en was tolk-vertaler. Ze vertelde vol trots dat ze van Mierlo had rondgeleid en enkele woorden met koningin Beatrix had gesproken, toen ze de hermitage bezocht. Nederland heeft geld gegeven voor de reparatie van het dak van het museum, in het kader van de restauratie. Die gids was bijna net zo eigenwijs als ik. Waar gingen we naar toe? Veel kerken en musea natuurlijk. Tja, daar brachten mensen vroeger hun spullen heen.

Sint Petersburg (3)

In de krant stond 26 februari 2006 een artikel van Nina Chroesjtsjov (ja, familie van): 'Russen beven graag van eerbied en angst'. De Russen hebben in feite generaties lang geleefd onder en despotisch bestuurssysteem, dat zich voortdurend probeert te moderniseren met behulp van meer of minder autoritaire middelen. Maar zelfs onze hervormers zijn alleen maar mindere dictators. Uiteindelijk delen ons volk en onze leiders de overtuiging dat alleen autoritair bestuur het land kan behoeden voor anarchie en desintegratie. Ze steunen een 'sterke' staat, waarin besluiten van boven komen en de burgers alleen kunnen beven van eerbied en angst. De meest bevrijdende gebeurtenissen, zoals het loslaten van de ideeën van Stalin, of de privatisering onder Jelstin, draaien over het algemeen uit op ontgoocheling of wanorde, waarmee het vermoeden rijst

dat de Russische maatschappij nooit snel genoeg is om modernisering te verwerken. In plaats daarvan kijken de Russen graag terug op hun grote overwinningen en parades en blijken ze na korte perioden van dooi uiteindelijk weer hun 'sterke' heersers terug te willen. Heersers die door angst in te boezemen een gevoel van ordelijk leven geven, van wie de vaste hand wordt gezien als stabiliteit. Stalins orde was onverwoestbaar zolang hij leefde; Vladimir Poetin belooft nu een nieuwe orde in de vorm van zijn 'dictatuur van de wet'.

Wie kwam er op het idee om op deze idiote plek een stad te bouwen? Sint Petersburg staat op moerassige eilanden in de Nevadelta, op slechts 1 à 2 m boven zeeniveau. Door de stad stroomt de Neva, een rivier die zo nu en dan eens flink buiten zijn oevers treedt en dan zorgt dat er in het centrum van Sint Petersburg een metertje water staat. Door het aanleggen van een 25 kilometer lange dam is dit gevaar inmiddels sterk verminderd. Er moest dus op blubber worden gebouwd en dat betekende dat voor alle bouwwerken geheid moest worden. In de verre omgeving van de stad zijn geen bouwmaterialen te vinden, anders dan hout. De drijvende kracht achter de bouw van Sint Petersburg was, zoals bekend, tsaar Peter de Grote. In Rotterdam staat op de hoek bij de Veerhaven een beeld van hem.

Sint Petersburg (4)

Sint Petersburg heeft een mooi centrum, met indrukwekkende gebouwen, maar daarbuiten vind je enorme wijken, met eindeloze grijze rijen woonkazernes. Hier en daar staan herinneringen aan het communistische arbeidersparadijs: megalomane kantoorpanden en gigantische gedenkpoorten.

St Petersburg is de tweede stad van Rusland, heeft de grootste haven van het land en vijf miljoen inwoners. Het is dan ook een grote stad: vanaf het vliegveld reden we 14 kilometer tussen woonblokken en industrie 'dozen', tot de rand van het centrum. Lage huizen, ' een-gezinswoningen' of villa's zagen we nergens. Tussen de woonblokken Stalinistische giganten, sommige met sculpturen er voor, van juichende arbeiders die met vaandels, vlaggen, sikkels en hamers, zingend op weg zijn naar de uitvoering van één of ander vijf- of tienjarenplan. Juichend en zwaaiend met vaandels naar je werk, kom daar eens om in Nederland. Ook zagen we een enorm standbeeld van Lenin in een wapperende regenjas, (deed me een beetje denken aan den Joop den Uyl, maar alleen vanwege die regenjas) Het beeld stond op een sokkel op een plein voor een enorm gebouw, met een collonade van zuilen van wel vijftig meter hoog. In het centrum staan grote paleizen en schitterende kerken en er zijn parken en brede boulevards. De Hermitage was een belevenis, een schitterend museum met ongelofelijke kunstschaten. Gaat dat zien, maar doe het op de computer.

Eén van de Boulevards is de beroemde Nevsky Prospect, een brede drukke winkelstraat, waaraan verschillende paleizen staan. De hallucinerende glitter van Gucci, Rolex, Vuitton en Prada is overweldigend. Ook hier de 'Zuid Amerikaanse' panfluitspelers, menselijke standbeelden, troepverkopers en bedelaars. De brede boulevards hadden in 1750 waarschijnlijk de bedoeling grandeur en grootsheid uit te stralen, maar doen nu voornamelijk dienst als racecircuits voor het dagelijkse verkeer. Sint Petersburg heeft bovendien geen rondweg zoals de meeste grote Europese steden, zodat alle verkeer door de stad moet. Aangezien dat in de tijd dat wij er waren voornamelijk bestond uit blauw walmende Trabants, Lada 's en Semenovskij's hing er in stad niet bepaald een aangename boslucht of de bedwelmende geur van bloeiende lotusbloemen. Voor invaliden is deze stad natuurlijk een ramp, omdat er nergens rekening met ze is gehouden. Komt nog bij dat ze, na enkele opzienbarende en langdurige conflicten met buurlanden, geen gebrek aan invaliden hebben. De stank van de vele auto 's en de drukte in de stad maakte dat ik het niet erg vond om weer naar huis te gaan. Ik heb het gezien en ik hoef er niet meer heen.

Japanner

Voor mijn verjaardag stond nog een bezoek met de 'kids' aan een Japans restaurant op het programma. Het leek ons voor Kas ook wel leuk. Er gebeurt daar wat aan je tafel, waar de kok op een grote bakplaat met allerlei messen in de weer is en soms ook nog even de boel lekker in de fik steekt. Vroeger werd deze act wat verder doorgevoerd, doordat de 'kok' een band met rode Japanse lettertekens om zijn hoofd had en er daardoor uitzag alsof hij na het bakken nog even een kamikaze vlucht moest gaan uitvoeren. Nu is die band vervangen door een baseball petje, een teleurstellende knieval voor het steeds verder oprukkende consumentisme. Bij de deur van het restaurant was een visvijvertje met een aantal karpers, waar Kas onmiddellijk tot zijn ellebogen inzat. Hij kreeg van Marlies twee autootjes om mee te spelen. Hij was er erg blij mee en probeerde de kamikaze aan onze tafel in zijn spel te betrekken door de aandacht van de man te trekken. 'Kok, kok, kok, kijk nou naar mijn autootjes', riep hij, maar de man reageerde niet en fileerde ondoordringend een paar reusachtige garnalen.

Paus

Ook gekeken naar de verkiezing van Ratz? Als ik zo iets zie dan voel ik mij toch weer een beetje kattelijk en denk ik dat onze god toch de beste is. Want wie van de andere jongens heeft zo'n figuur als baas? Het protestantisme in ieder geval niet, de islam niet en het jodendom doet het ook zonder. Pover, héél pover, denk ik dan.

Dat hele gedoe op het St Pietersplein deed mij trouwens denken aan een verhaal dat mijn vader vertelde: Bij een belangrijk concilie stond een Joodse man, samen met zijn zoontje te kijken op het St. Pietersplein. Ze verbaasden zich over de pracht en de enorme afmetingen van de St. Pieter en de kleuren van de uniformen van de Zwitserse garde. Grote limousines reden af en aan en kardinalen schreden gepurperd en gemijterd over rode lopers. 'En dan te bedenken, mijn zoon', zei de man, 'dat dit allemaal met een ezeltje begonnen is!'.
 .

Klokkie

Het heeft een tijdje geduurd, maar eindelijk is ie er: de Smartwatch. Hartslag, bloeddruk, stappenteller, zuurstofmonitor, dieptemeter, hoogtemeter en dan ook nog met ongekeerde precisie de tijd aflezen! Niet voor 2500 euro, niet voor 1000, niet voor 500, niet voor 100, niet voor 50, maar voor niet meer dan 25 euro ben je de trotse eigenaar van dit fantastische stukje techniek!!!! Inklusief polsbandje van onverwoestbaar imitatie namaak krokodillenleer!!! In beperkte oplage van 100 000 stuks! Bestel vandaag nog!

Anderhalve meter

De beperkingen in verband met corona zijn sterk afgezwakt of opgeheven, maar het handen wassen en de anderhalve meter blijft er nog even in. Gelukkig is ook het drie keer zoemen nog steeds niet terug en hopelijk blijft dat zo. Ik merk wel dat er grote verschillen zijn in de manier waarop er met de gevaren van besmetting werd omgegaan. Sommigen van mijn kennissen waren zo bang dat ze elk bezoek vermeden, ook op anderhalve meter. Op het hoogtepunt van de corona toestanden moest ik vanwege mijn rijbewijskeuring bij een oogarts zijn. Op die afdeling droeg iedereen een mondkapje, behalve de oogarts die mij vrolijk meedeelde dat hij vier maanden geleden al corona had gehad en dus immuun was. Bij de balie was een lint gespannen om te vermijden dat je te dichtbij kwam. Helaas was er een man in een elektrisch aangedreven invalidenkarretje geruisloos achter mij komen staan op een afstand van 30 cm. Toen ik me omdraaide om weg te gaan donderde ik er bijna over hem heen. Om duidelijk te maken dat hij het niet opzettelijk had gedaan, greep de man mijn arm en gaf er een geruststellend kneepje in. Later bleek dat hij daar helemaal hoefde te zijn en zomaar wat in het ziekenhuis rondreed. Een vorm van eenzaamheidsbestrijding, denk ik.

Kleinzoon Dex was op bezoek en wilde met mij een vogelhuisje timmeren, maar dat gaat nauwelijks als je op anderhalve meter moet blijven. Ik heb hem beloofd de volgende keer een begin met een huisje te maken. Overigens heb ik met de exemplaren die ik eerder heb gemaakt weinig succes. Aan de kleurstelling kan het niet liggen, het zijn een groene, een gele, een rode en een blauwe. Soms komt er een paartje slavinken of iets dergelijks naar kijken. Het mannetje duikt dan in zo 'n huisje en kijkt, als hij er weer uitkomt, vragend naar het vrouwtje dat iets verder op een tak zit. Zij schudt dan van 'nee' (denken wij) en dan vliegen ze weg.

Zonder titel

Ik kreeg in januari een brief van mijn broer uit Canada, waar blijkbaar een meter sneeuw lag. Ik schreef hem dat zoiets in 'good old Canada' niets bijzonders is toch? Hier, in het gematigde klimaat van Nederland wel, ik had er ook niet op gerekend dat ik, tijdens mijn wandeling in het park hier in de buurt, na een sprong over een stijf bevroren slootje aan de andere kant tot mijn heupen in de sneeuw zou zakken. Het zal wel weer aan de opwarming van de aarde liggen, maar de nachttemperaturen zijn al een week onder de - 10 graden en het gebruikelijke gelul over de mogelijkheid van een Elfstedentocht is alweer begonnen. De grootmajoor van deze onderneming had al ruim van tevoren gezegd, dat de 'Tocht der Tochten' vanwege corona zeker niet door zou gaan, al gaat het nog drie weken 10 graden vriezen. Op de radio was een bericht dat twee voormalige wedstrijdschaatsers de Elfstedentocht toch gingen rijden. 'Nu kan het nog', zei Henk Angenent, die deze schaatswedstrijd in 1997 al eens had gewonnen. Henk is spruitjester in Boskoop, dat zeggen ze er in de nieuwsberichten altijd bij, dus ik ook maar.

Miggy

Miggy is dood. Jij kent haar niet en ik ook niet, maar het is toch droevig. Zij was zangeres en werd bekend door een liedje met de titel: 'Annie hou jij me tassie effe vast'. Het werd een zogenaamde tophit en stond weken in de top-tien. Hoe kom ik daar nou op? Het stond ik de krant en ik kende dat liedje wel. De man die het had bedacht liep er maanden me te leuren, want niemand wilde zijn naam aan zoiets stompzinigs verbinden. Behalve Miggy dan. De titel kwam van de eerste regel van het refrein, dat als volgt gaat: 'Annie hou jij me tassie effe vast, want die goser wil met me dansen. Annie geef me mijn tassie maar weer terug, want die goser die kenne dansen'. Zelden is de zinloosheid van het bestaan kernachtiger verwoord dan in deze tekst. Toen het liedje versleten was probeerde Miggy haar succes in dezelfde lijn voort te zetten, met titels als 'Ik wordt niet goed', wat de toestand waarin ze verkeerde wel juist weer gaf, maar toch niks werd. Toen ik nog bij de LIJN voer was mijn moeder nog al in de ban van een soortgelijk liedje, dat door ene Rita Corita werd gezongen en begon met de zin: 'Koffie, koffie, lekker bakkie koffie'. Ik denk dat ook wel eens, maar ik ga het toch niet op muziek zetten en op onregelmatige tijden met schorre stem zingen. Mijn geheugen zit vol met dit soort onzin en ik krijg het er maar niet uit. Maar laat eigenlijk maar zitten ook.

Zonder titel

28 februari zou ik mijn eerste corona prik krijgen. In mijn grenzeloze naïviteit dacht ik dat ik hiervoor naar mijn huisarts zou kunnen. Jas uit, mouw opstropen, prik, klaar. Nee dus. Ik moet er voor naar Gouda, op een zondag godbetert. De uitnodiging kwam per post en hield een verzoek in om een stichting te bellen om een afspraak te maken. Die bleek ook na een kwartier nog steeds in gesprek. Gelukkig had Miriam, de huisgenoot van Joost, een telefoon met een luidspreker en na het betreffende nummer te hebben getoetst legde ze dat ding op de bank en konden we ons met andere zaken gaan bezighouden, tot iemand zich kwetterend meldde. Er moeten formulieren worden ingevuld, wachtwoorden en identiteitsbewijzen overlegd, burgerservice nummers getoond en lijsten met

gebruikte medicijnen meegenomen. Na bestudering hiervan volgt dan de prik, denk ik. Na twee weken de tweede. OK, als het dan maar afgelopen is.

Spierballen

Zwemmen heb ik geleerd in het Oostelijk zwembad in Rotterdam. Mijn broer Frans leerde het zichzelf. Hij zwom 'op z'n hondjes'. Het leek nog het meest op een voortdurende poging om niet te verdrinken. Hoewel hij hiermee pijlsnel vooruit kwam en ook nog zijn hoofd boven water wist te houden, keek de badmeester van het Oostelijk Zwembad met een blik van diepe verachting en afkeuring naar zijn spetterende verrichtingen. Tot zijn verontwaardiging werd Frans met een kort handgebaar naar het 'kikkerbad' verwezen. Later verbeterde hij zijn stijl en zwom met grote snelheid als een Indiaan. In het Oostelijk zwembad werden we in rotten van zes op de buik op houten krukken gelegd. We gingen 'droog' zwemmen. Een krijsende badjuffrouw gaf commando's (de akoestiek in het zwembad versterkte ieder geluid ongeveer 20 keer). Zij, wijd, spreid, sluit of zoiets. Later heb ik die bewegingen in het water om weten te zetten in voortgaande waterverplaatsing, zonder dat ik verzoop. Maar de stijl van mijn broer heb ik nooit kunnen evenaren. Hoewel we op een bepaald ogenblik dus wel degelijk konden zwemmen, waren hiermee de met chloor doordrenkte bezoeken aan het zwembad niet afgelopen. We kregen nog steeds les. Dit keer van een badmeester die over enorme spierbundels beschikte, maar elke vorm van overwicht op ons mistte, zodat hij het voortdurende mikpunt van onze grappen was. Het was een diepe psychologische les die ik hier kreeg. Zijn collega was een mager en schriel mannetje, met een totale afwezigheid van welke spierballen dan ook, die nooit kwaad werd, maar iets in zijn houding en blik had dat maakte dat wij precies deden wat hij wilde.

Iederwijsschool

In Nederland is op het ogenblik een nieuw schooltype ingevoerd: de 'Iederwijsschool'. Deze keer geen grap! In de website van deze school staat onder andere: "Het innovatieve van iederwijs is de absolute breuk met de gedachte dat volwassenen de verantwoordelijkheid moeten hebben voor het leerproces van kinderen/jongeren. De vrijheid om alleen dat te leren dat op dat moment aansluit bij de behoefte van de leerling, staat haaks op de onderwijsparadigma's van de afgelopen honderd jaar".

Tsjongejonge. Dat ik dat niet meer heb mogen meemaken. Ik zat op een ander type school. Met name de gedachte dat ik alleen dat mocht leren wat aansloot bij mijn behoefte was totaal buiten de orde. Dit leidde er toe dat ik moest leren rekenen toen ik daar absoluut nog niet aan toe was. Er moesten eerst nog wat verbindingen in mijn bovenkamer worden aangelegd. Een van mijn scherpste herinneringen is dat ik thuis in de vakantie extra rekenlessen moest uitwerken. De zon scheen, het was warm en ik wilde natuurlijk naar buiten. Dikke tranen stroomden uit mijn ogen en drupten op mijn schrift. Ik had een zogenaamd conté potlood in mijn hand, waarmee in de druppels roerde. De stift van het potlood loste in het vocht op en maakte dikke paarse vlekken op mijn schriftje. Na een tijdje was de hele bladzijde vol paarse vlekken en zaten ook mijn vingers onder. Uiteindelijk konden mijn ouders mijn geknoei niet langer meer aanzien en ik mocht naar buiten.

Over tafelzilver en zo meer

Ik kijk wel eens naar het Amerikaanse TV-programma 'dr Phil' op één van de vele pulpzenders die we hier tegenwoordig hebben. Ik kijk er niet veel naar, want je wordt wel een beetje zeeziek van al die relatieproblemen. Maar die dr Phil kan ingewikkelde zaken wel aardig samenvatten. Zo is een favoriete uitspraak van hem: 'financiële problemen gaan nooit over geld', een uitspraak die ik direct op mijn repertoire heb genomen. Het strookt met een uitspraak van één van onze bekendste economen: 'economie is de wetenschap van het menselijk gedrag'.

Jaren geleden kocht één onze kennissen een tweede huis hier in ons dorp in de verwachting dat de prijzen van huizen verder zouden stijgen, zodat hij het geval met een mooie winst kon verkopen. Slapende rijk worden noemt men dat. Helaas voor hem stagneerden de prijzen toen al, dus van dat slapende rijk worden kwam niet veel terecht. Er kwamen geen kijkers, laat staan kopers, hij lag nachten wakker en liep uiteindelijk van de zenuwen hoge bloeddruk op. Toen dat al een tijdje liep en hij het huis niet verkocht kreeg kwamen hij en zijn vrouw bij ons langs. Zij sprak haar zorgen uit over de gang van zaken en zei dat het voor haar veel betekende dat 'vrienden' zoals wij, in het uiterste geval wel met geld over de brug zouden komen om hen uit de brand te helpen. Ik heb niets gezegd, want de vraag werd niet gesteld, maar het verbaasde me weer hoe naïef sommige mensen zijn. Uiteindelijk heb ik ze wel geholpen, niet met geld, maar met het maken van metershoge letters TE KOOP, in blaartrekkende kleuren die vanaf de rijksweg te zien waren. Dikwijls heeft dit soort mensen ook nog onverdiend geluk, want nét voordat de bijl viel kon hij het huis verkopen.

In Dordrecht staat een kasteeltje dat de 'Rozenhof' heet. Toen het werd gebouwd stond het in mooi landelijk gebied, maar de stad groeide er omheen met allerlei gore en luidruchtige fabrieken, die inmiddels ook al weer zijn afgebroken. Het kasteeltje werd aanvankelijk bewoond door iemand uit de lagere adel: een jonkheer of zo iets. Op een 'open monumenten dag' ben ik er jaren geleden eens wezen kijken. Ik geloof dat er wel dertig kamers in zaten, waarin nu kantoren waren ondergebracht. Ons gezelschap werd in het kasteeltje rondgeleid door iemand die iets van de geschiedenis wist te vertellen. Het bleek dat de edelman ook nogal moe werd van al die kamers en het geval al snel had verkocht. Nu had er kort daarvoor een inbraak plaats gevonden waarbij het tafelzilver was meegenomen. Omdat het vermoeden bestond dat de dieven dit in de tuin hadden begraven stond er in koopakte dat in het geval dat het tafelgerei zou worden gevonden dit aan de rechtmatige eigenaar moest worden teruggegeven. Onnodig te zeggen dat er nooit zelfs ook maar één eierlepeltje werd opgegraven.

Geheugen

Een tijdje terug waren Marlies en ik op bezoek in het historisch museum van Rotterdam. Daar was een expositie over het oude en nieuwe Rotterdam. Hadden ze mooi gedaan. Er waren schilderijen van het oude Rotterdam en foto's van het nieuwe. De foto's waren gemaakt vanaf dezelfde plek als waar de schilder had gestaan. Als dat tenminste mogelijk was, op sommige plekken was de zaak zo drastisch veranderd dat dat niet meer ging. Van het oude, verdwenen Rotterdam weet ik natuurlijk niets af. Een paar maanden later las ik dat er in dat museum een expositie van afbeeldingen en video's van het huidige Rotterdam op groot formaat was, die je met van die 3-D brilletjes kon bekijken. Dan zag je diepte. Was erg mooi hoor. Ik vroeg aan Marlies of zij zin had om dat te gaan bekijken en dan ergens te gaan lunchen. Dat leek haar wel wat, maar toen we bij het museum kwamen, bleek de expositie al weer weg te zijn. In plaats daarvan was er een foto expositie over Rotterdam tijdens WOII. We hebben dat dan maar bekeken.

Er was ook nog een foto van Amerikaanse soldaten, die rond mei 1945 op de Heemraadsingel hun tenten hadden opgeslagen. Ik meende dat ik me dat nog kon herinneren, maar toen ik vijftig jaar na dato daar nog eens ben wezen kijken kon ik het me niet goed voorstellen dat dat werkelijk was gebeurd, omdat het gras van de Heemraadsingel schuin naar het water afloopt. Maar in 1945 stonden ze er wel degelijk, alleen een eindje verderop, in het gedeelte wat nu Heemraadpark heet. Tja, het is allemaal wat anders dan vroeger, toen musea twintig jaar lang dezelfde vaste exposities hadden. Als er nu iets is wat je wil zien, moet je direct gaan anders is het al weer verdwenen.

Teringherrie

Het is hier flink herfst. Bergen bladeren liggen langs de stoepen te rotten en veranderen langzaam in bruine pap. Jáááááren geleden werden ze met takkenbezems weggeveegd door mannen van de gemeente reiniging, maar men heeft ontdekt dat je

ze ook kunt laten liggen, omdat ze na een tijdje veranderen in bruine pap en daarna in het riool verdwijnen of gewoon oplossen. Dat is een stuk goedkoper. De mannen van de gemeentereiniging zijn al een tijd vervangen door een tuinbedrijf dat op basis van 'uurtje-factuurtje' werkt. De bekende marktwerking heeft er voor gezorgd dat allerlei bewerkelijke klusjes achterwege blijven of op een snellere manier worden gedaan. Rond het gebouw van de Volksuniversiteit waar ik als vrijwilliger de tuin doe, staan brede stroken heesters die niet meer met de hand worden gesnoeid, maar waar eens in de drie jaar een soort reusachtige grasmaaier langskomt, die de heesters tot vlak boven de grond afmaait, waarna ze in een molen in kleine stukjes worden gemalen, die vervolgens over een grasveld worden uitgespuwd. Een en ander gaat met orkanen van herrie gepaard en net als mijn vader heb ik daar zwaar de pest aan. En dat ligt lastig, want tegenwoordig worden zelfs de lulligste klusjes in onwaarschijnlijk kleine tuintjes met lawaaiige machines gedaan. In de herfst is dat, met stip en sterretje, de bladblazer, meestal elektrisch aangedreven, maar soms ook aangevuurd door een explosiemotor, wat het irritante gehuil van dit ding nog versterkt. In de buurt hebben wij een winkel die dit soort herriemakers verkoopt. Blijkbaar met succes, want er stond nu een bord op de stoep: 'Bladblazers uitverkocht'.

Bakfiets

Je ziet het hier de laatste tijd steeds meer: moeders die hun kroost uit school halen met een soort bakfiets. In de bak kunnen een aantal kinderen tegelijk zitten. Het is al een verbetering ten opzichte van de enorme 4-wheeler drives, die vroeger de omgeving van de scholen onveilig maakten. Tegenwoordig zie je ze minder, mogelijk omdat je in zo'n ding al snel wordt aangezien voor iemand die het milieu zo snel mogelijk naar de gallemiezen wil helpen. Ook zo'n eigenaardige paradox: de ouders die het hardst klagen over de onveiligheid bij school zijn ook dikwijls de ouders die daar het hardst rijden.

De bakfietsen doen mij denken aan mijn oom Harrie die voor zijn kinderen een wagentje had getimmerd dat met een haak aan zijn fiets kon worden gekoppeld, ongeveer als een caravan achter een auto. Het wagentje zag er ook uit als een kleine caravan, op twee autopedwieltjes en met een deurtje waardoor twee kinderen naar binnen konden. Er zaten ook raampjes in. Het was een praktisch maar ook opzienbarend voertuig, op Zondagmorgen in de stille en saaie Haringpakkerstraat, waar daar ging de reis dikwijls heen: op bezoek bij oma. Waar óók wij ons te pletter verveelden. Hoe dan ook: oom Harrie kreeg het verzoek om niet meer met zijn fietscaravan in de Haringpakkerstraat te verschijnen, het trok te veel aandacht van de burens.

Mode

In een eerdere e-mail had ik het over mode in en om het huis. In ons huis aan de Havenstraat was een modegril aanwezig die vrij ver in de tijd terugging: een granieten gootsteen, uitgevoerd in puik terrazzowerk en zodanig aangebracht dat je bij de afwas altijd met een gebogen rug stond: dus op de zogenaamde herniahooft. Deze kunststukjes waren uitgevoerd door Italianen die hiervoor, rond 1920, tamelijk massaal naar Nederland waren gekomen. Een deel van de Italianen splitste zich af en ging met succes ijs maken. Een andere groep had schik in schoorsteenvegen en kon het dak op. Bij de Lijnbaan had je de Italiaanse ijssalon 'Capri', waar je op een zomerse dag jong en hip Rotterdam likkend aan een ijsje (en aan elkaar) kon vinden. Uiteraard waren de Italianen niet de eerste 'gastarbeiders', daarvoor moet je terug tot rond 1500 en waarschijnlijk nog verder, want uiteindelijk is iedereen afstammeling van gastarbeiders. Overigens verstonden die Italiaanse terrazzowerkers hun vak. In de eerste woning van een zwager van mij na zijn trouwen ging wonen zat ook zo'n bomvrije gootsteen. Hij wilde dat ding er uit hebben en vroeg mij of ik hem daarbij kon helpen. Hij werkte zelf op een muf kantoor en kon dus alleen een vulpen, wat stukjes stof en een paar paperclips als gereedschap inbrengen. Ik werkte bij het GEB en een voorhamer met een kop van een kilo of tien en een steel van ruim een meter was voor mij geen enkel probleem. Met dat ding zouden

we die gootsteen er in mum van tijd uit hebben. Dachten we. Het viel tegen. Na een stuk of tien daverende klappen was er nog geen krasje op de aanrecht te zien. Mogelijk lag het aan mijn 'swing'. Vooral bij golfen schijnt dat heel belangrijk te zijn. Tiger Woods is ruim een jaar bezig geweest om zijn 'swing' te verbeteren, maar zijn resultaten waren niet overtuigend. Volgens berichten in de media had hij er bij de vrouwen zoveel succes mee dat hij het golfen wat verwaarloosde. Bij kampioenschappen dan ook geen birdies, eagles en zeker geen 'hole in one', maar mogelijk wel one in hole voor hem. Hoe dan ook, we hadden er zo'n klein uur voor nodig om die terrazzo bak te slopen. Er bleken ook nog staven betonijzer in te zitten. Voor een gootsteen waarop je zo nu en dan als zwaarste voorwerp een koekenpan zet, vond ik het wat overdreven.

Sportschool

In de krant stond: 'Goed nieuws voor mensen die met tegenzin naar de sportschool gaan: elke dag veel en licht bewegen heeft meer effect. Mensen gaan met de auto naar de sportschool om daar te gaan traplopen. Waarom?' Een tijdje terug gingen we met Kas naar RailZ, een reusachtige modelspoorbaan in Rotterdam. We gingen met de trein, dat vindt hij leuk. Op de terugweg kwamen we langs een sportschool waar je naar binnen kon kijken. Ik doe dat ook altijd, maar soms is het niet mogelijk omdat er gordijnen voor de ramen hangen. Er waren wat mensen bezig op fantastische apparaten waar van alles aan bewoog en waarvan ik later begreep dat het substituten waren voor traplopen. Volgens het artikel in de krant gaan veel mensen met de auto naar hun sportschool, als ze al gaan, want zoals mijn broer Herman eerder vertelde, nemen veel mensen een abonnement, komen drie keer en daarna hebben ze ook daarvan hun buik vol. Ik doe liever zoals mijn vader en fiets of loop naar de super of de bibliotheek en ga niet in een appartement met lift wonen.

Trends

De laatste trend in woninginrichting is de aanschaf van een kachel met grote ruiten, waarin hout kan worden gestookt. Een open haard was dertig jaar geleden 'je van het' en helemaal 'in', maar is nu volledig 'uit'. Daar iets voor te zeggen. Bij een vriendin van Marlies hadden ze thuis ook zo 'n ding, waarin ze vuren houten plankjes stookten. Toen ze even niet opletten knalde er een kwast uit het hout, die daarna met een sublieme boog brandend op de zitbank belandde en er een mooi rond gat in smolt, iets wat de stemming van de gastvrouw die avond grondig bedierf.

Trouwens: de laatste tijd is 'uit' volledig terug in het modebeeld. Daarentegen is 'in' helemaal 'uit'. 'In' kan nu echt niet meer, daar maak je je volstrekt belachelijk mee. Maar dit allemaal geheel terzijde. Ik denk overigens dat er in het tijdperk van de holbewoners de holbewoonsters er al een punt van maakten of de berenvacht nu recht voor het haardvuur of liever schuin in het hol moest liggen. (wat toen trouwens al vijfduizend jaar lang 'in' was). Bij ons thuis, in dat gezellige huis in de Havenstraat, deden zich ook dat soort verschuivingen voor. De eettafel stond eerst midden in de kamer, er boven hing een soort taart aan een stok aan het plafond. In de taart zat een lamp van 40 watt. Tegen een wand stond een meubel dat 'dressoir' werd genoemd. In het midden zaten vier laden, opzij twee kastjes. In de bovenste la zaten lepels en vorken in min meer ordelijke toestand, maar naarmate je verder naar beneden ging nam wanorde toe, tot je in de onderste la een verbijsterende chaos aantrof.

Op de vloer lag hard zeil, dat onregelmatig werd gepoetst met een loodzware zeilwrijver, die met de hand heen en weer moest worden bewogen. Wat mij nog aan spierballen rest heb ik aan dat ding te danken. Op een dag werd de taart aan de stok vervangen door een TL-lamp, die ons interieur aanzienlijk opfleurde. Half Nederland kocht zo'n ding, dat toen nog een blauw-wit licht uitstraalde, waardoor de bewoners er uitzagen alsof ze een terminale ziekte onder de leden hadden. Vooral mijn vader was erg te spreken over de nieuwe lamp, hij kon nu eindelijk in zijn stoel één van zijn vele Havank's gaan lezen. Ik vergeet nu

bijna de piano, die een aanzienlijk deel van de het kameroppervlak ging opeisen, maar het aanschaffen van piano's was geen nationale trend in woninginrichting. Op het dressoir lag trouwens een verplicht Perzisch tapijtje met daarin diverse brandgaatjes van sigaretten. Overall waar je die tapijtjes zag waren ze voorzien van brandgaatjes, waardoor je bijna ging denken dat ze zo in de winkel werden verkocht. Onder de eettafel lag trouwens een tapijt van dezelfde snit. Aanvankelijk lag dit tapijt recht, maar plotseling ging half Nederland dat ding schuin onder de tafel leggen. Het had iets van een statement, alsof je te kennen wilde geven dat je je aan het losbreken was van conventies.

Mogelijk niet toevallig viel dit gebeuren samen met het moment dat mijn vader niet meer elke zondag naar de kerk ging. Op een dag verhuisde de eettafel richting de schuifdeuren en kwam het middenveld in de kamer vrij. Mijn geheugen laat me daar in de steek. Volgens mij kwam daar een lage, zogenaamde salontafel te staan, zeker weet ik dat niet. Waar ik wel zeker van ben was dat mijn vader na lang zeuren van mijn moeder een lage zitbank ging timmeren, volgens een tekening uit het weekblad 'Margriet'. Of de tekening niet deugde weet ik niet, maar de bank hing altijd scheef, of over links of over rechts.

Toen ze gingen verhuizen naar Het Schepnet hebben ze die bank terecht opgestoot in de grote kachel in de woonkamer. Ook het dressoir, dat in de woonkamer stond en uitgerust was met enorme massieve bolpoten, is na lang aandringen van mijn moeder volgens de laatste mode (ook uit die verdomde 'Margriet') voorzien van héél enge dunne pootjes, waarop dat loodzware dressoir nog enkele jaren tot ieders verbazing gevaarlijk heeft staan wankelen, totdat het er op een dag luid krakend doorheen zakte. Het zou me niet verbazen als er toen, eveneens met uitzicht op de komende verhuizing, door mijn vader, die niet werd gehinderd door overwegingen als 'gezellig' en 'knus', groentekisten onder zijn gezet.

Dyson

Een van onze kennissen kocht, zonder zijn vrouw er in te kennen, een nieuwe stofzuiger: een DYSON. Voor wie dit merk niet kent: het ding ziet er niet uit als een stofzuiger, maar meer als een apparaat dat in een baan om de aarde kan worden gebracht om daar ingewikkelde sterrenkundige metingen te doen. Het geval is helemaal gemaakt van plexiglas waardoor je kunt zien wat er in zit: een verontrustende hoeveelheid draden, schakelaars en allerlei andere zaken die je beter niet kunt weten. De fabrikant geeft nog al hoog op van het feit dat er zijn DYSON geen stofzak zit zoals bij andere stofzuigers, maar dat het stof in cyclonen wordt verzameld. Dat lijkt handig, maar als de je het ding wil leegmaken blijkt dat je goed in de gaten moet houden uit welke hoek de wind waait, omdat je anders geruime tijd aan het zicht wordt onttrokken door opwaaiende en verstikkende stofwolken. Dat ondervond de vrouw van mijn kennis ook en ze wilde dan ook verder niets met die DYSON te maken hebben. Wij hebben nog een stofzuiger met de bekende stofzak. Als die vol is koop je gewoon een nieuwe en de oude zak gooi je weg.

Dat klinkt eenvoudiger dan het is. In de krant las ik dat de Europese commissie zich bezighoudt met meest onwaarschijnlijke zaken zoals het normeren van de lengte en doorsnede van komkommers, de maximaal toegestane kromming van bananen en het aantal bladeren in kroppen sla, maar stofzuigerzakken hebben zich tot nu aan hun regulerende invloed weten te onttrekken door zich verborgen te houden in stofzuigers of onder te duiken in donkere gangkasten. Er zijn er dan ook honderden verschillende van. Het heeft geen zin om in een winkel om een pak stofzuigerzakken te vragen en ook niet om op de vraag: 'wat voor stofzuiger heeft u?' te antwoorden: 'een gele, geloof ik'. Door ervaringen wijzer geworden weet ik nu dat je een identiteitsbewijs (voorzien van een recente pasfoto) van je stofzuiger op zak dient te hebben en dat bewijs op verzoek onmiddellijk kunnen tonen. De mijne heet MIELE S 311L, maar dat leek me te eenvoudig. Ik legde hem op zijn buik om zijn rugnummer te kunnen bekijken: 345BH-3409/lop34 stond er. Gewapend met deze kennis begaf ik mij op weg. In de winkel greep ik een doos die sprekend op de oude leek en begon de tekst op de voorkant te ontcijferen: Handy and Clean Bright stond er. Speciaal voor: Miele s227-s2401

Big Cat & Dog 800 Caribic Allervac Human Flamenco Green Magic Medic Air and Brush Meteor XL Parquet CO plus Revolution 600 Senator XL Silverstar plus Revolution 600 plus Soft Silver Weltstar and Wildrose. Ik zweer je dat ik dit niet lieg. Op een aantal van de andere 300 dozen stond vergelijkbare onzin. Uiteindelijk nam ik de eerste doos met de Miele S 227 maar mee. Het waren natuurlijk de verkeerde, maar door een stukje van de rand af knippen pasten ze heel aardig.

Udo doet aan judo

Mijn kleinzoon Kas doet aan judo, een tak van sport die ik zelf nog heb bedreven en waarin ik een 'oranje band' heb behaald. Van deze Japanse vecht sport was mijn vader erg onder de indruk geraakt nadat hij er een demonstratie van had gezien en hij stimuleerde mij het te gaan leren.

Bij ons in de straat woonde namelijk Tonny Stormezand, een knul waarmee mijn broer Frans en ik wisselend vriendschappelijke betrekkingen en diepe vijandschap onderhielden. Mijn vader had een gruwelijke hekel aan Tonny die hij een misdadigersgezicht vond hebben, iets wat ons nog niet zo was opgevallen. Wij vonden dat hij er alleen maar dom uitzag. Mijn vader noemde Tonny ook 'Leeuwarden' naar de strafgevangenis die in die stad staat. Ik denk dat hij heimelijk hoopte dat ik Tonny nog een keer met mijn kennis van judo te grazen zou nemen.

Mogelijk op advies van zijn vader volgde Tonny al jaren boksles op een sportschool ergens in Delfshaven. Toen we weer een keer ruzie met Tonny kregen, kwam ik hem op straat tegen en na wat geschreeuw kwam hij dreigend op mij af. Dit was mijn kans om de judolessen in praktijk te brengen. Ik zette mij in de grondhouding: voeten plat op de grond, benen iets uit elkaar (tutomai kawami). Nu is judo een vechtwijze waarbij je je tegenstander eerst moet vastpakken, om hem daarna met een spectaculair uitgevoerde sutumi of dubbele tsaimatsu een eind in de lucht te gooien, waarna hij dreunend ter aarde zou storten. Dit was wat mijn vader in de demonstratie had gezien en dat was ook wat ik van plan was. Hoewel mijn voorbereiding dus goed in elkaar zat moet ik zeggen dat Tonny niet erg meewerkte aan de vlekkeloze uitwerking van dit scenario. Voordat ik hem had kunnen grijpen gaf hij mij zonder omhaal een dreun midden in mijn gezicht, precies zoals hij in zijn bokslessen had geleerd. Ik herinner mij dat ik dat niet erg sportief van hem vond en probeerde hem alsnog te vloeren, maar uiteindelijk moest ik het, onder een regen van stompen beschamend op een lopen zetten. Leermoment: ga boksles nemen als je iemand te pakken wil nemen.

De weg kwijt

November 1990. Het is buiten grijs en het regent mot. Zulk weer heeft wel iets, vind ik. Ik hoop dat het deze herfst nog een keer goed gaat misten, dan ga ik op de fiets de Alblasserwaard in en laat me flink verdwalen. Ik neem wel een kompas en enige leeftocht in de vorm van krentenbollen mee, want na een tijdje wil ik dan wel weer terug.

Mist doet me denken aan de tijd dat ik bij Smit Elektro in Slikkerveer werkte. Ik moest naar een boortoren in Groningen, ergens in een weiland achter Siddebuuren, daar was iets aan de hand met de aandrijfmotor van de boor. Samen met een collega kwamen we om acht uur 's avonds aan en wilden meteen aan de slag. De boormeester vroeg of we niet goed wijs waren, eerst moest de boor de grond uit, anders kregen ze 'm nooit meer aan de gang. Nou is zo'n boor ongeveer achthonderd meter lang, dus dat duurde even. We waren om één uur 's nachts klaar. Toen naar huis. Behalve dat het aardedonker was hing er ook een flinke mist. Startpunt van deze 'dropping' was Siddebuuren, ergens in een wei. De boormeester vertelde in zompig en onverstaanbaar Grunnings hoe ik terug moest rijden, maar omdat de boormotor weer ronkend en bonkend was gaan draaien en ondertitels ontbraken, knikte ik uiteindelijk maar dat ik het begrepen had.

Ergens zou toch wel een wegwijzer staan? Na een uur over duistere en totaal verlaten weggetjes te hebben gedwaald vonden we er een. Er stonden aanwijzingen op als: 'Garrelswier 18 km', 'Harkstede 20 km' en: 'Oosterlittens 15 km'. Geen plaatsnamen die bij mij ook maar glimp van herkenning opleverden. Verder dan maar weer. Op een gegeven moment reden we op een weggetje waar het gras tussen de stenen groeide. Het bleek een deel van een toeristische route over de Hondsrug te zijn. Halverwege de rit brak ook de uitlaat van mijn Volkswagen en begon de motor een brullend geluid te maken. Dat droeg allemaal niet bij aan mijn goede humeur. We zijn uiteindelijk wel thuis gekomen, maar de kortste weg was het in ieder geval niet.

Valentine

Soms vind je in de krant een artikel waar je blij van wordt. Dat overkwam mij vorige week. Het artikel ging over een tiepmaasjien (ja, ik weet dat je dat anders schrijft, maar ik ga heus wel met mijn tijd mee) Hoe dan ook, in het stukje in de krant stond het volgende:

Valentine, Ettore Sottsass. In 1969 ontwierp de Italiaanse architect Ettore Sottsass voor Olivetti een draagbare typemachine: de 'Valentine'. Het was een van de hoogtepunten uit de design collectie van het Museum of Modern Art MOMA in New York, en vorig jaar bij Sotheby's verkocht voor 60 duizend dollar.

Er stond nog meer in het stukje, onder andere dat op een foto te zien was dat Richard Burton in een vliegtuig stapt, een Valentine in zijn ene hand en Elizabeth Taylor in de andere. Er stond ook dat de Valentine wel een bijzonder ontwerp was, maar ook een intellectueel concept, waardoor er weinig van verkocht zijn. Aan de reclame die Olivetti maakte voor zijn typewriter kon het niet hebben gelegen, ik kan me een krantenfoto herinneren waarin je de paus zag die op een speciaal voor hem gemaakte witte Valentine een briefje zat te tikken.

Waarom werd ik zo blij van het stukje in de krant? Rond 1970 kocht ik voor Marlies een typemachine die we samen bij de Bijenkorf hadden gezien: een rode Olivetti Valentine. Het machientje werd jaren intensief gebruikt, maar raakte daarna in onbruik door oprukkende computers. De Valentine werd echter niet met de vullis mee gegeven, maar bleef op zolder staan, waar hij zo nu en dan door onze kinderen en nu onze kleinkinderen als speelgoed werd gebruikt. En zie hoe het soms handig is om iets te bewaren: 60 duizend dollar bracht hij op in New York! We hadden inmiddels wel begrepen dat de 'Valentine' iets bijzonders was, want in museum Boymans stond hij ook, op een prominente plaats tussen design spullen in een gepantserde vitrine, met er naast een nerveuze suppoost die geen ogenblik van zijn plek ging. Die suppoost verzin ik er bij, om het allemaal wat spannender te maken. Ik wilde het telefoonnummer van Sotheby's Nederland al gaan zoeken, maar bedacht me en zocht op marktplaats.nl om te kijken of daar 'Valentines' werden aangeboden en tegen welke prijs. De eerste tegenvaller was dat er inderdaad drie Valentine schrijfmachines in stonden, dus zo zeldzaam was hij niet en de tweede teleurstelling was dat er ongeveer 100 euro voor moest worden neergelegd. Oeps! Ik had niet het gevoel dat mij 60 duizend dollar afhandig was gemaakt maar een beetje teleurgesteld was ik wel. Met één vraag zit ik overigens nog steeds: hoe kan het dat de Valentine in New York 60 duizend dollar opbracht en die van mij mogelijk met veel moeite 100 mag kosten?

Geloof

'Geen betere business dan een eigen kerk', zei Ron Hubbard die de Scientologychurch verzon. Schitterende naam trouwens: 'scientology', het wekt de indruk dat we hier met wetenschap in plaats van met geloof te maken hebben. Toen Marlies en ik in New York waren zag ik dat het hoofdkantoor van die griezels recht tegenover ons hotel zat. Ik overwoog om er eens naar binnen te stappen, maar liet die gedachte uiteindelijk toch maar varen. Het schijnt dat een FBI agent, die zich om daar te spioneren had voorgedaan als beginnend gelovige, al na een paar dagen wanhopig zijn baas belde met een noodkreet om hem te komen

halen, omdat hij er op eigen gelegenheid geen kans meer toe zag. Ik moest aan Ron Hubbard denken toen ik las het bedrijf Facebook van Mark Suikerberg acht miljard dollar waard is. Facebook is toch ook een soort geloof of zie ik dat nou verkeerd? Namelijk het geloof dat je daar bij moet zijn om mee te tellen of om in cyberspace te bestaan. In dat universum besta ik niet, want ik doe er niet aan mee. Voor je er erg in hebt heb je zomaar 1000 vrienden. Een vriend is voor mij onder andere iemand waaraan je tijd besteed. Ik moet er niet aan denken om aan 1 000 mensen tijd te gaan besteden.

Aan een draadje

Toen ik de tuin had gedaan hield ik een enorme berg groenafval over. Teveel om in de container te flikkeren , maar tegenwoordig bestaat de gelegenheid om dat spul naar de gemeentewerf te brengen. Ik stouwde het dus in de auto, reed naar de stortplaats en ontdekte daar dat de boys al thuis achter de warme prak zaten. Ik had geen zin om al dat groenvoer weer uit te laden dus dat heeft een nachtje gestaan. De volgende morgen waren de ramen van de auto aan de binnenkant zeiknat en er hing een doordringende boslucht. Nadat ik het groen had gestort heb ik de wagen gestofzuigd, want 's avonds moest Marlies met een paar andere dames met de auto naar het koor. Ze waren op de snelweg net goed op gang, toen er achterin een ijselijk gegil klonk. Ze konden één van de koorleden nog net tegenhouden, anders was die bij een snelheid van rond de honderd uit de auto gestapt. Een dikke spin, die in het groenafval had gezeten, was van het dak van de auto aan een draadje naar beneden gezakt, vlak vóór de gillende dame. 'Als jij nog eens wat weet', zei Marlies toen ze 's avonds thuiskwam.

Lente 2009

Het is weer lente vrienden! De zon schijnt, de temperatuur stijgt, de krokussen heffen hun kopjes en ik heb het gefluit van de eerste gazonscheerders al gehoord! Nog even en het bonte heggeschaaftje zingt zijn doordringende lied, spoedig gevolgd door het geluid van het rode decoupeerzaagje. Eind april zal aan dit koor het gevlekte cirkelzaagje gaan deelnemen en af en toe zal ook de grote stoeptegelsnijder te horen zijn! Begin mei zal het hoge snelheidfreesje uit Afrika terug zijn en kunnen we ook van zijn lied gaan genieten. Vorig jaar was op het pleintje achter ons huis het blauwe stoeprandzaagje te horen, maar dat was niet lang omdat ze in de tuin er naast begonnen te heien. En daar schrok het nog al van. Ja vrienden, het wordt weer genieten dit voorjaar en ik hoop voor jullie hetzelfde.

Viool

Tamar had Kas meegenomen naar een muziek uitvoering in de Doelen. De musici hadden wat instrumenten op tafels gelegd en de kinderen mochten ze even vasthouden en proberen er op te spelen. Kas stond aandachtig te luisteren naar het door hem zelf geproduceerde geluid. Het zou kunnen dat er in hem een musicus steekt, maar waarschijnlijk is dat niet. Het zit niet zo erg in de familie, hoewel zus Pita een verdienstelijk nummertje Mozart op de piano speelt. (KV 324 tot en met KV 567) Het deed mij denken aan mijn eigen muzikale opvoeding. Mijn moeder bracht ons in aanraking met verschillende muziekinstrumenten: een citer en een mandoline. Dat 'in aanraking brengen' bestond er uit dat ze ons liet zien waar die dingen stonden. De citer was van een onbekend familielid geërfd en leidde een kwijnend bestaan in het kolenhok, waar het gevaarlijk dicht bij het aanmaakhout van de kachel stond. De mandoline was van mijn moeder zelf geweest en zwierf ontheemd door het huis. Ik kan mij niet herinneren of er ook lange linten aan de hals van het ding hingen; dat scheen er bij te horen om aan te geven dat de bezitter er een losse en zwierige levensstijl op na hield. Jaren geleden ben ik eens per ongeluk in een uitvoering van een mandoline orkest verzeild geraakt. Ik kan me nog goed mijn verbazing herinneren toen het begon te spelen. Een heel licht, iel en een beetje zeikerig geluid kwam op me af. Het was

al in de tijd van de hard rock, met geluidsboxen ter grootte van een zomerhuisje in 'Ons Gors' (Oostvoorne, ZH). Maar dit allemaal terzijde. De muzikaliteit van mijn broer Frans en mij ging niet verder dan dat wij probeerden de citer haaks om te buigen. Maar het ding bleek ongelofelijk sterk en toen ook onze pogingen om het instrument te kraken door het driehoog uit het raam te gooien op niets uitliepen, hebben we het uiteindelijk onze muzikale aspiraties maar opgegeven. Je kunt niet alles in het leven bereiken, zeg ik maar.

Terminaal

Bibberend van de kou keek ik enkele weken geleden naar een sportwedstrijd in een sporthal. De verwarming was blijkbaar uitgevallen. Voor mij zat een oude man in enkel een colbert, zonder shawl en zonder overjas of winterjack. Ik vroeg hem of hij het niet ontzettend koud had. 'Nee hoor', zei hij 'ik draag terminaal ondergoed'.

Vliegtuigjes

Vanmiddag kwam kleinzoon Kas weer even op visite. Meestal wil hij computer filmpjes zien, maar deze keer moesten er papieren vliegtuigjes worden gevouwen. Vliegtuigjes vouwen is net zoiets als papieren pijltjes draaien voor een blaaspijp. Het is een techniek die ik me, samen met mijn broer Frans, met veel moeite eigen heb gemaakt. We maakten onze pijltjes van krantenpapier, goedkoop, maar voor het draaien van pijltjes totaal ongeschikt. We lijmden ze met spuug, maar het krantenpapier veranderde hierdoor in pap en de pijltjes vielen uit elkaar of waren zo krom dat ze de vreemdste banen volgden. Later scheurden we blaadjes uit schoolschriften of niet zo spannende boeken, dat ging een stuk beter. Ongeveer in die tijd leerde ik ook vliegtuigjes vouwen, dat verloor je ook niet, maar ik beheers maar één model, dat overigens perfect rechtuit vliegt. Kas wilde ook andere vliegtuigjes proberen en ik riep het internet te hulp door als zoekterm 'papieren vliegtuigjes vouwen' in te geven. Ik vond een filmpje waarin een jongetje van ongeveer tien jaar heel nauwkeurig liet zien hoe je dat doet. Er was ook iemand die liet zien hoe je in één minuut vier precies dezelfde papieren vliegtuigjes kunt maken. Dat is mij na een paar mislukte pogingen ook gelukt. Nadat we de vliegtuigjes met viltstiften hadden gekleurd nam Kas ze allemaal mee naar huis in een plastic zak, tot verdriet van Tamar die zo langzamerhand niet meer weet waar ze al die troep moet laten. Want iets van zijn speelgoed weggooien kan alleen in het diepste geheim en in het holst van de nacht, als Kas in diepe slaap is.

Fietsjes

Kas had bij ons twee fietsjes in de schuur staan. Van één had ik de kettingkast gerepareerd met een stuk blik en een halve rol plakband. Op deze fietsjes had hij geleerd los te rijden, de fase met zijwieltjes heeft hij vrijwel overgeslagen. Op het pleintje achter ons huis voelde ik me een beetje als Dustin Hoffman in de film Cramer vs Cramer toen die zijn zoontje leerde fietsen. Ik las eens dat die film in een vliegtuig werd vertoond en de purser met een grote doos Kleenex door het middenpad ging lopen en iedereen een zakdoekje gaf. Nederlandse feministen waren woedend toen ze de film hadden gezien: een vader voedt zijn zoontje op en iedereen zit te snotteren van ontroering! Wie zit er godver de godver te snotteren als wij precies hetzelfde doen?? Hoe dan ook: Kas kreeg een nieuwe fiets en de kleine fietsjes werden overbodig. Weg er mee? Je gooit zo iets toch niet zo makkelijk weg merkte ik. Maar de moeite die ik moest doen om iemand te vinden die de fietsjes wilde hebben was me te veel en zo belandden ze toch in de oud ijzerbak bij de vuilstort.

Zwartrijden

Tram 4 in Rotterdam. Vlak voor een tunneltje roept de bestuurder het volgende om: „Iedereen die geen geldig vervoersbewijs heeft, kan hier beter uitstappen, want in het tunneltje staan allemaal controleurs.” Een aantal mensen stapt blij uit en roept woorden van dank naar de bestuurder. De tram rijdt verder, door het tunneltje. Er blijkt geen enkele controleur te staan en de bestuurder roept om: „Zo, die zwartrijders zijn we kwijt!”

Vrouwenstudies

Ik vraag me wel eens af wie al die onzin verzint die je op de pakken en dozen in de supermarkt ziet. Vroeger had je een merk: 'Euroshopper'; op een pakje ham van die naam stond gewoon 'Ham ' en niet zoals bij Albert Heijn tegenwoordig: "Sappig ovengebraden en handgesneden, van de edelste delen van het varken'. Alles was opeens: 'Ambachtelijk romig' of 'gebakken met liefde en passie'. In werkelijkheid smaakte dat allemaal nog precies als vroeger, dus niet sappiger, edeler of gepassioneerder dan vroeger. Er zal wel een opleiding voor zijn, voor van alles heb je tegenwoordig opleidingen. Ik zie bijvoorbeeld in de krant staan: 'Calloway studeerde vrouwenstudies'. Wat is dat in godsnaam? Effe opzoeken in wikipedia: 'Vrouwenstudies is een tak van wetenschapsbeoefening die gaat over de verhouding tussen de seksen vanuit een feministisch perspectief'. Ah. Toen ik er voor het eerst van hoorde dacht ik onmiddellijk aan de vrouwenstudies van mijn zwager Peter, die een wand vol 'studiemateriaal' had, met honderden Chicks, Candy's en Playboy's in zijn 'wetenschappelijke' bibliotheek in de kelder.

Voetbal

Vanavond is weer zo ver. De bal is rond. Ik weet nog niet of ik ga kijken want ik wordt sowieso op de hoogte gehouden door de mensen in de buurt, als er door Nederland wordt gescoord. Er klinkt dan een 'geroep uit duizend kelen', zoals het lied van Feijenoord zegt. De middenstand heeft flink uitgepakt met allerlei acties, zoals Albert Heijn die een aantal hamsters van textiel heeft laten maken. Bij een tientje boodschappen kreeg je er één. Kas heeft ze allemaal bij elkaar gespaard. Ze zitten nu op een tribune van oranje karton. Ik heb een paar keer zo 'n hamster voor hem binnengepraat als ik net geen tientje boodschappen had. 'Het is voor mijn kleinzoon Kas ', was meestal voldoende om de caissière te vermurwen en in een enorme bak met hamsters te laten graaien. Toen Kas de tribune vol had wilde hij een tweede vol maken, maar daar stak Tamar een stokje voor. Hij heeft al een kubieke meter speelgoed in z'n kamer. Er waren ook oranje tompoezen (het schijnt trouwens een tompouce te heten bij de bakker). Ik las laatst hoe je zo 'n ding het beste kunt eten. Als je je tanden in een tompoes zet, blubbert de pudding er aan alle kanten uit, met een beetje geluk alleen op je handen. Om dat te voorkomen haal je de korst van bovenhelft er af en plakt die aan de onderkant van de onderste helft. Eet smakelijk.

Warm

Nu de vakantietijd weer is uitgebroken zal het er wel weer op neerkomen dat grote groepen Nederlanders hun heil gaan zoek in Griekenland of andere zonovergoten bestemmingen. Zonovergoten was het weer hier toe nu toe niet echt, zodat er nog al wat consternatie was toen de weerkundigen één dag voorspelden waarop het meer dan 30 graden zou worden. Toen het eenmaal zover was kopte de Telegraaf in chocolade letters, die smolten op de voorpagina. Gruwelijk heet was het volgens deze krant van 'Wakker Nederland'. Grappenmakers zeiden dat je, als je van je oude moeder af wilde, haar een kwartiertje in de middagzon moest zetten. En verder was het aan te raden kinderen drie maal per dag in ijswater te dompelen en daarna insmeren met factor 120. We mochten niet bewegen, heel veel drinken en vooral bidden en hopen dat het snel voorbij zou zijn.

Woestijnbewoners gaven adviezen, Sahara-deskundigen kwamen aan het woord en mensen die een tocht door 'Death Valley' in Nevada hadden overleefd zeiden wat we het beste konden doen. Gelukkig hielpen de gebeden vrij snel, want de volgende dag was het al weer twintig graden.

Pot loden

Kas kwam 's middags uit school met een stel kleurpotloden die 's morgens nog niet van hem waren. Hij had ze uit school meegenomen en Tamar stond er op dat de potloden weer naar school gingen en aan de meester zouden worden overhandigd met excuus van Kas. Hij klaagde en probeerde er onder uit te komen, maar Tamar hield vol en zei dat hij iets had gedaan wat niet mocht. En dat op een Christelijke school nota bene. Marlies vroeg aan Kas wat er aan de hand was waarop hij zei: 'ik heb gesteeeld'.

Shampoo

Op last van Marlies was ik op zoek naar een delicaat soort oksel verfrisser (why not turn your armpits into charmpits?) kwam ik bij de supermarkt in het vak met de shampoo. Je leest wel eens van die verhalen van ontwikkelingswerkers die, teruggekeerd uit een ontwikkelingsland met veel honger, ontbering en mensen met vieze vliegjes om hen heen, in Nederland naar de buurtsuper gaan en daar een cultuurschok oplopen bij de aanblik van zoveel zoi. Een cultuurschok liep ik in bij de shampoo niet op maar ik heb toch even verbaasd gekeken naar de tientallen flessen die er stonden. Shampoo voor futloos haar, dof haar, beschadigd haar, vet haar en fijn haar. Ik lees wel eens iets over mensen die van beroep productontwikkelaar zijn, wat betekent dat ze bijvoorbeeld nog meer soep, pudding of broodsoorten verzinnen dan we al hebben. Het zou mijn baan niet zijn, maar hier zag ik toch wel wat mogelijkheden mijn fantasie in een hogere versnelling te zetten: shampoo voor depressief haar, weerbarstig haar, krulhaar, peenhaar, terneergeslagen haar, vrolijk haar, borsthaar en schaamhaar. Het is dat ik dit stuk vandaag nog wil versturen anders verzon ik er zo nog een stuk of tien bij. Toen Joost nog een peuter was verzette hij zich tegen haren wassen alsof zijn leven in gevaar was en vocht hij als een leeuw om los te komen. Hij had een keer shampoo in zijn ogen gekregen en die ervaring had de uitwerking van een oorlogstrauma bij hem gehad. Ik begrijp het niet, zei Marlies, ik heb speciaal baby shampoo voor hem gekocht. Ik zei: kijk nou eens wat er op die fles staat: 'baby huile', vind je het gek dat dat kind in tranen uitbarst?

Piramiden Omdat we toch in Egypte waren , hebben gelijk de piramiden maar bekeken. Eén zijn we zelfs in geweest tot in de grafkamer, dat was de piramide van Mycarinus. Toen ik in de grafkamer stond heb ik nog even aan mijn vader gedacht. Hij zou vast andere gevoelens in die ruimte hebben gehad dan ik. Eén van zijn 'geloofspunten' bestond uit piramiden en hun bovennatuurlijke invloed op van alles en nog wat. Hij had van hardboard een piramide gemaakt en daar een glas water onder gezet dat volgens hem daarna potentieverhogend was. Het was in ieder geval goedkoper dan viagra, dat in die tijd trouwens nog niet bestond. Helend water, scheermessen die vanzelf scherper werden en kapotte horloges die vanzelf weer gingen lopen als ze onder een piramide werden gezet, volgens mijn vader dan. Ik meende dat hij zelfs een kleine piramide onder zijn bed heeft gezet. Het doel daarvan is mij nooit duidelijk geworden, ik heb het hem ook niet gevraagd, maar ik heb er zo mijn gedachten over. Toen we de piramide van Mycarinus uit kwamen stond er een flinke rij mensen te wachten tot ze er in konden. Maar het was niet zozeer de lengte van de rij als wel de dikte van de mensen die er in stonden die me opviel. Ik zag ze nog niet die lage en benauwde gang ingaan, om nog maar te zwijgen van de mogelijkheid dat twee van die gezellige dikkerds elkaar in die gang zouden tegenkomen. Dat moest wel klem lopen. En daar had ik dan niet graag achter gezeten. We liepen nog even op het terrein rond de piramide van Cheops. Daar stond een klein museum waarin de boot stond die ze naast de piramide van Cheops hebben gevonden. De boot werd in 1954 bij toeval ontdekt, toen bij de aanleg van een weg stapels zand en stenen

moesten worden geruimd. Stenen platen, 4 meter lang, 2 meter dik en 1 meter dik, bedekten op twee plaatsen een oppervlak van 40 meter lengte. In tegenwoordigheid van een aantal hoge jongens, waaronder de toenmalige president Nasser werd in één van de spleten tussen de platen een flink gat geboord. Door het boorgat steeg warme lucht naar boven en de aanwezigen roken de lucht van sycomoorhout. In het licht van de schijnwerpers keek het gezelschap naar de onderdelen van een bruine boot. Na 45 eeuwen verborgen te zijn geweest werd de boot omhoog gehesen. Inscripties wezen uit dat de boot uit de tijd van Cheops stamde. Toen ik over die boot las moest ik denken aan de tekst die mijn broer Frans bij de tekening op de rouwkaart van mijn vader had geschreven. Dat ging over een boot waarmee hij op weg zou zijn naar de zon. Dus: mijn vader, zijn geloof in de helende kracht van piramiden en een zonneboot. Maar mijn broer wist van die zonneboot bij de piramide van Cheops niets af. Merkwaardig, toch?

Weg met Kas!

Omdat Marlies een paar dagen naar London was, kon ik een dagje met Kas ergens heen. Hij mocht kiezen wáár heen, maar ik wist het antwoord al: naar de grote treintafel: Miniworld in Rotterdam. Miniworld is het resultaat van een volledig uit de hand gelopen hobby van een speelgoedtreinen fanaat, die van zijn liefhebberij zijn broodwinning heeft gemaakt. Ik heb op zolder ook een treinbaantje, waar ooit Joost mee speelde, in minder mate Tamar en daarna Kas en nu dus Dex, maar dat stelt naast Miniworld dus helemaal niks nada noppes voor. Die baan is 40 meter lang en 15 breed. We wilden er een dagje van maken: een ritje met de tram en de metro, poffertjes eten, naar de nieuwe Markthal en dan de speelgoedtreinen kijken. Kas had liever met de echte trein gegaan, maar de Nederlandse Spoorwegen hebben sinds kort de betalingsregeling veranderd, waardoor het nodig is om eerst dertig euro op een kaart te storten voor je verder kunt en dat vond ik toch een beetje joker voor een tripje van een kilometer of tien. Maar de bus en de tram waren ook leuk. Op het station Beurs gingen we verder met de metro, ook spannend en dat lijkt meer op een trein. Op het station waren 'komen en gaan' in volle gang en de aanwijsborden wezen vooral in de richting vanwaar we net gekomen waren. 'Maar Opa, vráág dan hoe we verder moeten', zei Kas een beetje wrevelig toen we voor de derde keer voor de dezelfde poortjes stonden.

"Mannen vragen niet graag de weg", las ik laatst in een boekje dat de verschillen tussen mannen en vrouwen besprak. Waarom trok Mozes veertig jaar lang met het uitverkoren volk door de woestijn? Antwoord: ' omdat Hij het verdomde om de weg te vragen '. Ik trok dat getal nog even na op ' Wikipedia , want ik vond het overdreven lang, zelfs voor een wandelvereniging op Bijbelse grondslag, maar het was echt zo. Dat zoeken op Wikipedia leidt trouwens altijd tot verder zoeken; zo ook deze keer. Onder die opmerking over veertig jaar rondlopen in de woestijn stond dat Mozes en de Israëlieten tijdens hun tocht naar het beloofde land de weg kwijt raakten, omdat ze voortdurend hartstikke stoned waren. Dat kwam volgens een psycholoog omdat Mozes en zijn volk snoepten van de acacia, waardoor ze hallucinaties kregen.

Maar dit allemaal terzijde. Kas en ik hadden na wat zoeken op station Beurs dan toch het juiste poortje gevonden en we stormden even later met de metro richting Markthal en poffertjes. Tot mijn verbazing wilde Kas de Markthal wat beter bekijken en hij vond de plafondversiering erg mooi. In de poffertjestent waren drie porties te krijgen: normaal, groot en héél groot. Kas wilde graag voor héél groot gaan. De dame van de poffers schatte zijn lengte en omvang en zei toen: ' maar héél groot is hier ook héél erg groot hoor! Aangezien Kas bij zijn besluit bleef bestelde ik maar héél klein. Dat bleek verstandig, want Kas kon het niet op, maar in de poffertjestent hadden ze gelukkig een *doggy bag*, zodat we de rest van de poffertjes later bij de treintafel konden opeten.

Wittop Koning

'Laten we eens gek doen', zei ik tegen Marlies, 'we zijn 51 jaar getrouwd, weet

je wat, we kopen twee broodjes paling bij de visboer'. Het was niet zo dat de visboer van kleur verschoot toen ik mijn bestelling plaatste, maar onder de wachtenden in de winkel was gemompel te beluisteren. Ik werd op slag anders bekeken, zo voelde dat tenminste. Een broodje paling kost namelijk 7,50 euro. Omrekenen naar guldens doe ik al jaren niet meer vanwege de verontrustende uitkomsten, maar soms nog wel, zoals nu met dat broodje.

In de rubriek: 'Opa vertelt' valt te beluisteren dat je in 1950 voor 25 cent een haring kon kopen. Dus voor ongeveer 10 eurocent. Die kost nu 2,50 euro, dus 25 x zo veel. Ik ben net mijn vader. Toen die met mijn moeder bij mijn broer Herman in Canada op bezoek ging hield hij een soort dagboek bij, van zijn belevenissen daar. Het bestond voornamelijk uit het vastleggen van de kosten die ze maakten aan uitstapjes en de aanschaf van eten en drank. Ze bleven vier weken bij hen in huis, reden voor mijn broer en schoonzus om daarna elk bezoek uit Nederland af te wimpelen. Toen het economisch wat beter ging, na de magere jaren '50, kwam er bij ons thuis wat meer luxe, zoals één keer per week paardenbiefstuk of tartaar bij het avondeten. Dat werd gehaald bij slager ABAS in de Pupillenstraat. Meestal deed mijn broer Herman dat. Ik ging een keer mee. Het rook in die slagerij altijd naar vers zaagsel, dat in grote hoeveelheden op de vloer lag, want het was een bloederig gedoe daar bij ABAS. De man zat zelf ook onder de bloedspetters en had dikwijls rode handen, alsof hij zojuist een lustmoord had begaan. Maar vóór dat die zondagse tartaar en de paardenbief op tafel kwam was het armoe troef in huize Udo. Ik nam elke dag 10 boterhammen met suiker mee naar mijn werk in de machinefabriek, ander beleg was er niet, te duur. Pas toen we het zomerhuisje in Oostvoorne hadden en we op de terugweg langs de boeren gingen om eieren te halen en aardappelen, veranderde dat. Maar toen voer ik al bij de HAL en kreeg ik daar te eten.

Mijn vader heb alleen in de laatste jaren van zijn leven avondeten zien koken. Nog al veel spaghetti kreeg ik de indruk. Dat staat bij mij ook hoog op de agenda. Ik ben niet opgegroeid in een culinaire traditie. Op de klachten van mijn vader, over de eentonigheid van haar maaltijden, had mijn moeder steeds als antwoord dat het haar aan kookboeken ontbrak. Die had ze overigens wel, één kan ik me herinneren: Martine Wittop Koning - Hoe voeden wij ons 't goedkoopst en tòch goed? en nog één, van mevrouw Lotgering - Hildebrand: 'In één half uur' een boekje uit de tweede wereldoorlog, dat waarschijnlijk vol stond met recepten die je tussen twee luchtaanvallen door kon bereiden. Ik heb beide dames eens op internet opgezocht. En ja hoor, ze waren er nog. Hun kookboeken stonden vol met gerechten waarmee ook de bemanningen van middeleeuwse oorlogsbodems op de been werden gehouden: boekweit, snert, bruine bonen met spek en uien, gort, linzen, gekookte peulvruchten en dergelijke.
Met winderige groeten, Wout

iPhone

Marlies heeft een iPhone, waarop ik, tegen haar zin, zo en nu en dan meekijk. Ze vindt dat ik zelf zo'n apparaat moet aanschaffen, iets wat ik tot nu toe met succes heb weten te vermijden. Bij mijn laatste werkgever kon ik er niet onderuit om een mobiele telefoon bij me te hebben. Het was een apparaat met de afmetingen van een met de voeten gekneed roggebrood, dat voortdurend urenlang moest worden geladen, iets wat ik even voortdurend vergat, zodat dringende meldingen niet doorkwamen. Als ze dat wel deden was dat voornamelijk in mijn afwezigheid omdat ik het ding, tot wanhoop van het secretariaat, nog al eens vergat mee te nemen. Met die mobiele telefoon kon je trouwens alleen gesprekken voeren, een thans in onbruik geraakte wijze van communiceren. Maar het dient gezegd: er komen op de iPhone van Marlies wel voortdurend ontroerende filmpjes binnen. Laatst van Dex die op zijn school deelnam aan een kerstkoortje. Thuis had hij al iets van zijn gezang laten horen en bleek dat hij zijn tekst wel goed kende maar daar zelf wat variatie in had gebracht. De zin: ...een lichtje in je ogen en lach op je gezicht... werd bij hem: ...een lichtje in je ogen en een klap op je gezicht... Mogelijk was hij geïnspireerd door de gewelddadige spelletjes die zijn broer urenlang op zijn computer zit te spelen. Toen Tamar zijn leeftijd had zong ze tot groot plezier van ons het bekende liedje ..boer

wat zeg je van mijn kippen, boer wat zeg je van mijn haan... aldus: ...hoer wat zeg je van kippen, hoer wat zeg je van mijn haan... Van mij had ze dat niet geleerd. Vliegtuig. Op zolder pakte Kas een paar plankjes bij elkaar en zei op een toon waarin grote besluitvaardigheid te horen was: 'ik ga een vliegtuig maken'. Hij liet het niet bij woorden, pakte een paar spijkertjes en een plastic hamer uit de gereedschapla en ging, zoals hij dat zelf noemde: 'hameren'. Inderdaad sloeg hij, na een heleboel herrie te hebben gemaakt een spijker in een plankje. Over hoe het daarna verder moest had hij niet zo 'n helder idee, maar het tweede plankje moest er dwars onder: de oervorm van een vliegtuig zat er wel in. Tot vliegen is het niet gekomen, want na tien minuten kreeg Kas een andere 'brainwave': 'met de treinen spelen opa'. Tegenwoordig begint hij een beetje benul te krijgen van het bedienpaneel van de treintafel, met als gevolg dat even later de Thalys, op een moeilijk bereikbare plaats, muurvast tegen een goederentrein aanzat. Een beetje mijn eigen schuld, ik had beter moeten opletten. Ach, het is toch zo'n aardig mannetje en we houden veel van hem.

Oorlog

Mijn dochter Tamar heeft mij eens gevraagd of ik iets over ' de oorlog ' wil komen vertellen aan de kinderen bij haar in de klas. Ik heb natuurlijk 'ja' gezegd. Achteraf bedacht ik dat mijn bijdrage betrekkelijk mager zal zijn. Toen de oorlog afliep was ik amper zes jaar. Aan gewapend verzet heb ik dus niet deelgenomen, ik ben niet door de SD verhoord of door de Grüne Polizei achterna gezeten, noch heb ik een concentratiekamp van binnen gezien. Blijft er dan nog wel iets over om over te vertellen? Ik bedacht dat ik misschien een oom moest laten fusilleren, of mijn vader in het verzet laten heldhaften. Maar dan moet ik gaan liegen. En van mijn vader mocht dat niet. Ik heb natuurlijk wel eens aan mijn vader gevraagd of hij een verzetsdaad had gepleegd. Hij zei toen dat hem eens was gevraagd een verdacht krantje te posten op een bepaald adres. Hij heeft dat toen gedaan, om geen 'NEE' te hoeven zeggen, maar heeft dat krantje toen drie huizen verder in de bus gestopt. Geen daad die ik met enige trots aan de kinderen kan vertellen. Overigens denk ik dat mijn vader gelijk had. Wat kan ik dan vertellen? Nou ja, mijn opa is van hongeren ontbering gestorven, dat is tenminste iets. En ik heb een keer bijna een vliegtuigbom op mijn pet gekregen. Dat is toch ook iets. Scheelde maar twintig meter. Nou, heb ik toch nog iets te vertellen.

Club

Toen ik een jaar of veertien was figureerde mijn moeder in een koffieclubje van dames bij ons in de buurt. Er ging daar geducht de snater over andere dames die ook in buurt woonden, maar om uiteenlopende redenen geen deel uit maakten van de koffieclub. Blijkbaar had mijn moeder een keer op een zodanige manier iemand door de bagger gehaald dat de dochter van die mevrouw op een middag verhaal kwam halen. Ze stonden in het portaal van ons huis te bekvechten toen ik uit school kwam. Ik zei goeiemiddag en sloop langs het stel naar binnen. Na een poosje had mijn moeder blijkbaar de zaak op één of andere manier weten te klaren, want ze kwam ongehavend de woonkamer binnen. Ze sprak mij woedend aan, omdat ik haar niet bij haar conflict had gesteund, bijvoorbeeld met enkele kundig uitgevoerde japanse worstelgrepen, want ik zat toen op Judo les.

Ik memoreerde wat ze altijd tegen ons zei in dergelijke gevallen: 'Je hebt zelf ruzie gemaakt, je lost het zelf maar op'. Niet lang daarna viel de koffieclub door interne conflicten uit elkaar.

Gebakkie

Toen ik op een maandagochtend, na een oversteek met de Westerdam, naar binnen stapte op de Havenstraat 152b, had ik twee gebakjes in mijn handen, gekocht bij de banketbakker op de Willem Buijtenwechstraat, voor bij de koffie. Eén voor mijn moeder en één voor mezelf. Dat deed ik wel meer, als ik met de Westerdam

thuis kwam. Die boot kwam altijd op dezelfde tijd in Rotterdam aan, tenzij het heel slecht weer was geweest. Mijn moeder was niet in de keuken. Ik deed de deur van de kamer open en stapte naar binnen. Mijn moeder lag languit op de grond, op de tapijt naast de tafel, vóór de kachel. De radio stond aan en er klonk vrolijke pianomuziek. Een gelikte mannenstem zei: 'En dit was dan weer de laatste oefening voor vandaag luisteraars, tot de volgende keer'. Een andere stem zei: 'U hebt geluisterd naar de ochtendgymnastiek, onder leiding van Ab Goubitz met aan de vleugel Arie Snoek'. Mijn moeder stond op en sloeg het stof van haar kleren. . 'Zo ben je daar weer jongen, lust je een kopje koffie?'. 'Graag ma, ik heb een gebakkie voor je meegenomen'.

De avonden

Een tijdje terug weer eens wat gelezen in de roman 'De avonden', van Gerard Reve. Toen ik het de eerste keer las begreep ik helemaal niets van dat boek. Wat was dat ongelofelijk saai. Wat daar in stond was bijna een beschrijving van mijn eigen leven, behalve dat Frits van Egters (de hoofdpersoon) op de HBS zat en ik op een smerige machinefabriek werkte. Later begreep ik uit recensies dat dat saai nou juist het geniale was, zo'n boek was nog nooit geschreven. Maar ik had geen gevoel voor dat geniale, dat dus aan mij volledig voorbij ging. Maar verder herkende ik veel van die tijd. Het schemerige lamplicht 's avonds boven de tafel, een enkele schemerlamp aan de muur, de gloeiende kolen in de kachel en het wasgoed er omheen, de kranten tussen de ramen tegen de tocht, de trage gesprekken die nergens over leken te gaan en de vaste routine van de radio met Paul Vlaanderen en zijn mysteries, de 'Bonte dinsdagavondtrein' en 'Negen heit de klok'.

In de winter kleepte mijn moeder zich altijd uit achter de stoel van mijn vader, naast de piano. Ik had daar wel begrip voor, in haar slaapkamer vroor het soms vijf graden. Maar verder ergerde ik me aan die gruwelijke 'strip tease', waarbij er steeds nieuwe kledingstukken op de leuning van de stoel werden gelegd. Het was allemaal nog wel te verdragen geweest, als mijn moeder niet de gewoonte had zich onder die verkleedpartij voortdurend over haar hele lijf te krabben. Aan de geluiden te horen kon je ongeveer bepalen welk lichaamsdeel nu weer aan de buurt was en soms drukte ik mijn oren dicht omdat mijn fantasie een al te duidelijk beeld gaf.

Park

Naar het Plaswijckpark waren we met Kas nog niet geweest. Het was zonnig weer, niet al te warm en er stond weinig wind. Ongeveer drieduizend Rotterdammers waren op hetzelfde idee gekomen en alle parkeerplaatsen waren dus vol. Maar eenmaal binnen in het park viel het mee. Lange rijen wachtenden, zoals bij de Efteling, ontbraken. Bij de koffie stond zelfs niemand, we konden zo doorlopen.

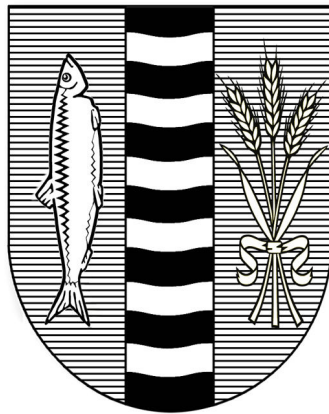
Kas was helemaal enthousiast, hij rende onmiddellijk de speeltuin in, ging languit in het stoffige zand liggen, suisde even later van de glijbaan en had binnen vijf minuten een vriendje. We gingen met hem in een bootje in de vorm van een reusachtige zwaan en daarna was het springkussen aan de beurt. Hoogtepunt van de dag was het verkeerspark. Ongeveer vijftig kinderen reden daar in trapauto's rond in een nagebouwd stratenplan met verkeerslichten, een circulatieplein, een benzinepomp, parkeerhavens en een spoorwegovergang met lichten. Kas stootte weg in zijn wagentje en verdween vrijwel direct uit het zicht. Gelukkig kwam hij even later weer met een flinke snelheid aangereden en nam ongehinderd door verkeersregels de rotonde tegen het verkeer in. Niemand hield zich aan de regels en hoewel het algehele verkeersbeeld deed denken aan een spitsuur in Bangkok of Djakarta, waren er tot mijn verbazing erg weinig botsingen.

Ik las dat dit beginsel ergens in Nederland is toegepast op een echt plein. Er zijn daar geen verkeersregels en alles loopt en rijdt door elkaar en dat gaat goed. Met Kas gingen we tenslotte nog even naar het zwemparadijs waar hij kon

pootje baden en waar om de paar minuten onder luid gegil een enorme bak water over de kinderen werd uitgestort.

Het was een leuke dag.

Met historische groet, Wout Udo

Kroniek van Delfshaven | <https://jgsmits.home.xs4all.nl/delfshaven/>